

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204971

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—2272—19-11-79—10,000

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T 81

Accession No. P 45 T

Author J S 6 N

349

Title

This book should be returned on or before the date last marked below.

మూల

కారు

శ్రీరా

జనవిహిష్ట రామనందనం స్త్రీల తరహా నన్నవలంబం

లకుం

భాషాభి

మొట్టమొ

ప్రకటితము.

1941

All Rights Reserved.

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
AT THE 'VAVILLA' PRESS,
Madras.—1941.

పీఠిక

“వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే,
వేదః ప్రాచేతసా దాసీ తస్మాత్ ద్రామాయణాత్మనా.”

శ్రియగపతియు సఖలచరాచరంబులం బుట్టింపఁ బెంప గిట్టింపఁ గారణం బగు సర్వేశ్వరుండు నిఖలలోకరక్షణార్థంబు రవికులాభరణం బగుదశరథునకుం బుత్ర రత్నంబై రామరూపంబున నవతరించి సాధుబృందంబులం గాచె.

అట్టిపురుషోత్తమునిదివ్యచారిత్రంబు యథావస్థితంబుగ నాదికవి వాల్మీకి మహర్షి సకలవేదాంతరహస్యార్థప్రతిపాదకంబును, నైహికాముష్మికసుఖప్రదంబును నపర వేదం బనాఁ బరఁగు సప్తకాండపరిమితం బైనశ్రీరామాయణం బనుమహేతి హాసం బొనర్చి లోకంబునకు మహోపకారంబు నేసె.

అందుఁ దొలుతటియాఁటుకాండములలో శ్రీరామునిపట్టాభిషేకంబుదాఁక జరిగినకథయు, సప్తమకాండమునం బట్టాభిషేకంబునకుం దరువాతిరామనిర్యాణ పర్యంత మగుకథయు వర్ణింపఁబడి యున్నది. సప్తమకాండమునకే యుత్తరకాండ మనియుం బేరు. దీనికథావైభవముంబట్టి మనభరతఖండంబునంద కాక జర్జని మున్నగుద్వీపాంతరంబుల నుండుకవీంద్రుల నేకులు నానాభాషలలో నాటకములు గను, బ్రబంధములుగను వెండియుఁ బెక్కుతేటంగులఁ దత్తదభిరుచి కనుగుణం బుగా వ్రాసికొని యున్నారు.

ఈ చరిత్రవోలే లోకవిషితం బగుచరిత్రంబు కొంతదనుక భారతం బొండు దక్క వేటొం డెద్దియుఁ గానరాదు. పాతివ్రత్యము, ఘోరి, దయ, సౌశీల్యము, మున్నగుసుగుణంబులచే విలసిల్లి సకలపతివ్రతాజనతాలంకారం బై యొప్పులోక మాత సీతం బోలుసతీరత్నంబును, పౌరుషము, పితృభక్తి, జనానురాగము, ఘోరి, కారుణ్యము మున్నగులోకోత్తరంబు లగుకల్యాణగుణంబుల కాకరం బైన శ్రీరాముం బోలుపురుషోత్తముండును మఱియొక్కం డెచ్చట నేని లేఁ డనుట సర్వ జనవిదితము.

ఇట్టిమహాపురుషచరిత్రం బనర్హకవితావిభాసితు లగుభాస్కరతిక్కనాదు లకుఁ బెలుంగుబాసఁ బ్రబంధంబుగా రచియించుభాగ్యంబు లభించుట యాంధ్ర భాషాభిమాను లగునస్తదాదులపుణ్యంబ కాని వేఱు గాదు. ఈచరిత్రంబును మొట్టమొదట మంత్రిభాస్కరుం డనుమహాకవి యాంధ్రీకరించె. ఇదియ భాస్కర

రామాయణ మనుషేర నెల్లెడల మిగులం బ్రభూతి వహించి యున్నది. ఈ భాస్కరుడు తిక్కనామాత్యునకుం దాత యని నిర్వచనోత్తరరామాయణమునం బ్రథమాశ్వాసములోని.—

“గీ. సారకవితాభిరాముగుంటూరువిభుని, మంత్రిభాస్కరు మత్పితామహునిఁ దలఁచి
యైన మన్ననమెయి లోకమాదరించు, వేఱ నాకృతిగుణములు • జేయు నేల.”

అనుపద్యమునం దనకావ్యము స్వగుణంబునఁ గాకున్న ను దనతాత యగు భాస్కరుని దివ్యకవితాప్రాగల్భ్యంబున నైనను లోకాదరణంబు నొందు నని చెప్పికొని యుండుటం దెల్లం బగుచున్నది. మంత్రిభాస్కరుఁడు పూర్వరామాయణము రచింప దానిం బూర్తి సేయం గడంగి కాఁబోలు తిక్కన యుత్తరకాండమును నిర్వచనముగ నాంధ్రీకరించె. దీనినే యిప్పటికి నూటయిరువది యేండ్లకు మునుపు కంకంటి పాపరాజు తద్దయు విస్తరించి రామనిర్యాణపర్యంతము గొప్పప్రబంధముగ విరచించెను. తిక్కనమాత్రము దనకావ్యము విషాదాంతముగ నుండఁ గూడ దని కాఁబోలు శ్రీరామనిర్యాణమును వచింపఁ డయ్యె. భారతమునఁ గృష్ణనిర్యాణముఁ జెప్పి యున్నను నప్పటికిఁ దనయభిప్రాయము మాఱియుండ వచ్చు నని యూహింప వచ్చును. ఇఁకఁ దిక్కనచరిత్ర యిండుక పల్లింప వలసియున్నది.

తిక్కన

నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, గౌతమగోత్రుఁడు, ఆపస్తంబసూత్రుఁడు, గొమ్మమాంబకు మంత్రిభాస్కరునకుఁ బౌత్రుఁడు, కొమ్మనకు నన్నమకుఁ బుత్రుఁడు, మహేశ్వరభక్తుఁడు, గేతన, మల్లన, సిద్ధన అనువార లీతనిపెదతండ్రులు, ఈవిషయము విరాటపర్వములోని.—

సీ. మజ్జనకుండు సఃస్థాన్యగౌతమగోత్ర, మహితుండు భాస్కరఃమంత్రితనయుఁ
డన్నమాంబావతి • యనఘులు గేతన, మల్లనసిద్ధనామాత్యవరుల
కూరిమితమ్ముండు • గుంటూరివిభుఁడు కొమ్మనదండనాథుఁడు • మధురకీర్తి
విస్తరస్సారుఁ డాపస్తంబసూత్రప, విశ్రాంతిలుఁడు సాంగ • వేదవేది

తే. యర్థిఁ గల వచ్చి వాత్సల్య • మతిశయిల్ల, నస్తదీయప్రణామంబు • లాదరించి
తుష్టి దీవించి కరుణార్ద్రోద్యుష్టిఁ జూచి, యెలమి నిట్లని యానతి • యిచ్చె నాకు.”

అను పద్యమువలనను, నిర్వచనోత్తరరామాయణములోని—

“మ. అమలదాత్రమసీష సే నుభయకావ్యప్రాధిఁ బాటించుకి
ల్పమునం బొరగుండం గళావిదుడ నాపస్తంబసూత్రుండ గౌ
తమగోత్రుండ మహేశ్వరాంఘ్రికమలఃఖ్యాకైకశీలుండ న
న్నమకుం గొమ్మనమంత్రికొ నుతుండఁ దిక్కాంకుండ సన్మాన్యుడన్.”

అనుపద్యమువలనను దెలియుచున్నది.

ఇక నీకవిజీవించియుండుకాలముం గుఱించి పలువురు పలుతెఱంగులం దలాతలి వాదంబు నేయు చున్నను నిరర్థకాంశవిచారము పిష్టవేషణము కా దలంచి హేతువాదంబునం దిగక సంగ్రహముగఁ దెలుపు చున్నాఁడ.

నిర్వచనోత్తరరామాయణమునకుం గృతిపతి యగుమనుమసిద్ధిసృపాలుఁడు శాలివాహనశకము 1179-1182 (క్రీస్తుశ. 1258-1261) సంవత్సరములలో భూదా నముఁ జేసినట్లు కృష్ణామండలములోనిశిలాశాసనములవలనం దెలియు చున్నం దునను, ఈమనుమరాజు రాజ్యముఁ గోలుపోఁగా [1254 సంవత్సరములో అక్కన బయ్యన యనుచోభులం జయించినట్లు కృష్ణామండలములో ఇనిమల్లగ్రామములోని శాసనము మున్నగు పెక్కుశాసనములచే క్రీ॥ 1200-1258 సంవత్సరముల నడుమ రాజ్యముచేయుచున్నట్లు తెలియుచున్న] గణపతిదేవుఁడు తిక్కనసోమయాజిప్రార్థ నమువలన దండయాత్ర వెడలి వెలనాటిరాజులం జయించి నెల్లూరి కేగి మనుమ సిద్ధిరాజుకు మరల రాజ్యంబు నొసంగినట్లు సోమదేవరాజీయమునం జెప్పబడి యున్నందునను, వారికి సమకాలికుఁ డగుతిక్కనసోమయాజియు శాలివాహన శకము 1127-1171 (క్రీ. 1200-1258) సంవత్సరములనడుమఁ దప్పక సశరీరుఁ డై యుండెననుట నిర్వివాదాంశము.

ఈ తిక్కనతాత యగుమంత్రిభాస్కరుండుగఱించి పెక్కుకవులు స్తుతిపద్యం బులం జెప్పి యునికి నేతద్వంశజులు రాజకార్యనిర్వాహధూర్వహు లనియ కాక యితనివంశము పండితవంశ మనియుం గూడ తెటపడుచున్నది. ఈకవిఁ బూర్వులు మహారాజాస్థానములం గొప్పయుద్యోగము లొనర్చి జగద్విఖ్యాతిఁ గన్న మహా భాగులు. వీరినివాసస్థలము కృష్ణామండలములోని వెలటూ రనుగ్రామము. ఉద్యోగధర్మమున మంత్రిభాస్కరునికాలములో గుంటూరున నుండుటం జేసి గుంటూరువా రని పేరు వచ్చినదే కాని వీరియింటిపేరు కొట్టరువు వారు. ఈవిష యమును గూర్చి అభినవదండి కేతన దశకుమారచరితలో.—

“గీ. మనుమసిద్ధిమహేశసమస్తరాజ్య భారధారేయుఁ డభిరామభావభవుఁడు

కొట్టరువుకొమ్మనామాత్యకుూర్ సుతుఁడు, నీనజనతానిధానంబుఁతిక్కశారి.”

అని వచించియున్నాఁడు. తిక్కనతండ్రి కొమ్మనామాత్యుఁడు గుంటూరికి దండ నాథుఁడుగా నుండెను.

ఈ కొమ్మనామాత్యుఁడు నెల్లూరిలో ధర్మపత్నిం ెగొని బంధుత్వమున నెల్లూరికి రాకపోకలు జరుగు చుండ మనుమసిద్ధిసృపాలపరిచితి గలిగె ననియు, దానంజేసి మనుమరా జీకంకటంబము నాదరించి నెల్లూరికి బిలిచికొని వచ్చి

పూర్వము హరిహరనాథాలయ ముండినయిప్పటిరంగనాథ దేవాలయముదగ్గఱ నిల్లు గట్టించి తిక్కన నందుఁ గాపురం బుంపఁగా నారాజాస్థానంబున నమాత్యుండును, విద్యత్కవీంద్రుండును నై దిగంతవిశ్రాంతకీర్తిం గైసేసి వైదికర్తానుష్ఠానతత్పరుం డగుటమీఁ బినాకినీతీరంబున జన్మంబు సేసి తిక్కనసోమయాజి నాఁ బరఁగి హరి హరనాథున కంకితంబుగా విరాటపర్వంబుఁ దొడంగి మహాభారతంబు నాంధ్రీక రించె ననియుఁ దరువాత మనుమసిద్ధిమరణముతో నాతనివంశ మంతరింపఁ దిక్కన సోమయాజికుమారుఁ డగుకొమ్మన నెల్లూరికి రెండుక్రొసులదూరమున నున్న పాటూరికరణీకమును సంపాదించికోని యచ్చటనె నివసించె ననియు, నాకారణమున నీకవివంశమువారికిఁ బాటూరువా రనువేరు వచ్చిన దనియు, నేతద్వంశస్థులు చెప్పు చున్నారు. ఈపాటూరువా రుపాటూరిలోఁ గొందఱు నిందుకూరిపేటలోఁ గొందఱు నున్నారు.

తిక్కనామాత్యుండు నిర్వచనోత్తర రామాయణమును, పంచమ వేదమనాఁ బరఁగుభారతంబును (విరాటపర్వముమొదలు 15 పర్వములు) రచియించెను. మఱియు నీతఁ డవసానకాలమున ముద్దులమూటఁ గట్టుగృష్ణశతకమును రచియించె నట. నన్నయభట్టు భారతము నారణ్యపర్వముదనుక నాంధ్రీకరించి మృతిజౌ దఁగా నారణ్యపర్వముం దెలింగించుట నాతనికి మతిభ్రమణము గలిగి కీర్తిశేషుఁ డయ్యె నని తలఁచి దానికి శంకించి యరణ్యపర్వశేషముం బూర్తిసేయఁ దొర కొనక తక్కుంగల పదియేచుపర్వముల రచించెనని చెప్పుదురు

తిక్కన నిర్వచనోత్తర రామాయణ మొనర్చుతఱికి యజ్ఞము సేసి యుండలే దని యాశ్వాసాంతగద్యమువలనం దెలియుచున్నది.

ఈగ్రంథములు నెల్లూరి కధిపతి యగుమనుమసిద్ధిరాజున కంకిత మొన ర్చెను. మనుమరాజు తిక్కనపై మిక్కుటంపుమక్కువచే మామవరుసం బిలుచు చున్నట్టికావ్యము ప్రథమాశ్వాసములోని—

“క. ఏ నిన్ను మామ యనియెడి, దీనికిఁ దగ నిష్టు భారతీకన్యక నా

కీనర్హుఁడ వగు దనినను, భూనాయకుపల్కు చిత్తమున కిం పగుడున్.”

అనుపద్యమువలనం దెలియు చున్నది.

ఇతఁ నీతనిభాషాంతరీకరణముంగుఱించి యించుక విచారింప వలసియున్నది. పూర్వకాలమున నాంధ్రకవులు, పురాణముల నితిహాసములం దెలింగించుతఱిఁ గథాసందర్భము మాత్రము మాటకుండునట్లు కొంతదనుక బాటించుచు వచ్చిర కాని మూలములో నుండు ప్రతిపదమునకు సరి యైన తెలుఁగుపలుకుల నిఱికింప వలయు ననియు, మూలములో లేనివర్ణనలను గల్పనలను జేయఁగా దనియు,

మూలములో నున్న విషయముల నన్నింటిని వరుసగానే చెప్పవలయు ననియు సంత
ల్పించినవారు కారు. దీనికి గారణము తమ కావ్యములు స్వతంత్రములు గా నుండ
వలయు ననియు గవితాధార దడవుకొనిన ట్లుండక యవిచ్చిన్నము గా నుండ
వలయు ననియు దలంచుటయ. లోకములో ఒకభాషకై లి మఱియొకభాష
కై లికి గొన్నియెడలం బోలియునికియు బెక్కు తెఱంగులం బోలకయునికియుం
గలదన. గీర్వాణంబునం గర్తజిప్రయోగ మింపు నింపును. ఆంధ్రంబున నది
యంతగా రుచింపదు. మఱియు దేవభాష వంశస్థము, ఉపేంద్రవజ్ర, ఇంద్రవజ్ర
ఆర్య మున్నగు వృత్తములు రచన కనుకూలములుగను విన సొంపుగ నుండును.
తెలుగున సీసము, గీతము, ఛంపకమాల, మత్తేభము లోనగువృత్తములు సొగ
సుగ నుండుగాని వసంతతిలకాదు లంత రమణీయములుగ నుండవు. కొన్నిజాతీ
యము లాంధ్రంబునం గొన్ని గీర్వాణంబునను సహృదయహృదయానందంబు
నొందించు. ఇట్లొక్కొకచంద మొక్కొకభాష కందంబు బొందించుటం జేసి
యాయాభాష కనుగుణం బగుకైలిం గబ్బంబు రచించుటయ కమనీయంబు. మహా
కవు లగునన్నయ, భాస్కరుడు, తిక్కన, శ్రీనాథుడు లోనగు వా రిఘంటాపథము
నకు వెలి గాకయే కావ్యనిర్మాణమునకుం గడంగిరి. అట్లుగాక మూలమునకు
నన్ని విషయంబుల సరిగ భాషాంతరీకరణము నేయునిర్బంధమునకు లోగిన నట్టి
భాషాచితకైలి యలవడుట దుస్సాధము. కాబట్టియే తిక్కనామాత్యుడు నిర్వచ
నోత్తరకాండకథ నూతగాఁ గైకొని వర్ణనాదులఁ దనయిచ్చవచ్చినట్లు స్వతంత్ర
ముగ రచించె. అయినం గొన్ని యుచితస్థలముల మూలము ననుసరించియు
నాంధ్రీకరించి యున్నాఁడు.

ఉత్తర కాండలోని.—

“నువర్ణపృష్ఠే న బభౌ శ్యామః పీతాంబరో హరిః,

కాంచనస్య గిరే శృంగే సతతి త్రోయదో యథా.”

అనుశ్లోకమును.—

“క. గరుడునివై కార్జును,ర్ధనుఁ డగువిష్ణుండు మేరుశటిఁబొల్చుకటి”

త్పరివృతజలదముఁ బోలుట, విరియ దనుజరాజహంసవికలి యతనికిన్.”

అనియు, నిట్లే కొన్ని కొన్ని యెడలం గొంచె మించుమించుగఁ దెలిగించి
యున్నాఁడు. కథాభాగములో సంస్కృతంబున బహుళంబుగ నున్న యెడం
బ్రథాన కథాంశమును మాత్రము వివరించుచు మిగుల సంతేపించి శ్రీరామ
నిర్వాణమును వదలి 10 యాశ్వాసములప్రబంధమును వ్రాసెను. సంక్షిప్త
భాగంబుల సూక్ష్మదృష్టిచే గ్రంథంబునం జూచుకొనునది.

ఇక్కవిసార్వభౌమునిసరసకవితానిర్మాణకౌశల మిట్టి దని వక్కాణింప నేరి తరము. ప్రబంధపరమేశ్వరుం డనాఁ గవిపుంగవులనడుమ వన్నె కెక్కినయెఱ్ఱా ప్రెగ్గడ తనహరివంశములో నీతని.—

“తనకావించినసృష్టి తక్కిరులఁచేతం గాదు నా నేముఖం

జునఁ దా బల్కినపల్కు లాగమము లై * పొల్పొందు నావాణిన

త్తను నీతం డొకరుండు నాఁ జనుమహత్వాప్తిం గవిబ్రహ్మ నా

వినుతింతుం గవితక్కియజ్ఞ నిఖిలాంశ్విదేవతాభ్యర్చితున్.”

అని కవిబ్రహ్మ కాఁ గొండాడియున్నాఁడు.—

నిరవధికకోమలపదమధురసరససర్వతీవిలాసవైభవంబునను వేదమార్గప్రవర్తకత్వంబున నితని నవరకృష్ణద్వైపాయనుం డనియే చెప్ప నొప్పును. మహాభారతంబున నాశ్వాసాంతపద్యంబులంజూడ నితం డద్వైతమతావలంబి యనియుఁ బూర్వోత్తరమీమాంసాశాస్త్రములయందును, వ్యాకరణమునందు నసమానపాండిత్యము గల వాఁడనియుఁ గోచరింపకమానదు. ఇతఁడు కాళిదాసాదులువోలె సకలశాస్త్రమర్యాదల సమగ్రముగ నెఱింగిన పండితకవీంద్రుఁడు. ఇయ్యది భారతంబున నాయా ఘట్టంబుల భాషాంతరీకరించుతఱి నెఱుంగనగు. ఈతనికి గీర్వాణాంధ్రంబుల నెక్కుడు వైశారద్యంబుకలిమి నుభయకవిమిత్రుం డనుబిరుదము గలిగె. సోమయాజియగుటఁ బరమాస్తికాగ్రేసరుం డనియుఁ, గర్వాచరణదీక్షాదత్తుం డనియుఁ దెలియుచున్నది. ఇక్కవిసాధురచన లాంధ్రభాషాభిమానుల కాగమములు. ఈరసికు సరసంపుఁ బలుకు లాంధ్రభాషాయోషాభూషణములు. ఈతనికృతు లాంధ్రకవిపుంగవులకుఁ గవితామార్గప్రదర్శకములు. ఆంధ్రభాషాతత్వము నెఱింగినకోవిదులలో నీతఁ డపరశబ్దశాసనుఁడు. ఇక్కవీంద్రునకు గీర్వాణభాషావైశారద్య మెక్కుడయ్యును గవనంబునం దెలుఁగుపలుకులే తఱచుగాఁ గాన్పించును. కవనంబున జల్లిపదంబుల నిఱికింపక కాదాచిత్కముగ ననతిదీర్ఘసమాసములం బొందుఁజుచుఁ జిన్నచిన్న పదములంగూర్చి యతి ప్రాసములకుఁ దడవుకొనక సరళముగా హృదయరంజకముగాఁ గవన మల్లుటయ య్భాకవికి నైజము. సంస్కృతంబున బాణభట్టప్రథమకృతి యగు హర్షచరిత్రమునంబోలెఁ దిక్కినబాల్యకృతి యగుచుత్తరరామాయణంబున నవి చ్చిన్నకవితాధారకుఁ గొన్నియెడల సంకోచంబుగలిగినను, కాదంబరింబోలె భారతంబున నారితేరి సర్వాలంకారశోభిత యై, నవరసోపేత యై సరసగుణసమేత యై ప్రాధికవితాయువతి దద్దయు సహృదయహృదయాంబుజంబుల నలరించు చున్నది. సమయకాచితింబట్టి యేరసంబు వర్ణించుతఱి నెట్టిపదములంగూర్చిన రసము గృహీతా కృతివోలె సహృదయహృదయదర్పణంబులఁ బ్రతిబింబించునో, యట్టిమధురపదంబులం బొందించువిషయము నిక్కవిచంద్రుఁ డెఱింగిన ట్లొరు లేఱుంగరు. సర్వతో

ముఖపాండిత్యవిభూతి గలవాఁ డగుటమి బహుళార్థంబు గలభావంబు సంగ్రహించి యొకటి రెండుపద్యంబులలో నిముడ్పుటకున్న నల్పాభిప్రాయంబునకుం జిన్నెలు వన్నెలు గల్పించి విపులంబుగా రమణీయంబుగా వ్రాయుటకును నేర్పినవలంతి. వేయేల? ఎఱ్ఱాపైగడ, శ్రీనాథుఁడు మున్నగుమహాకవులకే యీతనికవనమున నెఱుంగఁ దగినయంశము లనేకము లున్నవనఁ దక్కుంగలకవులఁ జెప్ప నేల? ఈతని కవిత్వంబున సందర్భచితరీతిఁ బ్రయుక్తంబు లై చక్కనిలోకోక్తులు శ్రోతలం బతితల నానందార్థవతలనిమగ్నాంతరంగులం జేయు చున్నవి. ఉదాహరణములు—
'చెవులు వట్టి యాషించు' పు. 37 ప. 22, 'ఒడలోసిదిమిన బాలు వచ్చు' పు. 102 ప. 22. 'నేతికుండపై యెలుక' పు. 107. ప. 22 ఇట్లు గనుంగొనఁ దగినది.

ఈకవి తనకవిత్వంబున పాదపూరణంబుగ వ్యర్థపదములం బ్రయోగింపక (నిర్వచనోత్తరరామాయణము 1 వ పుటలోఁ) దాఁజేసిన ప్రతిజ్ఞనుఁ జెల్లించుకొనెను. ఈతనికవనంబున శబ్దచిత్రంబులు నర్థాలంకారములు విరళంబులు. కాలిదాసాదులకుఁ బోలె నీకవికి నుత్పేక్షితోల్లేఖాదులకంటె నుపమారూపకస్వభావోక్తులు గడుఁ బ్రయములు.

ఉదాహరణము.—

“ఉ. చారుబలాకమాలికల • చాడువన దంతము లొప్పు గర్జిత

స్ఫారరపంబులట్లుగ నభంగురతం బటుబృంహితంబు లా

సారముమాడ్కి దానజలసంతతి గ్రమ్మఁగఁ గాలమేఘమా

లారుచిరంబు లై మద చలద్విచనసంఘము లొప్పు నప్పురిన్.”

1 ఆ. 53 ప.

“సీ. అనవద్యవేదవిద్యాలతావితతికి, నాలవాలములు జీహ్వంచలములు.....” 1 ఆ. 57 ప.

“సీ. పడఁతుల నెఱిపిఁగఁబాలిండ్లు వెడదోఁచ, లీలఁ బయ్యెదలు దూలిండుటకును...” 1 ఆ. 59 ప.

శబ్దాలంకారంబులలో నీకవికిఁ బ్రయమైనది రెండురెండు గాని, మూడు మూడుగాని, పద్యములో నన్నియుఁ గాని సమాసములయం దంత్యాక్షరవ్యావృత్తి నియమము. ఉదా.—

“మ. అతుకాదార్కుఁ డహీనకౌర్మఁడు సముద్యుక్తైర్మఁ డత్యంతవి

శ్రుతచారిత్రుఁడు సూరిమిత్రుఁడు జనస్తోతవ్యగోత్రుఁడు సం

భృతసత్కీర్తి పవిత్రమూర్తి యసుహృద్బృందాద్వినిర్మర్తి పూ

జితధీమంతుఁడు పుణ్యవంతుఁడు జయశ్రీకాంతుఁ డిష్టేదినిన్.”

“చ. నిరుపమమూర్తి వై రిరథిసీసమవర్తి వివేకవైభవ

స్ఫురితవిచారుఁ డుజ్జ్వలయశోమణిహరుఁడు ధర్మసంగ్రహ

దరపరతం త్రు డార్యజనతామతమంతుఁడు వంశవారిజా

కరనవసూర్యుఁ డస్థలితగౌరవవర్తనధుర్యుఁ డిష్టహిన్.”

3 ఆ. 119 ప.

“మ. కమలాధారుడు భీతిదూరుఁ డనమాఁకారుండు గంభీరుఁ డ
 బ్రముఖిమారుఁ డపారసారుండు కళాఁస్ఫూరుండు వీరుండు దు
 ర్దమదోస్సారుఁ డధర్మభీరుండు మహోదారుండు దుర్వారుఁ డ
 త్కమలూచారుండు నిర్వికారుండు యశోహారుండు ధీరుం డిలన్.”

1 ఆ. 86 ప.

ఇట్టివి సూక్ష్మదృష్టిఁ గనుఁగొనినచో నీతనికృతులం బెక్కులు గన్పట్టును. అయినను గఢాసందర్భమున దీనిని పరమార్థ మని తలంచి రసభావాదులం దిగ నాడి, క్లిష్టార్థకల్పనైకశరణంబు లగుచిత్రబంధయమకాదులకొఱకుఁ గష్టపడక యాశ్వాసాంతమున మాత్రమీ వ్యావృత్తినియమమును గైకొనినాడు. ఇట్టి లక్షణములు విశేషముగ నాంధ్రపంచమవేదంబునఁ జూపట్టును.

ఈకావ్య మితని ప్రథమకవిత యగుటంజేసి దీనియందు భారతమందలి కవితాప్రాధిమ యంత గాఁ గానరా కున్నను మొత్తముమీఁద భారతవైలిం బోలియే యున్నది. కాబట్టియే యిందలిపద్యంబులయందుఁ దిక్కన కత్యంతకౌరవ ముండి యుండెను. దీనికిఁ దనభారతంబున నిందలికొన్ని పద్యంబులఁ గొంతవఱకు మార్చియు మార్పకయుఁ బొందుపఱచి యుండుటయే ప్రమాణము.

విస్తరభీతిచే వాని నిట నుదాహరింపక విరమించితి. ఇక్కవీంద్రుండు నన్నయ భట్టసంప్రదాయానుసారముగఁ గావ్యాదిని సంస్కృతశ్లోకరూపంబుగనే మంగళా చరణం బొనర్చెను. పద్యంతముల మానెను. దీనింబట్టి యేతద్వైకల్పికత్వంబు గవి కీష్ట మని తోచుచున్నది. ఈకవివల్లభుంగుఁజేంచి వ్రాయఁదగునంశము లనేకము లున్నను, విస్తరభయంబునను ముఖ్యముగా నవి భారతమునకు సంబంధించిన వగుటను విరమించుచు స్థలీపులాకన్యాయంబుగ రెండుపద్యముల నిట నుదాహ రించుచున్నాఁడ.

“మ. కుచముల్ వాఱెడినీటిమీఁదివిలసఁతోక్కింబులం గ్రేణి సే
 యుచు నుండన్ మెడ యెత్తి పాదయుగళం • బూదంగ బాహులతల్
 పచరింపం గరమూలకాంతి నిగుడన్ • భావంబు రంజిల్లఁ బా
 డుచుఁ గ్రీడించిరి పువ్వుఁబోడులు లతాఁడోలాకళాప్రాధులన్.”

8 ఆ. 37 ప.

“కా. ఏమేమీ రఘురామశమ్ముడవె మీ • రేపారి మైనెత్తి మా
 మామం బంక్తిముఖున్ వధించినను మీ • మార్భ్యంబు నైరించి యే
 నేమి జేయక యున్నఁ గ్రొవ్వి యిట నీ • వేతెంచితే మేలు మే
 లిమై తోడన పాదు గాక యని డైఁత్యేకుండు దర్పంబునన్.”

10 ఆ. 17 ప.

ఇట్లు సరసగుణమణిగణభూషణభూషితకవితావనితామణి మధురశృంగార విలసితంబుల రసీకవరేణ్యు లనురక్తి ననుభవించి యానందాంబునిధిరంగ త్తరంగం బుల డోలాకర్ష నాచరింతురుగావుత మని ప్రార్థించుచున్నాఁడ.

ఉత్పల - వేంకటనరసింహాచార్యులు.

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము.

విషయము.	పుట.
కృతిప్రశంస	1
కృతికర్తృనియమము	"
కృతినాయకపంశాపతారము	2
అయోధ్యావర్ణనము	6
పూర్వరామాయణకథ	9
ఆశ్వాసాంతము	11

ద్వితీయాశ్వాసము.

రామునికొల్పకూటమునకు జనకాదులు వచ్చుట	12
మునులు రాముని నుతించుట	13
విశ్రవసు జన్మప్రకారము	"
చైత్రవణుని పృతాంతము	15
సుకేశుని పృతాంతము	17
మాల్యవదాదులు తపంబుచే బ్రహ్మవలన వరంబులు వడయుట	18
మాల్యవంతుడు లంకయందు నివసించుట	19
మాల్యవదాదులు పెండిలియై పుత్రులం గాంచుట	"
మాల్యవంతుడు లోకంబుల బాధించుట	20
ఇంద్రాదులు హరుననుజ్ఞచే విష్ణువును వేడుట	"
మాల్యవదాదు లమరావతిపై దండెత్తుట	21
ఆశ్వాసాంతము	22

తృతీయాశ్వాసము.

విష్ణువు దేవతలకుఁ దోడై రాక్షసులతో యుద్ధము సేయుట	23
మాల్యవంతుడు విష్ణువున కోడి పాతాళముఁ జొచ్చుట	25
అగస్త్యుడు రామునకు రావణాదులకథ చెల్పుట	26
రావణాదులు తపం బొనరించుట	29
రావణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట	29
విభీషణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట	30
కుంభకర్ణుని తపఃఫలము	"
సుమాలిబోధనచే రావణుండు లంకను వశపఱుచుకొనుట	31
రావణుండు లంకం బ్రవేశించుట	33
శూర్పణఖకుఁ బెండ్లిచేయుట	34
ఆశ్వాసాంతము	...

చతుర్థాశ్వాసము.

రావణకుంభకర్ణవిభీషణులు పెండ్లాడుట	35
మేఘునాదుని జననము	36

విషయము.

పుట.

రావణుడు దేవతలు మొదలగువారిని బాధించుట	...	37
కుబేరుడు దూతను బంపి రావణునకు బుద్ధి చెప్పించుట	...	"
రావణుడు కుబేరునిపై దండెత్తి పోవుట	...	39
యక్షరాక్షసులయ్యుద్ధము	...	"
కుబేరుడు రావణుని దూరనాడుట	...	41
కుబేరుడు రావణునితో యుద్ధము చేసి యోడిపోవుట	...	"
రావణుడు కుబేరు నోడించి పుష్పకవిమానము గొనుట	...	42
నందికేశ్వరుడు రావణుని శపించుట	...	43
రావణుడు కైలాసమును బెల్లగించి యెత్తుట	...	"
శివుడు రావణునిచేతులు కైలాసము క్రింద నడఁగఁ ద్రోకి }	...	"
వాడు ప్రాధింపఁగా ననుగ్రహించుట	...	"
అశ్వాసాంతము	...	44

పంచమాశ్వాసము.

వేదవతి రావణునిచే నవమానిత యై యగ్నిప్రవేశము చేయుట	...	45
రావణుడు దిగ్విజయము చేయుట	...	47
నారదచోడితుఁడై రావణుడు యమునిమీఁదికిఁ జనుట	...	48
నారదవచనప్రబోధితుఁడై రావణుడు యమునిపై దాడివెడలుట	...	49
నారదుడు రావణునిరాక యముని కెఱింగించుట	...	"
యమరావణసేనలు పోరాడుట	...	50
యమరావణులద్వంద్వయుద్ధము	...	51
బ్రహ్మ యమరావణులయ్యుద్ధమును మాన్పుట	...	"
రావణుడు నివాతకవచకాలాకేయులతో యుద్ధము సేయుట	...	52
రావణుడు తనమఱియై యైవద్యుజ్జ్వహ్నునిఁ జంపుట	...	"
రావణుడు వరుణపట్టణముపై దాడివెడలుట	...	53
రావణుడు లోకములోని స్త్రీలనెల్లఁ జెఱులువట్టుట	...	54
రావణునిచెఱిం బడిన స్త్రీలు విలపించుట	...	55
చెఱిం బడ్డయింతులు రావణుని శపించుట	...	56
రావణుడు దిగ్విజయము చేసి వచ్చి లంకం బ్రవేశించుట	...	"
శూర్పణఖ తనమగనిఁ జంపె నని దుఃఖించి రావణుని దూఱనాడుట	...	57
రావణుడు శూర్పణఖ నూరడించి దండకారణ్యమునకుఁ బంపుట	...	"
రావణుడు కుంభిల యనువనమున యజ్ఞము సేయుచున్న యింద్రజిత్తుం జూడఁబోవుట	...	58
రావణుఁ డింద్రజిత్తుఁ గుంభిశనుండి లంకకుఁ దోడ్కొనివచ్చుట	...	59
అశ్వాసాంతము	...	"

షష్ఠాశ్వాసము.

విభీషణుడు కుంభిసనను మధుఁ డపహరించె నని యన్నలోఁ జెప్పుట	...	60
మధునిపై దండెత్తినరావణుడు కుంభిససప్తార్థనచే వానితోఁ జెలిమిసేయుట	...	61
మధుఁడును రావణుడు నింద్రునిపై దండెత్తుట	...	62

విషయము.

పుట.

కైలాసవర్ణనము	...	63
అంభకారవర్ణనము	...	"
చంద్రోదయచంద్రికావర్ణనములు	...	64
రంభారావణసంవాదము	...	65
నలకూబరుఁడు రావణుని శపించుట	...	67
రావణుఁడు దండెత్తి వచ్చుట విని యింద్రుఁడు విష్ణునిఁ గాన నేగుట	...	68
ఇంద్రుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట	...	"
దేవదానవసేనలు పరస్పరము తలపడి పోరుట	...	69
మేఘనాదుఁ డింద్రుని మాయాతినిరమున ముంచి పట్టుకొనుట	...	73
రావణుఁ డింద్రునిఁ బట్టి లంకకుఁ గొనిపోవుట	...	74
ఆశ్వాసాంతము	...	

సప్తమాశ్వాసము.

బ్రహ్మ యింద్రజీతు కోరినవర మిచ్చి యింద్రుని విడిపించుకొని వచ్చుట	...	75
రావణుఁడు కార్తవీర్యునితోఁ బోరాడి చెఱబడుట	...	76
పులస్త్యుఁడు కార్తవీర్యుని వేడుకొని రావణునిచెఱ విడిపించుట	...	80
రావణుఁడు వాలిచే భంగపడి యతనితో మైత్రి చేయుట	...	81
వాలి రావణునిఁ జంకలో నిఱికించుకొని నాలుగుసముద్రములను ముంచుట	...	82
వాలిచే భంగపడి రావణుఁ డతనితో మైత్రి చేయుట	...	"
హనుమంతుని జననాదివృత్తాంతము	...	83
అగస్త్యాదిఋషులు రాముని వీడ్కొని చనుట	...	86
పట్టాభిషేకమునకు వచ్చినజనకరాజు మొదలగువారిని రాముఁడు వీడుకొలుపుట	...	87
ఆశ్వాసాంతము	...	88

అష్టమాశ్వాసము.

కుశేరపుష్పకము రామునియొద్దకు వచ్చుట	...	90
భరతుఁడు రామునిఁ బోగడుట	...	91
శ్రీరామునివినోదవిహారము	...	"
సీతారాము లుద్యానవనమున విహరించుట	...	92
సీతారాములజలవిహారవర్ణనము	...	94
సీతారాముల లీలావిహారవర్ణనము	...	97
సీతాదేవి గర్భము దాల్చుట	...	99
రాముఁడు కోరిక యడుగఁగా సీత గంగాతీరపనులకుఁ బోఁగోరుట	...	"
రాముఁడు నర్మ సచివులవలన లోకాపవాదము నెఱుంగుట	...	100
లోకాపవాదభీతుఁ డై రాముఁడు దక్షులతో నాలోచించుట	...	101
లోకాపవాదమునకై రాముఁడు సీతను విడనాడ నిశ్చయించుట	...	102
రాముఁడు లక్ష్మణునివెంట సీత నడవులకుఁ బంపుట	...	103
ఆశ్వాసాంతము.	...	104

విషయము.

పుట.

నవమాశ్వాసము.

లక్ష్మణుడు గంగాతీరవనములకు సీతను దోడ్కొని పోవుట	...	105
రాముడు లోకాపవాదభీతుఁడై విడనాడినవృత్తాంతము సీతకు లక్ష్మణుఁ డెఱిగించుట		106
సీత తన్ను భర్తవిడనాడినందులకై చింతించి లక్ష్మణునితో నయనిష్ఠరంబు లాడుట		"
లక్ష్మణుడు సీతను గంగఁ దాటించి విడిచి పురమునకు మరలుట	...	108
వాల్మీకి సీతవృత్తాంతము మునిపుత్రులవలన విని వచ్చి తనయాశ్రమమునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట		"
పట్టణమునకుఁ బోవుచు సుమంతుఁడు లక్ష్మణునకు దుఃఖిలోపశమంబుగా దొల్లిటికడ యెఱింగించుట	} ...	110
లక్ష్మణుడు పట్టణమునకుఁ బోయి యన్నతో సీత నడవని విడిచి వచ్చితి నని చెప్పుట		111
లక్ష్మణుడు రామునకు దుఃఖిలోపశమంబు సేయుట	...	112
రాముడు దుఃఖము నడచుకొని ప్రజలం బాలించుట	...	"
రాముఁ డేకాంతంబున సీతం దలంచి చింతిల్లుట	...	113
రాముడు మునులమొఱి విని శత్రుఘ్నుని లవణుం జంపఁ బంపుట	...	114
శత్రుఘ్నుడు లవణుపై నెత్తిపోవుట	...	"
అశ్వాసాంతము	...	115

దశమాశ్వాసము.

మునులు శత్రుఘ్నునకు లవణుని వధించునుపాయం దెఱింగించుట	...	116
లవణశత్రుఘ్నులసంవాదము	...	117
శత్రుఘ్నుడు ద్వంద్వయుద్ధమున లవణాసురుం జంపుట	...	118
లవణు వధించి మధుర సేలుచున్నశత్రుఘ్నుడు వంద్రేంద్రేంద్రులకు నన్నం జూడ వచ్చుట		119
ఒకానొకబ్రాహ్మణుడు వచ్చినకొడుకుం దెచ్చి రామునినగరివాకిటఁ బెట్టి దుఃఖించుట		120
వసిష్ఠాదియుఘలు విప్రకుమారునిమృతీకారణము రాముని కెఱిగించుట	...	121
రాముడు పుష్పకారూఢుఁడై శూద్రతపస్విని పెదకి ఖండించుట	...	122
శూద్రమునిని వధించినరాముని దేవతలు ప్రత్యక్షమై గారవించుట	...	123
దేవతలు చెప్పినచొప్పున నగస్తునియజ్ఞము చూడ రాముఁ డరుగుట	...	"
రాముఁ డగస్తునిచే సమ్మానితుఁడై యయోధ్య కేతెంచుట	...	124
రాముఁ డశ్వమేధయాగము సేయుట	...	125
కుశలవులు యాగకాలకు వచ్చి రామాయణగానము సేయుట	...	"
రాముడు కుశలవులగానము విని సమ్మానించుట	...	126
వాల్మీకి రామునికి సీతావృత్తాంతము చెప్పి కుశలవుల నతని పొప్పించుట	...	127
సీత నిజపాతివ్రత్యప్రభావంబున భూమిం గ్రుంగుట	...	128
రామచంద్రుండు పుత్రసహితుం డై నిజనగరంబుఁ జొచ్చుట	...	"
కుశలవులకు రాముడు రాజవిద్యల నేర్పించుట	...	129
అశ్వాసాంతము.	...	130

శ్రీ రస్తు.
నిర్వచనోత్తర రామాయణము

ప్రథమాశ్వాసము.

రాస్తాం మనుమక్షితీశ్వరభుజా శస్త్రమ్భే జగన్నట్టల
ప్రాసాదస్థిరభారభాజి దధతీ శ సా సాలభజ్జీశ్రియం
శుక్లాలోత్తమగర్జ్జభిత్తిషు మదశ్వాసజ్జనశ్వాత్తనాం
యాముత్రేజయతే తరాం మధులిహా మానన్దసాన్దా స్థితిః. 1

శృతిప్రశంస. ౧

చ. హరిహరపద్మగర్భులను శ నాదికపీంధ్రుల నూత్నసత్కవీ
శ్వరులను భక్తి గొల్చి తగ శ వారికృపం గవితావిలాసవి
స్తరమహానీయుఁ డై ననను శ సర్వగుణోత్తరమూర్తి మన్మథూ
వరుఁడు దగంగ రాఁ బనిచి శ వారనిమన్న న నాదరించుచున్. 2

క. ఏ నిన్ను మామ యనియెడు, దీనికిఁ దగ నిష్టు భారతీకన్యక నా
కీ నర్పఁడ వగు దనినను, భూనాయకుపల్కు చిత్తమున కిం పగుడున్. 3

నీ. సకలలోక ప్రదీపకుఁ డగుపద్మినీమిత్రవంశిమున జన్మించె ననియుఁ
జూచిన మగ లై నఁ శ బొక్కిడునట్టిసౌందర్యసంపదసాంపు శ దాల్చె ననియు
జనహృదయానంద శ జనక మై నెగడిన చతురతకల్పి నశ్చిత్తిముఁ డనియు
మెఱసి యుండొంటికి శ మిగులు శౌర్యత్యాగవిఖ్యాతకీర్తల శ వెలసె ననియు
తే. వివిధవిద్యాపరిశ్రమ శ వేది యనియు
సరసబహుమానవిరచనా శ శాలి యనియు
మత్స్యతీశ్వరుఁ డగుచున్న శ మనుషున్మపతి
సుభగుఁ గావించుటకు సముత్సుకుఁడ నైతి. 4

శృతికర్తృనియమము. ౨

ఉ. భూరివివేకచిత్తులకుఁ శ బోలు ననం దలఁపన్ దళంబులన్
సౌరభ మిచ్చుగంధవహు శ చందమునం బ్రకటంబుచేసి యిం

- పారెడుపల్కలం బడయ శ నప్పలుకు ల్పరి గ్రుచ్చునట్లుగాఁ
జేరుప నేరఁగా వలయుఁ శ జేసెద నేఁ గృతి యన్న వారికిన్. 5
- చ. పలుకులపొందు లేక రసభంగము నేయుచుఁ బ్రాతవడ్డమా
టలఁ దమనేర్పు చూపి యొకటన్ హృదయం బలరింపలేక యే
పాలమును గానియట్టిక్రమముం దమమెచ్చుగ లోక మెల్ల న
వ్వలఁ బొరయం జరించుకుకపుల్ ధరదుర్విటులట్ల చూడఁగాన్. 6
- క. తెలుఁగుకవిత్వము చెప్పం, దలఁచినకవి యర్థమునకుఁ శ దగియుండెడుమా
టలు గొని వభుయం బ్రాసం,బులు నిలుపక యొగిని బులిమి శ పుచ్చుట చదురే. 7
- క. అలవడ సంస్కృతశబ్దము, తెలుఁగుబడి విశేషణంబు శ తేటపడఁగాఁ
బలుకునెడ లింగవచనం,బులు భేదింపమికి మెచ్చు శ బుధజనము కృతిన్. 8
- తే. ఎట్టికవికైనఁ దనకృతి శ యింపుఁ బెంపఁ, జాలుఁగావునఁ గావ్యంబు శ సరసులైన
కవులచెవులకు నెక్కినఁ శ గాని నవ్వుఁ, డెందుఁ బరిణతి గలుగుకవీశ్వరుండు. 9
- క. అని సత్కవీంద్రమార్గము, మనమున నెలకొల్పి సరస శ మధురవచోగుం
భనసుప్రసాదసంజో,ధనగోచరబహువిధార్థ శ తాత్పర్యముగాన్. 10
- క. ఎత్తటి నైనను ధీరో, దాత్తనృపోత్తముఁడు రామ శ ధరణీపతి స
ద్వృత్తము సంభావ్య మగుట, నుత్తరరామాయణోక్తి శ యుక్తుడ నైతిన్. 11
- తే. సారకవితాభిరాముగుంటూరివిభుని, మంత్రిభాస్కరుమత్పితామహునిఁ దలఁచి
యైన మన్ననమెయి లోక శ మాదరించు, వేట నాకృతిగుణములు శ వేయునేల. 12
- మ. అమలోదాత్తమనీష నే నుభయకావ్యప్రాధిఁ బాటించుశి
ల్పమునం బారగుఁడం గళావిదుడ నాపస్తంబసూత్రుండ గౌ
తమగోత్రుండ మహేశ్వరాంఘ్రికమలభాన్యనైకశీలుండ న
న్నమకుం గొమ్మనమంత్రిక సుతుండఁ దిక్కాంకుండ సన్తానస్యుండన్. 13
- ఉ. జాత్యము గామి నొప్పుయిన శ సంస్కృత మెయ్యెడఁ బొన్న వాక్యసాం
గత్యము నేయుచో నయిన శ గద్యము తోడుగఁ జెప్పి పెట్ట దా
ర్థత్యము దోఁచుఁ బ్రాసముప్రకారము వేటగునక్షరంబులన్
శ్రుత్యసురూప మంచు నిడ శ సూరుల కివ్వధ మింపుఁ బెంపడే. 14
- క. వచనము లేకయు వర్ణన, రచియింపగఁ గొంత వచ్చుఁ బ్రాధులకుఁ గథా
ప్రచయముఁ బద్యములన పొం, దుచితంబుగఁ జెప్పు టార్థ్య శ లొప్పిద మనరే.
- క. లలితపదహృద్యపద్యం,బులన కథార్థంబు ఘటిత శ పూర్వాపర మై
యలఁతియలంతితునియలుగ, హల సంధించినవిధంబు శ నమధఁగ వలయున్. 16

— శ్రీకృతినాయకపంశావతారము. ౭ —

- క. ఈకృతికి దొడపుగా నమ,రాకృతి యగుమనుమనరహారాగ్రేసరుస
త్వాకృతిపంశము గాఢ, స్వీకృతి దగఁ గీర్తనంబు శ నేయుదు నెలమిన్. 17

ఉ. అంబుజనాభనాభి నుదనయం బయి వేధ మరిచి గాంచె లో
కంబుల కెల్లఁ బూజ్యుఁ డగుకశ్యపుఁ డాతనికిఁ జనించె వి
శ్వంబు వెలుంగఁ జేయఁగ దివాకరుఁ డమ్ముని కుద్భవించె వా
నిం బొగడం జతుశ్శ్రుతులు ॥ నేరక యున్నవి నాకు శక్యమే. 18

క. ఆతనికి సకలలోక, ఖ్యాతుఁడు మను వుద్భవించి ॥ యనవద్యమతిం
జాతుర్వర్ణ్యస్థితర, మౌతత్పరవృత్తిఁ బరఁగె ॥ సర్వోత్తరుఁ డై. 19

శా. లోకాలోకతటివిహారకలనాలోలద్యశస్సింహుఁ డ
స్తోకాపాదితపుణ్యమూర్తి మనుపుత్రుం డాక్రమక్రీడ మై
నేకచ్ఛత్రము గాఁగ భూమివలయం ॥ బెల్లం బ్రశాసించె ని
హ్వకుం డప్రతిమానదానవహిమా ॥ కల్పోజ్జ్వలకారుఁ డై. 20

క. ఆయిహ్వకుకులంబున, సాయంతనసప్తజహ్వా ॥ సాదృశ్యశ్రీ
స్థాయత్ప్రీతాపనిధి నా, రాయణనిభపుణ్యమూర్తి ॥ రఘు వుదయించెన్. 21

మ. మఘవిద్యాప్రియుఁ డై దివౌకసుల సహూనించుఁ బ్రత్యర్థిబా
హుఘనాటోపము మాన్చు దిగ్విజయలీలోతాహి యై సజ్జనా
లఘుకార్యంబులఁ దీర్చు వైదికవిధి ॥ శ్లాఘాదరస్వాంతుఁ డై
రఘుభూపాలకుఁ జెప్ప నొప్పచె జగత్ప్రాణప్రవీణాత్మకున్. 22

క. ఆరఘువంశంబున విస్తారయశోధనుఁడు విమలచరితుఁడు బుధన్
స్తారకుఁడు భూమిపాలన, సారనిపుణబుద్ధి రామ ॥ జనవతి వుట్టెన్. 23

మ. మునిలోకంబు ప్రశంస నేయ జగముల్ ॥ మోదంబు వొందంగ దు
ర్జనతానిగ్రహతత్పరాత్ముఁ డగుచుకా ॥ సద్వృత్తిసంరక్షణం
బున రాగిల్లుచు నేలె రామన్యపుఁ డీ ॥ భూచక్రముం దత్కులం
బున రాజన్యు లనేకు లిద్ధరణిఁ బెంపుం బొంది పాలించినన్. 24

క. పిదపఁ గలికాలచోళుం, డుదయందై జలధిపరిమితోర్వీవలయం
బు దనకు బంటుపాలమ్ముగ, నెదు రెండును లేక వేర్చి ॥ యెనకం బెసఁగన్. 25

శా. చేనేతం బృథివీశు లందుకొనఁ గాశీసింధుతోయంబులం
జేసెన్ మజ్జన ముంగుటంబున హరించెం బల్లవోర్వీశు ను
ల్లాసం బొందఁగ ఫాలలోచనము లీలం గట్టెఁ గావేరి హే
లాసాధ్యాఖిలదిబ్బుఖుండు కలికాశత్రువిభుం డల్పుఁడే. 26

చ. అతనికులంబునం దవనతారి యుగాంతకృతాంతమూర్తి య
ప్రతిమవదాన్యతావిభవ ॥ భాసి విలాసరతీశుఁ డప్రత
ర్నితవివిధావధానవణిక్రితనిర్మలవర్తనుండు సం
క్రితనిధి వుట్టె బిజ్జన యశేషధరిత్రయు నుల్లసిల్లఁగన్. 27

- చ. పరుషపరాక్రముం డగుచుఁ శ బల్లపువీట నుదగ్రు లైనప
న్నిరువుర నాతనిం గలయ శ నెన్ని యనర్థశమత్సరంబుమై
మురరిపునన్నిభుండు పడుఁమువ్వుర గం డడఁగంగఁ బెట్టె దా
బిరుదు వెలుంగ బిజ్జఁ డరి శ భీకరభూరిభుజాబలంబునన్. 28
- క. తద్వంశంబునఁ బోషిత, విదవ్విజ్జనుఁ డహితభుజగ శ విహగేంద్రుఁడు ధ
ర్మదై వ్యతమూర్తి వరయో,పిదవ్విర్లస్సరుఁడు మన్తశిద్ధి జనించెన్. 29
- సీ. భూరిప్రతాపంబు శ వైరిమదాంధకారమున కఖండదీపముగఁ జేసి
చరితంబు నిఖలభూజననిత్యశోభనలతకును నాలవాళముగఁ జేసి
కరుణ దీనానాథ శ కవిబంధుజనచకోరములకుఁ జంద్రాతపముగఁ జేసి
కీర్తిజాలముఁ ద్రిలోకీశారికకు నభిరామరాజితపంజురముగఁ జేసి
- ఆ. సుందరీజనంబు శ డెందంబునకుఁ దన, నిరుపమాన మైన శ నేర్పుకలిమి
నతిప్రసిద్ధి చేసి శ యసదృశలీల మై, బరఁగె మనుమసిద్ధి శ ధరణివిభుఁడు. 30
- క. ఆమన్తసిద్ధిసుతుఁ డా,శామండలశాసనుండు శ ససయాకృతి స
గ్రామశ్రీరాముఁడు రా,మామదనుఁడు తిక్కనృపతి శ మహిఁ బాలించెన్. 31
- ఉ. కేశవసన్నిభుండు పరిగీతయశోనిధి చోళతిక్కఱా
శ్రీశుఁడు కేవలుండె నృపు శ లెవ్వరి కాచరితంబు గల్గునే
శైశవలీలనాఁడు పటశౌర్యధురంధరబాహుఁ డై నపు
భీశనరేంద్రమస్తకము శ నేడ్డెఱఁ గందుకకేలి సల్పఁడె. 32
- సీ. లకుమయ గురుములూరికి నెత్తి వచ్చినఁ గొనఁడె యాహవమునఁభూటకముల
దర్పదుర్జయు లగుదాయాదన్వృతతుల ననిలోనఁ బఱుపఁడే శ యాగ్రహమున
శంభురాజాది ప్రశస్తారిమండలికముఁ జెర్చి యేలఁడె శ కంచిపురముఁ
జేదిమండలము గాసేగఁ జేసి క్రాళవపతి నియ్యకొలుపఁడే శ పలచమునకు
- తే. రాయగండగోపాలు సరతిభయద, రాయపెండారబిరుదాభీరాము నుభయ
రాయగండాంకు ఖండియశరాయుఁ డిక్క, ధరణివిభుఁ బోల రాజులకరిది కాదె.
- మ. కమలా ప్తప్రతిమానమూర్తి యగునా శ కర్ణాటసోమేశు దు
ర్దమదోర్ధర్వము రూపుమాపి నిజదర్పంబుం బ్రతిష్ఠించి లీ
లమెయిన్ బోభుని భూమిపై నిలిపి చోళస్థాపనాచార్యనా
మము దక్కం గొని తిక్కభూవిభుఁడు సోమర్థ్యంబు చెల్లంపఁడె. 34
- సీ. భృత్యాసురాగంబు శ పెంపుఁ జెప్పఁగ నేల పరివారసన్నాహ శ బిరుదు గలుగ
వందిప్రియత్వంబు శ వర్ణింపఁ గా నేల పాతకపుత్రాఖ్య శ పరఁగు చుండ
సకలవిద్యాపరిశ్రమముఁ దెల్పఁగ నేల కవిసార్వభౌమాంక శ మవనిఁ జెల్ల
సుభగతామహిమఁ బ్రస్తుతి నేయఁగా నేల మన్మథనామంబు శ మహిమ నెగడ
- తే. సుభయబలవీరుఁ డనువేరు శ త్రిభువనములఁ

బ్రచురముగ ఘోరబహుసంగరముల విజయ
లక్ష్మీ జేకొనుబాహుబలంబుసొంపు
పొగడ నేటికి గలికాల శ ధూవిభునకు.

35

క. అతనికి నుదయించెను గల్పతరువునకు బుట్టు రుచిర శ ఫల మన మనుమ *Mam*
క్షీతిపతి కవిహృదయశుక, ప్రతనిసమాస్వాదనీయ శ రసికత వెలయన్. 36

ఉ. అర్థజనంబు లోభిన్మృత్యులాసలు చూపిన బడ్డజాలి ప్ర
త్యర్థులు వైరిరాజులమోదం బడంగించుట గన్న పెంపు నా
నార్థము లర్థి కిచ్చియు రశనావని దోలియు బాపుకామినీ
ప్రార్థితమూర్తి మన్తజనపాలుండు కేవలఁడే తలంపగన్. 37

నీ. అడవుల గొండల శ బడి యాలుబిడ్డప ట్టెఱుంగనివైరిధాత్రిశులందుఁ
గట్టంగ దొడఁ బూయఁచెట్టఁ గొఱంత లే కానంద మందెడు శ నర్థులందుఁ
గని విని యించువీల్చునియలరమ్ముల బారికి నగపడ్డ శ భామలందుఁ
దమతమలో నద్భుతం బంది కొనియాడు నిఖిలకళాగమ శ నిపుణులందుఁ
తే. గానఁగావచ్చు పేట పొగడ్త లాస,పడక తనయంత జగముల శ బరఁగుచుండు
దినకరాన్వయతిలకంబు శ మనుమనృపతి, వీర్యవితరణరూపవివేకమహిమ. 38

మ. ద్రవిడోర్విపతిగర్వముం దునిమి శౌర్యం బొప్పు గర్జాటద
ర్పవిఘాతంబు నొనర్చి వైరిమనుజేంద్రశ్రేణికిఁ గొంగ నా
నవనిం బేర్కొని యున్న యట్టివిజయక్షౌధీశ్వరుం గాసిగా
నెవించె జోశనమన్తసిద్ధి యనిప్రాయేటం బ్రగాఢోద్ధతిన్. 39

నీ. దండ ప్రణామంబు శ దగ నభ్యసించిరో నెఱిబోరగిలబడ శ నేర్పునాడ
వ్రేళ్లు గఱవంగ శ వెర వల్వరించిరో నోరఁ జేతులు గ్రుక్కి శ నొల్లునాడ
కడుసంకటంపుఁబేరడవులు దూఱంగఁ దరమునేసిరో యిల శ దడవునాడ
పలుచెన విఱిగిపో శ బరువు సాధించిరో క్రీడలుగాఁ బాటి శ యాడునాడ
తే. బాలశిక్షలు గా కొండు శ భంగి నింత, యచ్చుపడియుండునే వీరిశ కనగ నిన్ని
తేజగులకు నేర్పుగలిగివర్తింతురాజి,మనుమనృపుఁడాఁకిపోయినమనుజుపతులు.

ఉ. రంగదుదారకీర్తి యగుశక్తైశ్వర్యగంగనఁ బెంజలంబుమై
భంగ మొనర్చి మన్తజనపాలుండు బల్విడి నాచికిన్నరా
జ్యాంగము తెల్ల నిచ్చి తన యాశ్రితవత్సలవృత్తి యేర్పడక
గంగయసాహిణి బదము శ నైకొనఁ బంచె బరాక్రమొన్నతిన్. 41

నీ. కొండలునఱకునా శ ఖండలుకైవడి యెనయు నేనుంగుల శ దునుమునపుడు
బెబ్బలి వడి లేళ్లపిండు హత్తిసయొప్పు గలుగు రాహుతులకుఁగడఁగునప్పు
డడవులఁ గార్చిచ్చు శ లడరుచందముగాన నగుఁ గాలుబలమునకలుగునపుడు
బలుగాలిమొగుళులపైవీచుక్రియదోచుఁ దఱుచైనగొడుగులనఱకనపుడు

తే. కసిమసంగినమృత్యువు శ కరణి యంత, కాలరుద్రునికైవడి శ కాలదండ
ధరునిబలువిడి యలవడు శ దురములోన, నసమశౌర్యఁడుమనుమధఃరాధిపునకు.

శా. శృంగారంబు నలంగ దేమియును బ్రసవ్యేదాంకురశ్రేణి లే
దంగంబుల్ మెటుఁ గేద వించుకయు మాహారాష్ట్రసామంతు సా
రంగుం దోలి తురంగముం గొనినసంగ్రామంబునం దృష్టస
ప్రాంగస్ఫారయశుండు మన్దవిభుసం శ వై చన్ననై న్యంబునన్. 43

సీ. అనుపమబహురత్నహయవారణముల విద్విధులు గప్పములు పురతైంచుచోట
నెల్లికయ్యం బని శ యెద్ది యేనియు నొక్క కెలన శాత్రవదూతఃపలుకుచోటఁ
దలతలమని రెండు శ దడములవా రేటు న కమానముగఁ జేర శ నడచుచోటఁ
బరసేన సచ్చియుం బాటియు బయలైన యనిలోన జయము సేకొనెడుచోట

ఆ. నొక్కరూప కాని శ యెక్కుడు డిగ్గును, గానరాదు ముఖవికాసమునకు
నన్యరాజు లీడె శ యరిరాయవేశ్యాభుజంగుఁ డైనమనుమ శ జనవిభునకు. 44

—ॐ ఆయోధ్యావర్ణనము. ౧—

క. అష్టనుమనృపతి కభ్యుదయష్టుగ నేఁ జెప్పఁ బూని శ నట్టి కథకు నా
ద్యష్టయై యయోధ్య యనునా, మమ్మున నెగడినపురోత్తమము వర్ణింతున్

సీ. అఖిలభోగములకు శ నాస్పదం బగుట భోగీంద్రుపట్టణమున శ కీడ యనియు
ధనసమృద్ధుల కెల్లఁ శ దల్లియిల్లగుటఁ గుజేచునివీటికిఁ శ బెద్ద యనియు
వైభవంబులకు నా శ వాస మగుట నమరాధీశుపురమున శ కధిక మనియు
నిర్మలవృత్తి శ నెర వగుటను భారతీశ్వరుప్రోలికి శ నెక్కు డనియు

ఆ. వినుతి నేమఁ జాలి శ వివిదోత్సవంబుల, సతిశయిల్లి సజ్జనాభిరామ
మై కరంబు వొలుచు శ నన్నగరంబు విస్ఫురితసకలవస్తు శ పూర్ణ మగుచు. 46

క. చనిచని యచోటను జి, క్కెనొకో తారకము లనఁ బ్రకీర్ణరుచులఁ ద
ద్ధనవప్రప్రాగ్భగంబున ఖచితము లైనవజ్రములు చెలు వొందున్. 47

తే. ఇంతపాడ వని వాక్రువ్వ శ నేరి కైన, రా దనుట కోటవర్ణన శ గాదు నిజమ
యెగసి పఱపిన దృష్టులు శ నిగుడునంత, లెక్కలో నగ్రభాగంబు శ లేమిఁజేసి.

క. మహనీయవప్రగోపుర, బహురత్నోత్కీర్ణసాల శ భంజి లొప్పుక
విహరణతత్పరనిర్జర, మహిళాతలి వచ్చి యున్నమాడ్కి బెడం గై. 49

సీ. అవగాహనమునకు శ నరిగినగజములమదములు కూడిన శ నడులు గాఁగ
యుషకకుభీరకఃచ్ఛపముకరాదిన త్వములమొత్తము పర్వతములు గాఁగఁ
బ్రాకారమణిగణప్రతిబింబనికరంబు విలసిల్లుబహురత్నవితతి గాఁగ
రంగత్తరంగపరంపరఁడై దేలు, కలహంసములు శంఖకులము గాఁగఁ

ఆ. గరము పాలుపు మిగులుఁ శ బరిఖ విశాలగంభీర మగుచుఁ బలుపుఃఖేర్చిజేసి
యఖిలభూమిచక్ర శ మనుతలంపునఁ బుర, నరముఁ జాటి యున్న శ శరధివోలె.

చ. తరుణులీఁగుఁజన్ముఁగవఁ తాఁకున నున్నదచక్రవాకబం
ధురగతి లీలఁ గామినులఁ తోరపుటూరులఘట్టనంబునం
గరివరహస్తకాండపటుఁఘాతమునం బరిఘాతరంగముల్
దిరుగుడుపడ్డతీరములఁ దెట్టువగట్టు సరోజరేణువుల్.

51

సీ. ఉజ్జ్వలలక్ష్మికిఁ నుద్భవస్థాన మై భువనసుందర మగుఁ పాలుపు దాల్చి
యనుపమానంతభోగస్పదం బనఁ జాలి హరినీలకాంతివిస్ఫురణ నొంది
సాంద్రచంద్రద్యుతిసమితి శోభిల్లి సుధాబహులప్రభోధమును గలిగి
బహుచిత్రసత్యసంపన్నత మెఱసి తుంగచలాతిస్థితఁ నతిశయిల్లి

తే. యక్కజం బగువెంపునఁ నతుల మగుచుఁ
జూడ్కులకు వేడ్కు నేయుచుఁ సొంపు మిగిలి
తమకు రత్నాకరంబుచందము నెఱయఁగ
నప్పురంబున రమణించెఁ హర్ష్యచయము.

52

ఉ. చారుబలాకమాలికలఁ చాడ్చున దంతము లొప్పు గర్జిత
స్ఫారరవంబులట్లుగ నభంగురతం బటుబృంహితంబు లా
సారముమాడ్కి దానజలసంతతి గ్రమ్మఁగఁ గాలమేఘమా
లారుచిరంబు లైమద చోలద్దివిషసంఘము లొప్పు నప్పురిన్.

53

తే. మనముశిల్పియై తనదువిన్ననువు మెఱసి
గాలి నశ్వరూపంబులుఁ గాఁ దరించె
గాక యీజవసత్త్వముల్ గలవె ఘోట
కముల కెందు నాఁ బురిఁ దురంగములు వాలుచు.

54

సీ. మవ్వంపుమేనులఁ జవ్వనంబుల కింపుమిగిలినచెయ్యులఁ మెఱుఁగు వెట్ట
నల్లనమధురంపుఁ సల్లాపరచనకు లేతనవ్వున నునుఁబూత పూయ
నిడువారుఁ గనుదోయి ననుపారుకాంతికిఁ గలిక్రేగన్నులఁ నలుపుమిగుల
లలితంబు లగుచిత్రములచతురతలకు సరసంపునడవడిఁ దెరలుపుచ్చ

తే. వెరవు గల్గి మనోభవుఁ వీరరసము, నిరతముగ నేర్పు వాటించి కరువు గట్టి
పోసి చేసినరూపులపోల్కి వార, వనిత లొప్పుదు రప్పురవరమునందు.

55

చ. విలుచునెడ మనంబులకుఁ వెక్కిరి మంద ధనంబు లమ్ముచో
విలసదనేకవస్తువులు విస్తయ మందఁగఁ జూడ్కు లెల్ల సొం
పులసహజంబు లై యెలమిఁ బొందఁగ నుజ్జ్వల లక్ష్మి యెప్పుడ
మ్మలవడఁ జెంద వైశ్యజను లప్పురి నొప్పుదు రప్రమేయులై.

56

సీ. అనవద్యవేదవిద్యాలతావితతికి నాలవాలములు జీహ్వించలములు
రాజితబహుకళాఁ జహంసికలకు మానససరసులు మానసములు
చారుసత్యవ్రతఁ సౌరభ్యలక్ష్మికి నుచితవాక్యములు పురషోద్గమములు

సాదరకారుణ్యః మేదురజ్యోత్స్నకు మధురాకృతులు శశిమండలములు

తే. గా సమస్తమహాధ్వరక ర్తృతావిభూతిః దనరి యఖిలలోకసౌఖ్యంబు లగుచు
నిరుపమానసద్గుణగణః నీతినిరతు, లై ధరామరు లొప్పుదుఁ రప్పురమున. 57

చ. అమరనగంబు నెచ్చెలులొఁ హైమవతీశుననుంగుఁగొండవి
య్యము లొకొ రోహణాచలముఁ నన్నలుఁ దమ్ములు నొక్కొ నా సువ
ర్ణమునను జారుతారమునఁ రత్నచయంబునఁ దేజరిల్లు నం
దు మహిమ కున్కిప ట్టగుచుఁ దుంగసముజ్జ్వలదేవసద్దముల్. 58

సీ. పడఁతులనెఱివీఁగుఁబాలిండ్లు వెడదోచు లీలఁ బయ్యెదలు దూఱించుటకును
దెఱవలపూతలుఁ మెఱయఁగ నాటమై నడరిననునుఁ జెమఁటార్చుటకును
మెలఁతలచెక్కులఁ మెఱుఁగు వింతఁగ నవతంసమంజసులు గదల్చుటకును
గొప్పలయలిక దేశములఁ గ్రొత్తచె న్నొలయఁ గుంతలములఁదెలచుటకును

తే. విటకుమారులు తనరాకఁపేచివేడ్క, నెదురుకొనియింపుసొంపువహించుచుండ
నడపు మెలపునజనుల కానందమొదవ, గంధవహుఁడప్పురంబునఁగలయఁబోలయు.

చ. శుకపికసంకులత్వమునఁ సుందరసాంద్రలతాంతపల్లవ
ప్రకరబహుచ్ఛవిం బురవఁరంబువిహారవనంబు లొప్పు న
మృకరపతాకునై న్యములుఁ మానవతీవిటకోటి కై నకే
లికలహవృత్తి నైఁచక సలీలగతిక బయినెత్తి వచ్చె నాన్. 60

సీ. మన్మథునాస్థానమండపంబులు మీనకేతునేపథ్యనికేతనములు
రతివల్లభునివిహారప్రదేశములు సంకల్పసంభవునిభోగస్థలములు
కందర్పునాయుధాఁగారముల్ కుసుమశరాసనుసంగీతకాలయములు
శంబరసూదనుజయభూము లిందిరానందనుసంకేతమందిరములు

ఆ. రామణీయకంబుఁ రమియించునిక్కలు, సొంపుగనులు చైత్రసంపదలకు
ననుగలంపుటిరవుఁ లనఁగ రమ్యంబు లై, యొప్పు నుపవనంబులప్పురమున. 61

చ. వివిధగతిప్రకారములఁ వీధులఁ బాటుసమీరణంబుచే
నవమకరందబిందుతతిఁ నల్లడలం దగ నింపుగూడి య
త్యవిరళలీలఁ బర్వ మధుఃపావళి పువ్వులు రోయ కెందు నా
డి వనములోన విచ్చలవిడిక మదలీల వహించు నెప్పుడున్. 62

సీ. పద్మనీకల్లోలఁ పంక్తులపైఁ గ్రాలు రాజితరాజమఃరాశీల
సహకారపల్లవఁ సమితిఁ గదల్చు నున్మదకలకంఠకుఁ మామమాడ్కిఁ
బుష్పితవలతాఁపుంజంబులోపల విహరించుమత్తాఁళివిభునిభంగి
నుద్యానమునకు వేటొకయొప్పుగావించుచారునవీనవసంతుభాతి

తే. నేను గలుగంగ మదనునికేల యొండు, పరికరము లని యన్నింటిపనులుఁ దాన
పూని చేయువిధమున మంఠానిలుండు, పురమునందుండునుపవనభూములందు,

— పూర్వరామాయణకథ. —

క. ఆపురి కధిపతి రఘుకుల, దీపకుఁ డమరేంద్రవిభుఁడు శ తేజోనిధి వి
ద్యాపారగుండు దశరథ, భూపాలుఁడు సకలలోకపూజితుఁ డగుచున్. 64

సీ. అష్టదిగ్దశశోభితావనీచక్రంబు దమ్మి యై తనలక్ష్మి శ కిమ్ము గాఁగ
వివిధవర్ణాశ్రమవిహితవృత్తికిఁ దన యసదృశపరిరక్ష శ ముసుగు గాఁగఁ
బొలుచుచతుర్దశభువనముల్ దనకీర్తి యాడెడునెలపుల శ మేడ గాఁగ
నమ్మాడుమూర్తుల శ యలపు లెన్నఁగఁ బుట్టి వ్రేలెడితనమూర్తివాలుగాఁగఁ
తే. దనకృపాణంబు రిపుల సద్గతికిఁ బుచ్చు, పుణ్యతీర్థంబు గాఁ దనభూరిదాన
మథులకు భూరివాన గా శ నతిశయిల్లి, జలధివలయితవసుమతీచక్ర మేలె. 65

ఉ. అత్తటి లోకభీకరదుఃరాచరణుం డగుపంక్తికంతును
ద్వృత్తి నలంగునిర్జరుల శ విన్నపముల్ దయ నాదరించి దే
వోత్తముఁ డైనవిష్ణుఁడు సముత్సుకుఁ డయ్యె విశుద్ధవిశ్రుతో
దాత్తచరిత్రుఁ డాదశరథక్షితినాథున కుద్భవింపఁగన్. 66

క. తనయులఁ బడయుకుతూహల, మున నిట నమ్మనుజపతియు శ మునికులవంధ్యుం
డనఁ జాలుబుశ్యశృంగుని, యసుమతమునఁ బుత్ర కామయజనము చేసెన్. 67

సీ. ఆసుకృతంబు మహానుభావంబున, నమ్మహిరమణుభాగ్యాత్రయమున
రాజన్యకుంజరూరామునిఁ గౌసల్య, కైకేయి గుణగణాకల్పు భరతు
మానితయశుని లక్ష్మణుని శత్రుఘ్ను సుమిత్రయుఁ గాంచిరి శ థాత్రి యలర
విష్ణునంశమున నీవిధమునఁ బుట్టిన రామదేవుం డభిరామలీల
తే. వెలసి వేదతదంగాదీవిద్య లెల్ల, నభ్యసించి ధనుర్వేద శ మధిగమించి
సరససాహిత్య వేది యై శ సకలకళల, నెఱిగి యాదార్యశౌర్యసమేతుఁ డగుచు.

చ. జనకునియజ్ఞ వేదికఁ బ్రశస్తముగా జనియించి యంగనా
జనతకు భూషణం బనఁగఁ శ జాలిననీతకు రుద్రచాపభం
జన మనుసుంకు విచ్చి నృవశస్త్రమసూతిఁ బరిగ్రహించి పే
ర్చినయుభయానురాగమునభజి త్తభవుం జరితార్థుఁ జేయుచున్. 69

తే. మును సురాసురస్సగ్రామమున రథంబు, గడపి విభుచేత వరములు శ గన్నకైక
యడుగ నరపతి పంపంగ శ నక్కుమారుఁ, డరిగె గాననమునఁ దప శ మాచరింప.

శా. రాముం దాపసవృత్తి కంపఁ దను సామ్రాజ్యంబుపై నిల్పి జే
తోమోదంబునఁ గోరుతల్లికిఁ గులద్రోహంబు దక్కంగఁ ద
దూమిం బ్రస్ఫుటరక్షమై నడపి నీరోగిగాత్తుఁ డై సర్వలో
కామోదం బొనరించె నాభరతుఁ డార్యస్తుత్యవృత్తంబునన్.

71

చ. వనితయు లక్ష్మణుండు సహవాసము సేయఁగఁ బర్ణశాలక
మునిజనవర్తనంబునఁ బ్రమోదముఁ బొందుచు దండకావనం

బున రఘురాముఁ డున్నయెడఁ శ బొల్తుక యొక్కతె యేగుదెంచి యా
తనిఁ గని కాముచే నలగి శ ధైర్యవిహీనతఁ గోర్పిఁ జెప్పినన్. 72

తే. అతఁడు నగి త్రిప్పిపుచ్చిన శ ఘనుజుకడకు, నరిగి యాతండు ద్రోచినఁ బెరిగివికృత
వేషయైయై త్రితానిపోవరోష మెత్తి, యక్కుమారుడు వెనుగో సేముక్కు సెపులు.

క. భంగపడి రాముకడ క, య్యంగన చనుదెంచి యిట్టు శ లనియెఁ ద్రిలోకో
త్తుంగచరిత్రుఁడు శశ్వద, భంగుం డగుపం క్తివదనుభగినిం జుమ్మి. 74

తే. శూర్పణఖ యనుదాన మీ శ దర్పమడఁచునసుర లిప్పుడ వచ్చెద శ ధనుచుఁగోప
మునఁ గడంగి జనస్థానమునకు నేగి, యనుజుఁ డగుఖరుతోడఁ జేప్పిన నతండు.

క. దూషణునిఁ ద్రిశిరుఁ గూడి స, రోషంబుగ నెత్తి వచ్చి శ రోగంబులు ది
వ్యోపధముఁ దాఁచుపగిది మ, నీష మెయిం జాలు రాము శ నెదిరి మహాజిన్. 76

చ. పాలిసినఁ జూచి శూర్పణఖ శ పోయి దళాననుఁ గాంచి బన్నముం
దెలుపునెడం బ్రసంగమునఁ శ దేటపడఁ వినిపించె సీతకో
మలతనులీల యద్దివిజయర్థముఁడుఁ హృదయంబునం గుతూ
హల మెలరార శీఘ్రగతి శ నయ్యెడ కేగె వియత్పథంబునన్. 77

క. చని కొటిల్యమున మహీ, తనయం గొని లంక కరిగె శ దానవుఁ డపుఁడా
మనుజేంద్రనందనుఁడు దన, మనమునయడ లనుఁగుఁడమ్మఁమాటల మలఁగన్.

సీ. ఎడసొచ్చి లైత్యుచే శ బడినజటాయువు వలన నంగనచన్నపల నెఱింగి
శరణార్థి యగుదివాళకరసూతిఁ జేకొని కోలతోడనె వాలిఁ గూల నేసి
వనచరబలముల శ వసుధ నెల్లను నొక్క వాయిగా నడపించి శ వార్ధి గడచి
లంకపై విడిసి చోలంబు బలంబును జూపి రాక్షసకోటిహూపడంచి

తే. కుంభకర్ణునిఁ గుంభనీకుంభనాము, లై నతనయులతో నంతః కాలయమున
కనిచి దేవాంతక ప్రహస్తాదిబంధు, వర్గసహితంబుగా దశవదనుఁ దునిమి. 79

తే. అఖలదేవతాసన్నిధిసన్నిదత్త, యైనజానకి నానందశమతిశయిల్లఁ
గైకొనియె రాముఁడీమూఁడులోకములకు, నద్భుత ప్రీతులడరిపొం గారుచుండ.

క. ఇంద్రజి ననిలోఁ జంపి మ, హేంద్రాద్రిత్రిదశనుతులకెక్కినయనుజుఁ
సాంద్రానుమోమున రఘు, చంద్రుఁడు మో మెలమిఁ బొంద శ సంభావించెన్.

ఆ. అతని నపుడ దివ్యయానరత్నం బగు, పుష్పకంబుఁ దేరఁ శ బుచ్చి దాని
కెదురువోయి యర్చ శ లిచ్చి సంప్రీతి నా, తండు జానకియును శ దాను నెక్కి. 82

చ. శరణి వచ్చి చొచ్చి యనిశంబును గొల్చుచు నున్న రావణా
వరజు విభీషణుఁ సమరవర్తనుఁ డైనది నేంద్రనందనుఁ
శరనిధి దాటి దేవిఁ గని శ చయ్యన సుంగర మిచ్చి పేర్చి య
ప్ఫురవర మేర్చి లోకనుతిఁ శ బొందినపాపని నాదరించుచున్. 83

ఉ. వారలు వారిభూరిపరివారముతోన విమాన మెక్కి రాఁ
గా రఘునందనుం డరిగి శ కాంచనతోరణచిత్త మై నవ
ద్వారనికాయ మైననిజపట్టణ ముత్సుకవృత్తిఁ బొచ్చె నిం
డారుముదంబునక భరతుఁ శ డాదృతిఁ జేసి సలీలఁ గ్రాలఁగన్. 84

క. వినయము కైకొనఁగాఁ జేయను దగువా రెల్లఁ దన్ను శ నయ్యయిసంభా
వనమై నభినందింపఁగ, జననాథుఁడు పూజ్యరాజ్యసంపద నొంచెన్. 85

— ఆ శ్వాసాంతము. —

మ. కమలాధారుఁడు భీతిదూరుఁ డసమాకారుండు గంభీరుఁ డ
బ్రముఖిమారుఁ డపారసారుఁడు కళాస్ఫూరుండు వీరుండు దు
ర్దమదోస్సారుఁ డధర్త భీరుఁడు మహాశదారుండు దుర్వారుఁ డ
త్యమలాచారుఁడు నిర్వికారుఁడు యశోహారుండు ధీరుం డిలన్. 86

క. వికచకమలాయతాక్షుం, డకుటిలచిత్తప్రచారహరిమిత్రుం డ
ర్కకులప్రదీపుఁ డభినవ, మకరాంకుఁడు విజయమానశుర్దనుఁ డెలమిన్. 87

మాలిని. నమదరిన్మపచూడానవ్యరత్నాంశుపీచీ
సముదయసుభగోల్లాసస్ఫురత్పదపద్మం
డమరతరునికాయత్యాగలీలాపహాసో
ద్యమనిపుణనిసర్గౌదార్యహస్తాబ్జుఁ డుర్విన్. 88

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కన నామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.
నిర్వచనోత్తర రామాయణము.

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

మద్భగీరథాన్వయ
తామరసాకరసహస్రభాముడు సూరి
స్తోమారామవసంతుడు
భూమండనయశుడు మన్తభూమిశుఁ డొగిన్.

1

—ॐ రామునికొల్వకూటమునకు జనకాదులు వచ్చుట. ॐ—

- క. శ్రీరామచంద్రుఁ డిట్లు మహారాజపదస్థుఁ డైననభినందింపఁ
గారవమున జనకాది, క్షౌరమణులు వచ్చి కాంచి శ సంప్రీతిమెయిన్. 2
- క. అన్నరపతివినయాదిగుణోన్నతి కెద లలర మంజులోక్తుల సమయో
త్పన్నవిషయోపలాలన, నున్నయెడఁ హర్షరససముత్కర్షముతోన్. 3
- సీ. కౌశిక బక దాల్భ్యకణ్వాప్రభృతు లైనదురితవిదూరు లౌ శ తూర్పువారు
నాత్రేయ కుత్స ద్రృఢాయు రగస్త్యు లాదిగఁ గలదక్షిణాదిక్కువారు
ఋషభరైభ్యకయక్షసృషముఖ్యు లౌతపోమహనీయు లగుపశ్చిమంబువారు
గళ్యప జమదగ్ని శ గౌతమాత్రులు లోనుగా నుత్తరమ్మనఁ శ గల్లవారు
తే. శిష్యసంఘంబుతో రామరపోష్యవర్గ, మగుట మునికులమెల్లను శ నరుగుదెంచె
నతనివిజయోత్సవముఁగొనియాడువేడ్కఁ, బ్రీతి మొగముల నెలకొనఁబిండుగట్టి
- ఉ. అందఱుఁ గూడి మోసలకు శ నర్థిమెయిం జనుదెంచి యెంతయుం
గ్రందుకొనంగ నున్నెడ నగస్త్యుఁడు వాకిటివానిఁ జూచి మా
యిందఱరాక దాశరథి శ కీ వెఱిఁగింపుము వేగ మన్న వాఁ
డుం దగఁ బోయి యల్లన నడుంకుచు భూవిభుఁ జేరి నముఁ డై. 5
- ఉ. దేవ మునీశ్వరుల్ సకలదిజ్ఞుఖివాసు లగస్త్యముఖ్యు లౌ
శ్రావితనామధేయులు విశాలతపోవిభవు ల్సముజ్జ్వల
త్పావకమూర్తు లయ్యును గృహరసపూరితశీతలాకృతుల్
దేవరఁ గాన వేడ్కఁ జనుదెంచినవా రని విన్నవించినన్. 6
- క. విని యెంతయు సప్తదమున, జనపతి తోడైమ్ము వారిఁ శ జయ్యన ననుడుం
జనెఁ బణిహారియుఁ దోడన, మును లత్యంతప్రమోదభమున వచ్చుటయున్. 7

చ. పతి యెదురేగి నమ్ముఁ డయి భక్తిమేయిం గొని వచ్చి యుజ్జ్వలొ
న్నతకనకాసనంబుల మనగప్రమదంబుగ నందఱు యథో
చితగతి నుంచి మోమరల శ నేమమె నావుడు బాధ లేల్లఁ దీ
ర్చితి భవనంబు లన్నిటికి శ నేమమ యింటిట మాకు నేమమే.. 8

— మునులు రాముని నులించుట. —

చ. అరిఁ బరిమార్చి ప్రీతి జనకాత్మజఁ దోకొని యేగుదెంచి రా
జ్యరమఁ బరిగ్రహించి యిటు శ లద్భుతసంపద నొప్పి యున్ననికొ
గర మనురక్తి మై వినియుఁ శ గన్నులు చల్లగఁ జూచియు స్తుదం
బరుదుగఁ గంటి మెంతయుఁ గృతార్థుల మైతిమి రాఘవేశ్వరా. 9

ఆ. అలుక వొడమి చాచ శ మందికొనిననుం ద్రి, జగము లైనగడఁకసమయుననిన
సమరమందు రాక్షసశ్రేణి నోర్పుట, నీకు నెంతపెద్ద శ నృపవరేణ్య. 10

క. ఐనను రావణుఁ డఁట రిపుఁ, డానెలకువ చొచ్చి పొదివి శ తఁట పోరను నీ
చే నెత్తురు గాకుండఁగ, వానిం జంపి తఁట తగదె శ వర్ణన నేయన్. 11

మ. అనిఁ గుంభుండు నికుంభుండుం బడినఁ గ్రోధావిష్టుఁడై దర్పముకొ
దనుజన్నే హముఁ బక్షయుగ్ధకము గా శ ధాత్రీధరాకారతం
జనుదేరం గని కుంభకర్ణుఁ బటువజ్రస్ఫారబాణాహరిం
దునుమం జాలుట నీడు లే దరయ నీశోర్వక్రమక్రీడకున్. 12

చ. ఇవి యరయంగ నెంతపను శ లింద్రజిచావుఁ దలంప వాని నా
హవమున శూలి కైనఁ జెనయ స్ఫర మాతఁడు పిల్కుమారినకొ
భవనము లేల్ల నిర్భయతఁ శ బొంది మహద్భుత మంది లక్షణ
స్తవనకథావిధాచరణతాపరతంత్రము లయ్యె రాఘవా. 13

చ. అని మును లేల్లఁ బంక్తిముఖు శ నాతనితమ్మనిఁ గుంభకర్ణునిం
దనయుని మేఘనాదుని నుదగ్రబలాఘ్యులఁ గాఁ గడంగి పే
ర్కొన విని కౌతుకం బడరఁ శ గుంభసముష్ణపుమోముఁ జూచి యి
ట్లను ధరణీశ్వరుండు వినయంబు నిజాస్య మలంకరింపఁగన్. 14

క. కడిదిమగ లని దశాస్యం, గొడుకుం దమ్మునిఁ గరంబు శ గురువుగ మీచె
ప్పెడుభంగిఁ జూడ వారల, నడుగంగా వలసియున్న శ యచి మునినాథా. 15

క. అమ్మనుజభోజనులజ, స్తమ్ములునుం దపము చేసినతెఱంగును శౌ
ర్యమ్ములును జెప్పు మనవుడు, నమ్ముని రఘుపతికి నిట్టు శ లనియెం ప్రీతిన్. 16

— విశ్రవసున్నప్రకారము. —

ఆ. తొల్లి కృతయుగమునఁ శ దోయజనంభవ, నందనుండు పులస్త్యనామధేయుః
డైనమునివరుండు మనహనుభావంబునఁ, దండ్రియట్ల యెన్న శ దగినవాఁడు. 17

చ. అమరనగంబుచేరువ నియంత్రితనిర్మలచిత్తవృత్తి యై

శమదమసత్యశాలి యనఁ శ జాలి తపం బొనరించు చుండి కాం
చె మనుజుడేవకింపురుషసిద్ధవియచ్చరకన్యకానికా
యముఁ దనయాశ్రమస్థలియుఁపాంతమున నివహరింప వచ్చినన్. 18

క. పలుమటుఁ గని కని యొకమఱి, మెలఁతలతో నిట్లు లనియె శ మీ రిచటికి రా
వల దింకిట ననుఁ జూచినఁ, గలుగుంజుఁడి తత్త్వణంబ శ గర్భము మీకున్. 19

క. అని నియతి నేయుటయు న్నమ్మనిపలుకులు కన్యకాసమాహం బెల్లక
విని యాయరువునఁ జేరక, చన నం దొక్కర్తు విధివశంబున వినమిన్. 20

ఉ. ముందటియట్ల నెచ్చెలుల శ మొత్తములోపలఁ గూడి యాడువే
డ్కం దరలాక్షి వోయి యచట స్థునియాకృతితోడ దృగుచుల్
వొందినమాత్ర మై నెలఁత శ పొక్కిటితో విరియ న్వభుల్లరం
బందము గాఁగ నారును గుశాగ్రములు న్నునుఁగప్పసొంపు నై. 21

ఉ. గర్భముఁ దాల్చి మై గలయఁ శ గన్గొని వెక్కిరిపాటు మున్నుగా
దుర్భర మైనసంభ్రమముతోడ విషాదభయానుతాపముల్
నిర్భరభంగి బుట్టి తననెమ్మది దీటుకొనంగ బోటి యా
విర్భవదార్తి యై చనియె శ వేగమ యాత్మనివాసభూమికిన్. 22

క. అరుగుటయుఁ జూచి మది న, చెచ్చువడి తృణబిందుఁ డల్లఁ శ జేరఁ బిలిచి ని
ర్భరగర్భచిహ్నములుగా, నిరూపణముచేసి యవ్వనిత కిట్లనియెన్. 23

ఉ. అక్కట కన్యకాత్వ మిటు శ లాఱిడివోవ నకారణంబ నీ
కెక్కడిచూలు వచ్చె నిది శ యెయ్యెడ నెమ్మెయిఁ బుట్టె నన్ననుక
వెక్కుచు మాట దొట్టుపడ శ వెల్వెలఁ బాటుచుఁ గ్రమ్మకన్నునీ
రక్కుపయిన్ వెసం దొరఁగ శ నామృగలోచన తండ్రి కిట్లనున్. 24

క. చెలులకడ నాడువేడుకఁ, బులస్త్యమునియాశ్రమంబు శ పాంతకుఁ జని య
ప్పాలఁతులఁ గానక యయ్యెడఁ, గలయం బరికించు చుండఁగర్భము దోచెన్. 25

ఉ. నాయెడ లేన కన్గొని మనంబున బెగ్గల మంది యత్తఱి
జేయునుచాయ మెయ్యదియుఁ శ జిత్తమునం దలపోయలేక నా
కీయకృతంబు వాటిలుట శ యేర్పడ నీ కెఱిగింపఁ గోరి వే
వే యటు పాటుతెంచితి వివేకనిధి ననుఁ గాపు నాపుడున్. 26

క. ఆరాజర్షియు దీనికిఁ, గారణ మమ్మునియకాఁ బ్రకాశజ్ఞానో
దారమతి నెఱిగి కన్నియ, గారవమునఁ గొని పులస్త్యకడకుం జనియెన్. 27

చ. చని మునినాథ యిత్తరుణిసాధ్వీ గుణాన్విత నాదుకూర్మినం
దని నిగృహీతచిత్తుడఁ గదా యని త్రోవక దీని నాదరం
బునఁ బరిచర్యఁ గొమ్మనినఁ శ బొల్తుక నర్థిఁ బరిగ్రహించి యా
తనిఁ జరితార్థుఁ జేసి నుచితమ్మున నమ్ముని ధర్మవేది యై. 28

చ. అది మొద లాలతాంగి వినయంబున వల్లభుచిత్తవృత్తి స
మృదము దలిర్ప భక్తిగరిమంబునఁ బెంపు వహించి యుండఁ గొ
న్నిదినము లంతఁ బోయిన మునిప్రవరుండు ప్రసన్నుఁ డై దయా
స్పదసదపాంగవీక్షణము శ భామినిపైఁ బొలయంగ నిట్లనున్. 29

క. తరుణీ భక్తికి మెచ్చితి, వర మిచ్చెద నీకు విను భగవద్గర్భము భా
స్కరతేజం డగుకొడుకై, వెరవరి యయ్యెడును సకలవిద్యలయందున్. 30

క. ప్రశ్రయవతి వగునీచే, విశ్రుత మై గుణసమృద్ధివెలయుట వాడుక
విశ్రవసుం డనఁగా భువనశ్రావ్యం బైనభవ్యనామము వడయున్. 31

క. మనరెండువంశములుఁ జేర్కొనఁ గను నీకొడుకువలనఁ శ గోమలి యనినక
విని సంతసిల్లి యట్టుల, తనయుని జనకోపమానుఁ శ దడయక కాంచెన్. 32

శా. పాలస్త్యం డుదయించి నిర్మలకళాస్ఫూరిభవస్తూర్తి యై
బాలేందుం బ్రహసించుచుం బెరింగి యల్పం బైనకాలంబునం
జాలం గీర్తన కెక్కి యుజ్జ్వలతపోస్సంపత్తిఁ బెంపారి ధ
ర్మాలోకంబున లోకము ల్వెలుఁగ నాశ్రయశ్లాఘ్యుడై యున్నెడన్. 33

క. తేజోధనుఁ డగునమ్ముని, రాజితగుణజాలములకు శ రాగిల్లి సుతం
బూజాపూర్వముగ భరద్వాజం డాతనికి దేవవర్ణిని నిచ్చెన్. 34

ఉ. విశ్రవసుండు నమ్ముదిత శ వేడుకతోడ వివాహ మై గృహ
స్థాశ్రమధర్మ మొప్పెసఁగ శ యజ్ఞసమృద్ధి వహించుచుం గృహ
విశ్రుతబుద్ధిసంపద వివేకవిశుద్ధి ప్రసిద్ధి కెక్కి భ
వ్యశ్రుతివోదితాచరణమాభరణంబుగ నిత్యపుణ్యుఁ డై. 35

❦ వైశ్రవణుని పుత్రాంతము. ❦

క. ఆరమణియందుఁ గులవి, స్తారకుఁ డగుతనయుఁ బడసి శ తత్సంతాన
శ్రీరమ్యతఁ గోరెడుసర, సీరుహసంభవుని సంతసిల్లఁగఁ జేసెన్. 36

ఉ. తత్సమయంబున న్దునివితానము గొల్వఁగ వచ్చి యెంతయుక
వత్సలతం గుమారునకు శ వైశ్రవణుం డనుపేరు వెట్టి య
త్యుత్యుకవృత్తి నెత్తికొనియం గొనియాడియు నట్లు పుత్రపా
త్ప్రీత్యన మాచరించె గమనలోద్భవుఁ డుత్కటహర్ష మూర్తి యై. 37

క. ఆవైశ్రవణుఁ డఖిలవిద్యావిదుఁ డై యశానమునఁ శ దప మొనరించెక
దేవాసురసిద్ధమునీం, ద్రావళి తనధర్మనియతి శ కచ్చెరువందన్. 38

క. నీరాహరసమీరా, హారంబులఁ జేసి చేసి శ యది గాక కడుక
ఘోరం బగుతపము నిరా, హారుం డై చేసె బహుసహ స్రాబ్దంబుల్. 39

క. నిష్ఠ మెయి నిట్లు వ్రతము ల, నుష్ఠింపఁగ సౌమ్యదర్శనం డయి యమర
శ్రేష్ఠనివహన్ముతోఁ బర, మేష్ఠి యరుగుడెంచె దత్సమీహిత మొసఁగన్. 40

- చ. ముదమున నేగుదెంచి తనముందట నిల్చినశంభుఁ గాంచి త
త్పదసరసీరుహంబులయుఁపాంతమునన్ ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి నె
న్నదుటను మోడ్చుఁగేలును దశనుద్యుతియుం బులకాంకురంబులున్
హృదయముభక్తివెంపుఁ బెరఁయించుచు వైశ్రవణుండు నిల్చినన్. 41
- ఉ. వత్స భవత్తపోనవదీవాకరుఁ గాంచి వి కాస మొందె నా
హృత్సరసీరుహంబు వర య మిచ్చెద నిష్టము గోరు నాపుడున్
వత్సలుఁ డైనవద్దభవు యై శ్రవణుండు సముజ్జ్వలార్థసం
పత్నముదాయనిత్యసుఖభవ్యదిగీశత వేడె వేడినన్. 42
- ఉ. అక్కమలాసనుండు వరుణాంతకజిహ్వులఁ జూచి మీకుఁ దో
డొక్కని దిక్పతిత్వపదయోగ్యుని నే సృజియింప నున్నచో
గ్రక్కున నీతఁడుం దదభికాంక్షయ చేసెఁ దగంగ నింక మీ
రొక్కటి యై జగం బరయుచుండుండు నాలవవానిఁ జేసితిన్. 43
- చ. అని వర మిచ్చి వైశ్రవణునాదరవిస్తృతనేత్రపద్మం డై
కనుఁగొని నిర్జరత్వపదఁగౌరవనిత్యుడ వైతి గాన నీ
కనుగుణ మైనయీరుచిరయానముఁ గొమ్మని యిచ్చెఁ బుష్పకం
బనఁగఁ బ్రసిద్ధ మై మణిమయాకృతి నొప్పు విమానరత్నమున్. 44
- ఆ. ఇవ్విధమున నిచ్చి యింద్రాదిసురులతో, నజుఁడు వోవుటయు ధనాధిపతియుఁ
దండ్రీకడకు వచ్చి తత్పదాబ్జములకు, నెరఁగి భక్తియుక్తి యెదుర నిలిచి. 45
- క. కోరినవరము విమానము, గారవమున నాకుఁ గమలగర్భుఁ డొసంగెన్
మీరలు నివాసదేశము, గారుణ్యము నేయుఁ డనినఁ గడువేడుకతోన్. 46
- క. ఆవిశ్రవసుండు తనదుప్రభావంబున నెల్లయెడలుఁ యిరికించి తదీ
యావాసయోగ్యముగ మది, భావించి ముదమున నర్థపతి కిట్లనియెన్. 47
- సీ. కమనీయముగ విశ్వకర్త నిర్మించిన మున్నుదైత్యశ్రేష్ఠు యిన్నపురము
జలనిధి పరిఖగాఁ యిగలినయది లంకయనఁగ లోకములఁ బోర్కొనిననెలపు
దనుజు లెల్లను జనార్దనుచేత మర్దితు లయి పోకఁ జేసి పా యిద్యో నయ్యు
రమ్యనికేతనారామాభిరామ మై యుల్లసితైదు సుఖ యుండు మచట
- ఆ. ననిన నట్ల కాక యని తండ్రి వీడ్కొని, బహువిధానురూపఃపరిజనములు
పొదివి కొలువ నతఁడుఁపుష్పకంబునఁ జని, యందు దివ్యసుఖములనుభవించె.
- క. జనకునకు మ్రొక్కఁ బోవుచు, ననిమిషవల్లభునికడకు యెరుగుచుఁ గమలా
సనుఁ గొలువఁ జనుచు విహరించె నిజేచ్ఛం బుష్పకమున యిద్ధపదమునన్. 49
- చ. అన విని కుంభసంభవమహామునితో రఘువంశనాథుఁ డి
ట్లనియె మునీంద్ర మున్ను నసురరాధిపు లేలేదీవీడె లంక త

జ్జననతపోవిభూతిబలగోత్వచరిత్రవిశేషము జ్జనా
ర్థను దేస హాని పుట్టినవిధంబు వినం గడువేడు కయ్యెడున్.

50

- క. ఆతనికి మనయెఱింగిన, యీతనికిని దారతమ్య శ మెట్టిదియో మీ
చేత నెఱుంగవలయు. నఱ, చేత నిడినయట్లు దెలియఁ శ జెప్పు మునీంద్రా. 51
- క. జనపతి త న్న ట్లడిగిన, మునినాథుం డధికహర్షమునఁ బలికె దశా
ననదర్పదళన యేర్పడ, విను చెప్పెద సంతయును సోవిస్తారముగాన్. 52

— సు కే శు ని పృ త్తాం త ము. ౧౭ —

- క. హేతిప్రహేతు లనఁ బ్రఖ్యాతు లుదయ మైరి రాక్షసాన్వయమున నా
హేతి గృహస్థుం డయ్యెఁ బ్రహేతి తపంబునకుఁ జనియె శ నెంతయు శాంతిన్.
- ఆ అంబుజాక్షి కాలుఁ శ డనువానిచెలియలు, హేతిరమణి యైననాతి యొక్క
తనయుఁ గాంచె వీతవినయు విద్యుత్కేళు, నతులబలపరాక్రమైకరసికు. 54
- చ. అతఁ డభిరాముఁ డై పెరిగి శ యశావనసంపద సుల్లసిల్లుచుం
బ్రతి యిడరానిరూపమునఁ శ బ్రస్తుతి కెక్కి వివాహ మయ్యె వి
శ్రుతముగ సంధ్య నాఁ బరఁగు శ సుందరికూరిమిపుత్రి మన్మథా
స్త్రతులితగాత్రయష్టి యగు శ సాలకటంకటసమ్మదమ్మునన్. 55
- క. ఆలలన యశావనంబునఁ, జూలాలై వగచి తుదిఁ బ్రసూతిక్రియకుం
గాలం బగుటయు మందర, శైలతటంబునకు నొంటి శ సని యచ్చోటన్. 56
- ఆ. వరతనూజఁ గాంచి శ కరుణావిహీన యై, విడిచి వైచి వచ్చి శ విభునిలోడ
వివిధకేలి దేలి శ వివారింపు చుండె మన్మథవికారపూరమగ్న యగుచు. 57
- క. అంత నడు నక్కుమారుం, డెంతయుఁ గరుణమ్ము దోచ శ నేడ్చుచు నుండం
గొంతవడికి భూతేశుడు, కాంతాసహితంబు వృషభగమనుం డగుచున్. 58
- క. ఆచక్కటిఁ గ్రీడార్థం, బై చని యాయేడ్చు విని దశయాద్భ్రత బాలుం
జూచి యకటకట యని గౌరీచారుముఖాంబుజము నిరీక్షించు చొగిన్. 59
- మ. అతివా వీనికిఁ దండ్రితోడిసరిప్రాయం బాసురత్వంబు ను
ద్ధతబాహుబలగర్వనిర్వహణము శ దైతేయవంశక్రమా
గతరాజ్యంబు నభిశ్చరంపుఁబురముం శ గ్రామప్రచారంబు ని
చ్చితి నీచిత్త మెఱింగి నాపుడుఁ గృపాశ్రీపారవశ్యంబునన్. 60
- క. అప్పుడ గర్భం బగుటయు, నప్పుడ జన్మించుటయును శ నప్పుడ ప్రాయం
బొప్పెడిజవ్వన మగుటయు, నప్పుడు దనుజాన్వయమున శ కంబిక యిచ్చెన్. 61
- క. కేశములు లెస్స యిప్పిశి,తాశనునకు ననుచుఁ గౌతుకాన్వితమతి యై
యీశానుడు గావించె ను, కేశుం డనుపేరు వానికిం బ్రకటముగన్. 62
- చ. అతఁడు వరప్రసాదమహిమాతిశయంబునఁ జేసి విష్ణుప
త్రితయము గీడ్పడం చనదుతేజము చెల్లుచునుండ లీల న

ప్రతిహతవృత్తి నెల్లెడ నభశ్చర మైనపురంబుతోడ నం
చితగతులం జరించె విలసిల్లుచు నీశ్వరలాలనీయంఁ దై.

63

క. ఉన్నయెడ నాసుకేళుమహోన్నతి కెద నోటువడి వయోరూపగుణో
త్పన్నానురూపమతిఁ దన, కన్నియ దేవమణి నిచ్చె ఓ గ్రామణి ప్రీతిన్.

64

— మాల్వవదాదులు తపంబుచే బ్రహ్మవలన వరంబులు పడయుట. —

తే. టట్లు గంధర్వవల్లభుఁ ఓ డెలమి గూఁతుఁ
దనకు నిచ్చిన వరియించి ఓ దానివలన
మూల్యవంతుఁ డనంగ సుమాలి యనంగ
మాలి యనఁ గాంచె గొడుకులమహితయశుల.

65

ఉ. ఇవ్విధిఁ బుట్టి తండ్రి పరమేశువరంబున నద్భుతస్థితిఁ
జవ్వన మాదిగా నఖిలసంపదలుం గను తెల్ల విన్ని నా
మువ్వురు నుత్పహించి తపముం బరమేష్టి గుఱించి చేయఁగా
నవ్విబుధాచలంబునకు ఓ నర్థిమెయిం జని సుప్రతస్థు లై.

66

ఉ. ఆర్జవశాంతిదాంతినియమాదిగరిష్టగుణైకనిష్ఠమై
నిర్జితచిత్తవృత్తు లయి ఓ నిర్తలధర్మపరంపరాప్రభా
వార్జన మెల్లలోకములు ఓ నద్భుత మందుచు సంస్తుతింప నా
వర్జితబుద్ధి జేసి రసవద్యతపంబునఁ బద్మసంభవున్.

67

శా. ప్రత్యక్షం బయి దేవబృందములతోఁ ఓ బద్ధాసనుం డర్థి నా
దిత్యాద్రిఫలి నిల్చి పొల్చుటయు వైతేయాత్మజు ల్సంభ్రమ
ప్రీత్యుత్కర్షము లంతరంగముల ఘూర్ణిల్లంగ సర్వాంగసాం
గత్యనీవృకృతభూతలం బగునమఃస్కారంబునం బుణ్యు లై.

68

క. కరకమలయుగళపుటశేఖరులును భక్తిభరనమ్రగాత్రులు నై ని
ల్చిరి వరదానాత్మకృష్ణ, స్ఫురితాధరుఁ డై నపద్మజునికట్టెదురన్.

69

ఉ. అత్తటి వారిఁ జూచి కరుణార్ద్రత నిట్లనియె నివ్వరించి దై
త్యోత్తములార మీతఁడము ఓ నుగ్రత కచ్చెరు వంది వచ్చితిం
జిత్తములందు మీ రభిలషించినయట్టివరంబు లెల్ల నే
నిత్తుఁ గడంగి కోరికొనుఁ ఓ డిప్పడ దేవమునీంద్రసన్నిధిన్.

70

ఉ. నావుడుఁ బొంగి యద్దనుజసందను లిట్లని రేకవాక్యులై
దైవతయక్షకింపురుషదానవమానవకిన్న రాదినా
నావిధభూతకోటుల రణంబున గెల్పుఁ బరస్పరప్రమో
దావహ మైననెయ్యముఁ జీరాయురవాప్తియు మాకభీష్టముల్.

71

తే. ఇవ్విధంబునఁ గోరిననెలమిఁ బొంది
యట్ల కావుల మని కమలానుండు

వాసవాదులు వెఱఁ గండ ఓ వరము లొసఁగి
మునులు గొలువ నిజావాసమునకుఁ జనియె.

72

—౧౭ మాత్యవంతుఁడు లంకయందు నివసించుట. ౧—

చ. వరములు గాంచి బాహుబలవంతుఁ డనం దగుమాత్యవంతుఁ డ
చెరు వగువిక్రమంబునఁ బ్రసీధి వహించి నిజానుజన్తులం
గర మనుర క్తి మన్న నఁ దగం గొనియాడుచు సర్వలోకభీ
కరుఁ డయి దేవతామునినికాయము దల్లడ మందుచుండఁగన్. 73

క. దానవలక్ష్మీవిభవ మ,నూనంబై నెగడ నసదృశోద్ధతగతి నెం
దేనిం జని విహరించుచు, దా నొక్కెడ విశ్వకర్తఁ ఓ దద్దయుఁ ప్రీతిన్. 74

క. రావించి యిట్లు లనియెను, దేవతలకు నెల్ల నీ వతిస్థిరమతి వై
కావెంతు నివాసము లొక, యావాసము మా కొనర్పు ఓ మభిరామముగాన్.

తే. అదియు రజతాద్రి నొండె హిమాచలమున
నొండె మందరనగమున ఓ నొండె బాగు
చూచి నీశిల్ప మేర్పడ ఓ సుభగరత్న
సంపదుజ్జ్వలముగ రచియింపవలయు. 76

క. అని తనతోఁ జెప్పినయ, ద్దనుజపతికి విశ్వకర్త ఓ తాఁ దొల్లి సురేం
ద్రునియనుమతమున దక్షిణ, వననిధిలో నొక్కపురమువర్ణన కెక్కన్. 77

క. ఒనరించుటయుఁ ద్రికూటం, బనుసున్నతభూధరంబునం దది శతయో
జనవి స్తీర్ణం బగుటయుఁ, గనక ప్రాకారసప్తకము గల్లుటయున్. 78

సీ. అఖిలదిక్కులును సశస్త్రములయగుటయు మందిరములు రత్నమయము లగుట
గోపురావళి నభోవ్యాపిని యగుటయు మార్గముల్ మృదుకుట్టిమమ్ము లగుట
తోరణోత్కరము రత్నరూఢ మగుటయు నంగణంబులు మనోహరములగుట
దేవాలయంబులు ఓ దివ్యంబు లగుటయు నాపణవ్రాతంబు ఓ హైమ మగుట

ఆ. పేరు లంక యగుట ఓ యారామకేదార, కమలమండదీర్ఘి కావిభూతి
పాత్ర మగుట ప్రబలశత్రుపరాక్రమా, గమ్య మగుట చాలరమ్య మగుట.

క. ఎఱిగించి మీకు నునికికి, నొఱపు సకలదైత్యకోటియును మీరలు నే
క్షైఁ జని యం దుండుండు గడు, చుఱవని నెయ్యంపుసముచితోక్తులఁదెలుపన్.

క. దనుజపతి లంకకందువ, గని నిధి నిలుపేదవాఁడు ఓ గన్నట్లు మనం
బునఁ బొంగి యనుజసహితము, చని యప్పురి దైత్యవంశసామ్రాజ్యముగాన్.

—౧౮ మాత్యవదాదులు పెండిలయై పుత్రులం గాంచుట. ౧—

ఆ. నెగడి యున్నయెడ నానింద్యచరిత్ర గం,ధర్వి నర్పదాభి ఓ థాన ప్రీతి
గోరి యిచ్చెఁ దనదు ఓ కూతుల మువ్వర, దానవేశ్వరునకుఁ ఓ దమ్ములకును
నిర్వచ—రి

క. క్రమమున సుందరియును గే,తుమతియు వరదయు నన న్వధూటీత్రయముం
దమమువ్వురుఁ బూర్వజపూర్వముగఁ బ్రమోదములతో వివాహం జైనన్.

సీ. అందు సుందరి యను ఓ నరవిందనయన యున్నట్లు సుప్తఘ్నునిమత్తు యజ్ఞ
కోపు దుర్ముఖుని విరూపాక్షు వజ్రముష్టిని గని పుత్త్రికసనలఁ గనియె
నాకేతుమతియు ధూమ్రాక్షుఁ బ్రహస్తఁ గంఠనుఁ గాలకార్దుకు ఓ భద్రదత్తు
భాసకర్ణాంకు సుకపార్శ్వసంప్రదించి గాంచెను వరదయుఁ ఓ కైకసియును

తే. నోలిఁ గుంభీనసయును బుజోత్కటయును

ననగ నలువురు వామలోచనలఁ గనియె

ననలు నీలుని సంపాతిహరునిఁ బడసె

వరద పదపడి దానవాన్వయము వెలిఁగె.

84

— మాల్యవంతుడు లోకంబుల బాధించుట. —

శా. సంతానం బభివృద్ధి నొందిన బలోత్సాహం బెలర్పం బలా
క్రాంతాశేషదిగంతుఁ డై బలువిడిఁగి రక్షిం గణేశుండు దు
ష్టాంతుం డై శ్రుతిబాధ నేయుచుఁ గ్రతుభవ్వంసంబుఁ గావించుచుం
గాంతాగాంతరవాసు లైనమునులం ఓ గారించుచుం గ్రూరుఁ డై.

85

మ. పరనారీహరణం బొనర్చు వివిధోపాయంబుల న్నెదిసి
సురవర్గంబుల నొంచు దేవగృహసంశోభాభిఘాతంబు నే
యు రవీందుద్యుతిజాలము ల్తులుపు మామోహపాయకేలీకృతా
దరుఁ డై నిర్జరకోటిఁ గష్టపటుచుఁ ఓ ధర్మంబు నష్టంబుగాన్.

86

— ఇంద్రుడు హనుమంతుని విష్ణువును వేడుట. —

చ. ఋషులును దేవతాగణము ఓ లెంతయు బెగ్గల మంది యార్తు లై
వృషగమనుండు దీర్ఘ మనవేదన యంచు మహేశుఁ గాంచి దు
ర్విషహము లైనయాపరిభవించుట లెల్ల నెఱుంగఁ జెప్పి ని
స్తుషముగ దైత్యవర్గములఁ ఓ ద్రుంపఁగఁ గోరిరి దైన్య మేర్పడన్.

87

చ. హరుఁడు సుకేశుమిఁదికృప ఓ నాతనిసంతతి కల్గ కుండియున్
సురమునివృత్తభంగములు ఓ చూడఁగఁ జాలక యేను నేర నా
హరికడ కేగుఁ డాతఁ డభయం బొసఁగున్ దయ మీకు నన్నఁ జె
చ్చురఁ జని శౌరి కంతయును ఓ జెప్పి రరాతులజన్మ మాదిగాన్.

88

శా. గోవిందుండు దయామతిం బలికె నాకుం జెప్పఁగా నేల రు
ద్రావిర్భావితశక్తి నే నెఱుంగనే ఓ యాదైత్యుఁ దత్పుత్రకుల
భావాపూర్వులు గారె పద్మజవరప్రాప్తానుభావు ల్దీ
యావాసం బగులంక వింతయె త్రిలోకాగ్రోశ మాలింపనే.

89

ఉ. ఐనను మీమతం బెఱుగు నంతకు నేమియు జేయ నైతి న
ద్దానపులక సముజ్జ్వలసువర్చననిర్దళితాఖిలాంగులం
గా నొనరించి లోకముల న కల్పప మంతయుఁ బాచి యుత్సవ
శ్రీనినుపారఁ జేసెద విరించిమహేశులు సమ్మతింపఁగన్.

90

— మాల్మవదాదు లమరావతిపై పండెత్తుట. —

క. అని వీడ్కొల్పిన మోదంబునఁ బొందుచు నిజనివాసములకు శతమఖా
ద్యనిమిషులుఋషులుఁబోయిన, యనంతరము మాల్మవంతుడంతయువినియెన్.

క. విని యొక్కింత వగచి య, ద్దనుజేంద్రుఁడు విక్రమైకతత్పరుఁ డగుచున్
మనమున గర్వము గదురఁగ, ననుజుల రావించి యిట్టులనియెఁ గుఱితుఁ డై.

మ. మనలక ధూర్జటితోడ గోసడిచి కామధ్వంసి పట్టిక పొం
డని చక్రాంకునిఁ జూపి పోవిడ సురేంద్రాదు ల్సరోజాక్షునిం
గని యెగ్గు ల్పొకటించినం గినిసి లోకంబు ల్విసంగా నతం
డనుమానింపక పూనె దైత్యకులసంహారంబుఁ గావించఁగాన్.

93

ఉ. పూర్వమునక హిరణ్యకశిపుప్రభృతుల్ దనచేతఁ జచ్చినక
గర్వము మీఱి యున్గి మురళిస్తురుఁ డెట్లుఁ గడంగు నాతనిక
సర్వజగంబులున్ బెదర నంగరంగమునక జయించి హృ
త్పర్వ మొనర్పఁగావలయుఁదైత్యులకు న్నన మెల్లభంగులన్.

94

క. అనిన సుమాలియు మాలియు, నని రతఁ డిట వచ్చె నేని నడె యయ్యెడు న
య్యనిమిషు లెగ్గులు మనపైఁ, బొనరించినదాన నింత న పుట్టెను గంటే.

95

క. కాపున నమరావతిపైఁ, బోవలయుం జాట్టుముట్టి న పొరిగొని పిదపక
దేవతలపక్ష మై యని, కేవీరుఁడుఁ గడఁగె న్నేని నెఱుఁగుద మతనిన్.

96

ఆ. అనిన మాల్మవంతుడగుఁ బోలు నిదియని, న్నయన మపుడచాటఁబంచి కదలి
యమితవివిధవాహనారూఢయోధవీ, రోధతముగ నడిచె న నుద్దవిడిని.

97

ఉ. అత్తఱి గెంపు మీఱినఘనావళి యాకస మెల్లఁ గప్పి శ్రొ
న్నెత్తురు నెమ్మలుం గురిసె నీరధి యెంతయు ఘూర్ణమాన మై
యుత్తల మొండె బర్వతము న లొక్కమొగిం గదలెన్సహోల్కముల్
మొత్తముగట్టి రాలె బలము ల్వెఱుఁ గందఁగ జేటు చెల్పుచున్.

98

ఉ. అంతయుఁ జూచియుక దితిసుతాధిపుఁ డప్పు మనంబులోన నా
వంతయుఁ గొంకు లేక దివిజావళికిఁ మనచేయుహానికై
యెంతలు పుట్టెఁ జూడుఁ డని న యే దైఱు జూపుచుఁ దమ్ములక బలం
బంతటికిం బురస్సుల న రైచనుఁ డంచుఁ బరాక్రమోన్నతిన్.

99

క. చెలఁగుచు నమరావతి కిం, పలరంగ నడచు తెఱిగి భయభ్రాంతి మెయిం
గలఁగఁగఁ బాటి మహేంద్రాదులు పుచ్చి రుపేంద్రుకడకుఁదూతం గడఁకన్.

—ॐ ఆ శ్వా సాం త ము. ॐ—

ఉ. కాయీకవాచికాత్తికవికారవిసర్జనవిస్ఫురత్తనూ
దాయకు నానతారివసుధావరహ్నరసప్రకర్షసం
ధాయకు సూరిశ్శోభనవిధాయకు నుద్భుటరాజదుర్దశా
దాయకుఁ గీర్తివస్త్రపరిధాయకు దీనజనార్థదాయకున్. 101

క. పాండిత్యసుభగుఁ ద్రిభువన, వెండేరు నరాతిభూపభీషణబాహు
దండాభిరాము రామా, మండలచిత్తాపహరమకరపతాకున్. 102

మాలినీవృత్తము. సకలజనమనోజ్ఞం శ జండభాషానభిజ్ఞం
బ్రకృతిఘటితరాగుం శ బ్రస్ఫురత్త్యాగభోగుం
జకితనృపశరణ్యం శ జారులావణ్యగణ్యం
బ్రకటసుగుణసంగుఁ శ రాయవేశ్యాభుజంగున్. 103

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.
నిర్వచనోత్తరరామాయణము

తృతీయాశ్వాసము.

రమ్యతానిరూఢమ
హోరస్కుం బుణ్యాసంపదదితయశస్కుం
గారుణ్యాద్భ్రమనస్కుం బ్ర
జారంజనశీలు మనుమజగతీపాలున్.

1

❖ విష్ణువు దేవతలకుఁ దోడై రాక్షసులతో యుద్ధము సేయుట. ❖

- చ. హరిఁ గని దేవదూత చరణానతుఁడై యసురేంద్ర సేన ని
ర్జరనగరంబువైఁ బెలుచురాకయు నాకము బెగ్గలంబునం
దిరుగుడుపాటుఁ జెప్పిన నశతత్వరితంబునఁ గౌతుకంబుమై
గరుడుని నెక్కి శార్ఙ్గగుణగాఢరవంబు నభంబు నిండఁగాన్. 2
- క. రక్షోవధయును సుమనో, రక్షయు మదిఁ గోరి యాదరంబున రాజీ
వాతుఁడు సిద్ధులజయశ, బ్రాక్షరములుఁ గిన్నరీచయముగానంబున్. 3
- క. కొంచెపునగవుల సంభా, వించుచు వివిధాయుధాంశువితతుల్ దిశలన్
నించుచు దనుజతమముఁ దూ, లించుచు రణకేళిలోలశలీలం జనుచోన్. 4
- క. గరుడునిపై శార్ఙ్గధను, ధరుఁ డగువిష్ణుండు మేరుతటఁ బొల్పుతటి
త్పరివృతజలదముఁ బోలుట, విరియ దనుజరాజహంసవితతి యితనికిన్. 5
- మ. అని బృందారకవందిబృందము లమోదానందముం బొంది కీ
ర్తన సేయం ద్రిదివంబు ముట్టికొన నుద్దామప్రతాపంబున
ష్టనుజానీకము చేర కుండ నడుమ న న్నారినఁగఁ బూని చ
య్యన నేగెం బతగేంద్రపక్షపవనవ్యాధూతద్భిత్తి యై. 6
- మ. చని నాకంబున కడ్డకడ్డ హరియశ్లాహంబు వీక్షించి య
ద్దనుజాధీశుఁడు చేయి వీచుటయు మాద్యద్భుతవిదగ్ధంబు న
శ్వనికాయంబుఁ బదాతిలోకము రథవ్రాతంబు నొక్కుమ్మడిక
ఘననూర్తం బఖిలంబు గప్పి పడగలోగ్రాలన్ వడిం దాకినన్. 7
- తే. మందహాసంబు చేసి యశమందరవము, మిగిలి రిపుతూర్ధ్వరవములప్రేగి కొనఁగఁ

బాంధజన్యంబుఁబెలుచుఁ బూరించిశార్ఙ్గ, గుణముసారింఁచిదానవశగణముఁజూచి. 8

క. కడఁకఁ దలమీఱి యల వేర్పడ మును దలపడఁ దలంచి ఓ పఱతేరంగా
విడుచుచు నొక్కొకయమ్మునఁ, బడ నేయుచు వచ్చె వీరభటులం గడిమిన్. 9

చ. తొలితొలి పడ్డపీనుఁగులఁ ఓ ద్రొక్కుచు నొండొరు మీఱఁ జూచున
గ్గలికఁ గడంగి బాహుబలగర్వము చూపఱు మెచ్చ నుగ్రదై
త్యులు దలపడ్డ వారిసమరోధతి కుత్సన మంది శార్ఙ్గమం
దలపున నిల్వరించె నిశితాస్త్రము లూఁ తయి వ్రాలునట్లుగన్. 10

ఉ. కూలినవారిఁ జూచి వెడఁగొంకిన మెచ్చక మున్ను వెన్నుగా
నేలకుఁ జొచ్చువారుఁ దమనెయ్యర కడ్డము వచ్చువారు ను
క్కిలము నేర్పులేక తమకించి పయింబడి నొచ్చువారు మున్
వాలినమచ్చరం బగుటవారణసేయక వచ్చువారు నై. 11

క. దానపు లేయుచు వైచుచు, సేనలఁ బురికొల్పుకొనుచుఁ ఓ జేరిన శార్ఙ్గ
జ్యానాదభరితరోదసి, యై నారాయణుఁడు మార్గశాంబుధి ముంచెన్. 12

చ. ముసుమును వీడఁ దాకి యొకఁమోహర మచ్యుతుచేత మ్రగ్గుటన్
మొవలు గలంగినం గని సముద్ధతవృత్తి నదల్పి వెన్నుద
న్ని నిలిచె దానవేశ్వరుఁడుఁ ఓ నెక్కొనఁగాఁ దనముద్దుఁడమ్ములున్
దనయులు దండనాథులు నుదగ్రత సేనకు దర్ప మెక్కంగన్. 13

క. బరవసమునఁ గోల్తలచే, సిరి పురికొని కడఁగి దైత్యసేనలు మగుడన్
హరిఁ బొదిసెఁ జపలజలదో, త్కర మతిసాంద్రముగ నభముఁగప్పినభంగిన్.

ఆ. ఓరలేక దొరలు ఓ పోరికి జొచ్చిరి, కడిఁచిమగలుఁ జేసె ఓ కలుగువారు
నడరి ముట్టఁ గవిసీరరవాయిగొనక కో,లాహలముగఁ గాల్బలమ్ము గదిసి.

క. శరములఁ జక్రంబులఁ దో, మరములఁ గుంతముల గుప్పిమానుగ ఖడ్గ
తురికా హల పరిఘాముద్గర ముసల పరశ్వధములఁగప్పిరి కడిమిన్. 16

శా. సర్పారాతివయి న్నిజాంగముల పైఁ ఓ జంచద్భుజాభీలతన్
దర్పం బేర్పడ నొక్కపెట్ట యటు లాదైతేయవీరు ల్దిశా
సర్పద్వీప్తిసటాజటాలపటుశస్త్ర వ్రాతముల్ సాంద్రమై
యూర్పొక్కుండఁగ నించినన్ మురహరుం ఓ డుద్ధామకోపాన్ని యై. 17

చ. గుణమున లస్తకంబుననుగోటియుగంబునఁ గేలఁ దారభీ
షణముగ నుప్పతిల్లి రభసంబుగ రేగినమాడ్కిఁ దీవ్రమా
ర్గణనికరంబు లొక్కట నారాతిబలంబులఁ గప్ప శార్ఙ్గని
కన్యనము రోదనీకుహరకర్పరముం బగిలింప నుగ్రతన్. 18

- క. అరదములు రథికవరులును, హరిసారథి కేతుసహిత శ మై పొడిపొడి గాఁ
గరులును జోదులు డొల్లఁగఁ, దురగంబులు రావుతులును దుత్తునియలు గాన్.
- క. ఏయుచుఁ గౌమోదకిఁ గొని, ప్రేయుచు నందకమునను వివిధగతిఁ దునియల్
నేయుచు మధుమథనుఁడు దై, తేయతతిం గూల్చె నుద్ధతిం బడలుపడన్. 20
- చ. అడరినమేఘపంక్తి విరియం బటువేగమహానిలంబు బ
ల్విడి భయదప్రకారముగ శ వీచుతెఱంగున దైత్యనై న్యముల్
సెడి నలుదిక్కులం బఱచఁ శ జేసి యమందవిజృంభణంబునం
బిడుగులపిండు బిట్టులియు శ వెల్లున విష్ణుఁడు శంఖ మొత్తినన్. 21
- ఆ. పాఱలేక చాలుపడ డొల్లె భటకోటి, కరులు గిరులు గూలుకరణి మ్రొగ్గె
ఘోటకంబు లెల్లగొండియ లవిసి శో,ణితముఁ గ్రక్కె శంఖనిస్వనమున. 22
- చ. తదవసరంబునం బెలుచఁ శ దాకి సుమాలి యువేంద్రువైఁ బటు
ప్రదరము లభ్ర మద్రిశిఖరంబును వారిని ముంచినట్లు పె
ల్లిదముగ నేసె దైత్యులు చళింకక సంగరకాండఁ గ్రవ్వుటం
బొదువ సహోదరు ల్ప్రమదపూరితచిత్తులు గా నుదగ్రుఁ దై. 23
- క. వనజాతుఁడు దరహాసం,బునఁ బొదివినకినుక వక్త్రమున ముసుగువడం
దునిమెను లీలమెయిన్ గ్ర,క్కున నాతనిసూతుశిరముఁ శ గ్రూరాస్త్రమునన్. 24
- ఉ. సారథి వడ్డ నశ్వములు శ సంచలతం బెనఁగాడి యీడ్చినం
దే రను వేది యగ్రజుఁడు శ ద్రిప్పికొనం గని మాలి యడ్డ మై
బోరన వచ్చి యవ్వహగఃపుంగవకేతను నేసె నెంతయుం
గ్రూరము లైనయమ్ములను శ గుర్వుగ దానపు లుత్సహింపఁగన్. 25
- ఉ. మాలిశరంబు లొక్క మొగిమంచుక గప్పినమాడ్కిఁ గప్పడం
గూలఁగ నేసె వానిరథఃఘోటములన్ హరి వాడు గ్రక్కున
నైలతటంబు డిగ్గుమృగనాభుక్రియన్ గద వుచ్చికొంచు నా
భీలగతిన్ రథంబు డిగి శ భీమజవంబున నంట నార్పుచున్. 26
- క. పఱతెంచి కదియఁబడి యే,డ్డఱ ప్రేసిన మోము దాకి శ తిరిగె గరుడి య
త్తఱిఁ జక్రంబున హరి పెడ, మఱి వైచెను దనుజుననుజుమ స్తకము దెగన్. 27

— ౨౭ మాల్యవంతుఁడు విష్ణువున కోడి సాతాశముఁ జొచ్చుట. ౨౭ —

- శా. మాలిం జంపిన మాల్యవంతుఁ డుదితామర్షప్రకర్షంబునం
గాలాన్ని ప్రతిమానుఁ డై నిజభుజాగర్వంబు మై లీల నున్
మీలజ్జ్వాలకరాశశక్తిఁ గొని మే శ మే తాకి వత్సస్థలిం
గిలించెం జలదంబువై మెఱుగుమాడ్కిన్ శౌరికిం జెన్నుగాన్. 28
- క. ఆశక్తియై కొని క్రవ్వుటఁ, గేశవుఁ డసురేంద్రు వైవ శ గిరివైఁ బడుతీ
వ్రాశనిచాడ్పున వఱి, దేశంబునఁ బడిన నొచ్చి శ ధృతి వాటించెన్. 29

ఆ. మూర్ఖవోక నిలిచి శ్రీ మూడు మొగంబుల, శూల మెత్తికొని కశరాళవృత్తి
నడచి నెమ్మొగమునఁ శ్రీ బొడిచె నింద్రానుజు, దేవతలమనంబు శ్రీ దిగ్గనంగ. 30

క. పొడిచి పిటిడిదెసకయి పోయెడిదానవు వ్రేసె గద మహాధరుడు గడున్
వడిఁ బడుంబులఁ బొరిఁబొరి, నడిచెను విహగాధిపతియు శ్రీ నత్యుగ్రముగాన్. 31

సీ. గద దాకి మూర్ఖుల్లి శ్రీ గరుడునియెఱకలగాలిచే దవ్వగఁ శ్రీ దూలిపోయి
తెప్పిటి లేచి నల్గిదిక్కులు గనుఁగొని పాటియుఁ జచ్చియు శ్రీ బయలుపడ్డ
బలములోపలఁ జేయఁ శ్రీ గలవారి బంధుల దొరలను గానక శ్రీ బరవసంబు
దక్కి తమ్ముండును శ్రీ దాను నొండొరువులఁ జూచుచున్నంతనె శ్రీ వీచె గరుడి

ఆ. పక్షమారుతమునఁ శ్రీ బరిపరి మైనయా, సేవతోడఁ గూడి శ్రీ దానవేంద్రుఁ
డాసులముగఁ జొరుపుటాకులచాప్పునఁ, ద్రిప్పికొనుచు నెగసి శ్రీ తెరలిఁ జివ 32

క. అమ్మెయిని నోడి తానుం, దమ్ముండు హతశేష మైనదానవబలముం
గ్రమ్మఱ తమవచ్చినమూర్ధమ్మునఁ బాతెరు విహంగగమనుం డెగనన్. 33

మ. కడువేగంబున లంక కేగి తనుదోర్గర్వంబు వైత్యారిచే
బడి భంగంబునఁ బొందినన్ భయభరభ్రాంతాత్మ లై యందునుం
దడయన్ బెగ్గిలి బృంద మెల్లఁ గొని పాతాళంబుక్రిందం బొరం
బడి రా దేవమునీంద్రకోటికి ననశల్పప్రీతి సంధిల్లఁగాన్. 34

❦ అగస్త్యుండు రామునకు రావణాదులకథ చెల్పుట. ❧

క. వనజాతుఁ డొకఁడు వెలిగా, దనుజుల నెవ్వరికి గెలువఁ శ్రీ దలఁపఁగ నగు నిం
ద్రుని కప్పుడు తమ్ముండ వై, తనయుండ వైతిపుడు నీవు శ్రీ దశరథపతికిన్. 35

ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవశస్థితిఁ గైకొని నీవ లీల బ్ర
హ్మత్త్వము దాల్చి లోకముల శ్రీ కన్నిటికిఁ జననం బొనర్తు వి
ష్ణుత్త్వము దాల్చి వానికి మహోజ్జతమస్థితి వృత్తిఁ జేర్తు రు
ద్రత్త్వము దాల్చి వాని కుచితంబుగ సంహృతిఁ గూర్తు రాఘవా. 36

ఉ. సాధులఁ గావ దుష్టజనసంహరణం బొనరింప ధర్మముల్
బాధలఁ బొందకుండఁ బరిపాలనసేయఁ దలంచి యాత్మమా
యాధృతిఁ బుట్టువుం బనుల శ్రీ నాదర మొప్పుగఁ దాల్చి పొల్పుటన్
మాధవ మర్త్యుఁ డంద్రునిను శ్రీ మందమతి భవభావరూఢు లై. 37

తే. అధిపతి సాలకటంకటులనఁగఁ జనిన, నాటివారుఁ బొలస్తులునాఁగఁ బరఁగు
నేటివారు సమానులు శ్రీ నిక్కమరయ, బాహుబలమున నాహవదోహలమున.

మ. అనినన్ రాఘవకుంజరుండు మునినాథాగ్రేసరుం జూచి యి
ట్లనియెన్ మాల్యవదాదివృత్తము ప్రసంగాధీన మై పుట్టె నే
మును మీచే విను రావణాదులకథలోముట్టం బ్రశంసింపుఁ డా
తనిఁ దతోద్దరులం దనూజు వినఁ జిత్రం బుత్సుకం బయ్యెడిన్. 38

ఆ. రాముఁ డిట్లు లడుగఁ శ నాముని సెప్పెఁ బా,తాళభువనమున మృదం బడంగి
యున్న యాసుమాలియొక నాఁడుసౌందర్య, వినయమహితధనదుఃఖతనయఁజూచి.

ఉ. రూపగుణంబులందు ననురూపత గల్గువరుండు దీనికిం
జేపడు నొక్కొ పుత్రులఁ బ్రసీద్ధులఁ బల్కురఁ గాంచు నొక్కొ ల
క్షీపరిణామహృద్య మగుజీవన మక్కట గల్గు నొక్కొ యి
ప్పాప మదన్వయ క్రమముఁ శ బాత్రముఁ జేయు నొకో పొగడ్తకున్. 41

క. ఈలోకంబున నరసితి, మే లెల్లెడ వరునిఁ గాన శ మేదిని కరుగం
జాలక యున్నను బోవదు, బాలికఁ గొని పోవ వలయుఁ శ బరిణయమునకున్.

మ అని యుల్లంబున నిశ్చయించి సుకుమారాకార నాకైకసిం
గొని వెడ్కొ మహి నెల్లెడం దిరిగి రోషోనాథుఁ డెం దైన న
ల్లునిఁ గల్యాణగుణోత్తరుం బడయ కెట్లుం బోవఁ బొ మ్మంచు న
ల్లనఁ జేరెం దరుపోతకాంత మగుపోలస్త్యాశ్రమోపాంతమున్. 43

ఆ. అచటఁగనియొఁ దండ్రి శ నతిభక్తి వీడ్కొని, ఘనవిమాన మెక్కియనుపమాన
మహిమ వెలయఁ బురికిమగుడఁ బోవఁగ ధనా, ధ్యక్షు రుచిరహారధవళవత్సు.

క. కనుఁగొని సుమాలి యితనిం,గనుమునిచంద్రునకు నిత్తుఁ శ గన్నియ నని సు
జనితకుతూహలుఁ దై య, వ్వనితకు ని ట్లనియె గారోపంపుఁబుకులన్. 45

చ. తగినవరుండు నీకు వనితా విను విశ్రవసుండ యాతఁ డా
ర్యగుణవిభాసి యమ్మునిజనాధిపుపాలికి నీవు వోయి యిం
పుగ వరియింపు నీకనిన శ పుత్రులచేత మదన్వయంబు రూ
పగు నిదె చూచితే ఘనుఁ దదాత్మజు నుజ్జ్వలవైభవోన్నతున్! 46

ఉ. నా విని తాను ముక్ మనముఁసం దలపోయువిధంబ తండ్రి సం
భావనఁ జెప్పినక వికచోపద్ధవిలోచన సంతసిల్లి యే
బోవుట యుక్త మేని మునోపుంగవు నాశ్రమ మెద్ది పోదునే
నావుడుఁ జూపి సప్తదముఁనక సుత వీడ్కొలిపెక సుమాలియన్. 47

క. చని కైకసి పాలస్తుయ్యం, గని వినయవిలాసభయవికాసప్రీ డా
జనితవికారసుభగనిజ, తనులత వెడవ్రాలఁ జతురతం బ్రణమిల్లెన్. 48

ఆ. మ్రొక్కి నిలిచి యతని శ ముందట మేదిని,చుంగుటమున నొరయుఁచున్నఁజూచి
యెచటనుండి రాక శ యెవ్వనిసుత వేమి, పనికి నిందు వచ్చి శ తనిన నదియు. 49

ఉ. ఏను సుమాలికూతుర మునీశ్వర మి మ్మిటఁ దండ్రిపంపునం
గానఁగ రాక యంచు నునుఁగంతి దలరెచ్చిడిమోము వాంచుచుం
దా నటఁ జెప్పలేమి విదితంబుగఁ జెప్పట యైన నంకుర
శ్రీనినుపారె విశ్రవసుఁచిత్తలతం గరుణాస్వరూప మై. 50

- క. ముని యమ్మానినియింగితమును నెఱిగియు దివ్యబోధమున నేర్పడ నె
ల్ల నరసి యల్లనినకవున, మునింగి మృదుమధురవాక్యముల ని ట్లనియెన్. 51
- చ. జనకుడు గోరి నిర్మలవిచారమునం దగ నిశ్చయించి ని
న్న నుమతిసేయ నీవును బ్రీయంబున నియ్యెడ కేగుదెంచు తె
ల్లను నగు నాదెసం దనయలభముఁ గోరితి వియ్యకొంటి నే
ను నకట వేళ క్రూరము తనూజులఁ గ్రూరులఁ గాంతు కామినీ. 52
- చ. అనవుడు మీకృపం బడయు శ నాత్మజు లుగ్రులు గాంగఁ బాడి గా
దనవుడు నీదుసంతతికి శ నంతకుఁ గొండొకవాడు శాంతుఁ డై
వినయవివేకధర్మముల శ విశ్రుతబుద్ధి వహించు మత్కులం
బును భవదీయవంశమును శ బూతము సేయు సరోజలోచనా. 53
- క. అని యూఱడించి ముని య,వ్యనితం నైకొనియె నదియువల్లభుచిత్తం
బునకుఁ దగుచరిత మన్ననఁ, గని సంతస మంది కొంతశకాలంబునకున్. 54
- క. పదితలలుం గోతలు నిరు,పదిచేతులు నిరులు గవియు శ బలుమేనును గెం
పొదవిననయనంబులు ను,నృద మగుహృదయంబుఁ గలతనయనిం గాంచెన్.
- ఆ కనినయప్పు డచటఁ శ గడు సుగ్ర మగురక్త,వృష్టి గురిసె నుల్కశలష్టదిశలఁ
బడియెవఱిగలఱచెఁ శ బిడుగులుర్వినిబడి,మ్రోసెగాడ్పుసుడిసెమాసెనినుడు.
- క. మునివరుడు వికటుఁ డగుతన,తనయుకడకు వచ్చి వదనదశకంబు గనుం
గొని వానికి దశపదనుం,డనియెడునామం బొనర్చె శ నాసుతుపిదపన్. 57
- నీ. అధిక ప్రమాణసర్వాంగఘోరాకారుఁ గుంభకర్ణుం డనుకొడుకుఁ గాంచె
దంష్ట్రాపరస్పరతాడనరచితసంకుల శూర్పణఖ యనుశూతుఁ గనియె
నిట్టిసంతతిఁ గన్న శ యిష్టహాపాతకంబునకుఁ బ్రాయశ్చిత్త శ మనఁగఁ బ్రీతిఁ
బడసె విభీషణుఁ శ బావనోజ్జ్వలమూర్తిఁ గైకసి మునికృపాగౌరవమున
- ఆ. నిట్లు పుట్టి పెరుగునెడఁ బంక్తిముఖకుంభ,కర్ణు లెందుఁ గ్రూరకర్ణు లగుచుఁ
దిరిగి జంతువుల వశింతురు ధర్మసం,ప్రీతిఁ బరఁగు నవ్వోభీషణుండు. 58
- ఆ. అంత నొక్కనాఁ డనంతవై భవముతో, ధనదుఁ డేగుదెంచి శ తండ్రిపాల
గౌరవమున నున్నఁ శ కైకసి గనుఁగొని, చిన్నవోయి కొడుకుఁ శ జేరఁ బిలిచి.
- క. ఇతనిమహాసంపద సూ,చితె మీ రొక్కనిక పుట్టి శ శ్రీతేజములం
దితఁ డి ట్లుండఁగ నీ వి, ట్లతిహీనత నున్నఁ బురుషుఁ శ డండ్రే నిన్నున్. 60
- మ. తను ని ట్లాడినతల్లిమాటలకు మాతృస్వరంబు చిత్తంబునం
దనరంగా దశకంధరుం డనియె నుత్సాహంబు వాటించి యీ
తనితో సాటి యనంగ మే లన నమందశ్రీవిలాసంబు సే
కొని యీలోకము లెల్ల నేలుదును నీకుం జింత యింతేటికిన్. 61

— రావణాదులు తపం బొనరించుట. ౭ —

క. అని గోకర్ణమునకుఁ జని, యనుజన్తులుఁ దాను నెదలసనజా నిలిపి తపం
బొనరించి ర తైఱుం గొన,రను జెప్పెద నీవు వినుము ర ధముకులతిలకా. 62

సీ. వేసవి గనగన వేగుచట్రాతిపై నగ్గి నల్లడ నుండ ర నర్ముఁ జూచి
వానకందువను దివారాత్రములు జలధారల బయళ్ళులఁ ర దడియు చుండి
సీతునఁ బెనుమంచు ర శిరముపైఁ గురియంగనిష్ఠఁ గుత్తుకబంటిసీర నిలిచి
ఫలముల వేళులతబ్రంబులను నీళ్ళులను గాలిఁ గాలంబు ర దనరఁ గడపి
ఆ. కుంభకర్ణఁ డిట్లు ర ఘోరంబుగాఁ బది,వేలవత్సరములు ర సాల నియతి
మునిగణంబు సిద్ధజనమును వెఱగఁగి,తన్నుఁ దగిలి పొగడఁ ర దపము చేసె 63
తే. ఏకపదముననైదువేలేడు లుండి,యూర్ధ్వబాహుఁడై మోమెత్రియముండఁ బదప
నైదువేలేండ్లు లిట్లు మహాతపంబు, ప్రియము గుండక చేసె విభీషణుండు. 64

చ. అనుజులనిష్ఠ మెచ్చక దశశాననుఁ డుగ్రతపగికుతూహలం
బునఁ ద్రిజగంబులం బొగడు ర పాంపిరివోవ సహస్రవర్షముల్
సన నొకమస్తకంబుగ నశంకతఁ దొప్పిదివేలఁ దొప్పిదిం
దునిమి హుతాశనుఁ దలలఁ ర దుష్టునిఁ జేసె నజుండు మెచ్చగన్. 65

క. క్రమమున దశముఖుఁ డొగినొక్కముఖును చిక్కంగఁ బెఱిముఖము లన్నియున
గ్నిముఖంబున వేల్చియుఁ జిత్తమునం దొకకొంకు లేక ర తద్దయు నెప్పిన్. 66

— రావణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట. ౮ —

చ. పది యగువేయి నిండుటయుఁ ర బంక్తిముఖుండు మనంబునన్ ముదం
బొదవంగ నిర్వికారమున ర నున్న శిరంబును గోయఁ జూచినన్
వదనచతుష్టయం బలర ర వారిజసంభవుఁ డేగుదెంచి క
టైదుర వరంబు వేడు మిదె ర యిచ్చెద మెచ్చితి నంచు నిల్చినన్. 67

క. ధరఁ జాగి మ్రొక్కి దశకం,ధరుండు వినయ మొప్ప నిలిచి ర తలుగనితలపై
చెరవునఁ దనకరపద్మము, లిరువదియును మొగిచి యల్ల ర నిట్లని పలికెన్. 68

శా. డేవా విన్నప మాదరింపుము భయోద్రేకంబునన్ మృత్యువుం
గావం గోరు బహుప్రకారముల లోకం బంతయుం గావునన్
దేవ వ్రాతవియచ్చరప్రకరదైతేయప్రజాదిక్రియన్
జా వేదావున నాకు లే కునికి యిష్టం బాశ్రితశ్రీకరా. 69

క. ఏ నాబలవిరహితు లగు, మానవులను సరకునేయ ర మది నెన్నడు నీ
యానయె జగతిం దక్కటి, హీనపుజాతులకు వెఱితునే పరమేష్ఠి. 70

చ. అని తను వేడినన్ సరసీజాసనుఁ డవ్వర మిచ్చి యొక్కమో
మున విగయావనముఁ డయి ర ముందట నిల్చినపంక్తికంధరుం

గనుఁగొని క్రమ్యఱుం దలలు శ గ్రక్కునఁ గల్గ ననుగ్రహించి ప్రీ
తి నొసఁగె నుజ్జ్వలంబు లగుఁదివ్యశరంబులుఁ గామరూపమున్.

71

క. వెల్లువ ముంచి పిదప నీ, రెల్లను వెన డొంకఁ గొలన శ నెనఁగెడుచంచ
త్ఫుల్లారవిందములక్రియ, నల్లన వదనములు దోచెన నాశ్చర్యముగాన్.

72

— విభీషణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట. —

మ. అజుఁ డి ట్లడ్డుతభంగిఁ బంక్తిముఖు నశన్వధాభిధానోజ్జ్వలుం
ద్రిజగద్వీరుని జేసి దుష్కరతపోవీక్షాప్రవృత్తిప్రకా
రజితాత్ముం డగునవిభీషణు వరప్రాప్తాన్నతుం జేయఁగా
నిజబుద్ధిం దలపొసి వానిఁ గరుణాస్నిగ్ధాత్ముఁ డై చూచుచున్.

73

తే. ధర్మనియతికి మెచ్చితఁ శ దపముపండె, వత్స నీమది వలసినవరముఁ గోరు
మనిన భయభక్తిసంభ్రమహర్ష భరిత, హృదయుఁ డై యతఁడాతనిఁకిట్టులనియె.

ఉ. ప్రీతుఁడ నంటి నాతపముఁపెంపున నీవల దీని కగ్గలం
బై తగుకోర్కీయుం గలదె శ యైనను గోరెద నామనంబు ధ
ర్మైతరవృత్తికిం జనమి శ యిష్టవరం బగుధర్మవర్తులై
పూతగుణాభిరాము లగుఁపుణ్యులకుఁ సులభంబు లెవ్వయున్.

75

క. అనుపలుకుల కచ్చెరువడి, దనుజులలోఁ బుట్టి నీవు శ ధర్మంబు మనం
బునఁ గోరుట యరు దిచ్చితి, నని యజుఁ డమరత్వమును నీజాన్త్రము నిచ్చెన్.

— కుంభకర్ణుని తపఃఫలము. —

ఆ. ఇవ్విధమున శంభుఁ శ డవిభీషణుఁ ప్రీతుఁ, జేసి కుంభకర్ణుఁ శ జేరఁ బిలువఁ
దలఁచు తెఱిగి దేవతలు దేవ విన్నప, మవధరింపుఁ డనుచునజునిఁ జేరి.

77

సీ. అప్పరోగణము విహారంబు సలుపంగఁ దునిమెఁ బెక్కండ్ర నంశదనమునందుఁ
దపములు నేయ మంశదరకుధరంబులో నురవడి మునులఁ బల్కుర వధించె
నిల నెల్లయెడల నశనేకభూసురులు యాగము లొనరింపఁ బ్రాణములు గొనియెఁ
దెరువుల ననుగంగ శ సరికట్టి చంపె నాబాలవృద్ధంబుగా శ బహుజనముల
తే. వేచి యాహారమున కనివేడ్క కనియు, నఖిలజీవుల నిట్లు నిత్యంబు సమయఁ
జేయు నీవరమున నిష్ఠ శ సిద్ధుఁడయిన, నితఁడు పై రించునే లోకహితవిచార.

క. కావున నీతని మోహితుఁ, గావించుట జగము లెల్లఁ శ గాచుట సుష్మా
నావుడుఁ దలఁపున భారతి, రావించిన వచ్చుడును సుకశ్యేష్ఠుండున్.

79

ఆ. అసురమోమునంద్రవసియించి నను నిద్ర, యడుగు మనిన వాణియట్లు చేయు
దాన ననుచుఁ జనియెదానవుఁ బిలిచి నీ, కాంక్ష నెప్పు మనియెఁగమలభవుఁడు.

క. నిద్ర దయసేయు మనియె సు, రద్రోహియు నమరవరులు శ రదనాంకురచం
చద్రుచులు నిగుడ నవ్వుచు, భద్రము మా కదియె యనఁగఁ శ బద్ధజుఁ డిచ్చెన్.

- క. ఆనేర్పుతోన వెను జతు, రాననుడును సురలు నరిగి ి రవ్యాణియు దై
త్యాననముఁ బాసి పోయెను, దానవుఁడుఁ దలంచుకొని వృథాఁచింతనుఁ దై. 82
- క. ఏరూపున నే ని ట్లని, కోరితి నిది యేమి యొక్కొ ి కుత్సిత మయ్యెన్
ఘోరతప మెల్ల దీనికిఁ, గారణమా సురలవలని ి కపటము సుష్టి. 83
- క. అని వగచుచున్న నాతనికి, గనుఁగొని భేదమునఁ బంక్తికంటుఁడు సేరం
జనుదెంచి తానుఁ దమ్ముడు, ననునయ మొనరించి సముచితాలాపములన్. 84
- క. కొనియాడిన నాటవనెల, కును నొకదినమందు లేచుఁ ి గుడుపును గమనం
బును గల్గు నాఁడు పగతుర, కనిలోనన్ విజయుఁ డీతఁ ి డని యజుఁ డరగెన్. 85
- క. వనజభవుచేత నివ్వధ, మున వర్షములు వడసి పంక్తిముఖుఁ డుద్ధతుఁ దై
యనుజలతో శ్లేషాతక, వనమున సుఖ ముండె దనుజవర్షము కొలువన్. 86

— సుమాలిబోధనచే రావణుడు లంకను వశపఱచుకొనుట. —

- తే. ఇంతయును జెప్పవిని రాఘవేశ్వరుండు, మిగుల నచ్చెరువడి యటఁమీఁదవారి
చరిత మెట్లొకొ నావుఁడు ి ధరణిపతికి, నయ్యగ స్త్యమునీంద్రుఁడి ి ట్లనియెఁబ్రీతి.
- సీ. కైకసి దీనికిఁ ి గడుసంతసంబునఁ దేలుచు నుండ సుమాలి తనదు
దాహిత్రుఁ జూడఁ బాతాళలోకంబున నుండి మారీచమహోదరులును
నవ్విరూపాక్ష ప్రహస్తులు నాదిగా సచివులుఁ దక్కుటైనైన్యవతులుఁ
గొలిచి రాఁ జనుదెంచెఁ ి గుంభకర్ణవిభీషణులు దోన చన దైత్యకులవిభుండు
- ఆ. నెదురువోయి భక్తి ి నెరఁగి సమాలింగి, తాంగుఁ దై విభూతి ి యతిశయిల్లఁ
దననివాసమునకుఁ ి గొనిపోయి సముచితా, చారవిరచితోపచారుఁడయ్యె. 88
- క. వినయము దగఁ బాటించుచు, దనపార్శ్వమునందు సముచితం బగురుచిరా
సనమున నాసీనుం డగు, మనుమనితో నిట్లు లను సుమాలి ప్రియమునన్. 89
- శా. మావంశంబు ప్రసిద్ధిఁ బొందు హరి పల్తాటున్ సురేంద్రాదులం
గావన్ దానవమర్దనంబు గడఁకం ి గావించుటల్ మాను నా
దేవానీకముత్రు శ్లఁడంగు విభవోద్రేకంబు శోభిల్ల దై
త్యావాసత్వముఁ గాంచు లంక భవదీయస్ఫారపీఠోద్ధతిన్. 90
- శా. లంకాపట్టణ మేలి యే నసమలీలం గ్రాలి దేవేంద్రువై
గింకన్ దాడిగఁ బోయినన్ సురల రక్షింపంగ వేగంబ చ
క్రాంకుం డడ్డము వచ్చినం దెరలి దైన్యం బొంది పాతాళ మా
తంకం బేర్పడఁ జొచ్చి యం దఁడగి యిందాఁకన్ వగం గుందుచున్. 91
- క. ఉన్నంత నీవు గలిగితి, బన్నంబులు దలఁగ నింక ి బగఱ నొడుతు మీ
కిన్నరుడు రిత్త గాఁడిటు, గొన్న పురము మున్ను మగుడఁ ి గొనఁగావలయున్.
- క. మాతామహుఁ డిటు దనకుం, జేతో ముద మంద నీలిసెప్పిన మదిలోఁ
బ్రీతుం డయ్యును దశముఖుఁ, డాతనిచిత్తంబుచందఃమారయుబుద్ధిన్. 93

- ఆ ధనదుఁ డగ్రజుండు ఓ తదధీన మగులంక, యాసపడుట యుచితమగునె యనిన
నధికవినయమున మహామతి యైన ప్రహస్తుఁ డిట్లు లనియె ఓ నసురపతికి. 94
- చ. తనయుండు తండ్రి యగ్రజుండు ఓ తమ్ముఁ డనం జనునయ్యె రాజ్యముల్
గొనునెడ శౌర్యలంపటులగున్ మఱి చుట్టటికంబు గల్లునే
యను వగునంతకున్ రిపు నుదగ్రత సైఁచిన నింక నూరకుం
డ నగునె వేగ పోరికిఁ గడంగుము నీభుజదర్ప మేర్పడన్. 95
- క. విను ము న్నదితియు దితియును, ననఁ గశ్యపుభార్యలిరువు ఓ రప్పాచెల్లెం
డ్రనిమిఘల నసురగణముం, గని రయ్యిరుదెఱంగుఁ బగలు ఓ గారే తమలోన్. 96
- ఉ దైత్యులు దర్ప మెక్కి వసుధాతల మంతయుఁ దారవిక్రమా
ద్ధత్యమునం గొనం గని మోదం బడఁగించి రసాతలైకసాం
గత్య మొనర్చె విష్ణుఁ డటు ఓ గావున వారలతోడివైర మా
చిత్తవిహీనమే తడవు ఓ సేయకు దాయకు నల్ల మిత్తటిన్. 97
- తే. ఇట్లు పలికినపలుకుల ఓ కియ్యకొని సు,మాలి సందియ మేటికి ఓ మాకు నెల్లఁ
బ్ర భువ వీవ లంకాపురపతివి నీవ,పనుపు మొకదూత నాతనిపాలి కనిన. 98
- చ. ధనదునియొద్ద కేగి యుచితంబుగఁ బల్కి పురంబుఁ బాసి పా
మ్మని నును చెప్పు కోటడము ఓ లాడిన మద్భుజశక్తి యంబుజా
సనవరశక్తిమూలబలశక్తియెటుంగఁగఁ జాటి చెప్పి ర
మ్మని చతురాభిభాషణుఁ బ్రహస్తునిఁ బుచ్చె సురారి లంకకున్. 99
- చ. చని యతఁ డాతనిం గని యశసంభ్రముఁ డై సమయోచితంబుగా
వినయము నేసి దేవ యొకవిన్నప మిప్పురి తొల్లి దైత్యవం
శనిజనివాస మానడుమ ఓ శార్ఙ్గికతంబునఁ బాసి పోయి రా
దనుజుల దిద్దు నీయనుఁగుఁడమ్ముండు గ్రమ్మట నిన్ను వేఁడెడున్. 100
- క. దశవదనుం డనుజుం డను, యశ మల్పమె నీకుఁ గిన్నఁరాధిప రక్షో
వశముగ లంక విడిచి యస,దృశబంధుప్రీతి సేయు ఓ దృఢముగ ననినన్. 101
- తే. పురమునకాదు నాదగుసిరికిఁ బరిజ,నమున కొరులెవ్వరొడయులునాకు నేడు
గడయు నాకూర్చితమ్ముఁడకాక దీని, కడుగ నేటికి రమ్మను ఓ తడయ కిపుడ. 102
- క. అని యతనికి సాదరభో,జనవిధి యొనరించి వస్త్రశామికరవా
హనభూషణాదివస్తువు, లనేకములు ప్రీతి నొసఁగి ఓ యానన మలరన్. 103
- క. తగ వీడుకొలిపి ధనదుండు, వగ మనమునఁ గూర విశ్రామసుపాలికి శీ
ఘ్రగతిం జని యమ్మనిపద,యుగళంబున కెరఁగి సవినయోక్తిపరుం డై. 104
- చ. అమరవిరోధిపంపునఁ బ్రహస్తుండు లంకకు వచ్చి నాకుఁ గా
ర్యముఁ దగఁ జెప్పునట్లు పుర ఓ మాతని కిమ్మని యాడె నాడినన్

సముచిత మైనచందమునఁ శ జక్కనిమాటల బాంధవంబుతో
న మగుడ వానిఁ బుచ్చి మునీనాయక మీ కెఱిగింప వచ్చితిన్.

105

తే. ఏమిపురుషార్థములుఁజేయునెడలనెపుడు, మీయనుజ్ఞయనాకుసహాయమగుట
నరసి మీదివ్యచిత్తాన శ నవధరించి, చేయఁగలపని యెయ్యది శ చెప్పఁ డనిన.

శా. మున్నీ కార్యము వాఁడు న న్నడిగినక శ మో మీక కోపించి మీ
యన్నం బుణ్యచరిత్రు నేన మును లంకాధీశ్వరుం జేసితిం
జన్నే వానిపరాభవంబునకు నుత్సాహంబు సేయంగ నీ
కన్నక మోములు గంటువెట్టుకొని రోషాయత్తుఁ డై యత్తఱిన్.

107

ఉ. దిగ్గన లేచి పోయె గణుతింపక వాఁడు విరోధలబ్ధికై
యగ్గలికంబునక మనలనందఱఁ జీరికిఁ జేకొనండు స
మ్యగ్గురుభక్తిధర్మరుచిమాన్యవివేకము లెంతదప్పు నీ
కెగ్గనరింప కుండఁ బుర శ మిచ్చి తొలంగుము చాటి చెప్పితిన్.

108

సీ. ఇంద్రాయుధద్యుతు శ లెసఁగఁ జూడ్కికి రమణీయంబు లైనమణిస్థలములు
సిద్ధగంధర్వాదిసేవ్యంబు లైనయచ్చోదకంబులఁ జెలువొందునదులుఁ
బల్లవపుష్పసంపద లుల్లసిల్లంగ రమ్యంబు లైనయా రామములును
నంబుజమధుమత్తహంసి కావితతుల రుచిరంబు లయినసరోవరములుఁ

ఆ. గలిగి యొప్పు మిగులఁ శ నైలాసశైలత, టంబునందుఁ బురవసరంబుఁ జేసి
కొని వసింపు మచట శ ననుచరసహిత మై, దివ్యభోగలీల శ తేజరిల్ల.

109

క. అని విశ్రవసుఁడు చెప్పిన, విని వైశ్రవణుండు లంక శ విడిచి పరిజనం
బును దాను రజతగిరికిం,జని యొకపుర మలక యనఁగ శ సంపాదించెన్.

110

—౧౧ రావణుడు లంకం బ్రవేశించుట. —

తే. అంత నక్కడ మగుడఁ బ్రహస్తుఁ డరుగు
దెంచి విత్తేశుఁ గాంచినతెఱుగు నచటఁ
దాను బల్కినక్రమమును శ దాని కారఁ
డన్నచందంబుఁ జెప్పె దశాననునకు.

111

క. విని యయ్యవిచారంబులు, దన కేటికి వెడలుఁ గాక శ దాడిమెయిం బో
యిన గాసిఁగాఁడె యింతక, చనుఁ జూ వెఱచునట నిలువ శ సందియ మేలా.

మ. అని బాహుబలగర్వనిర్వహణవిద్యాపారగుం డైనయా
దనుజాధీశుఁడు వైర మెత్తి బలముం శ దానుక వెసం బోయి పో
యి నిజావాసముఁ బాసి విత్తపతి పోయెం బోయె నా వింతుఁ జే
ర్చినయాధ్యత్యము నిత్య మైన విజయశ్రీనిభ్రమోద్భాసి యై.

113

ఉ. లంక రాజ్యసుఖలంపటుఁ డై యభిషేకమంగళా
లంక రాజ్యుఁ డై జేకొని చలంబు బలంబును నుల్లసిల్ల ని

శృంగత రాక్షసాన్వయభూజావిభవం బలరక్ష జగద్భయం
బంకురితంబు చేసె దొలఁగకాడెడువీరరసంబు పెంపునన్.

114

తే. ఇట్లు లంకాపురము వేడ్క నేలె సకల
దనుజులొకంబు నేవింప ననుజసహిత
ముజ్జ్వలశ్రీసమేతుఁడై న యుల్లసిల్లు
చుండి యాదశకంధరుఁ నొక్కనాడు.

115

— శూర్పణఖకుఁ బెండ్లిసేయుట. —

క. దర్పొస్తుఖయావనకం, దర్పాస్త్రసముజ్జ్వలాంగిఁ న దనచెలియలి నా
శూర్పణఖఁ జూచి యోగ్యవ, రార్పణసమయ మని తలఁచియనుజన్తులతోన్.

ఆ. కాలకేయవంశకరుఁడు విద్యుజ్జిహ్వా, డతులబలుఁడు సుందరంగుఁడతని
కిత్త మెల్లభంగి నీ తన్వీ నని తగ, నాడి కార్యనిశ్చయంబు నేసి. 117

క. దనుజపతి యున్న నగరం, బునకుం దగువారినపుడ నీ పుచ్చి యతని రాఁ
బనిచి సబహుమానంబుగ, నొనరించె బరిణయము మహాత్మవలీలన్. 118

— ఆశ్వాసాంశము. —

చ. నిరుపమమూర్తి వైరిరథినీసమవర్తి వివేకవైభవ
స్ఫురితవిచారుఁ డుజ్జ్వలయశోమణిహారుఁడు ధర్మసంగ్రహ
దరవరతంత్రుఁ డార్యజనతామతమంత్రుఁడు వంశవారిజా
కరనవసూర్యుఁ డస్థలితగౌరవవర్తనధుర్యుఁ డిచ్ఛహిన్. 119

క. కవిలోకవనవసంతుఁడు, యువతీనూతనజయంతుఁ నీ డుదయానంతుం
డు వినయధనవంతుఁడు దా, నవినోదై కాంతుఁ డమలీనస్వాంతుఁ డిలన్. 120

మాలిని. అమరశిఖరి హేలోహారిధైర్యుం డవారాన్య
క్రమభుజబలదృష్టాఁ రాతిసంహారుఁ డంహ
శ్శమనవినుతిపాత్రాచారగణ్యుండు పుణ్యో
ద్యమవిరచితలోకాత్యంతహృత్పర్వఁ డుర్విన్. 121

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.
ని ర్వ చ నో త్త ర రా మాయ ణ ము

చ తు ధ్ధా శ్వా స ము.

రమణీయుఁ డుపాసక

నారాయణుఁ డాదిధరణినాయకసామ్యో

దారచరిత్రుఁడు కులని

స్తారకసంభవుఁడు మనుషజనపతి యెలమిన్.

1

—●— రావణకుంభకర్ణవిభీషణులు పెండ్లాడుట. —●—

క. ఆదశకంధరుఁ డఖిలవి, నోదంబులఁ దగిలి నిత్యనూత్నవిహారా

మోదితుఁ డగు చుండి మృగ, వ్యాధరమున నేగి కాశనాంతరభూమిన్.

2

క. ఒకమార్గంబున రా మయుఁ, డొకకన్నెయుఁ దాసు నచట శ నొయ్యన చనుదే

నకుటిలశాంతోదాత్త, ప్రకృతి యగుట చూచి యెఱిగి శ రాక్షసపతియున్.

3

ఉ గౌరవశాంతమూర్తిఁ దగఁగైకొని మార్గముక్తేవ నిల్పి య

చ్చేరువఁ బోవ నద్దనుజుఁ శ జేరఁగఁ బోయి మహాత్మ యిట్లు కాం

తారములోనఁ బోకకుఁ గతంబును నీ లలితాంగిపేరు నీ

పేరును దీనిజన్మమును శ బ్రీతిఁ దగంగ నెఱుంగఁ జెప్పవే.

4

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లును మహాపురుషా! మయనామధేయుఁడ౯

దనుజుఁడ హేమ నాఁ బరఁగుదానిఁ బయోరుహవక్త్ర నప్పరో

వనిత నమర్త్య లిచ్చిన వివాహవిభూతవహించి నెమ్మి మైఁ

దనయుల నిద్దఱం గని పదంపడి కాంచిత సీతలోదరిన్.

5

తే. అగ్రతనయుండు మాయావి శ యనఁగ వాని

యనుఁగుడమ్ముఁడు దుందుభి శ యనఁగఁ బరఁగు

దీనిపేరు మందోదరి శ దేవ యివ్వు

గాయతాక్షికిఁ దగువరు శ నరయఁ దలఁచి.

6

మ. జగతిం గ్రువ్వురువాడ నై కడఁగి యీచంద్రాస్యఁ దోకొంచు నే

ను గరం బుత్సుకవృత్తిఁ బోక యిది హృన్తోదంబు సంధిల్లె నీ

దగుసల్లాహరసంబు పెంపునఁ బ్రియం శ బంతంతకుం జేర్చున

ట్లుగ నీయన్యయనామధేయములు విండుం జెప్పు నా కేర్పడన్.

7

- క. నావుడు ముద మంది యితం, డీవారిజనయన నాకు శ నీ నెడఁ గోరెం
గావలయు నని తలంచి మ,హావినయపరుండువోలే శ నతఁ డి ట్లనియెన్. 8
- క. నాకుం బ్రపితామహుఁ డా, లోకపితామహుఁడు తండ్రుఁలుం బౌలస్త్వల్
మీకె ననఁ బూన నేర గు,ణాకల్పా వేదములు చీరాభ్యస్తంబుల్. 9
- ఉ. వేరు దశాననుండు కృపావెంపున నాదుతపంబుసొంపునన్
వారిజసంభవుం డొసఁగె శ వావిరి యైనవరంబు లిప్పు డిం
పారెడులంక నాకు నెల్లవై మహనీయవిభూతి నుండుదున్
దారపరిగ్రహంబు నకృతం బిటముందట నన్నఁ బ్రీతుఁ డై. 10
- తే. క్రూరుఁ డగుట యెఱుంగక శ కోరి యిచ్చె, గన్యనప్పుడమయుండుదశప్రదాన
సహితముగ వీటి కరిగి యుత్సవముతో వి,వాహమయ్యె నద్దానవశవల్లభుండు. 11
- క. తనసుతు లని యమ్మయుచెప్పినమాయావియును దుండుభీయు సమరముఖం
బున వాలిచేత నీల్లుట, లినతనయుండు నెప్పె రఘుకులేశ్వర నీకున్. 12
- క. ఒకయోధముఖ్యు నని నంతకు నైనను గీటడంచు శ దాని నమోఘ
ప్రకృతి యగుశక్తి నిచ్చెను, వికసిల్లుచు మయుండు దనుజువీరాగ్రణికిన్. 13
- క. కోరి వివాహం బయ్యెను,గారవ మెసఁగంగఁ గుంభకన్లుడు దశదం
భోరుహలోచన యగున, వైర్వోచనికూతుకూతు శ వజ్రజ్వాలన్. 14
- ఆ. సరమ యనులతాంగి శ శైలూషతనయఁ గ,హాలచంద్రబింబఁబులినజఘన
హరిణశాబనయనఁ శ బరమోత్సవంబునఁ, బెండ్లియయ్యె నవ్వీభీషణుండు. 15

—● మేఘనాదుని జననము. —●

- క. పదపడి మందోదరి స,మ్మదమున సుతుఁ గాంచె నాకుఁమారకు నెలుఁగున్
మదదిగ్ధంతావళములు, బెదరఁ జెలఁగె మేఘనాద శ భీకరభంగిన్. 16
- క. దనుజేంద్రుండును జిత్తంబున నెంతయు సంతసిల్లి శ పుత్రకునిఁ గనుం
గొని మేఘనాదుఁ డనఁగా, ననురూపం బయిననామ శ మప్పుడు వెట్టెన్. 17
- తే. పిదప నింద్రజి యనువేరుఁ శ బెంపుఁ బడసె, నద్దశానననందనుఁడభిమతముగ
దానిఁ బదపడి చెప్పెద శ మానవేంద్ర,వినుము తరువాతికథలు సవీస్తరముగ.
- ఉ. ఆసమయంబునన్ సరసీజాసనుపెట్టినచొక్కు కుంభక
ర్ణాసురుమోమునం గదిరె శ నాతఁడు నగ్రజు వేఁడె గాఢని
ద్రాసుఖయోగ్యమందీరము శ రాక్షసవంశవరుండు నిచ్చెఁ గై
లాసమువోలెఁ బ్రాంశుధవళం బగునూత్ననికేతరత్నమున్. 19
- క. అందు నివాసస్థానమునం దల్ప మనల్పముగ నోసరిప్పిన నిద్రం
బొంది బహువత్సరంబులు, నిందితదురితాభిలో ముసీగిఁ యుండంగన్. 20

—౧౭ రావణుడు దేవతలు మొదలగువారిని బాధించుట. ౧౭—

శా. దేవోద్యానము లీల మై నటకు బాధించు న్నునిశ్రేణి నా
నావిప్రావలిఁ బట్టి తెచ్చి తిను బసన్నంబుల్ సురస్థీలకుం
గావించుం గ్రతువైభవంబులకు విఘ్నం బాచరించుం దశ
గ్రీవుం డప్రతిమప్రతాపపరుషశ్రీ డాకలాకల్పుఁ డై. 21

సీ. మదమున నలిరేగి న నదులు సొచ్చి కలంచి యాడు నుద్ధతగంధహస్తీలీల
బలమునఁ జెలఁగి కాశల రేగి రూఁఱ విటచు మహావాతవిభ్రమమున
బెడిదంపుఁదనమునఁ న గడఁగి శైలమ్ములు పొడిపొడి నేయు దంభోభిభంగి
నొడలిపెంపున వీచి న జడనిధు లిక్కడక్కడ వైచు మంథనగంబుకరణి
తే. గరుడగంధర్వయక్షక్షరలంగన్న, జెవులు వట్టి యాడించు నశేషలోక
భీకరము లగువిధములు న పెక్కు నేయు, గర్వి మెదుగంగ నాదశకంధరుండు.

—౧౮ కుబేరుడు దుశను బంపి రావణునకు బుద్ధి చెప్పించుట. ౧౮—

క. అత్తతీ నత్తైఱఁ గెల్లను, విత్తేశుండు గలయఁ గనియు న వినియుం గరుణా
యత్తమతి యగుట దూతం, బుత్తెంచె దశాననునకు న బుద్ధులు నెప్పన్. 23

క. చనుదెంచి దూత ముందఱి, గనియె విభీషణు నతండుఁ న గడువేడుక న
ధనపతిసేమ మడిగి పరి,జనముల వేర్వేట యడిగి న సంభావించెన్. 24

ఉ. వచ్చినకార్య మారసి యవక్రచరిత్రుండు దానవేశ్వరుం
జెచ్చురఁ గానిపించె నెడనీయక దూత వినీతవేషుఁ డై
చొచ్చి ధరాతలం బురము న సోకఁగ నానతుఁ డై యుపాయనం
బిచ్చి కరప్రదర్శితమహిం దగ సంకుచితోపవిష్టుఁ డై. 25

శా. దేవా దేవరతోడఁబుట్టువు కృతార్థిభూతచేతస్కుఁ డై
నీవిఖ్యాతికి సంతసిల్లు సహజసన్నహుండు నీయందు నీ
శ్రీ వెంపారుటఁ గోరు నీమహిమఁ బ్రార్థించు న్నదిం గావునకో
దేవేంద్రాదులచంద మొప్పు దని యుద్దేశించి నీయొద్దకున్. 26

తే. నన్నుఁ బుత్తెంచె దనవచనములు గాఁగఁ, జెప్పుమని కొన్ని బుద్ధులుసెప్పివాని
నవధరింపు మొకించుక న యవసరంబు, నాకు దయసేసి కార్యవివేకచతుర. 27

చ. జగములకుం బ్రతాపము ప్రశస్తముగాఁ బ్రకటించుమాత్రకుం
దగ వగు నిష్ఠు సేనీసవిధం బిటమీఁద నిజాన్వయోనితం
బుగ నొనరింపు ధర్మము దశపావిభవంబునఁ గాదె యింతవెం.
పు గనుట లంకకై మనకుఁ న బుట్టినముందటిహాని సాలదే. 28

చ. మునిజన మెల్ల దుర్దశల న ముచ్చిరి యుండుటఁ జూచి యప్పరో
వనితలయార్తిఁ జూచి క్రతువర్గముదైన్యముఁ జూచి నామనం

బనయముఁ దల్లడిల్లెడు దశశానన దుష్టచరిత్ర మింక నై
నను నిది మాని సత్పథమునం జను దూలు లడంగు నంతతోన్. 29

తే. ఇంత కాలంబు నేఁ బోయిహిమవగమున, శాంకరం బగుధర్మంబునలుపు చునికి
నెఱుంగనై తిమగుడివచ్చియెల్ల నెఱిగి, యెఱుంగఁజెప్పితిహితమునాఁయెఱిగినంత.

క. ఇది నా కానతియిచ్చిన, పదకము గలరూపు విన్నపము నేసితి నీ
హృదయంబునఁ గైకొను మొండుదలంపులు దక్క మనవునడం గుపితుం డై.

క. ఆతఁడు నీకుం దగు నీ, వాతనికిం దగుదు మీర శ లక్కట దొరయుం
దూతయు నఁట వచ్చుటయుభ, యాతురతం గఱపి పోవ నఁట యిది పోలున్.

ఉ. బుద్ధులు నెప్పు టెల్ల నటు శ వోవఁగనిమ్ము ధనాధిపుం దప
స్సిద్ధికిఁ బోయి వచ్చె నని శ చెప్పితి వత్తెఱఁ గెట్టి దంతయున్
శుద్ధిగఁ జెప్పు మన్న సురసూదనుపల్కులు చూడ ని ట్లనం
బద్ధము లైనదూత యెడఁబాసియు దిట్టఁడు గాన నిట్లనున్. 33

ఉ. అర్థవిభుండు వోయి తుహినాద్రిఁ దపం బొనరింపఁగా విహా
రార్థము వచ్చినన్ గిరిసుతాన్విత నీశ్వరుఁ గాంచియున్ వర
ప్రార్థన నేయఁ డయ్యె నతఁడతఁడు దానికి మెచ్చి యిచ్చె న
ర్వార్థవిధాయకం బయినయాత్మ సఖిత్వము నిశ్చలంబుగన్. 34

తే. వామపార్శ్వాభిగతు లగువారితేజ, మడరి యద్దెసలోచన శ మతని కపుడు
పింగళం బైనవా రేక శ పింగళుండ, వనఁగఁ బరఁగుము జగములనెరి ధనదు.

ఉ. అత్తెఱఁ గెల్ల నిట్టిద మహాత్మ శుభంబు నధర్మవృత్తి కా
యత్తము సూచె యిచ్చెయి నహంకృతి సత్త్వము గాఁ దలంతురే
యుత్తము లక్కటా చెడుట శ కోపక చుట్టము బుద్ధి నెప్పిసం
జిత్తమునందు నీసరకు శ నేయమి గర్వము గాక కర్జమే. 36

తే. అనిన నిరువదికన్నుల శ నడరుకెంపు, పద్మవనగతబాలాతఁపంబుఁ బోల
బ్రకుటివికటలలాటవిశ్శూర్ణదుగ్ర, కోపభీకరుఁ డగుచు రక్షిోవిభుండు. 37

క. ఏమేమీ ననుఁ జెడు దని, నాముందటఁ గొంకులేక శ నాలుకతుద కీ
వీమాట దెచ్చి తజవర, మేమిగఁ దలఁచితోకొ నీకునది విధి యనుచున్. 38

క. కేసరము లదరుహరిక్రియ, మీస లదర లేచి దూత శ మెడ దునియంగ సిం
హాసనముకెలన నున్న మహాసి వెఱికి వ్రేసెఁ దమ్ముఁ శ డడ్డము సొరంగన్. 39

ఆ ఆవులించుతలయు శ నడరెడునట్టయుఁ, జూచి ప్రీతుఁ డగుచు శ సురవిరోధి
యచటిడింభతతికి శ నాఁకలిమడుపుగా, నిచ్చి యాగ్రహమున శ నిట్టు లనియె. 40

శా. రక్షోవంశహితోపదేశ మనువేరన్ వీని బుత్తెంచె నా
యథాధీశ్వరుఁ డీశుతోఁ దనకు సఖ్యం బైనతేజంబు రా

జ్యోత్సోభంబుగ లంకఁ గొన్న మనయశన్యాయంబు సెప్పన్ సురా
దిక్షు ద్రవ్యససాయ హేతు వగుభీతిం జూపి జంకింపగన్.

41

ఉ. నిక్కము నట్లు కాన తగునీతిపరు ల్పుర లుక్కివంబునన్
మిక్కిలి యైనవారి నియమింపక తక్కుదురే ధనేశ్వరుం
డక్కట లేస్స నేసె నడియూస నెడన్ దిగధీశుఁ డొక్కఁడుం
ద్రిక్కక యుండఁ ద్రు ల్లడఁచుఁ ధ్రిమ్మరఁ బోవలనెం గ్రమంబునన్.

42

— రావణుడు కుజేరునిపై దండెత్తి పోవుట. —

ఉ. కాపున మున్నుమున్న యలకాపుర మేర్పి ధనేశు నోర్పి య
క్షాపలిపే రడంత మని ధ్రి యప్పుడ యుద్ధవిడిన్ సమగ్రనా
నావిధనై న్యధూరిభరన మ్రవసుంధరుఁ డై పురీసరి
ద్రావమహాటపు ల్లడచి ధ్రి రాజతక్షై లముఁ జేరఁ బోయినన్.

43

తే. యక్షులంతంతఁ జూచి ధనాధిపునకు, రాక్షసేశ్వరునై న్యంబు ధ్రి రాక చెప్ప
నతఁడు గ్రక్కున నేన లాఁయితము చేసి, బరవసంబునదలపడఁబండు టయును.

క. ధనదుబలము దనుజబలము, ననువునఁ దలపడఁ గడంగి ధ్రి యార్పుచుఁ దాఁకెన్
ఘనఘోషభీషణము లగు, నననిధు లొండొంటితోడ ధ్రి వడిఁ దాఁకుగతిన్.

45

— యక్షరాక్షసులయుద్ధము. —

శా. జ్యోనాదంబు నిశిత హేతిపటలీసంఘట్టరావంబు ఘం
టానిక్వాణసమేతబృంహితము గాఢస్థార హేషాసము
త్థానోపేతఖరాహతధ్వనియు సాంద్రం బైనభేరిపటు
ధ్వానం జేర్పడ దయ్యె నయ్యెడ బలవ్వంద్వంబునం దేమియున్.

46

ఉ. అందును నిందుఁ జేయఁగల ధ్రి యట్టిభటుల్ దలపడ్డ నై న్యముల్
గ్రందుగ నొక్క పెట్ట తమకంబునఁ బోరుట చూచి కైకసీ
నందనుఁ డిష్టైయిన్ సరి పెనంగుట నైఁచక వచ్చి వీరఁ దాఁ
కెం దనమోములక వఱలఁ ధ్రి గీల లుదగ్రత వజ్రదంష్ట్ర లై.

47

క. ఏటున వాటున ప్రేటునఁ, బోటున దశముఖుఁడు రౌద్రముగ నటుముటయున్
లేట మొగమువడి యక్షులు, కోట సొరంబాటి రసురకోటి యెగవగన్.

48

క. తోలుకొనిపోయి దనుజులు, కైలాసతటంబుబయలు ధ్రి నైకొనఁ జన నా
భీలశరనివాతి వారలు, గూలఁగ సంయోధకంటకుఁడు వడిఁ దాఁకెన్.

49

ఉ. ఏచినదై శ్యనై న్యముల ధ్రి నెల్లను ద్రుల్లడఁగించి యిట్లు శౌ
ర్యచిత్రలీలఁ గ్రాలి సమరొద్ధతి మై దమనేనఁ జూచి చే
పీచుచు వచ్చుయక్షుఁ గని ధ్రి వీతభయండు దశాస్యుమంత్రి మా
రీచుఁ డుదగ్రుఁ డై గిరి గిరిం దగ మార్కొనుమాడ్కిఁ దాఁకినన్.

50

- క. ఇరువురశరజాలము లొం, డొరువులతురగములు సూతు శ్రీ లురుకేతనముల్
గరువలిక్రియఁ బడఁ గూల్చుచు, నెరగలిచిచ్చుగతిఁ గప్పె శ్రీ నిరువాఁగుపయిన్.
- ఉ. యక్షుఁడు దానవుం గదిసి శ్రీ యార్చి దగం గద బిట్టు ప్రేసినన్
రాక్షసుఁ డీడబోక భిదురప్రతిమానమహాసి ప్రేసె ధూ
మ్రాక్షుఁడు నంతఁ గూడుకొని శ్రీ యాసురవృత్తిఁ దగంగఁ జేసె ను
గ్రక్షురికాక్షుతిం బ్రతిముఖంబున రక్తనదీప్రవాహముల్. 52
- ఉ. దానవవీరు లిట్లు భననప్రియభృత్యునిఁ గిట్టి నొంచినన్
మానము డిగ్గఁ ద్రాని గరిమంబు దలంప కతండు వాటిన్
సేనలు పెల్లగిల్లి పఱచెన్ దశకంఠుఁడు కోట డగ్గఱం
గా నడచెన్ మణిస్ఫురితశకాంచనతోరణకాంతిఁ జూచుచున్. 53
- ఉ. అట్టియెడన్ నురారిసుభటావళి వాకిట లగ్గ సేసినం
గట్టుపకాసి దీర్ఘదృఢశకాయుఁడు తత్ప్రతిహారపాలకుం
డొట్టినమంటవోలెఁ గడుగుగ్రతఁ బేర్చిన సూర్యభానుఁ డ
ప్పట్టునఁ దాకి దానవులు శ్రీ పాటుటయుం గదినెన్ దశాననున్. 54
- ఆ. వీరఁ గొండతోడఁగదాకెడుతగరును, బోలె గగనచరులు శ్రీ భుజబలంబు
వొగడఁ బరిఘ ద్రిప్పి శ్రీ యెగసి దశానను, వెడఁదయురము పెలుచోడిచియార్చె.
- క. ఆసూర్యభానుఁ డీక్రియ, ప్రేసినయప్పరిఘ దనుజవిభుఁ డధికబలో
ల్లాసమునఁ బుచ్చుకొని పొడి, సేసె ననురు లార్వ నతనిగిరి మొకప్రేతన్. 56
- క. నుగ్గయినయతనిఁ గనుఁగొని, బెగ్గలమున నచటిభటులు శ్రీ పికపిక లైనన్
డగ్గటి పిశితాశను లొక, మొగ్గర మై కోట సొర సముద్ధతు లయినన్. 57
- మ. సమరక్రీడకు వచ్చె వైశ్రవణుఁ డుత్సాహాగ్ర మై మాణిభ
ద్రముఖం బైనబలంబు మున్ వెడలఁ దూర్యశ్రేణి గర్జిల్ల దు
ర్దమదోగి కాండవిమర్దితోద్ధతగదాశంఢోద్భటుం డై పరా
క్రమలీలం బటువందివాగ్విభవసంసంభంబు రంజిల్లగాన్. 58
- క. ప్రకటబలు లస్తుహోదర, శుకసారణు లాదిగా నాసురవీరులును
భుక్రికటిముఖు లగుచు యక్ష, ప్రకరముఁ దలచడిరి తూర్యరవములు నెలఁగన్.
- ఆ. దొరలు వెన్నుదన్నిశ్రుతికొల్పి యిరువురుఁ జేరిమాచుచుండఁ జెలఁగియుభయ
బలముఁ బోటులాడెఁ జలమున నొక్కింత, యోలమాసగొనకయోలి నార్చి.
- సీ. కీలాంబులమువై శ్రీ దేలుచు నవ్విన ట్లున్న శిరంబు లొక్కొక్కచోట
నంగులీయకరుచు శ్రీ లడరంగ నెఱి, బాసియున్న హస్తంబు లొక్కొక్కచోట
గుత్తులకొలదికి శ్రీ గృత్తంబులై పడి యున్న పాదంబు లొక్కొక్కచోట
నవయవభేదంబు శ్రీ లమరక తునియ లై, యున్న గాత్రంబు లొక్కొక్కచోట.

తే. గమలపండుంబు నాగలోకంబుఁ దలిరు, బాన్సుంగల్పాంతమునజముఁబాసంబు
నింటిలోపలబోలె నొప్పెసఁగెఁజూడ, నపుడుయత్తునిశాటయుఁధ్ధాంగణమున.

ఉ. అయ్యెడ మాణిభద్రుడుఁ బ్రహస్తుడు నొండొరుఁ దాఁకి వ్రేసియున్
ప్రయ్యంగ మోదియుం జదియవైచియు నొచ్చి చనంగ నిమ్మైయిన్
డయ్యంగఁ బోరి రంత వికటప్రముఖాసురు లంటఁ దాఁకినం
గయ్యము దక్కి యత్తుఁ డధికం బగునొప్పునఁ బెల్లగిల్లినన్. 62

ఆ. బలము పాయ యిచ్చి శ తొలఁగిన నలుకక, బరవసమున నర్థపతి గడంగి
రథముఁ బఱవఁ బనిచె శ రాక్షసభటకోటి, యటుమలేక పాటి శ తెఱపి యిచ్చె.

— ౭౭ కుబేరుడు రావణుని దూరనాడుట. —

క. ధనదుడు గట్టెదురం ద, వ్వునిఁ గనుగొని సూతుఁ దురగముల నిలుపంగాఁ
బనిచి పులస్త్యతనయనం, దనుఁ డగుటకు సముచితముగఁ శ దా నిట్లనియెన్. 64

ఉ. ఏను హితంబు నెప్ప నిటు శ లేచి దురాచరణంబు లిమ్మైయిన్
మానవు రోగి చేఁ దయనమం దలుపుందెపు లంటఁ దాఁకినం
గాని యెటుంగఁ డప్పు ప్రతికారము గల్గునె యట్లపోలె నీ
దైననికృష్టవృత్తిఫల శ మంది తలంచెదుగాక పిమ్మటన్. 65

ఉ. కార్యము లెందుఁ దార యవుఁ శ గా దన నోపుదురే సహాయు లై
యార్యులు ద్రోచి చెప్ప నుభయప్రతిపన్నము లైనఁ గాక యీ
శౌర్యము వట్టి దుర్లయవిచారమునన్ వినయంబు దక్కుట
శ్చైర్యముఁ దేక యున్నె తుది శ దాఁకునె లోకవిరుద్ధవృత్తముల్. 66

తే. మేలు రెండులోకంబుల శ మేల తెచ్చు, కీడు నేసినఁ దప్పదు శ కీడ యగుట
దీని నాబాలగోపాలమైనజనము, సకలమును మది నెఱుఁగు నీహాకఁడుదక్క 67

చ. ఒకరునిమాటఁ బోక కడుగుగ్రత నీవు సధర్మ లైనవా
రి కలుగుచున్ సముద్ధతిఁ జరింపంగఁ జూచుట దేవతాగణం
బకట మచంబులోన ముద్రమందుఁ జూచి వెడమాట లింక నే
టికి రణకౌశలంబుఁ బ్రకటింపుము వచ్చితి సారెసారెకున్. 68

— ౭౮ కుబేరుడు రావణునితో యుద్ధముచేసి యోడిపోవుట. —

క. అనిన మటుమాట వలుకక, దనుజేంద్రుడు ధనదు నస్త్రశతఁగి గప్పె నతం
డును బాణవృష్టి గురిసి య, శనిక్రియ నుగ్ర మగుననలశర మేసె వడిన్. 69

ఆ. అదరు లెగయ వచ్చునాగ్నేయబాణంబు, రాక కంబుపతిశరంబుఁ దొడిగి
లాఘవమున నిజబలం బార్వ దశముఖు, డనతిదూరమునన శ యాఱునేసె. 70

శా. శ్రావ్యం బై చెలఁగన్ గభీరమధురజ్యానాద ముద్ధామవీ
రవ్యాపారనిరూఢతం బ్రతిశరాశరంభంబు మద్దించుచున్

సవ్యప్రాధి దృఢావసవ్యగతి నాశ్వర్యంబుగా నేయుచు

దివ్యాస్త్రంబుల బోరి రిద్దఱును సాదృశ్యం బదృశ్యంబుగన్.

71

ఆ. ఏటు లాడి యాడి యే దైత్యుల గలిసి గదా ప్రవీణబాహుదండుఁ డయిన
ధనవిభుండు ప్రేసె యదశముఖుశిరము లం,దంద యతు లార్వనచల మద్రువ.

క. సురవైరి గినిసి యొక్కట, నిరువదిగద లెత్తుకొని ధనశ్రేష్ఠు సురమున్
శిరమును బరులుం గరములు,జరణంబులు జదియ మోదె య సరభసవృత్తిన్. 73

చ. కలయఁగ మేన శోణితము య గ్రమ్మఁగ లా వఱి యెల్లబోయి కెం
దలిరుల నొప్పుచూతము మోదల్ నఱకన్ ధర వ్రాలునట్లు వి
హ్వలుఁ డయి తేరిపై నొఱగు య వైశ్రవణుం గని సూతుఁ డంతయుం
దలరి రథంబు దోలుకొని య దవృల కెక్కడి కేని బోయినన్.

74

క. పెల్లుగ నార్చుచు విజయస,ముల్లాసముతోడఁ బంక్తిముఖుబల మెగవం
జెల్లాచెద రైయతులు, పెల్లగిలం బఱచి రద్రిబి ట్టులియంగన్.

75

నీ. కాలుకొన్నంతయుఁ య గడువేగమునఁ బాఱి కనుకని దెసలందుఁగదాడుపడియుఁ
బాఱఁ జాలక ముట్టఁబడి జాడ దప్పంగఁ దొలగి పెన్దొందులఁదూఱఁబడియుఁ
దలలుఁ జీరలుచు గంఠపుల వట్టికొని గాని గా మ్రగ్గుటదవులఁగాటువడియుఁ
గాఢులఁ జేతులఁ య గా నెట్టకేలకుఁ జలు లెక్కి లోయలఁ య జాఁగఁబడియు

ఆ. బయలి మొసలు గోట య వట్టివపెల్లనవీటిప్రజయు నొక్కమాట యురలఁ
దెరలి యిద్ద టొక్కతెనువునఁ బోవక,యాకులితను గాంపిశీకు లయిరి.

76

— రావణుడు కుచేమ నోడించి పుష్పకవిమానము గొనుట. —

తే. అసురపతి గెల్పునైకొనియలకఁ బొచ్చి,యొందునేయంగనొల్లకఁయుచితఁబరుడ
పోలెఁ దనప్రజవారింబిలిలఁ గామ,గమనరమణీయ మగుపుష్పకంబుగొనుచు.

77

క. చనియె నట ధనదుసూతుఁ డ,తని నొకపద్మాకరంబుతటముననుం బె
ట్టిన నవటఁ బొలయువల్లని,తనుగాలిం దేటి లజ్జితస్వాంతుం డై.

78

ఆ. అంత నంత విరళ య మగుపరివారంబు, గూడి చిన్నవోయి య కొలిచి రాఁగ
వాడి యున్న మోమువాంచినభంగిన, యలక కేగుదెంచె య తువిభుండు.

79

ఉ. అక్కడ దానవేంద్రుండు జయంబునఁ గ్రొవ్వెలరారఁ బుష్పకం
బెక్కి గిరింద్రవైభవనిరీక్షణకౌతుకలగ్నచిత్తుం డై
యిక్కడ నక్కడం గలయ య నిచ్చమెయిం జరియించు చుండఁగా
నొక్కడ నెద్దెను గదలఁకుండ విమానము విస్తయంబుగన్.

80

చ. అమరవిరోధి దాని కెద య నచ్చెరు వంది యమాత్యభృత్యవ
ర్గములును దానుఁ గూడి వడి య గామగ మై చనునట్టి దివిమా
న మిచట నిట్లు దీనిగమనం బెడలం గత మేమి యతున

త్తముఁ డొకరుండు దక్క నొరుఁ య దాల్పదొగో హృదయానువర్తి యై.

81

— నందికేశ్వరుడు రావణుని శపించుట. —

- చ. అనుసమయంబునం ద్రినయశనానుచరుం డగునంది వారలం
గని యనియెం దొలంగుం డెడగగా నిది యీశనివాసదేశ మిం
దనిమిషయక్షింపురుషు శ లాదిగ నెవ్వరు రా రనంగ న
ద్దనుజవిభుండు వెండియు నుదగ్రతఁ బోవక యున్న నల్కతోన్. 82
- క. ఈతటి నీశ్వరుఁ డిత్తరు, పోతంబులకెలన శైలపుత్రియుఁ దానుం
ప్రీతిఁ గుసుమాపచయకే, లీతత్పరుఁ డైనవాడు శ లీలానుగతిన్. 83
- క. అడిబీర ముడిగి రాక్షస, చెడక మరలి పొమ్ము నీకుఁ శ జేయలఁతియె యీ
యెడ యింక నీవు నిలిచినఁ, బడ నడుతురు గన్న నిన్నుఁ శ బ్రమథగణంబుల్.
- తే. అనినఁ గోపించి యీశ్వరుడనఁగ నెవ్వఁ, డతనికిచ్చోటు దక్కినశతముఁ జెప్పు
మనుచు వానరవదనంబునట్టు లున్న, నందిమొగ ముట్ట దేరకొనంగఁ జూచి. 85
- క. కడుఁ బెల్పు నవ్వె యగు నీ, వడుపునఁ జెలువంబు గలుగు శ వారలచేతం
జెడఁడే యీతఁడు నుడువకళయుడుగు మనుచుఁ బంక్తివదనుఁడుల్లన మాడెన్.
- చ. తెగడినఁ గెంపుసొం పడరుదృష్టులు గాడఁగఁ జూచి నంది యి
ట్లగు నిది నిక్క మిన్విధమునాననముల్ గలవార యేపున
న్దిగిలినరాక్షసాన్వయము శ నిన్నుఁ బురంబును సాగరంబు గా
సిగ్గ మసి గాఁగఁ జిక్కు వడఁ శ జేడ్పడఁ జేయుట యెట్లుఁ దప్పనే. 87
- ఆ. నిన్నుఁ బట్టి యిపుడ శ నీటుగఁ దలలు దున్నాడ నాకు శక్యమగున యైన
జగముచేతనిండఁ శ జచ్చినవాడవు, మున్న కాన శవము శ ముట్ట ననిన. 88
- మ. అతిరాద్రాకృతి దైత్యుఁ డిట్లనియె మీ శ రాక్రోశము జేయఁ బ
ర్వత మే నిష్ట చలంబునం బెఱికెడ శ వారింపుఁడా నీవు మీ
యతఁడు వచ్చి విమాన మాఁగినఫలం శ బంపంగ నీశాను ని
ర్జితుఁ గావింపక మిమ్ము ద్రుంపక దశశ్రీపుండునుం బోవునే. 89

— రావణుడు కైలాసమును జెల్లగించి యెత్తుట. —

- ఆ. అనుచు శైలమూలమున కేగి చేతుల, గుచ్చి యమరఁ బట్టి శ కూలఁ ద్రోవ
నప్పించి యెత్తె శ నల్లాడె నవ్వహానగము జీవరాశి శ బెగడుపడఁగ. 90
- క. తదవసరంబునఁ బ్రమథులు, బెడరిరి గిరిరాజతనయ శ బిట్టులికి వెసం
బొదివి పయి వ్రాలి కౌఁగిటఁ, గదియించెను శంభుమేను శ గరుపారంగన్.
- ఆ. దనుజుచంద మంతఁ శ దనదుచిత్తంబున, నెఱిగి శంకరుండు శ చిటుతనగవు
కాంతి మోముచెన్నువెంత గావింపంగ, నుంగుటమున నల్లనూడుఁటయును.

— { శివుడు రావణునిచేతులు కైలాసము క్రింద నడఁగఁ ద్రొక్కి } —
వాడు ప్రార్థింపఁగా ననుగ్రహించుట.

- చ. కరములు చావకట్టువడఁగగా గిరి యెప్పటియట్లు క్రుంగినన్
విరవిరఁ దెల్లి నొవ్వడరి శ విహ్వలుఁ డై దశకంధరుండు ఘో

రరవము లోకసంభ్రమకళం బగునట్లుగఁ జెల్పుఁ గూసె న
చ్చెరువును బెగ్గలంబుఁ గవిసెన్ వెస దైత్యునమాత్యకోటికిన్.

93

క. వెల్లువ ముట్టినపగిదిం, దల్లడమునఁ గూడఁ బాటి శతనుఁ దననై న్యం
బెల్లను ముసరఁగ దానవ,వల్లభుఁ డట్లుఱచుచుండె శవా విడిచి వడిన్.

94

తే. తా నెటుంగనియట్టుల శతదవు గాఁగ, నిల్చి కరుణించి పదపడి శనీగళుఁడు
నగము డీలించి బాహులుఁగిరిచికోనఁగ,నిచ్చి యానతియిచ్చెదైత్యేశ్వరునకు.

శా. కేలీకందుక మల్ల నెత్తుకొనుమాఁష్కిం బట్టి నాయున్నయీ
కైలాసాచల మిట్లు నీవు నెగయంగ నెత్తినం జోద్య మై
నీలా వే గొనియాడు తెల్లరును వర్ణింపంగ నీ కొక్కవే
రేలోకంబునఁ జెల్ల దైత్యులకుఁ బెంపెక్కంగ నే నిచ్చెదన్.

96

క. ఏ వినఁగ నిపుడు నీదగు, రావంబు త్రిలోకభీకళం బయి చెలుఁగెం
గావున విన్న భయం బగు, రావణుఁ డనునామమునఁ బరఁగు త్రిజగములన్.

ఉ. పుష్పక మర్థి నెక్కు మెటఁ శబోయెదొ పా వ్వుని వీడుకొల్పె వా
స్తోష్పతి సంతసం బెడల శ ధూర్జటి నిర్భరహర్షనిర్గళ
ద్వాష్పవిలోచనం డగుచు శ దానవనాథుఁడు రత్నమాలికా
నిష్పతదంశుజాలరమణీయవిమానము నెక్కె మ్రొక్కుచున్.

98

—ॐ ఆశ్వాసాంతము. ॐ—

మ బుధసంరక్షణశీలుచేత వినయాంభోరాశిచే శత్రుగ
ర్వధనాదానవిదగ్ధుచేత రమణీప్రద్యుమ్ను చే నన్వయాం
బుధిసంపూర్ణసుధాంశుచేతఁ సుహృదంభోజాహ్నుచే భారతీ
మధునిష్కందముఖాబ్జుచేతఁ ద్రిజగన్తానన్యస్ఫురత్కిరీచేన్.

99

క. ఖండియరాయనిచే నుద్దండద్విపదవనిఁతిమదావళహరిచే
ఖండితవిధుచే విభవా,ఖండలుచే నృపనయప్రకారునిచేతన్.

100

మాలిని. నిరుపమరణకేలీనిర్దళదైవరిధాత్రీ
వరతనుగళితాస్పృగ్వారిపూరావగాహ
దరభరపరిఘోద్యాతుధానాంగనాని
ర్భరమదమధురస్తోత్రప్రసన్నాత్తుచేతన్.

101

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తీక్కననామధేయప్రణీతం బయినయు త్తరరామాయణం బను మహాకావ్యంబు
నందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.
ని ర్వ చ నో త్త ర రా మా య ణ ము

ప ం చ మా శ్వా స ము

రమణచరణశరదం

భోరుహభృంగవతిచే ద్రిభువనప్రథితా

చారునిచే గనకాచల

ధీరునిచే మనుమవసుమతీవల్లభుచేన్.

1

క. శంభునిచే నివ్విధమున, సంభావితుఁ డై తదీయశైలము డిగి సం
రంభమున రావణుఁడు దా, గుంభిని నలుగడలఁ గలయఁ గ్రుచ్చురు చుండెన్.

క. ఒక్కొకమరి నేనలతో, నొక్కొకమరి వీరపరిజతోపేతుం డై
యొక్కొకమరి దనయంతన, యెక్కడ నేనిని జరించు శ నిచ్చాగతులన్. 3

— వేదవతి రావణునిచే నవమానిత యై యగ్నిప్రవేశము చేయుట. —

మ హిమవంతంబున కేగి యొక్కయెడ నంగదేకాంత మొక్కర్తు చీ
రముఁ గృష్ణాజినముం గమండలువు నైశరాగంబు వర్జించి సం
యమముం గైకొనిఁ యున్నఁ జేరఁ జని హృద్యాకారమున్ యావనో
ద్యమముం గాంతియుఁ జూచి రావణుఁడు గాఢమాయత్తుఁ డై యి ట్లనున్. 4

క. ఎవ్వనితనయవు నీపతి, యెవ్వఁడు పే రేమి నీకు శ నీరూపంబున్
జవ్వనముఁ బాయ నీతప, మెవ్విధిఁ బాటిలై నకట శ యింతయుఁ జెపుమా. 5

క. అనుపలుకులు వినియుం దా, విననియదియపోలె నుచితశ్రవిధి నాతిథ్యం
బొనరించినయక్కన్యక, ననిమిషరిపుఁ డట్ల మఱియు శ నడిగిన నదియున్. 6

సీ. అనఘ కుశధ్వజా శ డనుమునీశ్వరుఁడు వేదాభ్యాస మనిశంబు శ నాచరించి
యాసుకృతంబునఁ జేసి నక గని వేదవతి యనుపేరిడి శ వంశమహిమ
వెలయంగ నిక్కన్య శ విష్ణున కిచ్చెద నని చాలఁ బ్రీతిసేయంగ నెల్ల
వారును మాయయ్యోకోరిక యెలుంగక యర్థింప నర్థింప శ నతఁడు ద్రోచి
తే. పుచ్చ నసురేంద్రుడై నజంగుండు నడిగితనకు నీకున్న నలిగిమాతండ్రిజంపె
దల్లి సొదఁ బొచ్చె సత్యవ్రతంబు నడపు, జనకుపూనికి నేఁ దీర్తు శ నని తలంచి.

క. అది మొదలు గాఁగ విష్ణుని, మది నిల్పి యతండ నాకు శ మగఁ డగు నని యి
ట్లు దపంబు నేయు చుండుదు, నిది నాలెఱఁ గనిన దానవేశ్వరుఁ డనియెన్. 8

ఉ. కాంతి దొలంగ మే నిటులు శ గాఢీయఁ బెట్టుచు జవ్వనంబుచె
న్నింతయు రిత్తవో సుఖము శ లెల్లను డిగ్గఁగఁ ద్రావి నెమ్మదిం
జింత దళంబుగా నడరఁ శ జేడ్పడి యొంటి చరించుచున్ జర
త్కాంతయుఁబోలె నియ్యిడుమఁ శ గైకొనఁ బాడియె చారులోచనా. 9

మ. లలనా విష్ణుఁ డనంగ నెవ్వఁ డతఁ డేలా శుద్ధవంశంబు ని
ర్మలసంపూర్ణతపోమహాత్మ్యము వరసప్రాప్తానుభావంబు దో
ర్బలసంపత్తియు నాకుఁ బోలెఁ ద్రిజగత్ప్రభాత్యాతిపాత్రంబులే
కలదే లంక పరాక్రమం బఖిలలోకశ్లాఘ్యమే వానికన్. 10

ఆ. అనినఁ జెవులు మూసికొని యిట్టులను లోక, వంద్యు వేదవేద్యుఁవరదుఁ బరము
ననుపమాను నచలనవ్యయు హరిఁ జెడ, నాడఁ గూడ దని మృగగాఢీ మఱియు.

చ. తపముల కెల్లఁ దాన ఫలదాత కులంబున కాదికర్త యై
యఁగిమితప్రభావుఁ డగునాచతురాస్యుఁడు నాభిఁ బుట్టె వి
శ్వపతి యహీనబాహుబలసారథును ల్పధుకైటభాదిదై
త్యకతుల నెల్లఁ ద్రుళ్లడఁచె శ నారయ విష్ణుఁ డమాననీయుఁడే. 12

క. అనిన నసుర యమ్మాటలు, విన నొల్లక కదియ వచ్చి శ వెండియు సతి కి
ట్లనియె మరునంపపెల్లనఁ, దనువు నిలువ దింకఁ గోర్కి శ దఱిమెడుఁ జేర్చిన్. 13

చ. ఎటుఁగవు గాక భోగముల శ కెల్లను నెచ్చెలి జవ్వనంబ యి
త్తఱి నుడివోవ కుండ నుచితంబుగ జక్కవదోయివోనిక్రి
క్కిఱిసినచిన్నిచమ్మఁగవ శ యిం వెసలారఁగ నాదువక్ష మన్
వఱుసరోవరంబున నసవారణఁ గేలి యొనర్పు కోమఱి. 14

ఆ. అనుచుఁ దగిలి చూచు శ నద్దానవేశ్వరు, నలిగి చూచి నిన్ను సదముఁ డగుట
మును తఁగిప్రభావమున నెఱింగియుఁ దగ, నాపులస్త్వమనుమఁగడని తలంచి.

క. అతిథిసపర్యయు సమయోచిత మగుసంభాషణంబు శ నేసితిఁ బోపా
వతి లేదు నీకుఁ బొప్పడు, నతివలలో నన్నుఁ దలఁప శ నగునె దురాత్మా. 16

చ. అని కలపించి వేదవతి శ యచ్చటు వాసి చనం దలంచినం
గని దశకంధరుం డడరి శ గ్రక్కున వేనలి వట్టికొన్న నం
గన యొక ప్రేల ప్రేయ నదిశఁ త్తివిధంబునఁ దాఁకి కత్తిరిం
చినక్రియఁ ద్రొంచె వెండ్రుకలుఁచేతఁ దెమల్చినయంత కివ్వన్. 17

తే. వెండ్రుకలు చేతవచ్చుదుఁవెఱుగుపడుచుఁ,దఱమువేర్చికి నలికి యశద్దనుజవిభుఁడు
నిలిచెరోషమహానలజ్వలనమూర్తి,యగుచుఁ బిఱిఁదికి బాసి యిట్లనియె సతియు.

ఉ. బన్నము లిట్లు నీవు వఱుపం బడి మేను దొఱంగు చుండి యే
నిన్ను శపించినట్లయిన శ నిర్మలనిత్యమహాతఁగిప్రభా

వోన్నలిచేటుగాదె పునరుద్ధవ మయ్యెద నీకు మృత్యు వై
సన్నతపుణ్యజాత యనఁ శ జాలి యయోనిజమూర్తి దాల్చెదన్. 19

క. ఈపరిభవంబుఁ బడియుం, దీవే ప్రాణంబు లనుచు శ దిగ్గన ననలం
బాపాదించి దశానను, నే పడఁగఁ విష్ణు నాత్మ శ నిడి సొదఁ జొచ్చెన్. 20

ఆ. కృతయుగమున వేదశత్రు యనఁగాఁ జన్న, నాతి త్రేత నిపుడు శ సీత యనఁగ
జనకుయజ్ఞ వేది శ జన్మించి నీసతి, యయ్యె నీవు విష్ణుఁ శ డగుటఁ జేసి. 21

చ. అని ముని నెప్ప విస్తయము శ నార్తియుఁ గోపముఁ ప్రీతియుం బెనం
గొనఁ దప మిట్టిదిం గలదె శ కోమలి దొల్లియు నన్నె కోరెనే
దనుజాడు నాడు నియ్యనుచితం బొనరించెనే తత్ఫలంబు మె
ల్లన యిటు వొందెనే యని తలంచుచు రాముఁడు గౌతుకంబునన్. 22

క. ఇవిధమున సొదఁ జొచ్చిన, యవ్వనితం జూచి పిదప శ నసురాధీశుం
డెవ్వలని కరిగె నెవ్వరి, కెవ్విధిఁ గావించె ననిన శ నిట్లనె మునియున్. 23

— ౨౪ రావణుడు దిగ్విజయము చేయుట. ౨౪ —

శా. వీరుం డెవ్వఁడు నెందు లేఁ డనుచు సుర్యిం ద్రిష్టురుఁ దర్పదు
ర్వారస్ఫారపరాక్రమక్రమకళావైదగ్ధ్యవిస్తార మే
పారంగా ధరణీశులఁ వెదకి వీరరావేళి యై దుర్దమ
ప్రారంభం బొనరించుచు సమరసంగరంభంబు శోభిల్లఁగాన్. 24

సీ. ఒక్కచోఁ దా మరుత్తోర్విశుజన్నంబునకుఁ జని యతని రణంబు నేయ
నడిగినఁ గ్రతుకాలముని నేయఁ దగవు గాదనుచు శాంతత సున్నయాన్యపాలు
నోడితి వని యార్చి శ యుడుగక యజ్ఞోపకరణంబు లన్నియు శ గాసి చేసి
ప్రాగ్వంశ మంతయు శ వ్రచ్చి వేదిక గ్రొచ్చి ఋత్విగ్గణంబులసత్వ మడచి
తే. యజ్ఞభాగంబులకు వచ్చిపారికృతాంత,వరుణధనదులు బర్హియసవాయసంబు
హంసమునుగృకలాసంబునై భయమున,నడఁగియుండిననెలుఁగకశయసురవోయె.

ఉ. అంతకవిక్రముఁ సురభునార్యుఁ బురూరవు బాహుశాలి దు
ష్యంతు నజేయు గాధిపుషసత్తమునిం గని కూడ ముట్టి మీ
రింతకు మున్ను న న్నెలుఁగ శ రెన్నఁడుఁ గావునఁ గయ్య మిండు మీ
కెంతబలంబు గూడు నదియెల్లను గూర్పుఁడు దర్ప మేర్పడన్. 26

ఉ. చాలక తక్కినఁ వినుఁడు శ శౌర్యము లజ్జయు నుజ్జగించి మీ
రోలిన నిల్చి నాయెదుర శ నోడితి మే మనుఁ డన్న మేదిని
పాలురు పోరిలో మనకుఁ శ బంక్తముఖుం జెనయంగ వచ్చునే
మే విది యంచు నోటమిక శ మేకొని యట్టుల చేసి రుక్మఱన్. 27

మ. దనుజుం డీపురి కేగుదెంచి మహిమోద్దామప్రతాపాగ్నిసం
జనితాశావలయప్రకాశబహుశస్త్రప్రాధిసంహాధిచే

ననరణ్యక్షితిపాలు ముట్టిన నతం శ డత్యుద్భటాకారుఁ డై
యని కేగెం బృథివీపరాగపటలం శ బాకాశముం గప్పంగన్.

28

ఉ. సైన్యయుగంబునుం బెనఁగి శ సంగరరంగమునందు మ్రగ్గ రా
జన్యవరుండు రావణుండు శ సమ్ముఖ మై మహి సంచలింప న
నోన్యన్యవధాభిలాషమున శ నార్చి వడిం దలపడ్డఁ జూడ సా
మాన్యముఁ లయ్యె నప్పు డొకకచూత్ర జయాపజయప్రకారముల్.

29

చ వికటము లై నహస్తములు శ ప్రేయుచు నోలిన తాఁకి యున్న మ
స్తకములు సుగ్ధు నేయుచు నిశితకృపాణకళావిదగ్ధుఁ డై
యొకవడిఁ బోరి డస్సి బలీయుం డగుదానవుచేత నొచ్చి నే
ల కొరగునపు భూపతి చలంబున నాతనితోడ నిట్లనున్.

30

మ. అని నీ కోపక పడ్డ నేమి యిక దైత్యాధీశ యే ధర్మవ
ర్తిని యేనిక శుచి నేని నాకులమునక శ దివ్యావతారం డొకం
డనపాయం డుదయంబు నేసి భువనం శ బానందముం బొంద నెం
దు నవధ్యం బగునీశిరోదశకముం శ మున్నాడువాఁ డుద్ధతిన్.

31

ఆ. అనిన నసుర నగుచునగు నగు నీయందుఁ బొంకు గలుగు నెట్లుపోలుఁ బోలుఁ
బిదపఁ జూచికొంద శ మిది నీవు గొ మ్మని, పరిఘ సతనిశిరము శ పగుల ప్రేసె.

క. ఆర్చి విజయోత్సవమునం, బేర్చినచలమున వరంబుపెంపున సొంపుం
దీర్చి దిగులు రాజులయెడఁ, గూర్చి విడిసె మగుడ దైత్యకోటి మదింపన్.

33

క. ఇచ్చెయి నచట నచట య, జ్ఞమ్ములుఁ దపములును ధర్మచర్యలు బహువి
ఘ్నమ్ములఁ బెట్టుచుఁ గలయం, గ్రుమ్మరి నరవరుల నొక్కకోటికిఁ దెచ్చెన్.

34

మ బకనాఁ డొక్కెడఁ బోయి పోయి దివి నశత్యుచ్చైఃపయోదంబు నె
క్కికడుం జె న్నగువీణ చే నమర నక్షీణప్రభావుండు సం
ఖ్యకళాసంజనకుండు నారదుండు రాఁగఁ జూచి యానన్నపు
ప్పకుఁ డై భక్తిఁ గృతప్రణాముఁ డగుచుక శ సల్లాపసౌఖ్యంబునన్.

35

ఆ. అసురవరుండు గుశల శ మడిగిన, నుచితసంభాషణంబు నేసి శ బంధుభావ
మాదరమున నెఱపి శ యమ్మని మానవ, హితముఁ గోరి యతని శ కిట్టు లనియె.

—ॐ నారదచోదితుఁ డై రావణుండు యమనిమిఁదికిఁ జనుట. ॐ—

మ. ధరణీచక్రమునందు నీవు సమరోత్సాహంబునక రాజులం
బొరిపుచ్చుం గనుఁగొంచు వించు మది నేప్రాద్దుఁ ముదం బందుదుక
వారియుద్ధంబును శూలిసంగరము దేవాధీశుసంగ్రామముం
గర మర్థి స్తును సూతు నాకు నవివేడ్కం జేయ వి శ్లెమ్మెయిన్.

37

క. ఏ నీకు నొకటి సెప్పెద, దానవకులముఖ్య దేవతలకు నవధ్యం
డైననినుఁబోటివాఁ డీ, మానవుల జయింప విక్రమంబును గలదే.

38

- క. కలయం ద్రిష్టురి మేదినిఁ, గలవీరుల నోర్చి జయముఁ గైకొంటి మను
ఘ్యలు నీ కెదురే యింకం, గలదే కొద వడ్డచో టఖండితశౌర్యా 39
- తే. త్తుత్పిపాసలు జరయునుఁభూరరుజలు, నడర నార్తులైయుండుదుఁరదియుఁగాక
మర్త్యులిటమున్న వీరు లగమర్త్యు లైరి,పీనుఁగుల ముట్టి యొడిచినబిరుదుగలదె.
- క. కావున నిమ్మనుజావళి, నీ వడుచుట మెచ్చు గా దగిన నప్పలుకుల
దేవారి వోలు నని సంభావించి మరుత్తపస్విసతి కి ట్లనియెన్. 41

—౧౧ నారదపచనప్రబోధితుం డై రావణుడు యమునిపై దాడివెడలుట. ౧౧—

- ఉ. ఏను రసాతలంబునకుఁ గ నేగెద నాగకులంబు నోర్చి య
ద్దానపులఁ జయించి బలగర్పము లేర్పడ దేవకోటిదు
ర్దాన మడంప వాసవపురంబునకుం జనువాడ సస్తునీం
ద్రా నినుఁ గంటి నా కభిమతంబులు సేకులు నింక నెమ్మెయిన్. 42
- తే. అనిన విని నీకుఁ బాతాళరమానమునకుఁ, దెరువుగా దిది సమవర్తిపురముసరణి
యందుఁజనుమతనిమదంబుగడఁపవలయు, ననిననమ్మునికనియెనన్దనుజవిభుఁడు.
- ఉ. మున్ను ప్రతిజ్ఞ సేసితి సముద్ధతవృత్తి దిగిశకోటికే
బన్నముఁ దేరఁ గావున శుభంబులు శీఘ్రమ చేత నీతి గ
ర్వోన్నతిఁ గ్రాలునాజముని గ నుక్కడఁగించి క్రమంబుతోడఁ ద
క్కున్నదిశల్ జయించెద సముజ్జ్వలదుస్సహవిక్రమంబునన్. 44
- క. పనివినియెద నని మ్రొక్కుచు, దనుజేంద్రుఁడు సనిన వేల్పురదఁపనియు నీతం
డనుమానింపక జముపైఁ, జనియెడు నియ్యగువురకును గ సమరం బైనన్. 45
- క. వీడును వరసిద్ధబలుఁడు, వాడును జగ మెటుఁగ దుర్నివారుఁ డెలుకమై
నేఁ డిరువురుఁ దలపడుదురు, వేడిమొగంబులన చూతు గ వేడుకతోడన్. 46

—౧౨ నారదుడు రావణునిరాక యముని కెఱింగించుట. ౧౨—

- మ. అని యొక్కించుక నిల్చి యొందుగడ గా గ నత్యంతశీఘ్రంబునం
జని వై వస్వతుఁ గాంచి తా నధికపూజాసత్కృతుం డై కృతాం
తున కారావణురాక నెప్పి యనిలో గ దోళ్ళక్రీ జూపంగఁ బూ
ని నిజం బై యిట వచ్చె నేనిఁ జెడఁడే గ నీచేత నం చున్నెడన్. 47
- క. అచ టెల్లఁ బుష్పకంబున, రుచి గప్పఁగ రావణాసురుఁడు దైతేయ
ప్రచయకలకలనిరంతర, నిచితనభోభాగుం డై యగనికి నేతెంచెన్. 48
- క. చనుదెంచి పురసమీపంబునఁ దమతమపుణ్యపాదములు గనుఁగొనఁ ద
మ్మనివారణఁ బొందఁగ నున్న నిఖిలజంతువులఁ జూచి గ నయవిరహితుం డై. 49
- ఉ. కొందఱు సౌఖ్యముం బొరయఁ గొందఱు దుగిఖముఁ బొంద నేల మీ
రందఱు నొక్కచంద మగుఁ గ డంచు విపద్ధశఁ బొందువారి మే

లొంద నొనర్చె దైత్యపతి యున్నదఁ దై పితృరాజుకింకరుల్
గ్రందుకొనంగ నే పడర య గాసిగఁ జేసె దదాజ్ఞ నెంతయున్.

50

— యమరావణసేనలు పోరాడుట. —

ఉ. రక్షకు లెల్ల నొక్కటఁ దిశరంబుగ మోహర మేర్చి యార్చి సం
ధుక్షితకోపు లై యతులదోర్బలదుస్సహలీలఁ దాఁకినన్
రాక్షసులుం బరాక్రమధురంధరతం దగ మాటుకొన్న వీ
రక్షయకారి ఘోరసమరంబు ప్రకీర్తిత మయ్యె నయ్యెడన్.

51

ఉ. సేనలలోడ నద్దనుజసేనలుఁడు సంగర కాంక్ష వచ్చినం
బూనికిఁ దీర్చి కింకరులు య పోరుటకు న్నది నుల్లసిల్లి పె
ల్లై నబలంబులం దగుసహాయముగా సమవర్తి వుచ్చినన్
దానవసంగముల్ దలరఁ య దాకె విశ్వంఖలదోర్విలాసతన్.

52

చ. జమునిజలంబు వేర్చి నిజనైన్యము నుక్కడఁగించినన్ భుజా
సముదయసంభృతాస్త్రబహుళస్త్రమహోగ్రతఁ జూపెఁ దాఁకి వి
క్రమరసికాంతరంగుఁ డగురావణుఁ డుజ్జ్వలరోషపావకో
ద్యమవినివాన్యమానరిపురవర్పమహానిబిడాంధకారుఁ డై.

53

క. పంపునకు వోడఁ దగ దని, త్రుంపఁ గడఁగి కాలకింకరులు భీకరు లై
నొంపఁగఁ జంపఁగఁ దఱిమి ని,లింపరిపుం బొదివి రెడఁ జలింపక కడిమిన్.

54

ఉ. ఆశుగచక్రతోమరగదాసికుతారముఖంబులన్ మహా
గ్రాశయు లై నిజాంగముల య నన్నిటి నొక్కట నొంప నల్లి కీ
నాశునివారి నెల్లను వినాశము నొందఁగఁ జేయ వారివైఁ
బాశుపతంబు వట్టి తెగ య వాపె నిశాటవిభుం డుదగ్రతన్.

55

మ. తలఁగెం దోయధిసక్తకంబు గిరివర్గం బెల్ల నూటాడె సం
చలతం బొందె వసుంధరావలయ మాళశాచక్ర మల్లాడెఁ గొం
దల మందెం ద్రిదశేంద్రపట్టణము పాతాళంబు ఘూర్ణిల్లె నా
కుల మయ్యెన్ గ్రహతారకాకులము సంక్షోభించె నవ్వేధయున్.

56

చ. అపరిమిత ప్రతాపుఁ డగునాదశకంధరుచేత ముక్త మై
త్రిపురము లేర్చుభూతపతి య తీవ్రశరంబునుబోలె మండి మిం
టిపయిఁ గలంగఁ జేర్చి నిగిడించి యుగాంతమహాగ్నిరీతిఁ బా
శుపత మరాతిపై న్యముల య సూరెల ముట్టి దహించె వ్రేల్చి డిన్.

57

చ. జయమునఁ బొంగి పెల్లుగ నిశాచరవల్లభుఁ డార్చ సేనలుం
బ్రియమున నొక్కపెట్ట నలొరేఁగి నభంబు నెలంగ నార్చినన్
భయమున దండు గుండుగిలఁ య బాటుడు నాసమవర్తి యెంతయున్
రయమున గుడ్డుటారుణతురంగసమూహరథాధిరూఢుఁ డై.

58

—ॐ యమరాజణలద్వంద్వయధ్ధము. —

ఉ. ముందట మృత్యు పుద్భ్రమితముద్గరహస్తతః గ్రాల నుజ్జ్వల
స్యందనపార్శ్వభాగమున శ సర్పిత మై ఘనకాలదండ మొ
ప్పం దనకోప మాననము శ పైఁ బెనుమంటయుఁ బోలే నాకృతిం
బొంది వెలుంగ నయ్యసురపుంగపుమోహర మున్నచోటికిన్. 59

చ. చని తనమ్రాల వచ్చుమహిషంబుగళంబున ఘంటనికృణం
బును ఘనమార్వినాదమును, భూరిత రాసురపై న్యతూర్యని
స్వనవిభవంబు మ్రోగిగొనశతశరాంబుధినిట ముంచె న
ద్దనుజబలంబు నప్రతిహతప్రదరుం డగుచున్ సముద్ధతిన్. 60

మ. జమునాటోపము దుస్సహం బగుడు నుత్సాహంబు వాటింప లే
క మదం బేది బలంబు పెల్లగిలినం శ గ్రవ్యాదనాథుండు దు
ర్దమబాహుబలుఁ డై యెదిరె దశకోదండీసముజ్జృంభితో
ద్యమనిర్యాతనిశాతసాయకఁటూర్వాపారఘోరంబుగాన్. 61

ఉ. ఈసున నంతకుండు నసుర రేశ్వరుండున్ వివిధాస్త్రశస్త్రవి
న్యాసము లేర్పడం జన జయోపజయంబులఁ బొందుచున్ రణం
బాసురవృత్తిఁ జేసిన లోమోవసరం బగుచున్న నాసరో
జాసనుఁ దొట్టి వారితెఱఁ గారయ వచ్చి రమర్త్యు లందఱున్. 62

శా. దేవ వ్రాతము వచ్చినన్ భుజబలోత్సేకంబుఁ జూడన్ దశ
గ్రీవుం డుగ్రము లైనసాయకములం శ గీనాశు నొప్పించినం
జావం జేయుదు దైత్యునం చతఁడు భాస్వత్కాలదండంబు బా
హువిన్ద్యస్తము సేయుచున్ భ్రుకుటిబంధాభీలసందీప్తుఁ డై. 63

క. మృత్యుపురస్సరముగ లో, కాత్యయసమయంబొ నాఁగ శ నంతకుఁ డధికో
ద్ధత్యమునఁ గడఁగి డగ్గఱి, దైత్యుం బొడిసేయఁ గాలదండము పూనెన్. 64

—ॐ బ్రహ్మ యమరాజణలయధ్ధమును మాన్పుట. —

ఉ. అత్తఱి గ్రక్కునన్ సరసిజాసనుఁ డద్దము సొచ్చి నిల్చి కే
లేత్తి మహాత్మ యిట్టు లుచితేతరవృత్తము నీకు నీడె మ
ద్దత్తవరానుభావమున శ దానవనాథుఁ డవధ్యుఁ డేన నీ
యుత్తమకాలదండముప్రయోగ మమోఘము గా నొనర్చితిన్. 65

క. కావున దీన నసురపతి, చావును బ్రదుకుటయు నాయశుత్యము నిజముం
గావుము లోకము లన్నియుఁ, గావు సుమీ నాకు బొంకు శ గల్గినయేనిన్. 66

క. తగ దుడుగు మనినఁ బితృపతి, నగి జగముల కెల్లఁ బ్రభువు శ నలినాసన నీ
వగుట భవదాజ్ఞ కెఱ్ఱెయి, మిగులుదు నే సమరమునకు శ మేకొని యైనన్. 67

- క. న క్తంచరు సమయించుట, యు క్తము గాదేని నిచట శ నునికి దగదు నే
శ క్తుడ నై యుండియు భవ, దు క్తికి గాఁ దొలగవలసె శ నోపనిభంగిన్. 68
- ఆ. అని రథంబు సూతుఁడునుమృత్యుముఖఁడరి, జనముఁదానుగూడిజముఁడదృశ్యుఁ
డైన వేధయును నిజావాసమున కేగె, నారదుండు నరిగె శ నాకమునకు. 69
- క. కలయఁ గనుంగొని యెవ్వరు, మెలఁగమి సమరాంగణంబు శ మిన్నక యున్నక
గలిచినవాఁ డై దానవ, కులపతి సనె సుతలమునకుఁగ గ్రొ వ్వెసలారన్ 70
- ఉ. ఆలములోన మైమయిఁ గృతాంతుని నోర్చితి నింక న వ్నోరుం
డేల యెదుర్చు నంచు ఘద శ మెక్కి నిశాచరవల్లభుండు పా
తాశజయార్థ మేగి మహితంబుగ భోగవతీపురంబు గ
ర్వాసలీల ముట్టె భుజశగాధిపుఁడుం గనియెన్ విసీతుఁ డై. 71

—ॐ రావణుండు నివాతకవచకాలకేయులతో యుద్ధముసేయుట. ॐ—

- క. గణనాతీతవినుతన, మణినికరము గప్ప మిచ్చి శ మన్ననఁ గని యా
ఫణిపతి సంతస మందెను, మణిమతి యనుపురికి నరిగె శ మనుజాశనుఁడున్. 72
- సీ. అందుఁ బూర్వంబున శ నంబుజాసనుచేత వరములు గనిననివాతకవచు
లనియెడుదైత్యుల శ నానిశాచరపతి పోరికిఁ బిలిచిన శ వారు వొంగి
కయ్యంబు పెద్దయుఁ శ గాలంబునకుఁ గంటి మనుచు ననేకపైశ్రమ్యములతోడ
వెడలిన నిరువాఁగు శ వివిధాస్త్రశస్త్రప్రహరఘోరంబుగా శ నసమసమర
తే. మేఁడుకాలంబు నేసిననెఱిగి యపుడు, వచ్చి వారలవరములవలను నెప్పి
లెలిపి సఖ్యంబునేసినరంగలసి యచట, జెలిమిమైచుండె దశముఖుఁడెలమిమిగుల.
- క. అతులితనవభోగంబులఁ, గతిపయదినములు నివాతకవచులచే దో
షితుఁ డగుచు నిలిచి శౌర్యో, న్నతి వెలయుగ నరిగె బద్ధసగరంబునకున్.
- మ. చని వే ముట్టినఁ గాలకేయు లమిలోతస్సహంబునన్ భూమికం
పననై న్యోధతు లై కడంగి నగరప్రాకారబాహ్యంగణం
బున వీకం దలపడ్డ రావణబలంబుల్ వీఁగినన్ రేఁగి య
ద్దనుజాధీశ్వరుఁ డస్త్రశస్త్రనిహతిం శ దత్తైన్యముం గూల్చినన్. 75
- ఉ. చూచి మహాగ్రకోపమున శ శూర్పణఖాపతి వీఁగుసేనఁ జే
వీచి విశ్రంఖలప్రబల శ విక్రమదుస్సహుఁ డై దవానలం
జేచినకాననం బడరి శ యేర్చువిధంబున నన్యనైన్యముం
జూచియుఁ జూడకే బలము శ సొంపున రూపఁడఁగించి వేర్చినన్. 76

—ॐ రావణుండు తనమఱిది యైనవిద్యుజ్జిహ్వసిఁ జంపుట. ॐ—

- చ. వడిగొని కాలకేయభటసర్గము ద్రోచినఁ దాను సేనలుం
గడఁగి నిశాచరేశ్వరుండు శ గ్రందుగఁ దాఁకి రణంబుసందడిం

దొడిబడప్రేసే దీప్రతరదోరిసినిం దను నీడఁ బోక కో
అడమున బిట్టు గిట్టినమోటుంది నెటుంగక దుర్తదాంధుఁడై.

77

శా. విద్యుజ్జిహ్వాని ప్రేల్చిడిం దునిమి దోర్వీర్యం బవార్యంబుగా
నుద్యుద్విక్రమవైరివీరసుభటపూహంబు నెల్లఁ ధను
ర్విద్యాకౌశల ముల్లసిల్ల సమరోర్విం గూల్చె నిర్ఘోషసాం
ద్రద్యావాపుథివీదిశావలయగర్జనస్ఫూర్జితాకారుఁడై.

78

క. రణవిజయము గైకొని పట్టణ ముదృఢసుభటసంకటంబుగ భాస్వ
స్తణిగణధనములు మొదలుగఁ, దృణము తుదిగఁ జూఱగొనియోదివిజారి పెసన్.

— రావణుడు వరుణపట్టణముపై దాడివెడలుట. —

ఆ. ఇట్లు భుజగదానశవేంద్రుల నిర్జించి, యసుర మసరుకవిని శ యంతఁ బోక
కంధివిభునిపురము శ కందువ యారసి, యుద్ధవిడిని బురము శ నొడ్డ కేగి.

80

మ వరుణుం డెక్కడ నున్నవాఁడతనిగర్వగ్రంథి మాన్పంగ నే
ర్పరి నై వచ్చితి శస్త్రఘట్టనమునఁ శ రక్తంబు వోఁ జేసి నా
ఖరతేజంబునఁ గ్రాచి పాం గడఁచి చుక్కం జేసి నానాధనా
హరణం జే నొనరింతుఁ జెప్పుడు మదీయప్రాధి యం చుద్ధతిన్.

81

క. పురబహిరంగణమున మోహరములు దీర్చికొని యున్నయసురేశ్వరుపై
నురవడిమైఁ దోలెంచిరి, వరుణతనూభవులు రథిశవర్గముతోడన్.

82

క. సేనలు సేనలఁ దలపడ, దానపుపుష్పకము గగనతలమునఁ గని యు
త్తానలసితరథు లై యంభోనిధిపతితనయు లతనిఁ శ బొదివిరి కడఁగన్.

83

క. చీకాకుపటిచి బలుగడఁ, జేకొని యతఁ డేయ వ్రేయఁ శ జేరువఁ జేరం
గైకొనక తఱిమి యీడం, బోక పెనఁగి రంబుధీశశపుత్రులు గడిమిన్.

84

ఉ. అంత మహోదరాదు లగునంబరచారవిదగ్ధులైనదే
వాంతకవీరు లొక్కమొగి శ నారథిసంఘముతోడఁ దాకి ద
ర్దాంతభూబలంబు ప్రథితంబుగఁ గేతనముల్ హయంబులున్
దంతిసమూహముల్ దునుక శ తండము లై ధర డొల్ల నేసిసన్.

85

ఆ. విరథు లైనయద్ధి శ విభుతనూభవులపై, నడరి రౌద్రమున సుశరారి కేలు
దోయిపదిటఁ బదియు శ వేయి శస్త్రాస్త్రవి,తతిని బొదివి జర్జరితులఁ జేసె.

86

చ. వెఱచఱవన్ దశాననుడు శ వీరభటావళియుం గడంగి డ
గ్గటి జలధీశనందనులు శ గ్రందుకొనన్ రథహీను లైనయ
త్తఱి నుటుమాడఁ జొచ్చినఁ బదాతులఁ గూడి కడంగి పెల్లుగం
బఱచిరి పట్టణంబుదెసఁ శ బౌరజనంబులు బెగ్గలింపఁగన్.

87

మ. వెఱ నిట్లంబుధినాథనందనులు దోర్వీర్యంబు సాలించి యం
దఱుఁ బాఱంగ నిశాచరేంద్రుడు జయోత్సాహంబునఁ పెన్నడిం

దటుమంగాఁ బ్రజఁ జేయి వీచుచు సముద్యద్యేగుఁ డై తోలి తో
ప్పటఁ బెట్టె శరజాలముం బిటుఁడఁ గుఱ్ఱంఁగూర నాఁటించుచున్. 88

ఆ. వరుణుబలముఁ దనయశవర్గంబుఁ గోట సొరంగఁబాట నెగచి శ రావణుండు
జలదనిస్వనంబుశచందంబు నెలుఁ గెత్తి, యెల్లదిశలు నెలఁగ శ నిట్టు లనియె. 89

క. పడుచులచేతను నీక్రియఁ, బొడిపించిన దశముఖుండు శ వో నిచ్చునె తాఁ
గుడిచెం గత్తెం గలనీకి, నడచుం గా కింక నొడిఁగిసం దను నగరే. 90

క. అనుపలుకులకుఁ బ్రభాసుం, డనువరుణామాత్యుఁ డచట శ నందలుఁ జన గ్ర
క్కున మరలి యితని నుడిగించినఁ గార్యం బగున యట్ల శ చేసెద ననుచున్.

చ. వరుణుండు పద్మగర్భుఁ గొలుసం జనియెం బెటవారు వచ్చి సుం
గరమున నీకు నోడిరి జగద్విదితంబు భవద్భుజాబల
స్ఫురణము గావున దివిజసూదన నీ కెదు రెవ్వ రిందులో
నరయఁగ నిందె కాదెచటనైన నొకండును గల్గనేర్చునే. 92

క. అనిన విని పొంగి తనుఁ జేర్కొని బొబ్బిడి రావణాసురుండు ప్రజ మరలుం
డని చేయి వీచె జృంభిత, దనుజసమూహ ప్రశంసితగుణుం డగుచున్. 93

ఉ. రాజితసౌధపం క్తిరుచిరద్యుతిజాలము వర్షి నిత్యవి
భ్రాజితచంద్రికావిభవభంగిన యొప్పెడునప్పురంబుఁ గే
లీజితవైరి రావణుండు శ లీలమెయిం జని కీర్తికాంతిసం
యోజితరేఖ గ్రొత్త యగుఁచుండఁగఁ జేసి మదం బెలర్పఁగన్. 94

క. మరల విడిసి గెలుపునఁ బొంపిరివోపుచు లంకఁ దలచి శ పెను పొనరఁ జమూ
వరులఁ బిలిపించి పోదము, పురమున కని చెప్పె దనుజాపుంగవుఁ డెలమిన్. 95

చ. పయనము చాటఁ బంచి సులభంబుగఁ బూరియు నీరు వంటక
ట్టియలును గల్లుచోట్లను గఱింపిమగల్ దగునుక్కళంబుగా
భయ మనుపేరు లేక నిరసపాయముగా విడియించుచున్ మనగ
ప్రియ మగుభంగి నేన నడపించె విశృంఖలవైభవంబునన్. 96

చ. బలములతోడ మేదిని నశభంబునచేరువ నంతకంటె న
గ్గలముగ నెక్కి నై నికులకన్నుల కందనిచోట డాపలక్
వలవల దవ్వగాఁ దొలఁగి శ వాచిరి నెచ్చట నేని వచ్చు దా
నలసినయట్టు లల్పపరివారయుతంబుగఁ బుష్పకంబునన్. 97

— రావణుండు లోకములలోని స్త్రీలనెల్లఁ జెఱిలువట్టుట. —

ఉ. ఆసమయంబున న్నగనియాండ్రురు కన్యలు నాక చొచ్చి థా
శ్రీసురరాజవైశ్యులను శ దేకువ సేయక యెల్లజాతులుం
గాసిగ నొక్కపెట్టుగఁ బ్రకాశరహస్యవిభేదహీనుఁ డై
యాసురవైరి పట్టె జెఱి లడ్డము లేక మృగాయతాక్షులన్. 98

- క. మునిసిద్ధయక్షిన్నర, దనుజోరగకన్యకావితానము నెల్లం
గొనివచ్చి వచ్చి పుష్పకమున బెట్టుచు వచ్చె బంక్షీముఖుడనయుం డై. 99
- సీ. తట్టికి వచ్చి యిట్టట్టు వోనేరని లేళ్లవిధంబున శీల యెడలి
వలఁ జిక్కి యెక్కడ శ మెలఁగంగ నేరని చిలుకలచాడ్పున శ జెన్ను దఱిగి
మావున జోరబడి శ యావలఁ జన లేని మీలచందంబున శ జాలఁ గుంది
యురులలోఁ బడి యెందునరుగంగఁ జాలనినెమిళులతెఱఁగున శ గొమరు దక్కి
తే. కలయఁ జూచుచు బలుకంగనెలుఁగురాకనలఁగుమేనులతో నెఱిగదలలు వీడి
వెగడుపడి వెల్లనై కడుఁగిన్నఁబోయి, పుష్పకంబున నున్న యశ్వులఁతు లెల్ల.
- క. కొలదికి మీఱిననెవ్వగ, నలఁదురి నానావిధంబు శ వైనతమతలం
పులగతి నోర్తోర్తునకు, దెలియ విలాపములు సేయుతెఱఁ గె ట్లనినన్. 101
- క. చంపు నొకో యక్కట కా,రింపఁ దలంచు నొకొ లఘుచరిత్రంబులకుం
బంపఁ గడంగు నొకో శం,కింపం డీకఱకుటసుర శ గీ డొనరింపన్. 102

—౧౩ రావణనిచెఱం బడిన స్త్రీలు విలపించుట. —

- మ మగఁడా నీవు జగంబువొప్పు మిగులక శ మానంబు వాటింతు వా
లిగ సెగ్గం బగుమాట వాటిలెనె తల్లి నీకు లోకంబువా
టిగ నిట్లొందెనె నిందతోడివగ తండ్రి యెందుఁ గీర్తింపఁగాఁ
దగునీసంతతి కీడునం దొడరెనే శ దైవంబుచెయిం గటా. 103
- తే. చమురు నెత్తురు నపుబంధుసమితి గరము, ప్రీతి నఱకాళులకు త్రఱచేతు లొగ్గ
నునికి యెక్కడ నీక్రూరదనుజుబారి, కగ్గ మై వచ్చు లెక్కడ శ నకట విధియ.
- ఉ. ఇమ్ముల దోడ నాడుచెలు శ లే మను చుండుదు రొక్కొ యిప్పు నా
తమ్మునిముద్దుమాటలు గోదల్పడఁ బల్కెడుచిల్కబోద ని
త్యమ్మును బొత్తునం గుడుచు శ నర్తిలి చేడ్వడు మవ్వ మెక్కి యొ
క్కుమ్మడి నంకురించులత శ లొప్పు దొఱంగవె నీచు గానమిన్. 105
- ఉ. చిత్తము గుందు చుండఁ జెఱసేయటకంటె విశుద్ధ మైననా
వృత్తము గోలువుచ్చుటకు శ వేగ తలంపక నన్ను లగ్గుగాఁ
గత్తులఁ గోసి దానపులు శ గండలు దిం ద్రుని కట్టిఁ దైనవీఁ
డిత్తఱి నెట్టు లైన సమయింపఁ దొకో దొసఁ గెల్ల మానగన్. 106
- క. అని పెక్కు తెఱంగుల న, వ్వనితలు దురపిల్లి యిట్లు శ వనరుచుఁ జదలం
జని చని నలుదిక్కులఁ గనుఁగొని పల్కిరి తల్లడంబుగూరిన మఱియున్. 107
- ఆ. ఇంక నేటిలోక శ మీదుష్టదైత్యుని, కిట్ల చెల్లె నేని శ యెల్లి నేటి
లోనఁ బాడు గాదె శ యానలినాసను, రాజసంబు నిష్క్రయోజనముగ. 108

—ॐ చెఱఁ బడ్డయింతులు రావణుని శపించుట. ॐ—

క. తగు విక్రమంబు నేయుట, యగునే పరసతుల నిట్టు శ లదయతమై నె
వ్వగలఁ బొగిలింప నతనికి, మగఁటిమి గా నేర్పునే యమంగళ చేప్పఱ. 109

చ. పరమపతివ్రతావిభవభాసురలీల వెలుంగుమమ్ము ని
మ్మరుణత నిమ్మెయిం బటచే శ గావున నీదనుజాధముండు స
త్పురుషపరిగ్రహం బయినపుణ్యసతిం గలుపింపఁ జేసి త
ద్వరునిపరాక్రమంబున సరశశ్యము మృత్యువుఁ బొందుఁ గావుతన్. 110

క. అనవుడు దశాస్యుఁ డాశాపనిహతిఁ బ్రభ సెడియు బాహుబలమదమునఁ గై
కొనక నలి నపహసించుచు, ననుమానము లేక యెలమి శ నరుగుచునుండెన్. 111

సీ. ఉడుగక కాల్పుచు శ నుండెడుశోకంబ యతితీవ్రహవ్యవాహనుండు గాఁగ
నిట్టూర్పుగాడ్పులు శ నిగిడించుటయ విలసిల్లఁ బ్రజ్జ్వలితంబునేత గాఁగఁ
బాయక యెనరించు శ బహునిలాపంబుల రాజితమం త్రాక్షరములు గాఁగఁ
గన్నీరు బోరనఁ శ గ్రష్టించుటల పారిఁ బారి నాజ్యధారలపాత గాఁగఁ
తే. గొలఁది కగ్గల మై యెదఁగలుగువగల, యెనరుసమిధలు గా నిట్టులవిదపిండు
రావణాభిచారంబుగ శ భావమందు, నుగ్రముగ వేల్పు తెఱఁగుననుండె జూడ.

—ॐ రావణుండు దిగ్విజయము చేసి వచ్చి లంకం బ్రవేశించుట. ॐ—

క. ఇతైఱఁగున దశకంధరుఁ, డత్తరుణులఁ గొంచు లంక శ కరిగెం బొరుల్
చిత్తము లలరం గానిక, లుత్తమవస్తువులు దెచ్చి శ యొప్పింపంగన్. 113

చ. ప్రియ మెదఁ బల్లవింపఁగ విభీషణుఁ డాప్తులుఁ దాను నెంతయున్
రయమున భూషితద్విపతురంగముఁ డై యెదురేగి యన్న పా
దయుగము డాయ భక్తిమెయి శ దండనమస్కృతి నేసిన హరా
ద్రి యెగయ నెత్తి కీర్తిఁ బ్రచురించినబాహుల నెత్తె దమ్మునిన్. 114

ఉ. ఎత్తియుఁ గొగిలించి దనుశజేంద్రుండు లోచనపద్మపండముం
జిత్తసరోరుహంబు విలసిల్లఁ గనుంగొని కుంభకర్ణుఁ డిం
దిత్తటి మేలుకానఁడె యహీనపరాక్రమశాలిఁ దామసా
యత్తునిఁ జేసె మాలవిధియం బొకయించుక చిన్నవోవుచున్. 115

క. ఇభతురగస్యందనగతి, రభసంబునఁ బృథివి యద్రువ శ రక్షోవంశ
ప్రభువు నగరంబు సొచ్చెను, విభవోజ్జ్వలుఁ డగుచు వినయవినుతులు నెలఁగన్.

ఆ. ఒక్కచందురుండ శ యుదయింపఁ బొంగెడు
నంబురాశి యిది పురరాజ్యవంబు
దనుజపతిముఖేంద్రదశకసన్నిధి నుబ్బ
కున్నె యనఁగ వీట శ నులివు మిగిలె.

— శూర్పణఖ తనమగనిఁ జంపె నని దుఃఖించి రావణుని దూఱినాడుట. —

క. అయ్యవసరమునఁ దనవతి, కయ్యంబునఁ బంక్తివదను శ ఖడ్గనిహతి రెం
డయ్యె ననిశూర్పణఖ విని, పయ్యెదకొం గెడల బుడమిఁ శ బడి మూర్ఛిల్లెన్.

చ. సభయము లైనదెందముల శ సంభ్రమ ముష్టులికంబుఁ గప్ప సం
క్షుభితసఖజనం బొలయఁ శ గొండాకనేపునఁ దేటి తీవ్రశో
కభరితచిత్త యై మొగముగపెప్పడుబాష్పజలంబు లంబుజ
ప్రభ నెడ ముంచు పెన్వటదశభంగిగ నెవ్వరి నేనిఁ జూచుచున్. 119

ఆ. అరుగుదెంచి యన్నశయదుగులకడ నార్త
నాద మడరఁ ద్రెల్లి శ నాథుఁ బనవి
యేడ్చు చున్న నల్ల శ నెత్తి యమ్ముద్దియఁ
దడవి కన్నునీరు శ దుడిచి యతఁడు. 120

క. సముచిత మగుతెఱఁగున శో, కము వాపుట కనునయింపఁ శ గడఁగి తదాలా
పములకుఁ జొచ్చుటయను గో, పమునను రక్కసియుఁ గరము శ ప్రల్లభురాలై.

ఉ. అక్కటికంబు మాలి చెలియల్ వగఁ బొందదె నాకు దీన దూ
తెక్కు జగంబునం దనక శ యింతయుఁ గొంకక పాపవృత్తికే
సుక్కుక వైర మెత్తి కడుఁ శ గూరుడ వై యిటు సేత చూడఁగా
దిక్కులు గెల్వఁ గాదు నను శ ద్రెక్కొనఁ బోయితి గాని యిమ్మెయిన్. 122

క. అగ్గలిక మెఱసి కడఁగుచు, మొగ్గరములు గడచి పోయి శ మును మును మఱది
మ్రొగ్గలిలఁజేసి దీనికి, సిగ్గువడనినిన్ను నేమిశనెప్పుడుఁ జెపుమా. 123

— రావణుడు శూర్పణఖ నూరడించి దండకారణ్యమునకుఁ బంపుట. —

చ. అనపుడుఁ గ్రందుఁగయ్యమున శ నప్పటికే మనవారు లాఁతివా
రని మది నేర్పరింప వస శ మమ్మ దురుక్తము లేల యింక నా
తని మగిడింప వచ్చునె వ్యభాఠరితాపము దక్కు నీదునె
వ్వునమున కెట్లు లట్టుల సమస్తధనంబులు వేడ్క నిచ్చెదన్. 124

క. అని యొకభంగిం దననేర్చినయట్టులు నెప్పి తీర్చి శ చెలియలి సూరా
ర్చినవాఁ డై యవ్వనితకు, మనుజాశనుఁ డిట్టు లనియె శ మఱియుం బ్రీతిన్. 125

నీ. దండకారణ్యంబు శ దద్దయు హృదయంబు శుక్రశాఢమున సశ్చోటు వైత్య
వాస మయ్యెడుఁ గాన శ సీసమయంబున నెఱపు గైకొని ఖరు శ నిల్చువాడ
నతఁడు పిన్నమకొడుకయ్యును మనము దా మనుభేద మెఱుంగనియట్టివాఁడు
నీదెస విగులంగ శ నెమ్మివాటించు నయ్యెడ నీవు వసియింపు శ మిపుడ పోయి

ఆ. యిష్ట మగుపదార్థ శ మెయ్యది యేనియు, ననుదినంబు వేడ్క శ నడిగి తెచ్చి
యనుసరించి నడపు శ మని నియమించెద, నేను గలుగ నీకు శ నేమి కొఱత.

చ. అని యిటు లూఱడించి ఖరు శ నప్పుడ పిల్వంగఁ బంచి యాదరం
బునఁ దగురాజచిహ్నములు శ భూరిబలంబును నిచ్చి మంత్రు లై
చనుఁ డని దూషణుం ద్రిశిరు శ సత్కృతిపూర్వము గాఁగఁ బుచ్చి యం
దునిచె నతండు శూర్పణఖాయుం బ్రియ మందిరి రాజ్యసంపదన్. 127

— రావణుడు కుంభిల యనువనమున యజ్ఞము సేయుచున్న యింద్రజిత్తుం జూడఁబోవుట. —

క. చె న్నొండఁగఁ దనయింటికి, గన్నా కయి మెఱసియుండు శ గాదిలితనయున్
జన్నములు నేయ నడవిన, యున్నాఁ డని విని దశాస్యుఁ శ డుద్యోగమునన్.
క. అరదమున నేగె సముచిత, పరివారముతోడఁ జెఱల శ పడఁతులు డెందం
బురియఁగఁ బుష్పకమున నిర్భరవేదన నుండ నసురపతి నిష్ఠురుఁ డై. 129

తే. తెరువు సూపుచుఁ జటులక్షేసురిని నెక్కి, కెలన వచ్చువిభీషణుపలుకు లర్థి
నాదరించుచు నతనిచే శ నచటినిత, లెల్ల నెడనెడ నెఱుఁగుచు శ నింపు మిగుల.

క. కుంభిళ యనునుగ్రాటవి, శాంభవ మగునొక్కపూజ్యసత్రముఁ దగఁ బ్రా
రంభించి శివునిచేతను, సంభావితుఁ డైనతనయు శ సవనము సేరెన్. 131

చ. చనుటయు నాతఁ డుల్లమున శ సంతస మాననకాంతి వింత నే
య నెదురు వచ్చి తండ్రిచరణాబ్జయుగంబు శిఖాభిరామ మై
ననిజశిరంబు గూడఁగఁ బ్రణామము సేసిన నెత్తి యర్చిలిం
దనపదిదోయిచేతుల నతం డిఱికొఁగిటఁ జేర్చె నందనున్. 132

క. ఆదరమున మహితచతు, ర్వేదమహాఖ్యాతమంత్రసిద్ధులను శుక్రం
డాదైత్యపతికి నాశీ, ర్వాదం బొనరించె విప్రపరసహితుం డై. 133

చ. నగుచు దశాననుండు భృగుశనందనుతో నిది యేమి యీతనిం
బొగఁ బడఁ బంచి యివ్వెననభూమి నిరోధము సేసి దీన మీ
రు గనినలాభ మేమి యమరుల్ దగుభోజ్యము లెల్ల మ్రింగి మో
పుగొనుచు మిమ్ము నాలిగొని శ పోయిరి వేయును నేల నావుడున్. 134

ఆ. అట్టు లనకు మన్ననముసదృశవ్రతుఁ డగు, నీదువరసుతుండు శ నిరుపమాన
మహిమ వెలయ మున్నుబహువిధయజ్ఞంబులొచరించి పిదపనభవుగఱిచి 135

క. మాహేశ్వర మగుయాగము, దోహలమునఁ జేయఁ గ్రతువుఁతుది నాశివుఁ డ
ధాహితనారిక వ్వుగు, దేహం బుద్ధామవృషగళిం జెలు వొందన్. 136

మ. దయ నిచ్చోటికి వచ్చి కామగతి హృద్యస్యందనంబుం దమో
మయమాయాచరితంబు శాత్రవబలోన్మాభక్తియాదక్షుడు
ర్జయశాపంబును దివ్యబాణనిచయస్సారానుభావంబు న
క్షయతూణిరయుగంబు నిచ్చెఁ బటుదోర్గర్వం బఖర్వంబుగాన్. 137

తే. నీవుసను దెంచితనుమహానీయమహిమఁ, బురికిఁదోహనియరుగంగఁగఁబోవు వేడ్క
నెదురుసూచుచు నున్నంతనేగుదెంచి, తనిన భార్గవుపలుకులు శ విని సురారి. 138

— రావణుఁ డింద్రజిత్తుఁ గుంభిరముండి లాకకుఁ జోడ్కొని వచ్చుట. —

- క. అగుఁ గాక యింకఁ జేయునది గలదె పోనిమ్ము సురలుఁ ధేకువ నెడఁగం
దగమికిఁ జెప్పితి మనకుం, బగ యింద్రుండ కాడె యెల్లభంగులఁ దలఁపన్.
- చ. అని గురుఁ ధ్రీతి వీడ్కొని మహాబలముల్ దనఁజ్జ వచ్చినం
గని కరులం దురంగములఁ గాలుబలంబుల నేర్చి యొక్కయొ
డ్డనముగఁ దీర్చి సుందరహృద్యజడండము లెత్తఁ బంచి తూ
ర్యనినదపూరితక్షితిసభోంతరుఁ డై దనుజేంద్రుఁ డున్నతిన్.
- క. మును రమ్యపదార్థంబులు, గొని వీధు లలంకరించుకొని జనులు గనుం
గొనియెడువేమక గుబురులు, గొని యున్న పురంబుఁ జొచ్చెగొడుకుం దానున్.

140

— ఆశ్వాసాంతము. —

- చ. పరిజనపద్మమిత్రునకుఁ బాతకమిత్రున కన్యనైన్యవి
స్ఫురణలతాలవిత్రునకుఁ సుందరగాత్రున కిందిరామనో
హరసుభ గాతపత్రునకుఁ నంబుజనేత్రునకుం బ్రమోదని
ర్భరధరణీకళత్రునకుఁ రాజితగోత్రున కిజ్జగంబునన్.
- క. లావణ్యవిసరనవబా, లావృతచతురాంగనానయశచివరునకున్
సేవాగతబహువిధవసు, ధావల్లభసంకటికృతద్వారునకున్.
- మాలిని. శతమఖగురులజ్ఞాసంపదాపాదనోద్య
న్తతికి నమితశత్రుఁడైన సేనాతమోగో
పతికి నిహతశేషప్రత్యయై కార్థకార్య
స్థుతికి విజయమానద్రోహిబాహాసికుర్విన్.
- గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బయినయుత్తర రామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందుఁ బంచమాశ్వాసము.

142

143

144

శ్రీ ర స్తు.
ని ర్వ చ నో త్త ర రా మాయ ణ ము

ష ష్టా శ్వా స ము.

యుతునకుఁ గాంతిపా
లేయరుచికి ధర్తమతికి శ లీలాసుమన
స్సాయకునకుఁ బుణ్యాధి
ష్టాయకునకు మనుమసిద్ధి శ జనపాలునకున్.

1

క. దనుజాధీశ్వరునకు మును,మును పుట్టినకొడుకు ధర్తమున నీశ్వరుఁ దృ
ప్తునిఁ గావించి వరంబులు, గనిన సుహృద్బంధుపౌరశరణము లెలరెన్.

2

చ. మన మలరంగ సద్భటసమాజము నూరెల నిల్వ నెంతయుం
బెనుపున మేఘనాదొడు విభీషణుఁడుం దనతోడ రా మడిం
చినకరివోలెఁ బుష్పకముఁ శ జేరి మృణాళలతాలివోనియ
వ్వనిలెలపిండు దైత్యకులవల్లభుఁ డల్లన డించి తెచ్చినన్.

3

మ. తరుణీబృందముఁ జూచి సారకరుణోదారుండు దైత్యేశ్వరా
వరజం డావలిమోము సేసికొని యేవం బిచ్చరిత్రంబు ని
ష్ఠుర మోహో యని సంచలద్వందనుఁ డై శ శుంభద్భుజాగర్వవి
స్ఫురితుం డైననిజాగ్రజన్తుమొగముల్ శ సూచక విషాదంబుతోన్.

4

ఆ. తన్నుఁ జూచుననుఁగుఁడమ్మని భావించి, నగుచు దైత్యవంశనాయకుండు
పగఱవారిఁ జెఱులఁ శ బట్టక ముద్దాడి, వత్తు రయ్య శౌర్యవంతు లనిన.

5

చ. గుణ మిది దోష మిట్టి దని శ కొంత యెఱింగినఁ గాక యిట్లు ని
ర్గుణతయ పట్టి క్రౌలతమౌకుం దగువారలు నెప్పుసౌమ్యభా
షణము నిరర్థకం బనువిచారము నెమ్మదిఁ బుట్టి యవ్విభీ
షణుఁ డుచితంపుమాటలఁ బ్రసంగము డిగ్గఁగఁ ద్రావి యిట్లునున్.

6

❦ విభీషణుఁడు కుంభినసను మధుఁ డవహరించె నని యన్నతోఁ జెప్పట. ❦

క. నీ వరిగినదిగ్జయమున, కీవల మధుదానవేంద్రుఁడేతెంచి పురిం
గావలీ యున్నదనుజసుభ,టావలీ బొరిపుచ్చి భుజబోలాటోపమునన్.

7

తే. ఉవిద లాక్రందనము సేయుచుండ నొక్క
రమణిఁ గొనిపోయె నంతఃపురంబుఁ బొచ్చి

యదియు మనమాల్యవంతుని యనుగుఁగూఁతు
ననుగుఁగూఁతురు కుంభీనసాభిధాన.

8

ఉ యజ్ఞరసప్రమత్తుఁ డగునాత్మజుపై సడి వెట్టి లేదు నా
యజ్ఞత నప్పు డే జని సమాధినిమగ్నమనఃప్రవృత్తిఁ గా
లజ్ఞఁడఁ గాక వారిధిజలంబులలోన మునింగి యుండి య
ప్రాజ్ఞులచేత నాలిఁబడునాటికి వచ్చితి నేమి సెప్పుదున్.

9

క. అనుడు బొమలు ముడివడునా, ననములఁ గెం పడర నసురనాథుం డేమీ
మనవీ డొకరుఁడు సొచ్చెనె, యసుమానము దక్కి గుండె యలదరక చక్కన్.

క. రాసొబగున నున్నత్తుం, డై సెంకింపక కడంగి యాతం డింతల్
నేసె గదె చెడితి రిప్పులి, మీసల నుయ్యాల లూగిమెయిమెయి బోయెన్.

చ. చెలియలిఁ గోలుపోయి యెడఁసేసినఁ జాలమి వెట్టి నవ్వరే
కెలనను గాన నమ్మధువు య గీటడఁగించెద దాడి వెట్టి నా
బలిమి దలుంగ నీనడిమి య బన్నము విన్న నమర్త్యు లెంతయుం
జెలఁగక తక్కు రందుఁ జని య చేతులతీటకు మందు నేసెదన్.

12

— మధునిపై దండె త్తినరావణుడు కుంభీనసప్రార్థనచే వానితోఁ జెలిమిసేయుట. —

మ. అని వీటం దనపిన్నతమ్ము నిడి నీద్రాసక్తుఁ డై యున్నత
మ్ముని బోధింపఁగఁ బంపి తోడ్కొనుచు నేము న్నేన ము న్నంచు నీ
సున నాతండును మేఘనాదుఁడును రక్షింపవంశవీరోత్సవం
బొనరింపఁ మధుమానమద్దనవిదగ్ధోత్సాహసన్నాహుఁ డై.

13

క. చని మధురాపురి ముట్టిన, విని కుంభీనస భయంబు య వినయంబు జనిం
ప నరుగుదెంచి ధరాలిం, గనముగఁ గృప వుట్ట నన్నకాళ్లం బడియెన్.

14

తే. ఆతఁడు కరుణాసమేతుఁడైయతివ నెత్తినిన్నుఁ దెచ్చినపాపాత్ముఁడున్నచోటు
సెప్పు మిప్పుడ వాని నిరర్జించి నీకు, హర్ష మొనరింతు ననిన నయ్యంబుజాక్షి.

మ. తగునే నీయిలు సొచ్చి నన్నుఁ గొని రాదైతేయవంశాధముం
డు గరం బెగ్గినరించెనైనను భుజాటోపంబు సూపంగ లో
కగరిష్ఠుం డగునీకు వాఁడు దొరయే య కన్యాత్వమే నాకు లే
దు గదా పడ్డది కార్య మింకఁ జన దాదృష్టాత్ము నిర్జింపగన్.

16

క. మధువున కలుగుట యది నను, విధవంగాఁ జేత గాన యే యేటికి వా
డధముం డనలే నెమ్మెయి, వధియించుట పాడి గా దనద్యనిహీనా.

17

తే. ఆదియుఁ గాక రాక్షస మన య మొదలఁ బరిణ
యప్రపంచంబునం దొకయధమవిధము
గలదు గావున నది గాఁగఁ య దలఁచి యైన
దప్పు నైరింపు నాకుఁ గా య దలితవైరి.

18

- క. అతఁడు సతిబహులనిద్రా,యుతుఁడై యున్నాఁడు గాచుఁటొప్పదె సంబో
ధితుఁ జేసి తెచ్చి సేవారతుఁ జేసెద ననిన దనుజరా జిట్లనియెన్. 19
- చ. అలఁతులఁ బోవుతప్పె యిది శ యైనను నాతఁడు నేతికుండపై
యొలుక సలంబుఁ బోవిడిచి శ యేను భవత్పతిఁ గాచితీ మనం
బలరంగఁ బోయి నిద్ర దెలియంగ నుపాయము సేయు నాకు నె
చ్చెలి యగుఁ దోడితె మ్మనినఁ శ జేడియ సమద మంది క్రమ్మటన్. 20
- చ. చని పతి నిద్ర దెల్పి దనుజప్రభు రాకయుఁ దాను బోకయున్
మన మలరంగ బాంధవపుమాటల సంధి దగంగఁ జేసి యా
తనిఁ దమయన్న పాలికి ముదంబునఁ దోకొని పోవఁ బూని వ
చ్చినతన దైనపూనికయుఁ శ జెప్పిన గొండ్రిక సమ్మతించుచున్. 21
- క. మీయన్నకుఁ దేజముగాఁ, బోయి యతనిఁ గంటి నన్ను శ బోధింపవ యే
నాయనకుఁ జాల నని యిఁకఁ, జేయునదియుఁ గలదె గడవఁ శ జేసితి తరుణీ. 22
- క. ఈచనపు సెల్ల నిచ్చితి, నీచెప్పినయట్ల యతని శ నేఁ గనియెద మై
శ్రీశాత్రుర్యసమగ్రుడ, నై చేసెదఁ బిదపఁ దగుసహాయం బెల్లన్. 23
- ఆ. అని యలంకరించుకొని తనసేన స,న్నాహసుందరముగ శ నడవఁ బనిచి
వారణేంద్ర నెక్కివచ్చి బావకుఁ బొడ,సూపె మధువు పెంపుసొంపు మిగుల.

❖ మధుఁడును రావణుఁడు నింద్రునిపై దండెత్తుట. ❖

- ఉ. ఆదశకంధరుం దుచిత శ మయ్యెడుభంగి మఱిదికిన్ మహా
హ్లాద మొనర్చి పేర్చి యమరాధిపువై నడవం దలంచు ట
త్యాదరలీలఁ జెప్పి తగ శ నప్పరి నాఁడు వసించి యాతఁడుం
గా దన కెల్లి తో నడవఁ శ గా మఱునాఁ డటఁ బోయె నుద్ధతిన్. 25
- ఉ. రావణుఁ డిట్లు దేవనగరంబుపయిన్ బలపాదధూళివి
ద్రావితసర్వదిగ్విలయశరాజకుటుం డగుచుం గడంక మై
బోవునెడం బభంబున నభోవిభవంబుఁ దిరస్కరించుశృం
గావళి నుల్లసిల్లురజతాద్రిఁ గనుంగొని కౌతుకంబునన్. 26
- ఉ. శూరినివాస మై తెలుపుసొంపునఁ బొంపిరివోవునమ్మహా
శైలముచక్కిఁ జక్కటికి శ సప్తతురంగముఁ డేగుదెంచి యు
త్తాలపుదేవగోపము సుభం జెలువొందఁగ నందుఁ జేర్చికిం
జాలి వెలుంగురత్న కలశంబువిధంబునఁ దేజరిల్లెడున్. 27
- ఆ. అనుచు నగముఁ జేర శ నరిగి రక్షింపంశ,కరుఁడు దానిసొంపు శ గలయఁజూచి
యనుఁగుఁడమ్మనికీ బ్రీయమ్మనఁ జూపుచు, నిట్టులనియెవేడ్కయెసక మెసఁగ.

— శ్లోకైలాసపర్వము. —

- క. సెలయేలు వాఱఁ జెలు వగు, శిలపైఁ దజ్జలము దిగుచు శ సింధురపతి చూ
డ్కుల కొప్పె బుండరిక, స్థలమున మకరంద మానుషపుష్పదముక్రియన్. 29
- చ. అరవిరిగుత్తులం బొలిచి శ యల్లనిగాడ్పులఁ దూలునీలత
ల్లరహానితోదయంబు సవీలాసతనూవలనంబుఁ గల్లుసుం
దరులతెఱంగు గాఁ బతివీధంబున నున్నరసాలపోత మీ
గిరితటభూమికిఁ సరసోదారికి వచ్చినమాడ్కి నొప్పెడున్. 30
- క. మనరాక హర్త్యతలమునఁ, గనుఁగొనియెడు కామినులమోగంబులు వాతా
యనమునఁ గానఁగ నగుచా,డ్పున నీతప్లికొల నొప్పె శ భూధరముపయిన్. 31
- క. ఈవెండికొండశిఖరము, క్రేవఁ దమాలతతి దృష్టికిం బ్రియ మొసఁగం
గా వలఁతి యయ్యె నీల,గ్రీవునికంతంబుకప్పుకీయ నందం బై. 32
- చ. అని గిరి గామణీయకమునందు మనం బెలయించి యద్దశా
ననుడు బలంబుఁ దత్తటమునక విడియింపఁ దలంచి సన్నివే
శనవిధిసూచనార్థము దోసల్ సెలఁగక బటుభేరి ప్రేయఁగాఁ
బనిచి మనోహరం బయినపట్టునఁ దా విడిసెక బ్రియంబునన్. 33
- ఆ. ఇట్లు విడిసి దానవేంద్రుడు బహువిలోదములఁ దగిలి చతురశముచితాల్ప
పరిజనములతోడ శ గిరితటరమణీయ,తలమునందుఁ గేలి శ సలిపె నర్థి. 34
- క. మగుడఁ జనుదెంచి యర్హం, బగుగతి మజ్జనముఁ గుడుపు శ నైసపిదపఁ దాఁ
దగ లోపలికొలుపున నింపుగ సుఖసత్కథలఁ బ్రొద్దు శ వుచ్చె సరసుఁ బై. 35
- ఉ. అంత సహస్రపాదుఁ డపరాచలశృంగతటంబు నేరె దు
ర్దాంతుడు దానవేంద్రుఁ డమరప్రకరంబు జయింపఁ బోవుచో
నెంతలు వుట్టునో యనుచు శ నే పడఁగంగఁ దొలంగి కాలుకొ
న్నంతయు దవ్వుగాఁ జని భయం బడరక గిరిదుర్గ మెక్కె నాన్. 36
- క. అరుణకరబింబ మస్తశిఖరిపైఁ గర మొప్ప బహులకస్తూరీలి
ప్తరుచిరకుచకాశ్చీర, స్ఫురితస్థాసకముచందమున నందం బై. 37
- క. మఱి కొంతవడికిఁ జీకటి, తఱి చై తోతెంచె దశవదనుసుదోగం
బెఱిగి నిశాటబలము గ్రిక్కిఱియం బలుదెసలనుండి శ యేతెంచె ననన్. 38

— శ్లోకైలాసపర్వము. —

- సీ. ఇది చూడ్కిఁ గప్పిన శ యంతటఁ బోక తక్కిటియింద్రియంబులఁ శ గప్ప కున్నె
యిది వెల్లిగైకొనియేచి యిండ్లులు సొచ్చి దివియలఁ బొరిగొనఁగవియ కున్నె
యిది నేడు శశి గెల్చియెల్లియే తెంచునన్నలినాపు మూర్కొనినిలువకున్నె
యిది వెలుం గనునామమెల్లను నుడిపి యిజ్జగతి నింకెటుఁ దాన శ నెగడకున్నె

తే నిక్కముగ నిది చీకటియొక్కొతలఁచ, నేమి మాయయొ కాక ముగ్ధిట్టితిమిర
మెఱుంగ మెన్నఁడు నాజనులెల్ల బెగ్గ, లించునట్లుగఁ గడు నగ్గలించెఁ దమము.

— చంద్రోదయచంద్రికావర్ణనములు. ౪౦ —

తే. యామినీ కాంతమృగమదగమలఁది మలయ, జమునఁదిలకంబుఁ బెట్టినచందమగుచు
నిఖిలదిక్కులఁదిమిరంబుననిండియుండ, నలఁతెయైప్రాఙ్ముఖంబునఁదెలుపుదోఁచె. 40

క. రావణుఁ డమరులమీఁదం, బోవుట విని యతనితోడోపురుడునకుం బాం
థావల్లిపై వెస వచ్చెం, గావలయు ననంగ నమృతకరుఁ డుదయించెన్. 41

సీ. చిత్తజుచిగురులం శ జిత్రంబుగా నిడ్డ లలితతమాలపూర్ణ మనంగ
రతిపుమాణిక్యదగర్వణమున నూనిన కమనీయమృగమదగళ మనంగ
వెడవిల్లులీలారశవిందంబుమీఁదికిఁ దివుటమై నెరఁగినఁతేటి యనఁగ
వలరాజుసిందూర శ తిలకంబులొఁ జెలువొందు కాలాగరుబిందు వనఁగ

ఆ. నుదయ రాగమహిమశుజ్జ్వలం బైనబింబంబు నడుమఁలాంఛనంబు చెన్నుఁ
జేయఁ బూర్వశైలశిఖరదేశంబున, నిందుఁ డొప్పె భువన శ మెలమి మిగుల. 42

ఉ. పంబినకెంపుఁ బాసి దివిఁ శ బ్రాణి దిశల్ వెలిగించి చంద్రకాం
తంబుల నీరు సేసి కుముదంబులఁ బండుపు సేయఁ బంచి య
బ్జంబుల నిద్ర వుచ్చి మరుసఁసాయకముల్ గరసానఁ బట్టి కో
కంబుల సేచి లోకముపొగడ్డులు సేకొని చంద్రుఁ డున్నెడన్. 43

క. బడి చేసినచందంబునఁ, గడువేగం బొకటి నొకటిఁ శ గదిసి దివిని సం
దడి గా నెంతయు గుంపుగఁ, బడి వెన్నెలకుం జకోరకంక్తులు గవిసెన్. 44

క. మును మును నెగఁడెడురక్తుల, కొన లెల్లం బట్టికొని చకోరంబులు ద్రుం
చిన నచట నచటఁ దుఱఁగలి, గొనివెరిగెడుమాడ్కిదలముఁకొని ప్రభ లెసఁగెన్.

తే. తివిచి నవకంబు దీప్తులు శ ద్రెంచి యలఁతి
తునియలుగఁ జంచుపుటములఁద్రుంచి తల్లు
లాదరంబున నంది యీనట్టు లెత్తి
ప్రీతిఁ గముచుఁ జకోరంబుఁబిల్లగములు. 45

క. చంచులఁ గాంతులు వెన్నెలఁ, జించి యమృత ముట్ట నొసఁగుఁచెన్నునకును రా
గించుచుఁ జవిఁ జొక్కుచుఁ గబ, లించుఁ జకోరికలు సమదలీలాలస లై. 47

సీ. క్రమ్మి వై దొరఁగెడు శ కాముదితీయంబు సొంపునఁ దనువునఁ శ బొక్కిచొక్కి
పచరించుచంద్రాతకంబుకాలువలలో నడ్డంబుగా నిల్చి శ యాఁగి యాఁగి
వెల్లువ వెల్లు సూరవెడుసాంద్రచంద్రికాపూరంబు గని మదిఁ శ బొంగి పొంగి
మిన్నులతో రాయఁవెన్నెలకరడుల నెఱకలు సడలించి శ యీఁది యీఁది

ఆ. చెలఁగి చెలఁగి మలఁగి శ మలఁగి యల్లల్లన, క్రాలి క్రాలి బిట్టు శ తూలి తూలి
సమదవృత్తిఁ గేఱిసలిపెఁ జకోరచ, యంబు సదలు దమమాయంబు గాఁగ. 48

- క. తడఁబడ నొండొంటికి మున్నెడఁ గముచుచు నొడిసికొనుచు నేపునఁబైవైఁ
బడుచు నపు లపుల నీసునఁ, గడచుచు వెన్నెలఁ జకోరగణ మానునెడన్.
- క. తినుగమి నొల్లక యొకయెడఁ, దనయిచ్చకు వచ్చునిందుఁ ధామనికాయం
బున మవ్వ మెక్కి నిగిడెడి, కొనలు గమిచి మేసె నొకచకోరము దివుటన్. 50
- ఉ. సవ్వదవారి గన్గడలఁ శ జాలుగ మై గరుపార నిందుబిం
బమ్మన దృష్టి నిల్పి పయిఁబ్రాకుమరీచుల నూఁగునూఁగులే
గొమ్ములు వట్ట చంచుపుటకోటిఁ గదల్చి తెమల్చికొంచు సౌ
ఖ్యిచ్చ విహంగమ వ్వునినయాకృతి నొందె జకోర మొక్కెడన్. 51
- చ. కలయఁగ నూనునట్లుగ జగంబు సమస్తముఁ జాలఁ దోఁగెనో
జలజభవుండు గోరి పెఱఁచాయల నెల్లను మాన్చి యెందుఁడు
దెలుపు ఘటించెనో యమృతదీధితి వేడుక విశ్వరూపుఁడై
నిలిచెనొ నాఁగ నెల్లెడలఁ నిండఁగ వెన్నెల పర్వె సాంద్ర మై. 52
- క. వెన్నెలపోతపనులొ యన, వెన్నెలగండరువుపనులవిధమున మీఁదఁ
వెన్నెలనీరు వఱిపి రనఁ, గన్నుల కిం పొసఁగె నిల సకలరూపములున్. 53
- చ. అలసత యొప్ప నల్లన రతాంతమునం బ్రియునొద్దఁ బాసి నె
చ్చెలికడ కేగు దెంచు సరసీరుహనేత్రవిలోచనంబులం
దలఁకెడుమందహాసము విధంబున సొంపున మీఱి యున్న చెం
గలువలలోన నింపడరుకొముది వేడ్క లొనర్చె జాడ్కికిన్. 54
- సీ. భరితసుధారసపాత్రంబు లనుకుముదోత్కరంబులు దళుకొత్త మెఱసి
చంద్ర కాంతోపలజలములకాలున లివి యవి యని యప్పు శ డేర్పరించి
దెసలు సూడఁగ గుండెద్దిగనుచక్రసమూహంబునకుఁ దలఁమునుక లగుచు
నీడుచకోరంబు శ లెగుర వ్రేఁగై యీడిగిలఁ బడునట్లుగా శ దలముకొనుచు
- తే. నంతకంతకుఁ బొంగి మీసన్నంది వెల్లి, మిగిలి యెనిమిదిదిక్కులమీఁదఁ బొరలి
జనము లానందమునఁ దేల శ జగములెల్లఁదొట్టి నిండానువెన్నెలనిట్టవొడిచె.
- తే. వివిధవర్ణ మై యసురేంద్రు శ వీడు విడిసి
యుండఁ జంద్రిక పర్వ నొక్కొండ యొప్పె
మెఱయుపులితోలు గట్టి మై శ దఱచు గాఁగ
భూతి యలఁచినభూతేశుపాలుపు దాల్చి. 56
- రంభారావణసంవాదము. —
- ఉ. అత్తఁజిఁ జంద్రుఁ జూచు మలఁమానిలురాకకు స్రుక్కుఁ గామినీ
వృత్తము లాత్త నొక్కొలుపు శ వెన్నెలఁ గోరి రమించు చున్నయు
న్నత్తచకోరదంపతుల శ మచ్చికకుఁ మది మెచ్చు లోలుఁడై
యైత్తినవేడ్కలఁ వెదలి శ యేకత మేగి దశాస్యుఁ డొక్కెడన్. 57

ఉ. అప్పు డొకర్లు గొంచెమగుసభరణంబులు సన్నపూతయం
గొప్పిడి త్రిప్పిలోఁ జెరివోకొన్న నడంగినపూవులుం బయిం
గప్పినచేలకొంగునునుఁగప్పును మెల్పున నేగుమెట్టెలే
జప్పుడు చెన్నుఁజేయుగతీచందము వింతగఁ బోవునయ్యెడన్. 58

మ కని వేగంబున నడ్డ మేగి యతఁ డాకంపించునక్కాంతకే
లనురాగంబునఁ బట్టి యెవ్వతెవు నీ శ వత్సంతకాతూహలం
బున నెచ్చోటికిఁ బోయె దన్న నది యంభోజంబుచందాన నా
నన ముజ్జ్రంభణ మందఁ బెంజెమట మేసనం గ్రవ్వుఁగా నిట్లనున్. 59

చ. అతులితధైర్యసారకరుణాలయమానస యేను రంభ నా
పతి నలకూబరుం డతనిఁపాలికిఁ బోయె దనన్యచిత్త యై
యతివ సనంగ నెందు నిటు శ లడ్డము వత్తురె నాదుపేరుఁ బో
వు తలఁపు వింటి పాయు నగవుం దగుమాత్రయ కాక యొప్పునే. 60

క. పాలతుక యిమ్మెయి నేర్పడఁ, బలుకఁగ వెండియును మరునిఁబాణంబులకుం
గొలఁ దై యెప్పునివేడుక, చులుకఁదనము నేయు నయ్యోసుర యిట్లనియెన్. 61

చ. పడఁతుక యేను రావణుడఁ శ బాహుబలంబున నింద్రువీటిపై
నడచుచు నుండి యిన్నగమునకొ విడియించితి సేన నిప్పు డి
య్యెడి కలవోక వచ్చి సొగరించువిధంబునఁ బోవుచున్న ని
బొడగని కాముబల్లతకముల్ నను నిమ్మెయి వెట్టి జేసినన్. 62

ఉ. చిక్కితి నిష్టభోగములు శ నేకుఁడు బెంపును దేజ మెక్కఁగా
డక్కినబంట నైతి నొకటం గొడ లేక జగంబు లెల్ల నీ
వెక్కటి యేలు మన్న హరిఁజేక్షణ పంక్తిముఖుండ వేని నే
నక్కట నీకుఁ గోడలఁ గదయ్య తొలంగు తొలంగు నావుడున్. 63

ఆ. కొడుకువెండ్ల మైనశగోడలు గాక పూఁబోడి యిట్లు దెరువె శ పోయిపోయి
నీవు మాట లాడ శ నేర్తు గదా యని, యెట్లు లేని నాడు శ టిది క్రమంబె. 64

క. అనిన నసురేంద్రు పలుకులు, విని నవ్వుచు మీర లొక్కవీశ్రవసునకు
జనియించుట యెఱుంగనె యా, ధనదుండును నీవు నన్నదమ్ములు గారే. 65

క. అతనికొడుకు నీకును గొడు, కతనిసతిని నీకుఁ గోడ శ లని నైజము చె
ప్పితిఁ గాక తప్పు గలదే, యతఁడు సతఁడు నీకు మాన్యు శ లగుదుర కాదే. 66

క. ఏ నీకు భక్తి సలుపం, గా నుపలాలనము నేయఁ శ గలవాడవు నీ
వీనెఱిఁపినమాటలు, దానవకులనాథ యిట్లు శ దగునే యాడన్. 67

క. అని రంభ సిగ్గుపడఁ బల్కిన దానికిఁ గొంకుకొసరు శ లేక దశముఖుం
డనుమానింపక యిట్లను, మనసిజదండహ్యమానమానముఁ డగుచున్. 68

- చ. ధనపతి యన్న యే నతనీతమ్ముడ నానలకూబరుండు నా
తనయుడ యింత నిక్కువము శ దానీకే గా దన నాకు నప్పురో
వనితలు వింత యైరె యనివారణ నెట్లయినం జరించునీ
వును గులభామవోలె దగభుక్ ఘటియించెడు వైశికంబునన్. 69
- క. విచ్చలవిడియై యున్నెడ, మెచ్చక ననుఁ ద్రోచి పోవ శ మేలే తమకం
బచ్చువడునట్లుగా సిరి,వచ్చిన మోకాలు సూపువారుం గలరే. 70
- క. నాకంటె మిగులువిటు నీ,లోకమునన కాదు దిగువలోకంబులఁ బై
లోకముల వెదకఁ బోయిన, నీకుం బడయంగ వచ్చునే హరిణాక్షి. 71
- ఉ. నావుడు నమ్మగేక్షణ మనలంబున రోయుచు నేను లంజియం
గావుడు వానితోడితమకం బది లంజియ గాదు ప్రేమన
ద్యావ మెటుంగ వైతి గుణభాగివిపో నినుఁ గోర్కి నెందునే
నీవచనంబు తప్ప కట శ నీళ్లులఁజ్ఞున నేయి మందొకో. 72
- క అని మొగమోడక విరసవ,చనముల భంగింప నాదశముఖుం డున్న
త్తునిగతి నంతయు వినియును, విననిచెవులు నేసి లావు శ వెరవును మెఱయన్. 73
- క. అంగనఁ బొదివి సగాఢా,లింగనముగఁ దామ్రచూడలేలాచతురా
నంగక్రీడాసంగతి, నెంగిలి గావించె మదము శ నేడైత మిగులన్. 74
- సీ. పగరాజు వైవచ్చి శ బలువిడిఁ బరిభవించినఁ దలంకినపురశ్రీవిధమున
సమదద్వివము కేళీసలిపినఁ జాల నలంగినయాద్యానశక్తికరణి
ఘనలులాయము సొచ్చి శ తనయిచ్చ నాడినఁ గలఁగిననెత్తమ్మి శ కొలనిభంగిఁ
గడుబెట్టిదపుగాలి శ సుడిసిన నెఱి దప్పి తిరిగినమవ్వంపుఁ శ దీఁగెమాడ్కి
తే. మున్ను నైసేసియలవడ్డశచెన్ను దప్పి,యెలమిఁ బ్రియుపాలికేగెడుశలియడంగి
వేటచంద మై యెంతయు శ విన్ననయ్యె, నసుర గారించి విడిచిననమ్మగాక్షి.
- క. వెలవెలఁ బాటుచుఁ గొంకుచు, దలరుచు నడఁదొట్టువడుచుశదలఁకుచుఁదనలోఁ
బలుకుచు నెడనెడ నిలుచుచు, నలకూబరుకడకు నింతి శ నలఁగుచుఁ జనియెన్.

— ౭౭ నలకూబరుండు రావణుని శపించుట. —

- చ. చని ధరఁ జాగి మ్రొక్కి తనశచందముఁ జూచి విషణ్ణుఁ డైనయా
తని కఱ లేక చెప్పిన నతండు ప్రభావమునన్ సమస్తముం
గని కలుషించి యింక దశశకంధరుఁ డెవ్వతె నైన నీక్రమం
బునఁ బయిఁ బడ్డ నష్ట మృతిఁ శ బొందఁ గలం డని శాప మిచ్చినన్. 77
- ఆ. తివిరె నంబరమున శ డేవతూర్వరవంబు, గురిసెఁ బుష్పవృష్టిసురగణంబు
సంతసిల్లె దీని శ నంతయు నేర్పడ, వినినసతుల కెల్ల శ వెఱపు వాసె. 78
- క. నలకూబరుశాప మెఱిగి, యెలమి దఱిగి యంక్తివదనుఁ శ డిది మొదలుగఁ దా
బలిమిం బైడడ నెన్నఁడుఁ, తెలువల నని నిశ్చయించె శ జిత్తములోనన్. 79

ఉ. కొందలపాటునన్ మనము శ గుందినఁ గంటికి నిద్ర రాక నే
సం దెలిపించి యష్ట పయనం బయి దైత్యవిభండు వోవ సం
క్రందనుఁ డంతయున్ విని సుశరప్రకరంబులఁ గూర్చి రాత్రి మైఁ
గ్రందుగ నానిశాచరులరాకకు నాకము సంచలింపఁగన్. 80

— రావణుడు దండెత్తి వచ్చుట విని యింద్రుడు విష్ణుని గాన నేగుట. —

క. ఆదిత్యమరుద్వసురు, ద్రాదిదివిజగణము లెల్ల శ నప్పుడ భూభృ
ద్భేదికడ కేగుదెంచె ర,ణాదరదుర్దాంతభుజబలహింసమునన్. 81

ఉ. వారల మోహరింపుఁ డని శ వాసవుఁ డేగె నుపేంద్రుఁ గాన సం
భోరుహనాభుఁడుం ద్రిదశశపుంగవు సత్కృతుఁ జేసే రాకకుం
గారణ మేమి యన్న దశశకుంతుఁడు మాపయి వచ్చె నీవునుం
బోరికి వచ్చి దేవగణముం గృహ గావుము దేవ నావుడున్. 82

చ. హరి సనుదెంచె నాజకి దశశానను నోర్వక రిత్త యెట్లాకో
మరలెను జాలఁ డొక్కొ యసుమాటవడం బనిలేదు బ్రహ్మచే
వరములు గన్నగర్వమున శ వచ్చె నలంతులఁ బోఁడు వానికిం
బరువము గాదు కాలపరిపాకము వచ్చిన నేన తీర్చెదన్. 83

క. దేవభవరాదిజాతుల, చే వానికిఁ జాపు లేదు శ చెప్పెదఁ బదపం
గేవలమును బోఁ డంతకు, నీవరుసకు నీవ చాలు శ దెల్లవిధములన్. 84

— ఇంద్రుడు యుద్ధమునకు వెడలుట. —

చ. బలరిపుతోడ నిట్లు హరివల్కిన నాతఁడు నట్ల కాక యం
చలఘుసరాక్రమస్ఫురణానాహవదోహాలచిత్తయుక్తుఁడై
తెలతెల వేగునంతఁ జనుదెంచి బలంబులు గూడఁ దేరు మా
తలి గొని వచ్చినన్ గిరికి శ దాఁచుడుకేసరిమాడ్కి నెక్కినన్. 85

క. ఉడుపతి దోతెంచినఁ బొం, గెడుజలనిధికరణిఁ బోరికిఁ వజ్ర వడిం
గడఁగుట గనుఁగొని భూపం, బడరఁగ సురపైన్య మధికహర్షము నొందెన్.

ఉ. అంత సరోరుహాస్త్రుఁ డుదాయం బరుదెంచె నిశాచరు ల్పరా
క్రాంతి దగం గడంగి యమరావతి కేగిరి వారు రాత్రి మై
నెంతయు నగ్గలం బగుదురే బొడసూపెదఁ గాక దేవతల్
సంతస మందఁగా ననుచు శ సత్వరుఁడై చనుదెంచె నొక్కొ నాన్. 87

చ. కమలవనంబు చేసినయశగణ్యతపంబుఫలంబు చక్రయు
గ్గములముదంబుప్రోక త్రిజగంబుల కన్నల బ్రహ్మవిష్ణురు
ద్రమహిమ లొక్కటై కలయఁ శ గ్రాచినయుండ త్రివేదమూలకఁ
డ మని నుతింప నొప్పెసఁగె శ దామరసప్రియబింబ ముత్తతీన్. 88

సీ. దళము లొండొంటిసంఘములను సమాలోలవలయంబు సడల మువ్వంబు గదిరి
యడరి కర్ణికలలో శ నంటినకేసరంబులు దల మెక్కుచుఁ శ బొదలఁ బొంగి
సుడిగొని వెడలంగఁగడఁగు క్రొత్తావి యల్లన మీఁది కెగయఁగఁమొనటవిచ్చి
యొండొండ మకరంద శ ముప్పొంగి నలుగడ నిండి పైఁ బొరలంగఁనెఱయవిరిసి
ఆ. మధుకరములఁ గలసేమలసియుఁ దమలోన, లలితగంధవహుఁడు నెలిమినేయఁ
గమల సంతసమునఁ శ దమయంద వసియింపఁ, జాల నుల్లసిల్లే శ జలరుహములు.

చ. అరదము నెక్కి లోచనసహస్రము కాంతి వెలుంగఁ బొల్పు ని
ర్జ్వరపతిఁ గన్నులారఁ గని శ సంతసమందెడువారితోడిమ
చ్చురమున నెక్కి నా నుదయశైలముమీఁద సహస్రదీధితి
స్ఫురణ దల్లిర్ప నొప్పురవిసాంపున జృంభణ మొందె నబ్జముల్. 90

తే. అప్పుడసురేంద్రునైన్యంబులమరపురము, దవ్వులే దంచుఁ గట్టాయితంబునేసి
కూడి వైర్యతి యారణక్రీడ కమరఁ, బడగ లంతంతఁ గ్రాలంగఁగిడిము నొప్ప.

క. పదపదఁ డంచు దిశలు గ్ర, క్కుదలఁగ లేయెండచాయఁ శ గడు నుగ్రము లై
యెదురం గొందలు గల రని, మది నించుక సరకుగొనకమదమున నడచెన్. 92

ఉ. చిత్రముఁ జూపిన ట్లసురశనలు దుర్దమలీలఁ గిట్టినన్
వృత్తవిరోధిపై న్యమును శ విక్రమచంపద సొంపు మీఱ లో
కత్రయపూజ్యఁ డవ్వసునీకాయమునందుఁ బ్రసిద్ధుఁ డైనసా
విత్తుఁడు మున్ను గాఁ గడఁగి శ వీర నెదిర్చెఁ జెలంగి యార్పుచున్. 93

❖ దేవదానవసేనలు పరస్పరము తలపడి పోరుట. 94 ❖

క. ఉభయబలముఁ దలపడి లో, కభయంకరభంగిఁ బోరఁగా రక్తినదుల్
ప్రభవించె నంబుచరస, న్నిభ మైనయమిత్ర గాత్రశనికరం బడరన్. 94

ఆ. దనుజబలము నొచ్చి శ వెనుకకు జరగ న, కంపన ప్రహస్తభిరనికుంభ
దూషణ ప్రచండభూమాక్ష శుకసార, శాదిసుభటకోటి శ యార్చి తాఁకె. 95

శా. అవీరావలి కీడఁ బోక మహాసీమస్తైర్యసారంబునన్
దేవానీకము కుంతఖడ్గపరిఘాది ప్రాధిదుర్వార మై
సావిత్రోద్భటబాహువిక్రమకళాసాహాయ్యసంజాతశౌ
ర్యావేశంబునఁ బోరె రౌద్రరసదృష్టాకారఘోరంబుగాన్. 96

క. అమరులు పోరుట దానవ, సమితికి భర మగుడు సరభసంబున నిజనా
మము ప్రకటించి యదల్పుచు, సుమాలి సావిత్రుఁ దాఁకె శ సురలు దలంకన్.

మ. పటువేగంబున శాతభల్లచయసంపాతంబునన్ మింట మి
క్కుట మై పర్వ భగద్దగియ మగుచుం శ గోపంబు రూపంబు లై
చటుల క్రీడఁ జరించున ట్లిరువురున్ శ శౌర్యోన్నతిం బోరి రు
త్కుటదర్శోద్ధతు లై పరస్పరజయశాంక్షాప్రచండంబుగన్. 98

- క. ప్రదరంబుల సావిత్రిఁ డ,రదముం బొడి సేయఁగా విరఘుఁ డైనయెడం
గదిసి గద యెత్తుకొని తల, చిదురుపలుగ వ్రేసె దైత్యసేనలు దలఁకన్. 99
- క. దైతేయవంశవల్లభు, మాతామహుఁ డైనయాసుమాలి వడుటయున్
భీతిం దెరలిన దనుజ,వ్రాతముఁ గని కోపవేగరక్తాతుం డై. 100
- శా. అగ్నిచ్చాయముఁ గామగంబు నగుతేరతత్యుగ్రుఁ డై యెక్కి యా
భుగ్నుభూతికాసహోదర మనం బొల్పొందుచాపంబు ను
ద్విగ్నారంభత నెక్కు వెట్టి శరవార్ధిన్ మేఘనాదుండు ని
ర్మగ్నాకారులఁ జేసె నిర్జరుల శౌర్యస్ఫూర్తి శోభిల్లగన్. 101
- క. పేప్పునరదంబు ప్రబలం, గార్చిచ్చువిధమున నతఁడు గడగినఁ బటుబా
ణార్పులు గవియుడు నిర్జరు, లేర్చినతరువులును బోలె నే పేవి రనిన్. 102
- మ. అసురాధీశతనూజుకోల్తలకుఁ గా కత్యంతభీతిం గలం
గి సురానీకము సూరెగిల్లిన రణక్రీడాదరం బారఁగా
రసికుం డై రథ మెక్కి గోముఖుండు సావరథ్యంబు సేయం గడున్
వెసఁ దాఁకెం ద్రిదశేంద్రనందనుండు దోర్నీర్వర్యం బవార్యంబుగాన్. 103
- క. దైతేయు లదర నిట్లని, కేతెంచినఁ గాంచి దానవేశ్వరుతనయుం
డాతనిసూతుం డగునా,మాతలిసుతుమేను బాణమయముగఁ జేసెన్. 104
- క. అతఁ డాతనిసారథిమై, శితశరములు నించుటయును శిలఁగుచు వడిఁ ద
చ్చతురంగంబులుఁ దాఁకెను, బ్రతిభటరథతురగదంతిపంక్తులు నెదరన్. 105
- ఉ. అత్తటి మేఘనాదుండు జయంతుశరావలిఁ ద్రుంచి వాని మై
నెత్తురువట్టు సేసి రథినిం బొడి సేసినయంతఁ బోక యు
ద్వృత్తిఁ గడంగినం దమము శిటుకొనం గవియించె దృష్టియుం
జిత్తము లాపు మాలి సురసేనలు బెగ్గిల నగ్గలంబుగన్. 106
- క. చీకటి గవిసిన విబుధా,నీకం బోడి చన నైననేరద హృదయ
వ్యాకులత మునింగి భయో,ద్రేకముపడి తెగువ దలరి త్రిప్పికొనంగన్. 107
- క. ఆమాయాతిమిరము పో,లోమీజనకుఁ డగునప్పు శలోముఁ డెఱిఁగిను
త్రామతనూభవునకు నది, యేమిటఁ బోదంచు నచటి శ కేతెంచె వెసన్. 108
- ఉ. వచ్చి జయంతు నాఁగి యనివారణఁ బర్వెడు నీతమంబు ము
న్నిచ్చె జయార్థ మై యభవుఁ శిఠిని కీరిపుచేతఁ జచ్చిన్
వచ్చెడి దేవి సంగర మవశ్యముఁ జేయఁగ నీను వార్ధిలోఁ
బొచ్చుట చాలఁ గార్య మనుచుం బలిమిం గొని పోయె డాఁగన్. 109
- తే. అమరపతి నందనుండుపాడనవడఁగి చనిన,నసురమాయయు నుడివోయెగుట్లకాదె
యడరి దరికొని మండుతీవ్రానలంబు, పుడుక లేడ గల్లవై చినబొనుఁగువడదె.

- క. ఇవ్విధమున నిండుసుతుం, దెవ్వరు నెం దరుగుటయును శ నెలుగక యుండం
గ్రొవ్వజీ తనసరివారలు, నవ్వుట కియ్యకొని పోయె శ నవిజృంభితుఁ డై. 111
- క. దనుజాధీశ్వరుతనయుం, డనిమిషు లనుహంసముల రశయంబునఁ బఱపం
దనయారుపుటెలుగున మేఘనాదుఁ డనుపేరు సార్థకంబుగఁ జేసెన్. 112
- ఆ. ఇట్లు దనతనూజుడే వేది పైన్యంబు, గాసి యగుడు నలిగి శ వాసవుండు
కెంపు గన్నులందు శ బెంపారుచుండఁ జెంగలువకొలనిమాడ్కిఁ శ జెలుపుమిగిలి.
- ఉ మాతలిఁ జూచి దానవసమాజము దర్పము మీతె నిత్తఱి
వాతజవంబునం గడఁగి శ వారక వీరికి సమ్ముఖంబుగా
వే తురగంబులం బఱపు శ విక్రమసంపద యుల్లసిల్లఁగాఁ
జేతులతీట వో నులుము శ సేనెద నెవ్వఁ డెదిర్చి వచ్చినన్. 114
- క. అనుచు నిజబలము నిలునిలు, మని కరతల మెత్తి నిలిపి శ యదలిచి సమరం
బునకు మగుడఁ బురికొల్పుచు,దనచుట్టును నున్న దొరలుగదానును గడఁగెన్.
- చ. ఎదురుగ పీచె నిఘ్నరసమీరము లుల్కుము లుగ్రభంగి నె
ల్లదిశల డుల్లెఁ బెల్లుగ బలంబులపైఁ బెనుగ్రద్ద లాడె బె
ట్టిదముగ మ్రొగి యభ్రకరి శ డిల్లపడెన్ వెన నందనంబు గ్ర
క్కదలఁగఁ గూసె నొక్కట స్మగలము లప్రియసూచకంబు లై. 116
- క. కలయంగ దుర్నిమిత్తంబులు పుట్టినఁగనియు వినియుఁ శ బొలివోవనియ
గ్గలికమెయి నెవ్వనమ్మునఁ, దలఁ కొకయించుకయు లేక శ దర్పిద్ధతుఁ డై. 117
- క. సురపతి గడఁగుడు దనుజుల, బరవస మొక్కింత మట్టుపడుటయు దశకం
ధరుండు సమరోత్సుకుం డయి, యరదము సన వసము గాకశయత్యుగ్రముగన్.
- క. అమరవిభుం దలపడఁ జను, సమయంబున నడ్డపడియె శ సంభ్రమలీల
సమదుఁ డగుమేఘనాదుండు, దమతంద్రిరణంబు మాన్చి శ తాన కడంకన్. 119
- చ. తలపడి యింద్రుతోడ నతిదారుణయుద్ధము సేయఁ బొచ్చినన్
బలము బలంబుఁ దాఁకుటయు శ బాసటగా వడిఁ గుంభకన్ఠుఁ డు
జ్వల మగుశూల మెత్తికొని శ వచ్చి యుగాంతపురుషుడైవడిం
జెలఁగుచు నార్చి మోహరము శ చెంగటఁ దాకె భయంకరంబుగన్. 120
- క. అడరి మొన లిక్కడక్కడ, వడిఁ దిరిగిన దిశలు బడలు శ వడ రౌద్రము చొ
ప్పుడ బాహుశక్తి యేర్పడఁ, గడిమి పొగడ్తవడఁ గుంభకన్ఠుండు పోరెన్. 121
- క. ప్రతివీరు డొక్కరుండు లేకతులబలుం డైనహీనుఁ శ డైనను నప్పా
ట తనకు గుటిగా నురవడి,నతండు మునుకూడి సుగల శ నందఱు దఱిమెన్.
- ఆ. ఎదిరి తేరినొగయు శ నిభముదంతంబును, దనకరంబు బాదతిలము లోను
గాఁగ నాయుధములు శ గానివి లే వయ్యె, సరివిమర్దనమున శ కతని కప్పుడు.

- క. అంతకు ముందట యీవృత్తాంతము విని తోడుపడుట శ కని సత్వరు లై
యంతకవరుణధనేశులు, దాంతిమెయిన్ వచ్చువారు శ తదవసరమునన్. 124
- క. తమతమబలములతో సంభ్రమగతిఁ బటలెంచి దివిజఃపతికిం బొడసూ
పి మనుజభోజనసైన్యము, సమయింపఁగఁ జొచ్చి రధిక్సంరంభమునన్. 125
- క. చిచ్చునకుఁ దోడు గరువలి, వచ్చినక్రియఁ బోర నమరశవరుల మొలకున్
హెచ్చుగ దిక్పతిసేనలు, వచ్చుటయును మ్రొగ్గె నమరశవర్గము గలయన్. 126
- ఉ. సన్న బలంబు లైననిజసైన్యములం గని రావణుండు శౌ
ర్యోన్నతుఁ డైననందనుని శ నొప్పరికించితిఁ గుంభకర్ణుఁడుం
గన్నది లేదు మెల్ల మురిశకాటు దిగిశులు వచ్చి రేను బో
కున్న భరంబు గాదె యనియుద్ధతిఁ జేర్చి రథాధిరూఢుఁ డై. 127
- శా. సాంపారంగఁ బసిండి వైఁ బటపిన్ శోభిల్లువి ల్లంద మై
శంపావల్లిక నిల్చి పొల్చుగతి భాస్వత్కాంతిఁ జెల్వొంద మై
పెంపు జాయయుఁ గాలమేఘ మన నాభీలంబుగా దిక్కు లా
కంపింపం బటుపాణవర్షమున నాకాశం బడంగించుచున్. 128
- క. అరదంబున యురవడికిం, దెరలి తెఱపి యిచ్చి సురలు శ దిరుగుడువడ ని
ర్జరపతిరథంబునకు భీకరగతి సమ్ముఖముగాఁ దగం బటపుటయున్. 129
- చ. వదనసరోజపంక్తి శరశవర్షమునన్ మొగిడింపఁ గాన న
య్యెద దశకంధరుం డిచట శ నెచ్చట లేడు తనూజుఁ జూపి తా
ను దొలఁగి యున్నవాఁ డతని శ నొంపక గెల్చున రాదు రాఁడె దు
ర్దమున నంచు నున్న బలశమర్దనుఁ డాహవదోహలంబునన్. 130
- తే. ఏచి మాతలిఁ గనుఁగొని శ యిటులు వచ్చు, దనుజుతేరికి నెదురుగాఁగనరథంబు
శీఘ్రగతిఁ బోవ నిమ్మని శ చెప్పి మార్చి, భీకరధ్వని దిక్కులు శ పిక్కటిల్లు. 131
- శా. దుద్రాదిత్యమరుద్వసుప్రభృతు లాఁర్పుల్ నింగి ముట్టంగ వీ
రోద్రైకంబున దాపలన్ వలపలన్ శ హోరాట మై ముంచి స
ర్వద్రోహిం బరిమార్త మంచు వికటభ్రామ్యద్భుజామండలీ
రాద్రాకారతఁ దాఁడఁ దాఁకె రిపుధైర్యసావణున్ రావణున్. 132
- తే. ఇట్లు దాఁకుడు దశకంఠుఁడేపు మిగిలి, యందటకు నన్నిరూపంబులైనయట్లు
వివిధశస్త్రాస్త్ర కేలీప్రవీణబాహు, దండనికురుంబదుస్సహో శ త్సాహుఁడగుచు.
- క. వడి నడరుచుఁ దెరలుచుఁ బై, పడి పోక పెనంగునమరశబలమునకుం గీ
డ్వదక నిలిచి మెఱసెను బలు, కడల్ల కెదు రైనతాతీకరణిం దిర మై. 134
- ఉ. ముందటఁదాఁకి పోరుతనమోహరమున్ వెసఁ బో నదల్చికొం
చుం దఱియంగఁ జొచ్చి బలసూదనుఁ డాదశకంఠు నస్త్రపం

క్రిం దునుమాడి బాణమయదేహునిఁగా నొనరించె వాఁడు సం
క్రందనువై నిశాతవిశిఖంబులు నించె సురల్ దలంకఁగన్.

135

శా. వ్యగ్రాటోపత నొండొరుక్ మిగుల బాహుశక్తి సూచక్ మహా
దగ్రం బయ్యె సురాసురేంద్రరణ మనోన్యధ్వజచ్ఛేదనా
త్యుగ్రం బై యితరేతరవ్యధితరభోదాత్త మై శౌర్యసా
మగ్రీ గాఢపరస్పరాంగదశనోన్మాదోద్భటాకార మై.

136

క. ఈసున నాసురపతి జంభాసురున క్లెసరి రావణాసురు శీఘ్రం
జేసియు ప్రేసియు బొడిచియు, వేసరి దిక్పాలకోటి 3 విన ని క్లెసియెన్.

137

ఉ ఎద్దెన నైన శంక చెడి యేగు విరించి వరంబు నెమ్మదిం
బెద్దయు నమ్మి వీఁ డిటు లభేద్యతఁ గ్రువ్వురు చున్న లోక మా
ఁద్యశఁ బొందు మానువునుపాయము నారసి చూడ నొండు లే
ధిద్దనుజాధముం బొదివీయే పఱఁ బై పడి పట్టుకొందమే.

138

చ. అనవ్రడుఁ జాల మే లని దిశాధిపు లందఱుఁ జేరి చుట్టు ము
ట్ట నమరవల్లభుండును గడంక దశానసుతేరిరాక క
ల్కినగతి మాతలిం గెలనికోక రథ మల్లఁ దొలంగి పోవ ని
మ్మని వెసఁ జొచ్చి పట్టుకొన 3 నాయిత మై యతిసాహసంబునన్.

139

— మేఘనాదుఁ డింద్రుని మాయాతిమిరమున ముంచి పట్టుకొనుట. —

క. ఒరసికొని పోవ నత్తటి, సురనైన్యం బార్చుటయును 3 జూచి తిమిరముం
గర మచ్చెరువుగ గ్రక్కునఁ, బరఁగించుచు నసురకొడుకు 3 పఱతెంచె వడిన్.

క. మాయాతమమున మునిగిన, దాయల దివ్యాస్త్రజాలదలితాంగులఁ గాఁ
జేయుచు నాబృందారక, నాయకు డగ్గటియె మేఘనాదుఁడు గడిమిన్.

141

క. తుహినంబునఁ బడినపయో, రుహపండముమాడ్కి నమ్మరుత్పతి మాయా
పిహితతమోవృతలోచన, సహస్రఁ డై యున్న నతనిసారథి నేసెన్.

142

ఉ మాతలి మూర్ఖవోయిన నశమర్త్యవిభుండు రథంబు డిగ్గి డీ
మాతగజంబు నెక్కి బలముం జలముం జెడి యాత్మనైసికా
రాతిభటప్రభేదవిదురస్థితి దీనతఁ బొంది యుండియున్
భీతి యెటుంగ కుండ వెడబీరము నేయుచు నుండె వెండియున్.

143

చ. నిలువులు పడ్డయట్లు తననేత్రము లేమియుఁ గానలేమి న
గ్గలముగ బెగ్గలించుబలఘస్తరు నమ్ముల నోడు నేసి ని
ట్టల మగుడప్పి సోలుటయు 3 డాసి దశాననందనుండు వి
డిఁ బట్టి కట్టి జయశంఖముఁ బట్టఁగఁ బంచి యార్చుచున్.

144

— రావణుఁ డింద్రునిఁ బట్టి లంకకుఁ గొనిపోవుట. —

చ. అరదముమీఁదఁ బెట్టుకొని యాతనిఁ దండ్రికిఁ జూపి యింక సంగర మిది ఏటికిఁ జయము నైకొని పోదము రమ్ము నావుడుంగరము ప్రియంబునం దనయుఁ న గొఁగిటఁ జేర్చి త్రిలోకరాజ్యవిస్ఫురణము నాకు దక్కె నని న పొంగి దశాస్యుఁడు మిన్ను వ్రేయుచున్. 145

ఉ. మోదమునం దనూభవుని న ముంగలిగా నడపించి తాను దుర్భేదబలాన్వితం డగుచుఁ న బింగలి యై చన దేవకోటి శౌర్యోదయలీలఁ గూడుకొని న యొండొరుఁ బల్కుచు శక్రమోక్షణాప్లాదము గోరి పెంపున రసయం బెసఁగం బఱలెంచి తాఁకినన్. 146

ఉ. ఎత్తెల గొందుదిక్పతుల న నిందఱ ముంద తెఱుంగనట్ల యీతత్తబడం బిఱింది దెసఁ న దాఁకిన దీనికి సభ్రమంబుమై నిత్యల క్షేగుదేవలవ న దేదైఱః బొమ్మని చెప్పి పుచ్చినం జిత్త మెల్పఁగా సుతుఁడు న శీఘ్రమునం జనఁ దా నుదగ్రుఁ డై. 147

క. బకమరి తిరిగిన నమరులు, పికపిక లై పోవ లావుఁ న బెం పేర్పడ నేనకు వెచుకై చనియెను లంకకు దానవవిభుఁడు బాహుగర్వోద్ధతుఁ డై. 148

— ఆశ్వాసాంశము. —

మ. అతులౌ దారుణుఁ డహీనశౌర్యుఁడు సముద్రద్వైరుఁ డత్యంత విశ్రుతచారిత్రుఁడు సూరిమిత్రుఁడు జనస్తోతవ్యగోతుండు సంగభృతసత్కిర్తి పవిత్రమూర్తి యసుహృద్బృందాద్రినిర్వర్తి పూజితధీమంతుఁడు పుణ్యవంతుఁడు జయశ్రీకాంతుఁ డిష్టేదినిన్. 149

క. సన్తార్దచతురపథికుఁడు, జన్తవిశేష ప్రసిద్ధసగరకులుఁడు భూభృన్తకుటఘటితచరణుఁడు, మన్తధనాఘుఁడు కవీంద్రసమందార మిలన్. 150

మాలిని. నిరుపనుజయలక్ష్మీనిత్యవిస్తారవతుం
డరిబిరుదమహాశ్వాహప్రతిక్షేమదతుం
డరుణకిరణదీప్తవ్యాప్తపద్మాయతాతుం
డురగశయనరేఖాయుక్తసంరతుఁ డుర్విన్. 151

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయప్రణీతం బైనయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు నందు షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.
నిర్వచనోత్తర రామాయణము

సప్తమా శ్వాసము.

రంజకత్వచతురా

చారుడు వణ్ణాశ్రమప్రచారుడు విద్యా

ధౌరేయుఁ డార్యవీనుత

ప్రారంభుఁడు మనుమమానవాధీశుఁ డొగిన్.

1

❖ బ్రహ్మ యింద్రజిత్తు కోరినవర మిచ్చి యింద్రుని విడిపించుకొని వచ్చుట. ❖

- క. అక్కడఁ గమలాసనుఁ డా, రక్కసుఁ డమరేంద్రుమీఁదఁగి రాకయు సమరం
బెక్కుడుగఁ జేసియును హరి, యుక్కుఁటి పట్టువడి పోకకయుం దెలియంగన్. 2
- చ. విని మునిబృందముల్ గొలువఁగి వేగమ లంకకు నేగుదెంచి య
ద్దనుజవిభుండు సేయునుచితప్రతిపత్తిఁ బ్రియంబు వొంది యా
తనిదృఢశౌర్యముం దనయుఁగి దైర్యమునుం గొనియాడి వెండి యా
యనిమిషనాథు గెల్చిన జయయాతివిశేషము సూపి చెప్పుచున్. 3
- ఆ. భువనములకు నెల్లఁగి బ్రోదిగ శతమఘఁ, దాను నిలుపుటయు నతండు లేమి
సకలభూతములకుఁగి సంకటం బగుటయు, నెఱుంగఁ జెప్పివారిఁగి యిచ్చ యెఱిఁగి.
- చ. ముదమున నింద్రు బంధనవిమోక్షము సేయుఁ డభీష్టవస్తు వి
చ్చెద మదికోర్కి యేర్పడఁగఁగిఁగిఁ జెప్పుడు నా కనుచుకొ సముల్లస
ద్వదనచతుష్టయుం డయినవారిజసంభవుఁ జూచి వాంఛిత
ప్రదుఁ డగు టాత్మలో నెఱిఁగిఁగి రావణసూనుడు ప్రీతి నిట్లచున్. 5
- క. కమలాసన విను నావి, క్రమమున వెల వెట్టె చేనిఁగి గారుణ్యము సే
యుము నాకు శాశ్వతం బగు, నమరత్వం బనిన నతనిఁగి కజాఁ డిట్లనియెన్. 6
- క. ఆశ్వాసంబుగ బలికిన, విశ్వాసమునేసి మున్నుఁగి వేడితి కలదే
శాశ్వత మగునమరత్వం, బీశ్వరుఁ డొకరునిక తక్కఁగి నితరుల కెందున్. 7
- క. అనుడు నొక తెఱఁగు నెప్పెద, వినుఁ డని రావణసుతుండుఁగి వినయవిశేషా
వనతశరీరుఁ డగుచు ని, ట్లనియెం గరకమలముకుళనాదరపరుఁ డై. 8
- ఉ. ఆల మొనర్పగా వలయునప్పుడు వహ్ని నుపాస్త్రి చేసి యా
వేలిమి నొక్కతేరు ప్రభవించిన గ్రక్కున దాని నెక్కి దో

క్లిల వెలుంగ నేగిన నశిప్రకరంబులచేత నెమ్మెయిం
గాలవశంబు నొందక యశఖండితవిక్రమశాలి నయ్యెదన్.

9

ఉ. హోమసమూహి నుత్థితరథోత్తమ మొక్కటి దక్క నొంట సు
గ్రామము సేయఁజో నది యశకాలముగా దుది కియ్యకొంటి నా
కీమెయి మేరవెట్టి వర శ మిమ్ము పరాక్రమలీల మెచ్చి నీ
వేమియు నీక పోక తగ శ వేనియుఁ బొమ్మమరేంద్రు నిచ్చితిన్.

10

తే. అనుడు దరహాసచంద్రికతనదువదన, కమలవనమున కభినవశకాంతి యొసఁగఁ
జిత్రచారిత్రుఁ డగుదితిపుత్రపుత్రు, నర్థిగనుఁగొని యవ్వర శ మతని కిచ్చె.

11

చ. అడిగినయట్ల యిచ్చిన దశాననసూనుడు ప్రీతి మేన నె
ల్లెడ వెలిఁ జేర్చె నాఁ బులక శ లెంతయు వింతగ మ్రొక్కి పెంపు సొం
పడరఁ గులం బెల్లర్ప జనశకానుమతంబున నాబలానికిఁ
విడుగడ సేసె నప్పు డరవిందభవుండు ప్రమోద మందఁగాన్.

12

ఆ. అంబుజాసరుడు దశాననుఁ జూచి నీ, నందనునకుఁ ద్రిభువనముల నెగడ
నింద్రజిత్సమాఖ్య శ యిచ్చితి సుముఖులై, యుండుఁ డనియె దనుజులుల్లసిల్ల.

చ. అసురుల నిమ్మెయిం బ్రముదితాత్మలఁ జేసి పయోజసూతి సుం
తోసమున నాకలోకపతిఁ శ దోకొని పోవునెడం దదీయవ
క్రసరసిజంబు లజ్జ యనుశరాత్రి గడుం జెడియున్కిం గృపా
రసపరుఁ డైహితార్హ మధురస్ఫుటసత్యమృదూక్తి ని ట్లనున్.

14

చ. తమతమదుష్కృతంబు సుకృతంబును నాపదయుక్ శుభంబు లై
తముఁ దటి యైనఁ బొందు నది శ దప్పునె సాధ్వీ నహల్యఁ గోరి గౌ
తమునికె నప్పి తీ వకటతత్ఫల మీయశుభంబు దోషసం
గమవినివృత్తికై యొకమశఖం బొనరింపుము విష్ణుతుష్టిగన్.

15

క. అని చెప్పి పోవుటయు న, య్యనిమిషవల్లభుఁడు విష్ణుశ్రీయోగం బొనరిం
చి నిఖిలదురితరహితుఁ డై, చనియెక్ ద్రిదివంబునకు విశాలవిభూతిన్.

16

మ అనినం జిత్రము చోద్య మంద రఘువంశశాధీశ్వరుం డిట్లు లా
తనికిఁ బీరము నెల్లఁ గాని యెచటం శ దద్విక్రమక్రీడ మా
న్మ నొకం డై నను జాలఁడే యనుడు భూపాలాగ్రణిం బూచి య
మ్మని మందస్థితసుందరుం డయి మనోమోదంబుతో ని ట్లనున్.

17

—● రావణుడు కార్తవీర్యనితోఁ బోరాడి చెఱబడుట. —●

ఉ. నిర్జితశత్రుఁడు భువననింద్యచరిత్రుఁడు నైనరావణుం
డూర్జితవిక్రమస్ఫురణశుర్విఁ జరించుచు మించి యేచి శౌ
ర్యార్జనలోలబాహుమహిమాస్పదుఁ డై చనునాసహస్రభా
హర్షును పెంపుసొంపు హృదయంబున నైఁచక వచ్చె నాజికిన్.

18

- తే. అరుగుదెంచి మాహిష్టతీపురము సుట్టి, వేగ పోరికి నర్జను 1 వెడలు మనుడు
రావణుడు వచ్చె నలతులఁబోవడనుచు, గోపురాంగణస్థితజహ్ను భ మెనఁగ.
- క. పన్ని బహిరంగణంబున, నున్న నసంభ్రాంతిగతి సముచితమ్ముగ నా
సన్ను లయి మంత్రు లి ట్లని, రన్నరపతిపెంపున భయం బెద లేమిన్. 20
- చ. అధిపతి వీట లేనిసమయంబున సంగరకాంక్షతోడ ని
ట్లధికబలంబులం గొని వృథాతీశయంబుగ నేగుదెంచి యి
వ్వధమునఁ బన్ని నీ వనృతవిక్రమముం బ్రకటించుకంటె నం
బుధినడు మైన నీపురికిఁ 1 బోయి యెదుంగుము చాల మే లగున్. 21
- చ. అనుబలుమాట లియ్యకొని 1 యద్దసుజేశ్వరుఁ డాతఁ డున్న హా
డని యని నేయు వెడుక రయంబున వచ్చితి నెందుఁ బోయె మీ
జనపతిలావు నాదుభుజశక్తియు నించుక తూచి చూడ నేఁ
జన నెఱిగించి యియ్యెడకు: 1 జయ్యుఁ దోకొని రండు నావుడున్. 22
- ఆ. అతనిపెంపుఁగలిమి 1 కయ్యమాత్యులు డమ, నెచ్చునముల మెచ్చి 1 నృపతివృత్త
మున్నరూపు నెప్పి 1 యిన్నరభోజను, నిచట నునుత మనుచు 1 నిట్లు లనిరి. 23
- క. వారువము నెక్కి వనితలు, గారవమునఁ గొలువఁ గంతుకై వడి వెడలం
జేరక యంతంతను బరి, వారము నిలువఁ బడ వర్షవరపరివృతుఁ డై. 24
- క. సరసకవివిటవిదూషక, పరిహాసకగాయ కాదిపరిజనములు వే
సరుటపయి మేలు దొలఁకెడు, తురగము నెడఁ దూఱఁ గాంతిదొలఁకాడంగన్. 25
- ఉ. చూడ్కికిఁ బండు వై ముదము 1 సొంపునఁ జూపలు సొక్కుచుండ ని
వ్వాడ్కి నరేశ్వరుం డరిగె 1 మాపటికిం జనుదెంచు నాతనిం
దోడ్కొని తేరఁ బూను టదిపదుర్విసయం బగుమాకు రాజుల
వేడ్కమెయిం జరింపఁ జని 1 వీటికి ర వ్వుని పిల్వవచ్చునే. 26
- క. నటదలికులశుకపికసం, కటలీలోద్యానములను 1 గమనీయసర
స్థతినీతటాకముల ను, త్కటకౌతుకవృత్తి నాడుఁ 1 దరుణులుఁ దానున్. 27
- క. ఎయ్యెడ నిలుచుట యెటుగమ, యియ్యెడ నేఁ డీవు విడియు 1 మెల్లి యతనితో
నియ్యకొని యెల్లభంగులఁ, గయ్యము నేయంగఁ దలఁపు 1 గలిగినయేనిన్. 28
- ఆ. వేగపడకు మనుజువిభుచేతిబలుపును, జూతు గాక యనిన 1 శూరార్థేఖ
నగుచు మంత్రివరుల మొగములు గనుఁగొని, యిట్లు లనియె దానవేశ్వరుండు.
- ఉ. ఏవున నేను వచ్చుటయు 1 నిచ్చట నిల్చుట కోహటించుట
మీపతి యెక్కడేని జన 1 మిన్నక మాటలు వేర్చినక రణా
టోపము మాన నేర్తునె కుటుంబసమేతము డాఁగె నాతనిం
జూపరు మీరు నింకఁ దలఁసూపఁ డతండును బోయి వచ్చెదన్. 30

- క. మెలగుదెస మెలగి క్రమ్మలు, తల నొకమరి యేమటించి ఓ దాడిమెయిన్ దో
ర్బలము మెఱసి వై పడి నా, చలము నెఱసి పోదు మీకుఁ ఓ జాటిలఁ జొండీ.
- క. అని దుర్బదాంధకారమునఁ గానక బిట్టు వలికి ఓ పోయెను గలని
స్వనకోకిలకర్బరకాననరేఖావంధ్యవింధ్యనగమున విడియన్. 32
- మ. చని దైత్యేంద్రుడు తత్ప్రదేశమునఁ జంపత్కాంచనాంభోజధూ
లినీతాంతప్రవిలిప్తహంసకుల కేఠీజాతసంధ్యాభివం
దనలోలప్రతిజాలమాగ్ధ్యమున మోదస్థాన మై లోకపా
వనతం జేర్చిననర్పదం గని మృదుస్వచ్ఛందలీలారతిన్. 33
- తే. నెమ్మి మజ్జన మొనరించి ఓ తమ్మివిరులు, సాలఁ గోయించి హృద్యవిశాల మైన
పునీతలమున శివలింగ ఓ పూజసేయఁ,వొడఁగె నట నద్దనుండునుబడఁతిపిండు.
- క. వనకేలికాతూహలమునఁ దగిలినయట్టివారు ఓ ముదితహృదయు లై
వనిఁ బరిచితస్థలములకుఁ, జని హృద్యవిహారతంత్రచాతుర్యమునన్. 35
- మ. లలితక్రీడమెయిన్ సముత్కటమదోశ్లాసంబునం బెక్కుభం
గులఁ జేతోరమమాతపోతలతికాగ్నుల్లప్రదేశంబులం
గలయం గ్రువ్చరి పొడ్డునుంజెమట నేంగంబుల్ నవాంకూరసం
కలనాశోభితవల్లరీనిభము లై ఓ క్రాలంగ రాగిల్లుచున్. 36
- క. ముదమున జలకేలికి నర్పదకుం జనుదెంచి లలితమకరవిహారా
స్పదతత్ప్రవాహమున నిం,పాదవఁగ నాడునెడ నధిపుఁ ఓ డుల్లాసమునన్. 37
- తే. బాహువులు సాచిపడమరపాటుచున్న,యాతరంగిణిఁ బోకుండనాగుటయును
నెదురువొట్టిదశాననుఁ ఓ డీశుఁబూజ, సేయునెడముంచికొనియెనఁచెరువుగాఁగ.
- క. రావణుడు సంభ్రమంబున, దేవార్చనకొఱతతో నగి వెడలి కలయన్
భావించి యెదురు క్రమైడు, నావెల్లువఁ జూచి విస్మయం బెడఁ గదురన్. 39
- క. తూర్పుదెస వచ్చు నీనది, దర్పంబున నెదురురాఁ గగతం బేమియొ మీ
రేర్పడ నెఱింగి రం డని, శూర్పణఖాభ్రాతచరులఁ ఓ జూడఁగ నంవెన్. 40
- ఆ. వార లరిగి విభుఁడు ఓ వామలోచనలును, జలవిహార మర్థి ఓ సలుపు చునికి
చూచి వచ్చి యాసేశాచరవల్లభు, నెదుర నిలిచి మ్రొక్కి ఓ యిట్టు లనిరి. 41
- క. దేవా ధేవర పంపిన, నీవెల్లువలెఱుఁ గెఱింగి ఓ యేతెంచితి మె
చ్చో వినఁగఁ జూడఁ బడయమ,యావిధ మద్భుతరసాపహంబై యుండెన్. 42
- ఉ. భూరిబలాభిరాముడు విభూషణభూషితమూర్తి కామినీ
స్థైరముభేందుబింబముల ఓ చెన్నున నుజ్జ్వలచంద్రలోకకే
లీరతి నున్నచందమున ఓ లీలమెయిన్ సలిపగాహన
స్ఫారకుతూహలం డయి విశంకత నొక్కఁడు కేలి సల్పెడున్. 43

క. ఆతలబహుబాహుం డగు, నాతఁడు నేతులఁ బ్రవాహమాఁగిన మరలం
దోలెంచె నాపుడును విని,వీతభయుండు కార్తవీర్యవిభుఁ డని యెఱిగెన్. 44

చ. ఎఱిగి కరంబు వొంగి కడు ॥ నేకత మిట్లగపడ్డచో నతం
డెఱుంగక యుండ ముట్టికొని ॥ యే పడఁగించెద నంచు మంత్రులం
దఱకు నెఱుంగఁ జెప్పికొని ॥ దానవుఁ డున్నదుఁ డై చనంగ న
త్తఱి నరుణాభ్ర మస్థిమయభారలతో దివిఁ దోచె ముందటన్. 45

ఉ. దానికి శంక సేయక యుదగ్రరణోత్సుకుఁ డైనయట్టియా
దానవపల్లభుండు బలదర్పసముద్భటసంకులంబుగా
సేనలు ముందటం దఱుమ ॥ శీఘ్రత మేదిని సంచలింపఁ గాం
తానిచయంబుఁ గంచుకివితానము బెగ్గిల బిట్టు ముట్టినన్. 46

మ. వనితాబృందములోన నున్నవతి తీవ్రక్రోధుఁ డై గంగ గా
హనకేలిం బిడియెనుఁగుల్ వొడువ మోదాయత్త మై యుండి గ్ర
క్కున నన్యద్విపదానగంధమునకుం ॥ గోపించునై రావతం
బును బోలెఁ మడు నల్ల వెల్వడి రణప్రోత్సాహయోగ్యస్థితిన్. 47

క. కట్టాయిత మై యునిదల, నిట్టుండుండు వెఱవ కిచట ॥ నిదె వచ్చెద నఁ
ముట్టినదానవులను బలి, వెట్టెద నర్చదకు ననుచు ॥ భీకరవృత్తిన్. 48

చ. అతఁడు వినూత్నరత్నరుచిరాంగద మై వివిధాయుధప్రభా
న్విత మగుబాహుసంఘము యనీకముగాఁ బటువిక్రమక్రమో
ద్ధతి దితిసూనుసేనల మాదం బఱి నల్లడఁ దూలఁ దోలె ఘో
రతిమిరపుంజభంజనకరప్రకరుం డగుభానుకైవడిన్. 49

క. తెరలినబలములఁ గని యుద్ధరవృత్తిఁ బ్రహస్తుఁ డతనితోఁ దలపడియెం
గరి కేసరి హరిణము పులి, నురగము గరుడిఁ దలపడ్డయొ ప్పమరంగన్. 50

క. తాఁకి ముసలమున ప్రేసిన, వీక నొడిసిపట్టి యతఁడు ॥ వెనఁ దిగిచిన నా
రోడలి తనచే వచ్చిన, నాఁగొనక దాన నసుర ॥ నడిచెం గడఁచన్. 51

ఉ. ఆటున మూర్ఖవోయినఁ బ్రహస్తుఁ గనుంగొని యింకఁ దాఁకినం
గీటడఁగించు నర్జునుండు ॥ గేవలుండే యని భీతచిత్తు లై
మేటిమగల్ సలం బెడలి ॥ మేమెయి మార్కొన లేక పాఱినం
గాటుకకొండవోలె దశశకంతుఁ డెదిరెప్ప మహిమహేంద్రునిన్. 52

ఉ. వీరగుణాభిరాము లగుఁవింశతిబాహుసహస్ర బాహు లా
తారకకార్తికేయులవిధంబున సాబలనిర్జరేశ్వరా
కారత నమ్మరాచ్యుతుల ॥ కైవడిఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు మేమెయిం
బోరిరి చూచుభేదకులు ॥ భూరిబలంబు జలంబు మెచ్చగన్. 53

క. లావణి వివిధాయుధముల, భూవిభుడుం దాను నట్లు ధరియలసి పి
రావేశ మడర జయకాంక్షువశుఁడై గావణుండు ధిగడు దమకమునన్. 54

మ. మది శంకింపక ముట్టి విక్రమరసోన్మాదంబున భూవిభు
గద వ్రేయంగ నతండు వైపడి భుజాగర్వంబునం బట్టె నా
రదుఁ డార్వం బరికాఁడు నిర్భయతఁ జేరం జూచినం బట్టును
నదశుండాలములీల దిక్కలితనామశ్రావణుఁ రావణున్. 55

క. పట్టి యిరువదికరంబులు, గట్టిగ వీఁపుపయి మోపుగఁ బెట్టి తగ్గ
బెట్టు మెడ పట్టుకొనితుది, ముట్టినమగఁటిమి నభంబు ధి ముట్టంగ నార్చెన్. 56

ఆ. నృపవరేణ్యుఁ డిట్లు ధిపుఁ బట్టు వఱిచి కంఠుకిగణంబు నల్లఁ ధి జూచి యొకనిఁ
బిలిచి యోరి వీని ధి బెడకేలితోన తెమ్మని సముద్ధతముగ ధి నప్పగించి. 57

క. తరుణీజనము వినోదపుఁ, బరివారము మున్ను నడవఁ ధి బనిచి పిలుం దై
పురమున కరుగ నిజప్రభు, పరిభవముం జూచి దైత్యభటకోటి వడిన్. 58

క. నిలునిలు విడువిడు మంచును, బలువిడిఁ గూడుకొని పిలుడఁ ధి బఱతెంచిన న
మ్ముల నోడు నేసి యందఱ, నిలిపె విజయలక్ష్మీసాంపు ధి నెలకొన నెలమిన్. 59

క. తనకొలది యెటుంగక యీ, దనుజుడు వనితావినోదతత్పరు నన్నుం
జెనసె నని యుగ్గడించుచు, ననిమిషరిపుమీడఁ బోరి గగటాక్షం బెలయన్. 60

తే. ఎదురువచ్చినమంత్రుల ధి కెగ్గు లెన్ని, చూపి చెప్పుచు నివ్వధికోపమునకు
నుపశమంబెట్లు నేయుదునొక్కొయనుచు, బురికిజనిమందిరాంగణభూమినిలిచి.

క. పాంపిరివోయెడుతనయను, కంపాతీతయమునఁ బంక్తికంధరు నెట్లుం
జంపం జాలక రోషము, పెంపునఁ గారాగృహమునఁ ధి బెట్టఁగఁ బనిచెన్. 62

క. మనుజుఁడని యివ్వధంబునఁ, దనచెఱయింటికిని మ్రుచ్చుం ధి దహన నొప్పిం
చినయట్టుల మదిని సరకు, గొనక మఱచి యున్నయెడను ధి గొనిదినములకున్. 63

— పులస్త్యుడు కార్తవీర్యుని వేడుకొని రావణునికెఱ విడిపించుట. —

మ. దనుజేంద్రుండు సహస్రబాహువిభుచేతం బడ్డపాటంతయున్
విని మాహిష్మతికిం బులస్త్యుండు గడున్ ధి వేగంబ యేతెంచి య
జ్ఞనపాలుం గనినన్ యథోచితముగా ధి సత్కారముల్ నేసి న
చ్చినకార్యం బెఱఁగింపుఁ డన్న నతఁ డోచిత్యంబు మై నిట్లునున్. 64

చ. అలవి యెటుంగ నేరక దశాస్యుండు లోకముతోడివానిఁ గాఁ
దలచి జితాఖిలాధ్యుడఁ గగదాయని నచ్చి కడంగి వచ్చి సుం
కలియకుఁ జొచ్చె వానిఁ బలుకం బని లే దటు లుండె నింతలం
తలుపను లెల్ల నీకు భుజదర్పముగాఁ గొన నేర్పు పాలునే. 65

క. ఆక్రమసంచిత మగుభూచక్రం బుదయాస్తశైలసహితంబుగ ని
ర్వక్రపరిపాలనస్థితి, జక్రము చెల్లించుపూజ్యసామ్రాజ్యమునన్. 66

క. తుదిముట్టి యున్న నీ కొక, డెదురే యది గాక పగటి యే పడగిన ద
ప్పు దలంపనిదియ కడు నొ, ప్పద మగు నినుబోటిన్యపుల పంపున కరయన్. 67

చ. నలినజాఁ డైన బ్రహ్మకును శ నాలవవాఁడు దశాననుండు ని
ర్మలగుణలోల వీడు మనుమం డని చెప్పంగ నాకు సి గ్గగుం
బలుకులు వేయు నేటికిఁ గృపాపరతాస్తుతి దక్క వీని మం
దల విడు నాకుఁగా నృపతిధర్మ విచక్షణ పుణ్యవీక్షణ. 63

చ. అనపుడు నట్ల చేయుదు మహాత్మ భవద్విపులాంతరంగమో
దన మగుదానిఁ జేయఁ గని శ ధన్యుడ నైతి దశాస్యు వేగ తో
డ్కిని చనుఁ డన్న నానృపతికుంజరుమంజుమ్మదూక్షిఁ జిత్తరం
జన మగుడుఁ మొగం బలరసంయమి దీవన లిచ్చి మెచ్చుచున్. 69

తే. దనుజవల్లభు విడిపించుకొని పులస్త్యుఁడగుగ లజ్జావనతుఁ డగునతఁడు నతని
ననుపబోయిన సానునమంబుగాఁగ, బుద్ధిఁ దగఁ జెప్పిలంకకుఁబుచ్చిచనియె. 70

❦ రావణుడు వాలిచే భంగపడి యతనితో మైత్రి చేయుట. ❦

ఉ. రావణుఁ డివ్విధంబునఁ బరాజయ మందియు లంకలోనికిం
బోవుడు సంతయుఁ మఱచి శ భూవలయంబునఁ దొంటియట్ల నా
నావిధదుశ్చరిత్రము లొనర్చుచుఁ గ్రుష్టరి యొక్కనాఁడు వి
ద్రావితశత్రుభూరుహచరప్రభు వాలి నెదుర్పువేడుకన్. 71

శా. కిష్కింధానగరంబు పై నరిగి సుగ్రీవాదు లెల్లఁ రణా
విష్కారోద్యమతీవ్రు లైనఁ గని తోడ్పిక్రాంతి మానంగ మ
స్త్రీష్కంబుఁ రుధిరంబు మాంసమును ధాత్రిం గూల్ప నుంకించియుఁ
దుష్కర్తం బగు వాలిలేమి నని చేతతోవృత్తి నూహించుచున్. 72

క. పడుచుంటైదలు పన్నినఁ, గడపి చనక చిటుతతోడి శ కయ్యమునకు నేఁ
గడఁగుట తగ దని యాయని, విడిచి దశాననుండు వారు శ విన ని ట్లనియెన్. 73

క. మీలోనఁ గూడుకొని రాఁ, డాలం బాలంబు నేసి శ యది యెట్లొకొ తాఁ
జాల నని చెప్పఁ గా క, వ్యాలికి డాఁగినను బోవవచ్చునె నాచేన్. 74

చ. అనపుడు సూర్యసూనుండు దశాననుఁ గన్గొని నీవు నన్ను మే
చ్చనికత మేమిటం గొలఁది శ సాలనె వాలిని గూర్చి వచ్చి తే
యనికే గడంగినఁ బరుదు శ లైనమగల్ గని వీరు గారు నా
కనియు నెటుంగ కిట్లు భయ శ మంది తిసీ వెడమాట లేటికిన్. 75

శా. నా కి ట్లెంతయు నీడఁ బోయితి జగన్మాన్యుండు నా నొప్పునా
నాకేశ ప్రియనందనుం జెనసి మానవ ప్రాణముల్ గావఁగా
నీకుం దీరునె యిప్పు దక్షిణపుమునీటం గృతస్నానుఁ డై
యేకాంతంబున సుండుఁ బో మ్మనినఁ బోయెం బుష్పకారూఢుఁ డై. 76

మ దనుజేంద్రుండు మరుద్గతిం జని సముద్రస్నానసంజాతశు
ద్ధి నితాంతామలచిత్తనిశ్చలసమాధివ్యంజితానందమీ
లనసంభావితలోచనం గపికులశ్లాఘాత్తు నవ్వాసవిం
గను తన్నూర్నివృత్తవిక్రమకళాకౌతూహలస్ఫూర్తి యై.

77

❧ వాలి రావణునిఁ జంకలో నిటికించుకొని నాలుగుసముద్రములను ముంచుట. ❧

క. ఎదురెదురను ముదలించగ, మదిఁ గొంకి పిఱిందివలన శ మందగతిం జే
రెద నేమటి యున్నెడఁ బ,ట్టెద ననువగఁ బుష్పకంబు శ డిగి వచ్చుతటిన్. 78

క. రావణునుద్యోగమునకు, దైవము ప్రతికూల మైనఁ శ దత్త్వనిదిధాన్య
సావేశవిరామం బై, యావనచరవిభుండు గన్నులర విరియంగన్. 79

క. కడకంటిచూడ్కి దశముఖుఁ, బొడగని సంభ్రమములేమిఁ శ బొంచి నతనిఁ దా
బెడమటి చూచుట యుడిగి మ,గుడ నేత్రము లల్ల మూసికొని చిత్తమునన్. 80

క. వంచన నను నియ్యెడ ని, ర్జించుతలంపునను నసురసేరెడు నే భం
జించెదఁ బాపాత్తుల నొ, ప్పించుట ధర్మంబ యనుచుఁ శ బిలుఁ దారయుచున్.

క. ఉన్నయెడకొ మునిప్రేళులఁ, దిన్ననినడ నసురపతి పోదిలుఁ దై చేరం
గొన్నియడుగు లరిగి యడరి, యన్నగచరనాథువై రయంబునఁ బడియెన్. 82

క. వెనుకకు మొనసి కరంబునఁ, బెనచి తిగిచి నిఖిలలోకభీరుఁ డగున
ద్దనుజేంద్రు ననాయాసం, బునఁ జంకిట నిటికి యంద్రప్రస్తుఁ డచలుఁ దై. 83

చ. ఎటుఁగనియట్ల యున్న నసురరేశ్వరుఁ డప్పుడు గాలుఁజేయు లా
వటి రభ సంబునం గుదుప శ నక్కడ నిక్కడ నూడఁ జూచి మై
గిటువఁగ నవ్వె శక్తి యెఱిఁగించుట నెవ్వదిఁ గోరి వానిమై
సుఱసుఱ స్రుక్క నొక్కె బలసూదనసూనుండు ప్రక్కదాపునన్. 84

చ. చదియఁగ నొత్తి యెత్తికొని శ శాతనఖంబులఁ గ్రూరదంష్ట్రుల
వదనములకొ శరీరమును శ వారక వ్రచ్చుచు మేనిగాలిఁ దో
యదములు దూలఁ బశ్చిమదిగఁబుధికిం జనియొక రయంబునం
జదల భుజంగమగ్రహణచారుసుపర్ణవిలాసభాసి యై. 85

చ. చని దనుజేశ్వరుండు వనశంకన యుండఁగఁ దజ్జలంబులకొ
మునిఁగి శమంబుమై నియమముల్ దగఁ దీర్చి క్రమంబుతో నుద
గ్వననిధిఁ బ్రాకృయోధిఁ గపివల్లభుఁ డట్టుల చేసి యశ్రమం
బున నిజపట్టణోపవనభూమికిఁ దెచ్చి సుఖోపవిష్టఁ దై. 86

❧ వాలిచే భంగపడి రావణుఁ డతనితో మైత్రిచేయుట. ❧

శా. కోపం బాటినఁ జంక వాపి ధరణిం శ గూర్చుండఁగాఁ బెట్టి ని
ష్పాపాల్లాసకటాక్ష మల్ల నొలయం బ్రధన్విరణ్యోన్నల

జ్ఞాపూరావృతతన్మఖాబ్జములపై శ సాంద్రంబుగాఁ జూపి ని
ర్యావృతపారామరసుందరి ప్రకరగర్భస్రావణున్ రావణున్.

87

క. కనుఁగొని యచ్చట నప్పుడ, కనినట్టులు సంభ్రమించి శ గారవమున న
వ్యనచరపీఠశిఖామణి, దనుజపతికి నిట్టు లనియెఁ దదభిముఖుం డై.

88

క. ఎందుండి రాక యిక్కడి, కెందులకుం బోక యిచట శ నేకార్యము నే
యం దలఁచి నిలిచి తప్పని, విందము నీ వింటికడకు శ విచ్చేయు తగన్.

89

క. అనవుడు వెలవెలఁబాటువ, దనములు వెడ వాంచి యెత్తి శ దశముఖుఁడు గపీం
ద్రునిమోము దీనదృష్టిం, గనుఁగొని గద్గదిక నెలుఁగు శ గడలుకొనంగన్.

90

మ. తగు నీ కే మని పల్కినన్ విను భుజాదర్పంబునన్ మాటు లే
క గిరీశున్ గిరితోన యెత్తి సురలోకస్వామి జంభారి గా
సిగ బంధించి జగత్త్రయంబును బనుల్ శ నేయన్ విజృంభించి గ
ర్వగరిష్ఠుం డగునన్ను నిద్దెనకుఁ దేరం జాలుటన్ వాసవీ.

91

చ. అనవుడుఁ గౌఁగిలించి దనుఁజాధిపతిం దగ గారవించి తో
కొని పురి కేగి తత్తదనుఁగూలచరిత్రములన్ సఖత్వరీ
తి నడపి తాను దమ్ముఁడు నశతిప్రియభాషలచే బ్రసన్నుఁ జే
సిన నతఁ డాకపీంద్రవరుఁడెల్లికిఁ బల్లవితాంతరంగుఁ డై.

92

ఆ. వివిధ కేలిఁ దగిలి వేడుకఁ గతివయ, దినములందు నిలిచి శ దివ్య మగుటఁ
దోన వచ్చియున్న మానితనిజనిమా,నమునఁ శ్రీతిఁ దనవృశమున కరిగె.

93

క. లీల నటు లసురవల్లభుఁ, గేలీపాత్రంబుఁ జేసి శ క్రిడించినయ
వ్వాలి భవదస్త్రమున కర, సాలియుఁ జాలమి నుతింపఁ శ జాలదె యెందున్.

94

క. అని మునిపతి యివ్వధమున, దనుజపతిం జెప్ప రామధరణీపతి తి
న్ననినవ్వు మెఱయ నాతని, వినితిమి యింక నొకటి వినఁగవేడుక యనుచున్.

క. ఏమియొకో న న్నడిగెడు, నీమానవనాథుఁ డంచు శ నెద నూహింపం
గా మునిజనవల్లభుతో, రామన్యతా కౌతుకస్ఫురణ ని ట్లనియెన్.

96

❖ హనుమంతునిజననాదివృత్తాంతము. ❖

క. కొంత యెఱుంగుదుఁ బవనజ, వింత దివిజరాజతనయుఁవిక్రమము, హనూ
మంతునకు వాలికిం గల, యంతర మేకొలఁదియొకొ చరరాచరవేదీ.

97

ఆ. అనిన నాంజనేయుఁ నతులబలము విన, వేడ్క నేనె నితఁడు శ విస్తరించి
కలతెఱుగు నెప్పువలయు నా కని ముని, యిట్టు లనియెఁ శ్రీతీయెనక మెసగ.

శా. వాలిం గీలియు వాయుపుత్రుసరియే శ వాఁ డాత్మశక్తిజ్ఞుఁ డై
యీలోకంబులు గెల్తు నే ననిన మా శ తెందుం గలందే మహీ
పాలాగ్రేసర పానివర్తనముఁ జెప్పం బిట్ట లావిక్రమ
శ్రీలోలున్ భవదీయసన్నిధిఁ బ్రశంసించుం దగుం జెప్పదన్.

99

- చ. సురగిరిసాను దేశమున శ్రీ సుస్థిరసంపద నుల్లసిల్లుకే
సరి యనువానిభార్య గుణశాలిని యంజన నాగ నొప్పునుం
దరి యనిలప్రసాదమున శ్రీ ధర్మవిధి మహనీయమూర్తిని
స్ఫురితుఁ గుమారుఁ గాంచె బరిపూర్ణతపోమహిమాభిరామ యై 100
- ఉ. ఆతనిరక్షణంబున నహర్నిశముం దగ సానధాన యై
యేతరుపండు లొప్పు నవి శ్రీ యేటి వనంబునఁ దెచ్చి యిచ్చుచుం
బ్రీతిఁ జరించుచున్నెడఁ గపిప్రవరార్భకుఁ డొక్కనాఁడు ప్ర
ద్యోతనబింబముం బొడుచుచుండఁగఁ జూచి సమాత్సుకాత్ముఁ డై. 101
- చ. ఫల మనుబుద్ధి బుచ్చికొనఁ శ్రీ బాతె నభంబున వాయుదేవుఁడు
సలిలకణార్ద్రతం గిరణజాలమువేడిమి దాఁక కుండ నే
వలనను దాన యై పొదివి శ్రీ వచ్చె దనూభవు నాఁడె పర్వ మై
జలరుహమిత్రుఁ బట్ట రభసంబున రాహును జేరె నత్తటిన్. 102
- క. ఆసైంహికేయుఁడర్క, గ్రాసాదరవృత్తి వచ్చు శ్రీ కపి గనుఁగొని సం
త్రాసభరితమానసుఁ డై, వాసుకడ కేగి ఖన్నవదనుం డగుచున్. 103
- క. రవిశశిబింబగ్రహణోత్సవ మెల్లను నాకు మున్నొసఁగి యెప్పుడుఁ జె
ల్ల విడిచి యుండుదు నేఁ డొకఁ, డవార్యవిక్రముండు వచ్చె నర్కునిఁ బట్టన్. 104
- మహా. అనినం గోపించి యింద్రుం శ్రీ డళిలభవనమర్యాద లయ్యెవిధిం ద
ప్పనిభంగిం జొప్పుతో నేర్పడ నడవఁగ నా శ్రీ పంపు గానీక యెవ్వం
డినబింబగ్రాహి యై యుయ్యెడకు మువముమై శ్రీ నేగుడెంచె దదంగం
బనఘా మద్వజ్ర ధారాహతిఁ బొడిపొడి నేయంగ నే వత్తు నంచున్. 105
- మ. అనికిం బూని కరింద్రు నెక్కి చనుజంభారాతికే ముందటం
జని తద్బాహుపరాక్రమంబున మహాశక్త్యాహంబుతో సింహికా
తనయుం డాకపిబాలుపై నడరి యుద్యద్విక్రముం డై నయా
తనియాటోపము నోర్వఁజాలక విభీతస్వాంతుఁ డై పాటిన్. 106
- తే. ఎగచిఁగొనిపోయి కపి దివిశేంద్రుడంతి, వెనుకసార నంటఁ దటిమినమనములోన
మెచ్చియును దనచేసినమేరతప్పు, నని తలంచుచు మృదురోషుండై యతండు.
- క. భాసుర మగువజ్రంబున, ప్రేసిన హనుదేశ మర్థవిదళిత మైనం
గేసరితనూభవుఁడు మూ, రాఘసంగతుఁ డై ధరిత్రిఁ శ్రీ జాఁగం బడియెన్. 108
- క. తనవచ్చినపని దీక్షిన్, ననిమిషవతి నాకమునకు శ్రీ సరిగె దనయుని
గనుఁగొని వేదనఁ బొంది ప,వనుఁ డప్పుడ యుడివె దనదురవర్తన మొందున్.
- ఆ. జగములందు వాయుసంచార ముడిగిన, సకలజీవలోకసంకటంబు
పుట్టుటయు విరించి శ్రీ పురుషాతమదుణాది, సురులు బిల్గి కొలువనధగుడెంచి.

- క. మాత్సర్యము ప్రాణంబు చికిత్సిత మగునొక్కో వీనికే ప్రణ మనుచున్
వాత్సల్యంబున బుత్తకు, సుత్సంగమునందు దాల్చియున్న సమీరున్. 111
- క. కనుగొని కరుణాపూరిత, మనస్కుడై యక్కటకటకమారుతుండు సుతా
ననసక్తలోచనుం డై, మనవచ్చుట గాన డనుచు ఓ మక్కువతోడన్. 112
- శా. చేరంబోవుటయున్ సమీరుండు సురశ్రేష్ఠున్ నిరీక్షించి దు
ర్వారాంతగపరితాప మేది తనయున్ ఓ వఱ్ఱోగతుంగాసమా
చారప్రాధత నెత్తికొం చెదురుగా ఓ సద్భక్తిమై నేగి లో
కారాధ్యం బగుతత్పదాంబుజయుగం ఓ బర్పించె నానమ్రతన్. 113
- క. వనజాసనుండు ఫాలంబున గేలిరవొంద నెత్తి ఓ పొదివి భుజము నా
తనిమస్తకంబు వక్షంబున జేర్చి కృపాతిరేకమున గాఢముగన్. 114
- క. పశ్చిమదిశచందంబున, నిశ్చేష్ఠుం డయినబాలునిం జూచుడు వాఁ
డాశ్చర్యంబుగ నపుడ పునశ్చైతన్యాగమంబునం దెప్పితిలేన్. 115
- క. దర్శనమాత్రన శోకవిమర్శక్షమచిత్తుం డయ్యె ఓ మారుతి బాహా
స్పర్శమున బ్రబలదురితనికర్కుండు వ్రణనిర్వికారుఁ ఓ గా నొనరించెన్. 116
- చ. తనయుండు నేదదేతిన ముగదంబున గొంగిట జేర్చి యంబుజా
సనునకు మ్రొక్క బంచి వికసనవృదనుం డయి వాయుదేవుఁ డెం
దు నిఖిలదేవకోటి కరితోపవిధాయక మైనయాత్మవ
ర్తన మొనరంగ జేసె నమరప్రభుచిత్తము పల్లవించుగన్. 117
- చ. కమలభవుండు దేవతలఁ ఓ గన్గొని మారుతిఁ జూపి దేవకా
ర్యమునకుఁ గా జనించె నితఁ ఓ డద్భుతవిక్రమశాలి రామనా
మమున వెలింగి లాఘవసమాజవిభూషణ మైనకేలిజ
న్యమున దశాస్మ్యదుర్దమము ఓ మాన్చునెడం బనినేయు శార్దికన్. 118
- క. కాపున మీరిందలు సంభావించి వరంబు లొసఁగి ఓ పవనునకుఁ బ్రమో
దావేశము లోకహితముఁగా వీనిఁ గృతార్థుఁ జేయఁగఁగ దగు ననినన్. 119
- ఆ. వాసవుండు తనదుశవక్షస్థలంబున, గ్రాలు సురభికుసుమమాల యర్థిఁ
గపికుమారుచారుకంఠభాగంబున, నాదరార్ద్రహృదయుఁ ఓ డగుచుఁ బెట్టి. 120
- క. హనువున మత్కులిశము దాఁకినచో తెలుకవడి వీనికిం దొడ వగుచి
ట్టునికిఁ దగ హనుమంతుం, డచుపే రిచ్చితిఁ బ్రసిద్ధ ఓ మై వెం పొనరన్. 121
- క. కులిశము మొదలగునాయుధముల నేమిట వీనియంగములు నిర్దళితం
బులు గాకయుండ నొసఁగితి, నలఘువరం బనియె దృక్పహస్రం బలరన్. 122
- సీ. వారి నెయ్యెడల నీ ఓ వానరోత్తమున కాపద పుట్ట నీనని ఓ యదధిపతియు
నగ్ని నెన్నడును నీ ఓ యగచరాగ్రణికి గీడొందంగనీనని ఓ హుతవహుండు

- భూతగణంబులచేత నీహరిసత్తమునకు నెగ్గొనర నీ శ నని శివుండుఁ
గాలవండమున నీ శ కపిముఖ్యునకుఁ జింత వంత రా నీనని శ యంతకుండు
తే. వరము లిచ్చిరి తక్కుటిసురలు నిజమ,హనుభావానురూపంబు శ లై నవదపు
లొసఁగి రివ్వాడ్కి మారుతి శ నసదృశప్రభావుఁ గావించి పద్మసంగభవుండు ప్రీతి.
చ. అనిలుని వీడుకొల్పి దివిజావళితోడ వియత్పథంబునం
జనియె నతండుఁ బుత్రుఁ గొని శ సంతస మందుచు నేగుదెంచి యం
జనకుఁ దదీయబాహుబలశౌర్యములున్ వరలాభముం గ్రమం
బున నెఱిగించి పోయెఁ గపిపుంగవుండున్ శిశుకేలిలోలుఁ డై. 124
- క. మునిజనులయాశ్రమములకుఁ, జని చని యాగోపకరణోచయ మెల్లను దు
ర్విసయమున గాసి చేయుచు, నునికి కలిగి వా రమందఃహంకారములన్. 125
- క. తనశక్తియు వరలాభంబున వచ్చినవెంపు నుల్లఃమునఁ దలఁచక యి
వ్వనచరుండు నిజబలం బెఱుఁగనిగజజాతియునుబోలెఁ శ గావుత మనినన్. 126
- తే. బుద్ధిమంతుండు గావునవృద్ధతాప,సోక్తులకు స్రుక్కి దౌర్జన్య శ ముడిగి మెలఁగె
నితండు తనలా వెఱుంగనికతన మఱియు,వీరులనఁ గొంద టిమ్మహివినఁగఁబడిరి.
- క. ఇనునరదముముందట వెను, వెనుకకు వెను జనుచు శబ్దవిద్యాధ్యయనం
బొనరించె నాతఁ డొజ్జగ,హనుమంతుం బోల నలవి శ యగునె యొరులకున్. 128
- తే. జనకుఁ డగుఋక్షరజనుండు శ సచ్చుటయును, వాలిఁ బట్టంబుగట్టినవానితమ్ముఁ
డైనసుగ్రీవుండ త్రఱియోవరాజ్య,భరముఁదగఁదాల్చియుండియిప్పువనతనయు.
- క. చెలిఁ జేసి కొని ముదంబునఁ, గలసి మెలఁగుచుండి పిదపఁ శ గౌళికుసుతుతోఁ
గలుపించి ఋశ్యమూక,స్థలి కాతండు వోవఁ దోన శ చనియె నితండున్. 130
- క. తనలా వెఱుంగనికతమున, నినసుతునకు వశ్యుఁ డయ్యు శ నేడ్డెఱ సంక్రం
దననందనుభుజబలమ,ర్దనమునకుఁ గడంగఁ డయ్యె శ రఘువంశనిధి 131
- చ. అనవుడు సమృదంబు దొలఁగకాడఁగ నిక్కము నట్ల కాక య
వ్వననిధి దాఁటి లంకయును శ వానివనంబును గాసి చేసి నం
దనుఁ దెగఁ జూచి వచ్చినవిధం బది యల్పులచేతఁ దీరునే
జనకజఁ గాంతుమే యసమసాహసుఁ డీతండు లేక తక్కినన్. 132
- క. అని లజ్జావనతుం డగు, హనుమంతుఁ గటాక్షవీక్షణాదరముదితా
త్తునిఁ జేసి దాశరథి య,మ్మనిజనముం జూచి కేలు శ మొగుచుచు భక్తిన్. 133

— ౧౧ అగస్త్యాదియుధులు రామని వీడ్కొని చనుట. —

- క. మసలితిరి విచిత్రకథా, రసవృత్తిం దడ వెఱుంగ శ రాక యనుష్ఠా
నసమయ మయ్యె నభోమ,ధ్యసమీఠంబునకుఁ దరణియరదము వచ్చెన్. 134
- మ. విజయంచేయుండు నావుడున్ మునులు పురీధ్వినాథ యూహింప వి
శ్వజినీనుం డగునిన్నుఁ జూపు సదనుష్ఠానంబు గాదే భవ

ద్విజయశ్రీ, దమశోర్కి గా సుకృతముల్ ॥ వే భంగులం జేయునీ
ద్విజశోర్కి బరికించికొ మ్మని కృతార్థిభూతచేతస్కు లై.

135

క. క్రందుకొనంగ నొక్కుమ్మడి, నందలు దళవదనదమను ॥ నాశీర్వాదా
నందితుఁ జేసి యమందా, నందముఁ బొందుచుఁ దపోవసములకుఁ జనినన్.

136

క. తగ నెల్లవారిఁ బొమ్మని, జగతీపతి యచటు వాసి ॥ సమయసముచితం
బుగ నయ్యెయెడలకుఁ జని, పగలిటివ ర్తనము ప్రాజ్యోపదవిఁ సలిపెన్.

137

తే. రాత్రియగుటయుఁ గార్యతూర్యత్రయాది, నివిధగోష్ఠీవినోదముల్ ॥ వేడ్కనడపి
యతిమనోహరవాసగోహమున కేగి, నిరతిశయమోదమున సుఖనిద్రఁజేసి.

138

చ. రవియుదయంబుకంటె మును ॥ రాజశిఖామణి మేలు కాంచె దా
నవకులమర్దనాంక సునీనాదము లై నసురంగగీతముల్
వివిధగతిప్రవర్తన నరసము లై సొగయింప మాగధ
ప్రవరులు పాడుమంజుమృదుభంగికి వీనులు దొల్త మేల్కనన్.

139

ఆ. అపుడు సముచితంబు ॥ లగుకరణీయంబు, లాచరించి రఘుకులాధినాథుఁ
డభిమతప్రసాధనాభిరామాకృతి, యై మహావిభూతి ॥ నతిశయిల్లి.

140

చ. కొలువున కేగు దెంచి నృపశోటియు మంత్రకదంబకంబు దై
త్యులుఁ గపులం గవీంద్రులు నీయోగులు వందిజనంబు లిష్టభృ
త్యులు మొదలై నవారలు నీజోచితభంగి సుఖోపవిష్టు లై
బలసి ముదంబునం గొలువఁ ॥ బ్రస్తవనీయసముజ్జ్వలిస్థిలిన్.

141

తే. చామరగ్రాహిణీకరచారుకటక, రశ్మిరాజినీరాజసరంజితుండు
భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నశరవృతుండు, నగుచు సామ్రాజ్యలక్ష్మీసౌం ॥ పగలించ. 142

సీ. పారజానపదాభిభాషణంబులు దగ నయ్యెఱేఱంగుల ॥ నాదరించు
నుత్తమహయదంతి ॥ సత్తమరథరత్నములు సూచి సవరణ ॥ లలవరించు
యోధవీరప్రకాశోక్తిగీర్వాణ ముద్ధతి కెడఁదలో ॥ నుల్లసిల్లు
నిఖలవిద్యాగమనీపుణవిద్యజ్ఞనసంభావనంబుల ॥ సంతసిల్లు

ఆ. ననుదినంబు నిట్లు ॥ లభిమతబహువిధ, సముచితప్రవర్తనము లొనర్చు
చతివిభూతినుండి ॥ కతిపయదినములు, వోవుటయుచు రామభూవిభుండు.

143

❖ పట్టాభిషేకమునకు వచ్చినజనకరాజు మొదలగువారిని రాముండు వీడుకొలుపుట. ❖

మ. జనకాదిక్షితిపాలలోకములకుఁ ॥ సంభావనాపూర్వకా
ర్చన లర్థిం దగ నిచ్చి వీడ్కొలిపి మూర్త్యక్షేమసంవాహనం
బొనరింపం దనతమ్ములు బనిచినం ॥ బ్రోద్దామసేనాసహ
స్రనమద్యాభిమభరస్ఫుటానమిత శేషస్కంధు లై పోయినన్.

144

క. వనచరనిశాచరులను, న్నన నిచ్చులుఁ గ్రొత్త గాఁగ ॥ నరపతి వారిం
గొనియాడుచుండఁ గతిపయఁ, దినములకుం దమ్ము లరుగుదెంచిరి మగుడన్.

- ఉ. అచ్చట రాజు లిచ్చినయశస్థమణిప్రకరం బుపాయనం
బిచ్చిన వేటువేట ధరణీశుండు వారల నాదరించి మీ
తెచ్చినవస్తుకోటి గణుతింపఁ గృతార్థతఁ బొందె డెంద మే
నిచ్చెద వీరి కంచు నసురేంద్రహరిం ద్రులఁ జూచి వేడుకన్. 146
- ఆ. పురుషరత్నములన శ పొందుట యుచిత మీ, రత్నములకు నని ధరరావిభుండు
వారి కప్పు డొసఁగె శ గారవ మేర్పడ, జాత్యగుచిరత్న శ జాలకంబు. 147
- క. వనచరులకు నసురులకుం, గన కాంబరభూషణములు శ గణనకు మిగులం
దనుఁ జేరఁ బిలిచి యిచ్చుచు, జననాథుండు వేటువేట శ సంభావించెన్. 148
- ఆ. ఇవ్విధమున వారి శ కెల్ల సుప్రీతి యొనర్పి రామధరణీనాథుఁ డర్క
తనయుతోడి నిట్టు శ లనియెఁ బ్రసాదవి, కాసలలితవదనకమలుఁ డగుచు. 149
- క. నీపురి కేగుము హరిసే, నాపరిపాలనము సేయు శ నయదక్షుండ వై
నాపిలిచినయప్పుడ సే, వాపరతంత్రత వహించునలయుం జుమ్మి. 150
- క. అంగదుఁ బాటింపుము త, కుంగలయీసుభటకోటిఁ శ గొనియాడుము వీ
రిం గైకొంటిమిగాదె య, భంగుల యెప్పట నరిది శ పనులకు నైనన్. 151
- మ. అని సుగ్రీవునిఁ బ్రీతి వీడ్కొలిపి దైత్యాధీశ్వరుం జూచి యి
ట్లను లంకాపురి కేగు ధర్తమహితన్యాయంబు లోకంబు కీ
ర్తనసేమక భవదీయరాజ్యము చిరస్థాయిత్యముం బొందఁగా
మచు నీబంధుల నీగి తేజమున సహస్రానింపు మెక్కాలమున్. 152
- క. అని కారుణ్యజ్యోతిస్ని, జనకం బగుతనదువదనశశిమండల మా
తని నెప్పునమ్ము సమ్మద, వనధిం బొంగింప నసురసరు వీడ్కొలిపెన్. 153
- క. హనుమంతుఁ జూచి మత్కి, ర్తనములు భువనముల నెంత శ దాఁక నడచు నీ
వును నంత కాలమును ని, త్తనువు విడువకుండు మనుచు శ దయ చిగురొత్తన్. 154
- క. హిమధరణీధరతటసం, గమచారుమరున్నదీప్ర శ కారసుభగతం
గమనీయంబుగఁ దద్యక్షిమునం దొకహార మిడి యశుదృశ ప్రీతిన్. 155
- ఆ. తిగిచి కౌఁగిలించి శ యగచరసత్తము, సద్గుణములఁ దగిలి శ సంస్తుతించి
రఘువరేణ్యుఁ డాదరం బెలరారంగ, వికచవదనుఁ డగుచు శ వీడుకొలిపి. 156
- క. తనుఁ బాయఁ జాల కందలు, వెనుబడుట యెఱింగి ధరణీవిభుఁ డొండ్డొరు నె
మ్మనము మఱుగు చుండఁగ ని, వ్వనటకుఁ బనియేమి యనిన శ వా రతిభక్తిన్. 157
- క. ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తమతమ, పురములకుం జనిరి రామభూపాలుండుక
భరతాద్యనుజసమేతము, పరిపాలనచేసె రాజ్యభారంబుఁ దగన్. 158

— ఆ క్వా సాం త ము. —

చ. శరదభిరామచంద్రుచిజాలసఖత్వసముల్లసత్ప్రయ
శ్వరనిధిగర్వచర్వణవిశారద మేదురకీర్తిపూరభా

సురలహరికదంబవరిచుంబితపూర్వమహీభృద స్తభూ
ధరమలయాభి ధానగిరిశ్చై వతపర్వత మేఖలుం డిలన్.

159

క. ఫలితామరతదశాఖా,తులితభుజం డఖిలదిగ్వోధూమ స్తసము
జ్వలదీధితిశాసనమణి, కులదీపక రాయగండ్రగోపాలు డిలన్.

160

మాలిని. చిరవితరణలీలాశీలుఁ డుత్సాహవిద్యా
పరిణతదృఢసంగోభంగుఁ డక్షీణపుణ్యో
త్కరపరిచయశిల్పకల్పుఁ డాభోగశుంభ
ధరణివలయరమోదతుఁ డబ్జాతుఁ డుర్విన్.

161

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుషహాకావ్యంబు
నందు స ప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ ర మ్మ
ని ర్వ చ నో త్త ర రా మా య ణ ము

ఆ ప్త మా శ్వా స ము .

సతిగారిపతివా

ణీఁతిలీలాచతుర్థనిజవర్తనుఁ డి

ప్రేమాపూర్తనిరతమతి కరు

ణాపూర్ణుఁడు మనుమసిద్ధిసరవరుఁ డెలమిన్.

1

క. అంత నొకనాఁడు నృపుఁ డ,తన్మంతమహిమఁ బెద్దకొలుపుసం దున్నయెడన్
విం తయినకొన్నివచనము, లెంతయు మధురములు గాఁగ నీ ట్లనెఁ జదలన్.2

— ౧౭ కుజేరపుష్పకము రామనియొద్దకు వచ్చుట. ౧౭ —

ఆ. ఏను బుష్పకంబ నీ మానవాధీశ్వర, నీవు పరమధర్మ నీపుణాబుద్ధి
నపుడు నన్నుఁ గిన్న నీ రాధిపుపాలికి, బోయి యతనిసంపు నేయు ముడు. 3

మ. భవదాజ్ఞం జని యాధనేశుఁ గని నీసం పెప్పుడుం దొంటియ
ట్ల విధేయాత్మతఁ జేయ నన్నుఁ బనిచెన్ నీ లావణ్యవారాశి దా
నవవిధ్యంసనుఁ డాశ్రితాపదుదయోన్మాదక్రియాశాలి రా
ఘనచూడామణి రామదేవుఁడు గృహాకల్పాత్మఁ డై నాపుడున్.

4

శా.ఆతం డచ్చెరువాటు సంతసము వశక్రాబ్జంబునం దోడఁగా
నాతో నిట్లని పల్కె రామధరణీనాథుండు లోకత్రయం
బాతంకం బెద నుజ్జగింప, సుర లత్యానందముం బొంద, దు
ర్జాతుం బం క్షీముఖున్ వధించి కొనియెన్ నీ సర్వంబు లంకాపురిన్.

5

క. నీవును నం దొకసరకా, భూవల్లభుసకు వినోదమునకును బాత్రం
బై, వలసినచోటులకుం, బోవలతివి, నిన్ను నిందుఁ నీ బుత్తే దగునే.

6

చ. అదియునుగాక లోకముల నన్నిటిఁ గావఁ దలంచి దుష్టదు
ర్మదఖరదండమండనహరాయణు లై చనునట్టివారి కి
ట్టిది దగుఁ గాక, పూని యొకటిం గడతేర్చు గడంగలేక యె
ల్లిదు లగువారి కేటికి సఖీలవిహారము వేడ్క సేయఁగన్.

7

ఉ. కావున నెల్లభంగులను నీ గ్రమ్మఱఁ జయ్యనఁ బోయి రామథా
త్రీవిభునొద్ద నిల్వము మనదీయహితం బిది, యేను బంపఁగాఁ

బోవుట నెద్దు లే దతఁడు, పొచ్చెము నేయక సమ్మతించి సం
భావన నేయు నన్న జనపాలక సమ్మద మంది వచ్చితిన్.

8

క. పనిగొనుము నన్నుఁ గైకొని, యనునప్పలుకులకు మానవాధీశుఁడు సం
జనితబహుమానుఁ డై యి, ట్లనియెం బుష్పకవిమానమానందింపన్.

9

క. ఏవలన నుండి యైనను, నావలసినయపుడ గ్రక్కునం జనుచేరం
గావలయుఁ దలఁచునంతకు, నీవల నెట్లట్ల తిరుగు నిఖిలజగములన్.

10

క. సిద్ధులగమనంబులకు విరుద్ధముగాఁ జనకు, మానరోషంబులు స
ద్బుద్ధులకుఁ దగమి యెఱిగి జ,గద్ధిత మతి సంచరింపుఁ గౌరవ మొప్పన్.

11

తే అని మహీపతి ముక్తాయతాక్షతములు, గంధపుష్పంబులును గొనిగౌరవమున
మన్ననకుఁ దగుదివ్యవిమానమునకు, నర్చనము నిచ్చివీడ్కొల్పరదియుఁ బ్రీతి.

క. తన కిష్ట మైనయెడకుం, జనినయనంతరమ రాజసత్తముతో ని
ట్లనియె భరతుండు పరిజను, లనుమోదరసానుభావితాంబుధిఁ దేలన్.

13

— భరతుఁడు రామునిఁ బొగడుట. —

ఉ. చోద్యముగా నమానుషవచోరచనల్ విలసిల్లె నెంతయున్
హృద్యము గాఁగ నామయవిహీనత నొప్పెఁ దఱగప్రకర్షముల్
మాద్యదరాతిసంచరణమాగ్ధము లెల్లను మాసె, నెందు సా
వద్యులు లేరు, బాలమృతీవాదము లేదు, ధరిత్రి నెయ్యెడన్.

14

చ. కొడుకులఁ గాంచి రంగన లకుంతితసిద్ధులఁ బొందెఁ గర్తముల్
గుడువఁగఁ గట్ట నెల్లజనకోటికి నేమిఁ గొఱుత లేద యి
ప్పుడు భవదీయరాజ్యమున ని భూవరకుంజర, సౌఖ్య మంది యి
ప్పుడమికి నిన్ను శాశ్వతవిభుండుగఁ గోరెద రెల్లవారలున్.

15

క. అనవుడుఁ దమ్మునిపలుకులు, విని మది ముదమంది మోము ని వికసిల్లఁగ నా
తనిఁ బ్రీతి పొందువీక్షణ, మున సీతావల్లభుఁడు ప్రసాదితుఁ జేసెన్.

16

ఆ. పుష్పకప్రసంగమునఁ దనుఁ గొనియాడు, భరతు నివ్వధమున ని భరితపరమ
హర్షుఁ జేసి సమయ ని మగుడు నాస్థానమం, డపము వాసి చనియెఁగృహవరుండు.

— శ్రీరామునినోదవిహారము. —

ఉ. నిచ్చులు నిత్రైఱుగున ననింద్యచరిత్రుఁ డనేకభంగులన్
వచ్చినవిన్నపంబు లనివారణమై విని, నిశ్చయంబుగా
నిచ్చునదుత్తరంబులకు ని నెల్లజనంబులు సంతసిల్ల రా
లచ్చి నహీననీర్గుణకలహములం దగిలించె దక్షుఁ డై.

18

చ. ప్రజ ననురాగ మండఁ బరిపాలననేయు నరేశ్వరుండు దో
ర్విజితవిరోధి యై తుదిని ని వేడ్క మెయిన్ విహరించు నెందు నా

ర్యజనులు మెచ్చుగా నరసి యాదిమునీంద్రనిబద్ధనీతివా
క్యజనితకౌతుకుం డగుచు నమ్మనుజేంద్రుఁడు సమ్మదంబునన్.

19

క. రమణీయస్థలముల హృద్యము లై నపదార్థములఁ బ్రయాసహితవిహారము సలుపు సుచితపరిహారము నాగరికంబునను సరసమధురముగాన్.

20

ఉ. వేడుక నెత్త మాడుచుఁ బ్రవీణతమై గరువంపుఁ బన్నిదం
బాడుచుఁ జూచి యొండొరులయంగకముల్ మది మెచ్చి యుల్లసం
బాడునెపంబు వెట్టి కొనియాడుచుఁ బువ్వుల ప్రేటు లాడుచుం
జేడియయున్ విభుండు విలసిల్లిరి పాచ్చెము లేనిమచ్చికన్.

21

సీ. కలపంబు లభినవగంధంబులుగఁ గూర్చి తనువల్లెఁ గలయంగఁదాన యలఁదం
బువ్వులు బహువిధంబుగఁ గట్టి ముడి కొకభంగిగా నెత్తులు వట్టియిచ్చు
హారముల్ మెఱయ నోహ్యారంబుగా గ్రుచ్చి యందంబు వింతగానలవరించు
మృగమదపంకంబు నమృదువుగా సారించి తలకంబు వెట్టి నోచ్చెలికఁ జూపు

ఆ. జనకరాజతనయసమనము దలిర్పంగ, వివిధనిపుణలీలవలయ నిట్లు
చతురముగ నొనర్పు నౌభాగ్యసారాభి, రామమూర్తియగుచురామవిభుఁడు.

మ. ప్రణయక్రోధముఁ దాన యొక్క మెయి సంపాదించుఁ బాదాంబుజ
ప్రణతిం గ్రమ్మఁ దీర్పు, నేర్పి ధరణీపాలుండు సాకూతభా
షణముల్ వీనుల నించు, మన్తధకళాస్వాతంత్ర్య మానంద స్మ
రణమార్గంబునఁ జెల్లి నిచ్చు రమణీరాగాభిపూర్ణేంద్రుఁ డై.

23

— సీతారాము లుద్వాసవనమున విహరించుట. —

చ. ఉపవనదేశతేలిజనితోత్సుకతాభరితాంతరంగుఁ డై
నృపుఁడు సఖిసమేతధరణీతనయాసహితంబు గాయకా
దిపరిజంబుతోఁ జని తదీయసమీరుండు దన్నుఁ గానరా
కపగిది వీచిన గొలుపు నగైకొని యిం పెద నాదరించుచున్.

24

క. చొ. తైంచిన వనపాలిక, మత్తమధుపములకుఁ దప్పిమధుభరితం బై
క్రొత్తావి గ్రమ్మనరవిరి, గుత్తి విభున కిచ్చె వినయకుంచితను వై.

25

చ. జనపతి యందఁగా వెఱచుచాడ్పున జానకఁ జూపి, కానుకల్
గొనఁ దగువార లుండ మనకుం జనునే యని చేయి వాయఁ బె
ట్టిన వనపాలికాకరపురటికలిత స్తబకంబు పుచ్చె మై
ల్పున సతి లేతనవ్వనఁ గరపాలతలంబులఁ గాంతి వింతగాన్.

26

క. తరుపాలతాకృత్రిమ, సరిదంబుజపండలేలిశైలముల మనో
హరము లగునెడలఁ గ్రీడా, పరతంత్రాత్మ లయి లలితభంగిఁ జతురతన్.

27

చ. అరవిరు లెవ్వ రెక్కుడుగ నారసి మేలుగ నేటి కోయఁగా
వెరవరు లెవ్వ రొక్క కడువేగమ నెజ్జకుఁ జాలఁ గందునం

జౌరయనియట్ల కెంజిగురుఁ ఁ బ్రోవొడఁ గూర్తురు చూతఁ, మంచు న
న్నరపతియుం దలోదరియు ఁ నర్చవచోరచనార్ద్ర చిత్తు లై.

28

చ. అలరులఁ గోయుచున్, మధుకరపావళిఁ బోవుచుఁ గీరపాతకం
బులపలువాలుమాటలకుఁ ఁ బొంచుచు, నంచలఁ బట్టఁ దారుచున్
లలితమయూరన ర్తనవిలాసముఁ జూచుచు బోటిపిండుతోఁ
గలయుచుఁ బాయుచున్ బహులకౌతుకవృత్తి రమించి రెల్లెడన్.

29

సీ. తీఁగెయుయ్యెల్ల లెక్కి. ఁ తూఁగియాడుచుఁగూడి పాడెడుమత్తాలి ఁ బాలికలను
బలుకులతోడన ఁ యలవడఁ దొడఁగియు నేరనికీరకురూరికలను
నింపారులేదూడులేటి పిల్లలకుఁ బెట్టుచు నున్న హంసకుటుంబినులను
ఫలరస మొండొంటి ఁ కెలమిఁ జంచుల నిండు తటిఁ జొక్కుకోకిలదంపతులను

తే. జూచిచూచియొండొరులకుఁజూపిచూపి, చెలులకెటిగించికొనియాడిఁచెప్పిచెప్పి
చిత్తహారినిహారసంసేవఁ దగిలి, యుల్లసిల్లిరి వనితయు ఁ వల్లభుండు.

30

ఉ. అల్లవె లెస్సపువ్వు లని ఁ యందనిగుత్తులదిక్కు సూపి, తా
నల్లన చేరి నేను నెగఁగియ న్నిను నెత్తెడఁ, గోయు మంచు భూ
వల్లభుఁ డాదటం బొదివి ఁ వామవిలోచన నెత్తె, దత్తనూ
వల్లికతోన మైఁ బులకవర్గము కాముండు నారు వోయఁగన్.

31

చ. నవకపుమావిమోకలఁ బెనంగినతీవలు వేడ్కఁ బెంపఁ బ
ల్లవములనెజ్జ లుల్లముల ఁ లజ్జ లడంపఁగఁ దేటితండముల్
దివుటల ముంపఁగా సమదశీల మనోజవినోదసక్తు లై
యవసరసేవ మెచ్చి మలయానిలు సౌరభధన్యుఁ జేయుచున్.

32

ఆ. ఇవ్విధమునఁ బతియు ఁ నెలనాఁగయును వివిధప్రకారలీలఁ ఁ దగిలియుండఁ
జెలులుఁ గేలివనము ఁ గలయంగఁజొచ్చినె, మ్మనములందుఁగోర్కికొనిలునిగుడ.

చ. అలరులు గోయుచోట మధుకరపావళి మ్రోతకు ముగ్ధ లుక్కినం
గలకల నవ్వుచుం దొలుతఁ ఁ కైకొని మవ్వపుండీగె లాగి, పు
వ్వు లొరులు గోయ నింకఁ దలఁపుం డని యొప్పుగ జంకె నేయుచున్
లలిఁ దమలోన మత్సరములం దుదికొమ్మలగుత్తు లంచుచున్.

34

సీ. మావిలేమోకలమవ్వంపుండీవలఁ జెన్నొందఁ బెండ్లిండ్లు ఁ నేసి చేసి
పలుదెఱంగుల క్రొవ్విగుల నేర్పువాటించి తొడవులు గావించి ఁ తొడివితొడివి
పతులను బ్రియలఁ గా ఁ భావించి పొదరిండ్ల నిక్కలుగాఁ జేసి ఁ యేగి యేగి
చెట్టుపల్ నెఱయని ఁ చిలుకబోదలఁ బట్టి తెచ్చి బిడ్డలుగఁ జగన్నిచ్చి యిచ్చి
తే. బొదివి పుప్పొళ్లు సల్లియుఁ ఁ బువ్వుఁ దేని, యలఁ బదంపడి తడిపియనలి వసంత
మాడి యాడి యుద్యానవిహారలీల, సలిపి రంభోరుహానన ఁ రెలమి మిగుల.

చ. నినుపు లొక ర్తుచేతఁ గమనీయలతాంతము లున్న నొక్కడం
గనుఁగొని ముగ్ధ యొక్కతె వికాసిని యై నవకంపుఁడేగెఁ బా
సినయెలగొమ్మగుత్తి సప్రచేరి నయంబునఁ బట్టి కోయఁ జూ
చిన నగి యల్ల నవ్వ నది శ సిగ్గువడం గని యార్చి రందఱున్. 36

మ. కుచముల్ వాతెడినీటిమీఁదివిలసత్తోకంబులం గ్రేణి నే
యుచు నుండఁ, మెడ యెత్తి పాదయుగళం శ బూదంగ బాహులతల్
పచరింపం గరమూలకాంతి నిగుడఁ శ భావంబు రంజిల్లఁ బా
డుచుఁ గ్రీడించిరి పువ్వుఁబోడులు లతాఁడోలాకళా ప్రాథులన్. 37

సీ. చిగురాకు గెంగేలి శ చెలిమి యొనర్పంగ మవ్వంపులేజొదల్ శ మలఁచిపట్టి
పెఱచేతనఖపంక్తి శ గిటికొని చెన్నొండ నెగయుదీపుల విరు శ లినుమడింప
గురులుగన్దనమీఁద శ నెరసిన నెఱ్ఱెగు మడ్డ ముంకించి చూ శ పలవరించి
తనుగెంపు గడ చని శ దళములు సడలఁ బువ్వులు గోయ నొల్లకతొలఁగ నెత్తి
తే. యడరునెత్తావిపాలివోని శ యలరులేటి, మెలపునలవాటు నెడఁదలఁమేకొనంగఁ
బ్రణయసఖులకుఁగన్నులఁండువగుచుఁజతురముగనోర్తపుష్పావశచయముచేసె.

క. చెలిచెక్కుచెమట యొక్కతె, యలరులఁ గొనితుడువ రెంటియందలిమెఱుఁగుల్
పాలివోవుట సరి యై యిట్టలముగ నొండొండ రాయుటయు జగి దఱిగెన్.

ఆ. వనజవదన లిట్లు శ వనకేలి సలిపి చా, లించి జలవిహారశీలఁ గోరి
జనక రాజతనయ శ సముచితముగఁ జేరి, యిష్ట మెఱుకపడఁగ శ నిట్లు లనిరి. 40

ఉ. నీదుకృపాకటాక్ష మనునీరజపండమునందు నిర్భరా
హ్లాదముఁ బొందఁగా వనవిహారపరిశ్రమవృత్తి యెఱ్ఱెయి
భేదము నేయ లేకునికీకిం గమలాకరకేలిమీఁద లే
దాదర మించుకేన్, నలినాయతలోచన మాకు నిత్తఱిన్. 41

చ. అనుడు విదేహరాజసుత శ యల్లన నవ్వ దొలంకుదృష్టులం
గనుఁగొనియెన్ సముల్లసితశఘర్త జలాంకురజాలకంబుచె
న్నన విలసత్సుధాకణవనోహర మైనశశాంకబింబమో
యనఁ జెలవొందురామవిభూనానన, ముల్లము పల్లవింపఁగన్. 42

క. చెలలచతురోక్తిరచనకు, నలినాయతనేత్ర నెమ్మనము విలసిల్లం
గొలన విహారము సలుపం, దలఁచినఁ బతి కౌతుకంబు శ దనమదిఁ గదురన్. 43

◀ సీతారామలజలవిహారవర్ణనము. ౨ ▶

క. అనుచరుల నడిగియడిగియుఁ, బనిగొండ్రే వలయు నెడలఁ శ బ్రభువులుపాద లెం
డని కమలవనము తెరువునఁ, గొనిపోవఁగ జానకీయు సఖులుఁ జని రెలమిన్. 44

చ. చెలు వగునాననాబ్జముల శ చేరువఁ గుంతలభృంగమాలికల్
మెలఁగ, వశీతరంగములమీఁద ఘన స్తనచక్రయుగ్మకం

బులు విలసిల్లఁ గూడుకొని పాల్కులు పద్మినిపొంత వింతసొం
పాలయఁగ వేడ్కమై నరిగి రొండాకపద్మిని బోలి లీలతోన్ 46

తే. అందఱకుమున్న సలిలవిహారమునకుఁ గడఁగియొక్కర్తుగ క్కునఁబొడవులూడ్చి
నెలఁతుకల మొత్తమనుపచ్చవిలుతుననుఁగుటంపపాదిలోనిబరిగోలయట్టులుండె.

చ. పొలయుసమీరణంబు నినుఁపుందనుపుం దగ నింపునెమ్మనం
బుల నొకయింపుఁ బెంప రత్తిబోటులు విభ్రమ మొప్పు వీఁగుఁజ
న్నలపయిఁ గే లమప్పుచుఁ దననూలత లించుక గొంకఁ గుంతలం
బులు మెల పొందఁగాఁ జెవులఁపొందునఁ జేర్చుచుఁ గూడి వేడుకల్. 47

క. మగుడఁబడి కరళు లక్కడ, నిగుడఁగఁ దనుపారుకొలని నీరు పులకముల్
నెగయించుచుఁ దోలుసోకున, సొగయింపంగూడి యాడఁజొచ్చిరి సుదతుల్. 48

సీ. నునుఁగాంతి దొలఁకెడుఁఘనకుచయుగళంబు లదరంగఁ జిలుకుల నాడి యాడి
మెఱుఁగులు దూఁగెడు మృదుకరవల్లిక లల్లాడఁ జల్లుపాళరాడి యాడి
జిగితొలం కెసఁగెడు మొగములునిక్కుచు నడఁగుచుండఁగ నీదుఁలాడియాడి
మిం చెల్లదిక్కులు ముంచి చెల్లెడుమేను లలసి క్రాలఁగ నోలలాడియాడి

తే. యోలి నిలుచుచుఁగరళులఁదేలి చనుచు,మునిగిపోవుచు నోర్తోర్తుముంచిపట్టి
లోతునకునొయ్యిఁ దిగుచుచునీతలేని, యచట మిన్నక యీదుచునాడిరర్థి.

చ. ప్రియమునఁ దూఁగి యాడుభ్రమఁగితిసోకునఁ, జక్రవాకికా
చయమున, మందహాసికలసందడి ముం జెలువొందుకంటె న
న్నియు నెడఁగాఁ దోలంగినను నీరజపండము పొల్పై విన్నగా
క్రయువతు లాటమై జెలఁగుక్రందున నొందినక్రొత్తసొంపునన్. 50

చ. తరఁగలతూలుచందమునఁ దమ్ములకమ్మనితావి హాసికా
విరుతములక, సమీరణము వీచునయంబున నీరియింపునం
జిరతరసౌఖ్యసంపదలు నేకుఁ గైకొని తారతార య
త్తరుణులయింద్రియంబులు ముగదంబునఁ జొక్కుచు నుండె నత్తతన్. 51

ఉ. తుమ్మెదపిండు మెండుకొని త్రొక్కిన తేకులసందుసందులం
గ్రమ్మి, చలత్తరంగశిఖరంబులఁ దూలెడుతమ్మిపుప్పొడు
ల్లోమ్ముడు లూడి క్రమ్ముపొదిలోపల నొక్కొకచోటఁ గెంపుచం,
దమ్మునఁ జెన్ను చేసి వసీతల్ గమలాకర కేళి సల్పఁగన్. 52

సీ. కలయ నెల్లెడ నాడుక్రందునఁ బడి నీరి మీఁదదాఁటెడుగండుమీలతోడ
మక్కువఁ దేకువ దక్కిలో దవిలి యాడెడుచక్రవాకుల గెడలతోడఁ
దిరుగుడుపడి తూఁగుతరంగలు దాకి యల్లాడెడునంభోరుహములతోడఁ
వనజంబు లొల్లక వచ్చి యూర్పులతావి యన్నునఁ జొక్కెడు నళులతోడఁ

తే గ్రాలుకన్నులు వలిచన్నుఁ గవలుఁ దెలివి
మొగములుఁ గురులు బంధురముగను బెరసి
చూడఁ దడఁబాటుగా జలశ్రీడ సలిపె
నెలమి మనముల నెఱిగొనఁ గ జెటువపిండు.

53

- క. చేయిచ్చి యబల నధిపతి, తోయజపండంబు సొరంగఁ గ దోకొని చనఁ జే
దోయి పులకించె, గనుఁగవ, దో యలరుచు బెరసె గోర్కితో నెడగూడెన్.
- క. పొలఁతుక లోతని చొరఁగా, నలుకుచుఁ బిఱిచి కడుగు లిడ గ నప్పటిదృష్టి
పులక్రందు సెందునందడి, పొలపంబును నధిపునుల్లమున కిం పొసఁగెన్.
- క. కొలను సనఁ జొచ్చి యిది లోఁతల యిది యని క్రమృతంగ గ నరిగి విభుం డు
త్పలదళలోచనఁ దోకొని, మెలపున మగుడఁ జని లీలమెయి నాడునెడన్.

55

56

సీ. కరయంత్ర ధారలఁ గప్పక పారిఁ బాటి విభుమీఁదఁజూడ్కులఁవెల్లిగొలుపు
ఘీల నంబుజముఁ గెంఁగేలఁ దెమల్పక ధరణీరమణుపాణితలము వట్టుఁ
దను పారునీటిపైఁ దను విడి నలి గ్రీడ సలువక రాగరసమునఁ దేలు
గొలఁతున నాడునాగులఁజ్జు బోవక శృంగారచేష్టలఁ జెంది క్రాలు

తే. నలికేలికి నొలసియు గ నొలయ కిట్లు, ప్రాణవల్లభమీఁదికి గ బ్రాకి వేడ్క
నలమియలమిమైఁ బెనఁగొననతనియండ, నిలిచివిహరించుచుండెనన్ను లినవదన

57

శ్లో. కలయఁ జరించుతేటిప్రాదిఁ గ గైకొనఁ డాధవళాయతాక్షి వే
నలిపయఁ జూడ్కినిల్పు నలీనంబులఁ జేకొనఁ డాలతాంగిచూ
డ్కులు మదిమెచ్చు హంసికలశోమలనాదము లాలకింపఁ డా
వెలదిమృదూక్తినిస్వనము గ వీనుల నించు విభుండు వేడుకన్.

58

తే. చెలువచివురుఁ గెంఁగేలఁ గాశ్చీరజలము, నతివనగు మోముననుజందగనాంబువులును
నెలత వేనలి గ స్తూరినీరు నయ్యె, నయ్యెడలకాంతిఁ బతికరయంత్రవారి.

59

క. తడిసి మెఱుఁగుఁజొగ రెక్కిన, ఁడఁతుకలలితాంగయప్తి గ పదనికి రాఁ బుల్
గడిగినమరుఖడ్గలతిక, వడుపున మోహనవిలాసవైభవ మొందెన్.

60

చ. వెలదికి మోవికెంపు, నెఱివేనలికప్పున్, దంతపంక్తినుం
దెలుపును జేర్చి యొప్పెసఁగె గ నీళులపొందున నట్లు యెవ్వరిం
గలసిన వారివారి దెసఁ గ గల్గుగుణం, బనుకూలవృత్తి ని
ర్మలమధురస్వభావులు సమగ్రవిలాసము వొందఁ జేయరే.

61

సీ. నెత్తుపుప్పొడి గ నెఱిసీర నిడుపుగాఁ బాపట సిందూరభంగిఁ బోయుఁ
జెందొవతోకు ముగయ్యందంబుగాఁ దీర్చి కమనీయముగఁ దిలకంబు వెట్టు
నిండివరములబహిర్దళములు డుల్చి కర్ణావతంసముల్ గ గా నొనర్చు
గుఘుదనాళము వ్రచ్చి గ కొని పేరుగా గిల్లి హారంబువడుపున గ నలవరించు

తే. గమలదళము మృణాళకాంశమునఁ జేర్చి, యాలవటంబుగావించిలీల మెఱయ
విసరు నల్లన రామభూమిభుండు జనక, రాజనందనమన మనురాగ మొంద. 62

చ. తమతమయంత నెచ్చెలులుఁ శ దారును నెప్పటియట్లు యాటఁ జి
త్తము దనినోక వారిగైడఁ శ దామరసాక్షియు రామదేవుడు
సముచితలీల మై వివిధశాసనవిహారము లర్థి సల్పి రం
గము లభిరామరేఖ నవశకాంతివిలాసముఁ బొంది క్రాలగన్. 63

ఆ. ఇట్లు కమలపండ్ శ మిక్కడక్కడ వడ, నభిమత ప్రకారహారిలీలఁ
గేలినలిపి వేడ్కఁ శ జాలించి వెడలిరి, విభుండు జానకియును శ వెలదిపిండు. 64

క. జలసిక్తము లగునంగక, ములచెలు నొండొరులభావముల నత్యార్ద్రం
బులు నేయఁ, బతియు నాతియు, నిలిచి పాలించి రపుడు కమలసీతటభూమిన్. 65

క. కల్పిరుగతిఁ గాంతి మేనుల, జలకణములు గోరకముల శ చందంబునఁ జె
న్నలవటుపఁ గొలనివెలి నిం, తులు నిలిచిరి తీరలతలతోఁ దడఁబడుచున్. 66

— ౭౭ సీతారాముల లీలావిహారవర్ణనము. —

చ. వలయుతెఱంగునక విభుండు శ వస్త్రవిలేపనమాల్యధూషణం
బులు దగఁ దాల్చి వందిజనముల్ చతురంబుగ సంస్తుతింప వా
రల నభివాంఛితార్థముల శ రంజితచిత్తుల జేసె నెప్పునం
బలర నలంకరించిరి వాయుస్థలు సీతయం రేఖవంతగాన్. 67

క. లలితకమనీయమహిమల, నెలనాఁగయు సఖులుఁ గలసి శ యేతేరఁగ ముం
గల నడచి కంచుకులునుం, దలతల మనఁ బతియుఁ జతురతరముగ నడచెన్. 68

క. ఇష్టెయి నిష్టవినోదము, లమ్మదితయుఁ దాను రఘుకులశాసకుఁడు చి
త్తములఁ జిగురొత్తఁగ నిత్యమును సలిపె ననురాగతత్పరవృత్తిన్. 69

సీ. కర్పూరధూపాదిశగంధసంవాసితాభ్యంతరరమణీయహర్ష్యములను
వర్ణచిత్రితపటవర్ణనిర్మితతిరస్కరిణీమనోహరాశాగారములను
గోకిలకలహంసకులమృదుమంజులారవరమృగవలతాభవనములను
గృతకమయూరలాలజితనిజాంగణచిత్తరంజితలీలాద్రికుంజములను

ఆ. బహువిధాభిరామశివరణస్థలములఁ, దత్తదంతరంగవృత్తితోడ
మనుజవిభుండు ప్రియకుమది ముద మెలరార, లోలుఁ దైమనోజశకేళి నొలయు.

చ. ప్రమదము మూర్త మైనటులు, శ రాగము రూపు వహించినట్లు, వి
భ్రమ మొడ లెత్తినట్లు, రతిరాజవిహారకుతూహలంబు దే
హముఁ దగఁ దాల్చినట్లు హృదయంగమ మై విలసిల్లు చున్నయా
రమణిఁ బ్రమోదరూఢమదరంజితఁ జేయు విభుండు ధీరుఁ దై. 71

సీ. చూడ్కికి సందడి శ సారనీక యెందేనిఁ జూచు చాడ్చున నొప్పు శ చూఱువిడిచి
తగవుమైసోపాన శ మగునునుబల్కుల నెక్కినరసముల శ నెలమి వడసి

తనదు మైదీవకుఁ ఁ దావలంబుగఁ జేసి పులకలచిత్తంబు ఁ నెల వెఱింగి
బెరిసినమేవడి ఁ సరులఁగాయువు గని కన్నుల చెన్నునఁసన్నుఁగాంచి

తే సొగిసి కౌగిట సోలెడు ఁ మగువయంత,రంగ మావిష్ట మైనటు ఁ లంద కలసి
తగులుదగిలించుటయును నిద్రఱకు సరియ,కాఁగ నధిపతి లలితాంగిఁగవసె నర్థి.

చ ఎడఁ బొలివోనివేడుకల ఁ యేడ్డఱసొంపున నంతకంత కె
క్కు డగుమదంబువేర్చి రతికోర్కులు గొమ్ములు వోవ నప్పుడ
ప్పుడ నలిఁ జేరినట్టులు విభుండును వారిజపత్ర నేత్రయుం
గడవల లేనికేలితమకంబున నుల్లము లుల్లసిల్లఁగాన్.

73

సీ. ఎలమి నొండొరులకుఁదలయంపులుగఁజేయు బాహాలతలు జన్మఫలము లొంద
నలి నొండొరులమీఁదఁగబాలుపారుకనుదోయి సుఖములఁ జుట్టినమాఱు లాడఁ
గాయువ నొండొంటిఁ ఁ గదిసినతనువులు పులకాంకురంబులఁ ఁ బ్రోది గాఁగ
నిచ్చుమై నొండొంటిఁ ఁ జొచ్చినమనములు నినుపారునింపుల ఁ నెలకొనంగఁ
ఆ. గడఁక లొండొరువులఁగడవఁ గేలీచతు,రతలు వెలయఁ జూడ్కుఁలతిశయిల్ల
సుఖముసొంపు నొక్కఁసూటిన నడవంగ, సతియుఁ బతియుఁ గ్రీడఁసల్పి రర్థి. 74

ఉ. లేనినెంబు వెట్టి,మదఁలీలకు నాఁక యొనర్చి మానముం
బూనినయట్లు సౌ రెదకుఁ ఁ బుక్కిటిబంటిగఁ జేసి,యల్కవే
పో నొక కారణంబువయిఁ ఁ బూని వెసం బయిపాటు మున్నుగాఁ
దేనియ లుట్టఁ దేలు జగతీపతి కుగలి రాముఁ డింతికిన్.

75

సీ. ఆదరులు గదిరిన ఁ నఱిముఱి వర్తిల్లు చెయువులక్రందునఁ ఁ జిక్కువడుచు
నేర్పులు గడఁగిన ఁ నిరతంబు లై చెల్లు కామతంత్రంబులఁ ఁ గళకు లగుచుఁ
గోర్కు లేచినఁ ద్రిప్పికోనునిద్రియంబుల యక్కఱ దీర్పంగ ఁ నడరఁ బడుచు
మెచ్చులు వచ్చిన ఁ మిగుల నానందించు మనములతలహోత ఁ కనువుగొనుచుఁ
తే. దనివి వొందిన నల్లన ఁ తల.పు మగుడ, వేడుకలయెడఁ గొనరుల ఁ వింతతమక
ములకు మొదలైనఁబొదలుచుఁ నెలఁతుకయును, మనుజపతియునొనర్చిరి ఁ మదనకేలి.

క. ఒండొరువులమదనకళా, పాండిత్యము మెచ్చమియు నెఁపం బిడ నెఱమై
యొండొరులకు నానంద మ,ఖండము గావించురతము ఁ కైకొండు తగన్. 77

సీ. తూలెడునునుగురుల్వోలెంచుఘర్తాంబువులఁ దోఁగి నుదుటిపై సమలగుచుండ
లలిసొంపువెంపునఁ ఁ బొలయక కనుదోయి నానుచు నెడనెడఁమ్రాసుపడఁగఁ
గుచములనడుమఁ దూఁగెను నున్న హారము లల్లన చను మొనలందుఁ గ్రాల
బెడఁ గొంద నల్లాడు ఁ తొడవులమెఱుంగులువెడలకయచ్చొటఁగడలుకొనఁగఁ
తే. గేలికడఁక దోడ్తోనడఁగించి యవయ,వములునడలంగఁజేయుచువచ్చుచొక్కు
లేతదమిఁ గ్రొత్తచెన్నొందఁలేమచంద,మధిపుడెందమానందఁమయంబునేసె. 78

- క. మఱపు ముసుగువడ వేడ్కలు, దెఱపులుగొని నిగుడ రెండుదెఱగులచేతం
బాటివోవు నెమ్మనంబుల, నెఱి నిరువురు నలవరింప నేరరు రతులన్. 79
- నీ. మానవనాథుఁ డుగ్ధులఁ గెగ్గిలించుచో సడలుకేల్చిగియించు న కడఁక లేమి
యతివ భూధవునధరామృతం బానుచో దొప్పవాలెఱ యంటుతొట్టుపాటు
నృపతి లేమను గేలి నీవుణత నొరయుచో వెడఁగులై చెయ్యుటనీడుపాటు
వామాక్షి మేదినివల్ల భుఁ గొసరుచోఁ గొదలు పల్కులక్రియఁగూడ కునికి
తే. యెండ్లొరులచిత్తములనాఁటియొలయుచున్న, బొక్కులెక్కుడు నేయంగసోలమడరి
యిరువురును సౌఖ్యరసములఁ న గరువు గట్టి, పోనీచేసినయాపుల న పొల్కులైరి.
- క. భూపాలుఁ డిట్లు మోదం, జే పారఁగ మోహములకుఁ నెల్ల నివాసం
బై పాలించెను రాజ్య, శ్రీపెం పభిరామముగ నశేషధరిత్రన్. 81

— సీతాజేవి గర్భము దాల్చుట. —

- ఉ. అత్తల కెల్ల భూరివిసయంబునఁ బంపు దగంగఁ జేయుచుం
జిత్త మెలర్ప నాథుఁడనీయుచు బాంధవతుష్టి నేయుచున్
విత్తములన్ మహీసురుల న వేమలుఁ దృప్తులఁ జేయుచున్ మహా
దాతైగుణాలి నొప్పె వసుధాసుత నిత్యశుభంబు పెంపునన్. 82
- క. సమృదమున భూచక్రము, తొమ్మిదివే లేడు లేలి న తుది రాముఁడు దా
నెమ్మనమున నినకులము ధృ, వస్తుగ సత్పుతులఁ బడయఁపలే నని తలఁచెన్.
- ఆ. తొమ్మనూటిమీఁదఁ న దొంబదితొమ్మిది, వర్షములకు నంత న వసుధపట్టి
యతిథివిప్ర దేవపితృతర్పణంబుల, గర్భమహిమఁ దాల్చెఁ న గౌతుకమున. 84
- క. అంత నొకనాఁడు లీలం, గాంతారత్నంబు నాథు న కడ మెలఁగఁగ నే
కాంతంబునఁ గనుఁగొని యత్యంతమనోమోద మడర న తఁ డిట్లనియెన్. 85
- నీ. చంద్రికపైఁ బర్వతాకాశపల్లకవోలే వెలఁది నీయంగంబు న వెలుకఁ బాతె
హేమకుంభములపై న నింద్రనీలములట్లు కాంత నీచను మొనల్ న గప్పు మిగిలే
వెడవాడులీలారవిందయుగ్మముమాడ్కి సుదతి నీకనుఁగవసోల మండె
బెన్నిధిఁ గాంచిన పేదచందంబునఁ బొలఁతుక నీకొను న పొదలుకొనియె
ఆ. లలన నీదుచెయ్యనీలలసంబు లయ్యె ల, తాంగి నీదుమందయానలీల
జడను దాల్చె గర్భ న సంపదకలిమి నీ, యందుఁ దేటపడియె న నిందువదన. 86
- ఉ. మొగ్గల మైనకోర్కీ దుదిఁముట్టఁగ నుత్సవలీలఁ జూడ నా
కగ్గము గాఁగ వంశము సుధాంశుఁడు గల్గిన రాత్రివోలే నీ
విగ్గురుగర్భసంపద వహించియుఁ జెప్ప వదేమి, నాపుడున్
లేతనవృన్ గదిసెం గమలాననముద్దుమోమునన్. 87

— రాముఁడు కోరిక యడుగఁగా నీత గంగాతీరవనములకుఁ బోఁగోరుట. —

లజ్జ వాపి వసుధాపతి మేవడి యైనమాటపొం
— 88 —

దునఁ దగఁ జేరి కోరికలు ॥ దోచుతెఱుంగఁ గెలుగఁ దలంచి, య
ల్లన యడుగంగ సమృదవిలాసమునేఁజ్ఞెఱ నెఱ్ఱెగంబు నూ
తనరుచి నొప్పఁగా వికచతామరసానన వేడ్క నిట్లనున్.

83

శా. సింగంబుల్ మునిబాలకుల్ దిరుగుచోఁ ॥ జెయ్యెడి మోఱ్ఱియ్య సా
రంగంబుల్ దిరుగఁ దపోధనసతుల్ ॥ రాజీవముల్ గోయుటల్
రంగద్వీచులఁ బద్మముల్ మెఱయఁ ధర్మప్రీతి మై జూచుచున్
గంగాతీరముకానలోనఁ దిరుగంగఁ గొతుకఁ బయ్యెడిన్.

89

ఆ. అనిన రఘువరేణ్యుఁ ॥ డవ్వుటలకు నియ్యకొని లతాంగి నీవు ॥ గోరినట్ల
చేయు లెంత వెద్దరశీఘ్రుంబ యచటికిఁ, బుచ్చువాడ ననుచు ॥ నిచ్చమెఱసి. 90

క. ఆసతికడ సరసంబుగఁ, బాసి నడిమికొలువునకు నృపాలుడు సనినన్
దాసి నిరంతరమును నే, వాసాఖ్యముఁ బొందఁ బడయువాఁడు పీఠిన్.

91

— రాముడు సర్వసచివులవలన లోకాపవాదము నెఱుంగుట. —

క. పాడసూపి యుచితముగ నలుగడ నల్లన చేరి కొలువఁగాఁ దగుమాటల్
వాడమినసమయంబునఁ బతి, పడుచుంబైదలను బోవఁ ॥ బనిచి నయమునన్.

92

తే. పుల్ల రాజీవదళములఁ ॥ బొల్ల నేయు, వెడఁదకన్నుల నునుఁగాంతి ॥ వెల్లిగొనఁగ
నర్తసచివుల మొగములునగుచుఁ జూచివారిలో భద్రుఁడనియెడువానితోడ.

శా. పారశ్రేణియు భూజనంబు నను సఖావించి కీర్తించునో
నేరం డున్నదఁ డంచు లాఘవముగా ॥ నిందించునో దీని నీ
వేరూపంబున వింటి, విన్న తెఱు గొక్కిం తేని బోసక వి
స్తారం బొప్పఁగఁ జెప్పు మన్న నతఁ డున్వృత్తిమై నిట్లనున్.

94

మ. జనకుం డానతియీఁ దపంబునకు నిష్ఠం గానకుం జన్న పెం
పును దుశ్శఖం బొకయింత లేక, లవణాంబోధిం గళామాత్రఁ గ
ట్టినసామర్థ్యము దేవబృందమునకున్ ॥ డెందంబుపై రా యనం
జనునాపంక్తిముఖున్ వధించినమహోత్సాహంబుఁ గీర్తింపఁగన్.

95

క. కలయంగ నెల్ల యెడలం, బలుమాటును విందు ననినఁ ॥ బ్రమదం బెసఁగం
గల దున్నరూప యిది నీ, నలుకులు మాకెక్క నని నృపాలుడు మఱియున్.

96

తే. తొలుత రాజ్యంబు నేయంగఁ ॥ దొడఁగి మనము
వివిధవర్ణాశ్రమంబుల ॥ వృత్త మరసి
యలవరించుచోఁ గొందఱ ॥ కహిత మగుటఁ
గొన్ని మాటలు పుట్టక ॥ యున్నె యనిన.

ఉ. ఈయనుమాన మేటికి నశరేశ్వర మీపరిపాలనక్రియో
పాయము ధర్మనిష్ఠయుఁ గృపాగుణమున్ వినయంబు పెంపుచున్

న్యాయవిశోధనంబును నియంత్రితసత్యవచోవిలాసముం

బాయక విందు నెందు సరిభంజన సూరిజనానురంజనా.

98

చ. అనవుడు భద్రుఁ జూచి ముద్రమందుచు రామధరాధినాథుఁ డి

ట్లనియె మదీయసంస్తుతులు శ నన్నియుఁ జెప్పితి కీడుమాట నె

ప్ప నగునొ కాదొ నాక ననుఁ శ బాపము సుట్టక యాండ నేమి గ

ల్లినఁ గలయంతవట్టును శశిల్బిషమానస చెప్పు మేర్పడన్.

99

క. అనుటయు నతండు వెలవె, ల్ల నగుచు డెందంబు గొందలం బందఁగఁ జె

ప్పను జెప్పకుండ నేరక, యనుమానముతోడ నిక్క శ డక్కడవడిసన్.

100

ఆ. అధిపుఁ డింగితజ్ఞఁ శ డై యితఁ డొప్పని పలుకు వినఁగఁ జెప్ప శ నలికియున్న

వాఁడ్యుగొంకుఁ బాపవలయుఁబొమ్మని తన, యెదఁ దలంచి యతనిశీట్టులనియె.

క. లోకులమాటలు నెప్పిన, నా కెగ్గగునే ప్రియం బోనర్పహితుఁడ వై

నీకింత వెలవ నేటికి, నేకాంతం బయినచోట శ నే నడుగంగన్.

102

ఆ. కీడు గాంచి మనల శ నాడెడువారల, నోళ్లు యిడుపఁగా మనోముదంబు

నొందుఁ గాన దీననొండెగ్గు లే దని, తఱిమి యడుగుటయును శ వెలపుఁబాసి.

క. ఇతఁ డెటు నెప్పు నొకో నా, మతి గలఁగెడు జనులపనులు శ మఱవక యుచిత

స్థితి నడపుదు నని తలఁకెడు, పతి కాతం డెలుఁగు రాలఁపడ ని ట్లనియెన్ 104

సీ. ఎల్లలోకంబులు శ నెలుఁగ నత్యంతదురాచారుఁ డై నదశాననుండు

చెఱఁ బట్టికొనిపోయి శ యటిముఱి బెద్దకాలంబేనిఁ గేలివనంబులోన

నునిచిన నున్నయాజనకరాజాత్మజ నెడ నించు కేనియు శ నెగ్గు గొనక

ధైర్యంబు వాటించుతలపు వోవిడిచి మన్నధగోచరుం డయి శ మగుడఁ దెచ్చి

ఆ. యనుగలంబు నేసికొని యున్న వాఁ డని, యజ్ఞ లయినజనము శ లాడుచుండ

నెల్ల చోట విందు శ నింతనిక్కువ మని, పలుకుటయును రఘున్యపాలకుండు.

క. సుఱసుఱ డెందము సూఁడిన, తెఱఁగున నొక్కింత స్రుక్కి, శ ధీరుం డగుటం

గొఱతవడ కుండ వినుటకుఁ, తెఱవారల కీట్టు లనియెఁ శ బ్రియవదనుం డై.

క. మీరలు నాసత్కిర్తియ, కోరుదు రేప్రాద్దుఁ గాన శ గురుదురితపరి

హారము నేయం దగు నే, నీరూపమ యగుట నిశ్చయింపఁగ వలయున్. 107

చ. అనుడు విషాద మంది విజయూదులు డేవ భవచ్చరిత్ర మ

త్యనఘము దీనిఁ జూచి చెడఁనాడఁగ నాలుకయెట్లు లాడు దు

ర్జను లగువారు కొందలు విచారవిహీనత నిట్లు వల్కఁగా

విని విని వారిమాటలకు శ వేసరి యుండుదు మెప్పు నెల్లడన్.

108

— లోకాపవాదభీతుఁ డై రాముఁడు తమ్ముతో నాలోచించుట. —

ఉ. నావుడు మూర్ఖవచ్చినమనంబునకుఁ ధృతి యూత యిచ్చి సం

భావన వారిఁ బో బనిచి శ పార్థివముఖ్యుఁడు దల్లడంబునం

దావుకొనంగ లేక తనతమ్ముల నప్పుడ పిల్వఁ బంచి నా

నావిధచింత ముట్టికొనినన్ వెగ డందుచు నార్తమూర్తి యై.

109

ఆ. అధికవినయ మెసంగ నాభరతాదులు, నగరి కేగుదెంచి నరవరేణ్యుఁ
డేకతంబ వీకు నీకాడువగలచే, వందుచుండఁ జేర నవచ్చి వచ్చి.

110

సీ. తారలు లేనిసురధారోచియునుబోలె నొంటి యేలాకొ నృపుఁ డున్న వాడు
చిత్రరూపంబున నెలొకటో పతిమూర్తి నివ్వెఱ పాటు నొందె
సాపరాధులఁ జూచు న నల్లలకో రాజు మనమిడిచూడ్కులనమగుడఁ బెట్టె
|| గొముది పైఁ బర్వత కమలంబుచాడ్పున విభుముఖం జేలొకటో విన్న నయ్యె
తే. ననుచునల్లనిమాటల నక్కమాదు, లుత్తరము లేనియడుగుటలొండొరువుల
నడుగు చంతంత నిలుచుచునగ్రజన్మపాలి కేతెంచి భక్తిమైఁ బ్రణతు లైరి.

చ. తగఁ బ్రణమిల్లినం దనదుఃతమ్ముల నందఱఁ జూచి వేడి పై
నెగయుకరంబులం గొని మహిపతి యల్లన యెత్తి బాష్పవా
రి గడలుకొన్న నాగుచు శరీరము నేలకు వ్రాల వచ్చినన్
మగుడఁగ నిల్పుచున్ వెగడురమాటలు గుత్తుకలోనఁ బట్టుచున్.

112

క. ఈరాజ్యసంపదున్నతి, మీ రిచ్చినయదియ నాకుమీర విపత్నం
తారకులును జుట్టంబులు, మీర చెలులు మీర ధనము నమీర తలంపన్.

113

క. కావున నెయ్యది పుట్టిన, మీవలనన తెగువ యగుట నమీర కెఱింగింపం
గావలయు లోకజననిం, దావాదము తెఱంగు వినుడు నతాత్పర్యమునన్.

114

క. అనుతనమాటకు మున్నీ, మనుజుపతికి నింత యేమి నమాడ్కినొకటో నేఁ
డనువగ డొలాందోళిత, మనుస్కు లై యున్నయక్కనూరులు వినఁగాన్.

ఉ. రావణునింట నుండఁగ ధరరాసుత నే మరలంగఁ దెచ్చిసం
భావన సేత కష్ట మనిపల్కిరి, చూచితె లక్షణా మహా
దేవుడు బ్రహ్మయున్ మునులు నదేవగణంబులు మెచ్చ నయ్యెడం
బావకుఁ డిచ్చె నాకు సత్తా బాపపుమాటలు పుట్టె నియ్యెడన్.

116

ఉ. వేపురు నేల నేను బృథ్వీసుతచిత్తము పెం వెలుంగ నే
భూవలయంబు సంచలతఁ నబొందిన, వారిధి మేర దప్పినన్
దేవనగంబుపాఁ తగలి నతెల్లిన నం దొకకీడు గల్గినే
యావనజాతీ నిట్లు నెడ నాడిన నక్కట నోరు పున్నదే.

117

— లోకాపవాదమునకై రాముడు సీతను విడనాడ నిశ్చయించుట. —

ఉ. ఐనను మీకు నొక్క తెఱఁగ నస్థలితంబుగ నేను జెప్పెదన్
దానికిఁ గాదు నాక, భువనంబులకున్ నను శుద్ధుఁ జేయుఁ డ
జ్ఞానకీ నెల్లభంగుల నోజంబుగ నిప్పు పరిత్యజించినం
గాని యకీర్తి వాయు దటుగదాని నోళ్లులు మూయవచ్చునే.

118

- క. జడమతు లయినజనంబుల, వెడమాటలు మాన్పు నిదియ శ వేర వెబ్బంగి
సడికంఁజె జావు మే లని,యెడివలుకు ధలంప వలదె శ యిలఁ బురుషులకున్
- ఆ. పూని జీవితంబు శ లై న మి మ్మైనను, వలయుచోట విడువ శ వచ్చుఁ గాని
వర్తనంబు గౌరవం బొకయించుక, యైన విడువ దుస్సహంబు నాకు. 120
- క. ఒకభంగిఁ బాపిఁగొన రా,దొఁగొ మిథ్యానింద యనుచు శ నొండుదెఱుగు మీ
రకుటిలచిత్తుల రై చూ,డకుఁడీ నామదికి సంకటం బిది యెల్లన్. 121
- క. ఏ నెఱిఁగి యయిన నెఱుఁగక, యైనను నితైఱుఁగ నిశ్చయము నేసితి నా
యాన సుఁడీ,నాకడ్డము, గా నొకపలు కై నఁ జెప్పఁ శ గడఁగితి రేనిన్. 122
- చ. అనవుడు వార లొండొరులయూనముల్ గలయంగఁ జూచి య
జ్జనపతి తెంపు వాపెడువీచారము చిత్తములం దొకింత యై
నను మొలతేర కవ్విధమునం దమనిశ్చయ మైన లేకయే
మనియును బల్కురాక వెఱిగందఁగ వెండియు నాతఁ డిట్లనున్. 123
- ఉ. సూక్ష్మముగాఁ దలంచినవిశుద్ధచరిత్రము దుగ్గిఁపాతువే|
లక్ష్మీయుఁ బ్రాణముల్ సరియె శ లజ్జకు,రిత్రవిచార మేటికిఁ
లక్ష్మణ యెల్లి నీవు చటులస్థిరవాజులఁ దేరఁ బూన్చి యా
పక్షలనేత్రఁ గోరిక నెసంబునఁ దోఁగొని పాము కానకున్. 124
- క. ఇమ్ములఁ జని గంఁగాతీ,రమ్ముతపోవనములందు శ రమియింఁగ నా
సమ్ముఖమునఁ గోరినయది, యమ్ముద్దియ నచటి కనుప శ నగు సుకరముగాన్. 125
- క. కొని చని వాల్మీకితపో, వనపరిసరభూమిఁ ద్రోచి శ వచ్చెడి,దయ్యం
గనకును నాకును నిదె విధి, యనుమానింపకుఁడు నిశ్చయం బైనయెడన్. 126
- క. అని పలికి తనదు తెగువకు, ననుజన్తులు తలలు వాంచు శ టనుమతిగాఁ గై
కొని,వారి నిండ్లకును బో, బనిచి యచటు వాసి ధరణిపాలుం డరిగెన్. 127
- క. ధాత్రీపతి కనుజులకును, నేత్రంబులబాష్పవారినీద్ర నుడువ నా
రాత్రియొకభంగిఁ జనిన,సు,మిత్రానందనుఁడు వంత శ మిగిలినమదితోన్. 128

—౧౩ రాముఁడు లక్ష్మణునివెంట సీత నడవులకుఁ బంపుట. —

- చ. దివసముఖోచిత క్రియలు శ దిగ్గన సల్పి సుమంత్రుఁ జూచి దా
నవకులమర్దనుండు రఘునాయకుఁ డెక్కురథంబుఁ బూన్పు గా
రవమున దేవి నిర్జరతరంగిణిపాంతఁ దపోవనంబులఁ
వివిధవినోదముల్ సలుపు శ వేడుక నాథుఁడనజ్ఞ నేగెడున్. 129
- ఆ. అనుడు నతఁడు గడఁక శ నరదంబు సక్కగాఁ, బెట్టి ఘోటకములగట్టి తెచ్చి
సవినయంబు గాఁగ శ సౌమిత్రిముందట, నిలిపె నంత మేదిసీవిభుండు. 130
- క. అడ లడఁచి నెవ్వనంబున, వెడతెల్లి వాడఁగూర్చి మాట శ వేర్పడ కుండం
బిడిముడిఁడక నయంబున, నెడమడు వొక్కింత లేక శ యిట్లను సతితోన్. 131

- చ. పొలఁతుక గంగచేరువతఃపావనభూములు సూడ నీమదిన్
మొలచినకొతుకంబు దుదిముట్టఁగ లక్ష్మణదేవు నిన్ను నం
దులకు మనోముదం బెసఁగఁగఁ దోకొని పో నియమించితిన్ సము
జ్జ్వలమణికాంత మైనరథసత్తమ మెక్కుదు రమ్మ నావుడున్. 132
- ఉ. అక్కట నాదువేడ్కకుచితానుచితంబులు సూడకే విభుం
డొక్కతలంపువాఁ డయి సముత్సుకతన్ నను దవ్వు వుచ్చఁగా
నిక్కమ యియ్యకో లరయ శ నెయ్యము తియ్యము గాచె యంచు నిం
పెక్కఁగ రాముడెంద ముడు శ కెక్క రథంబు లతాంగి యెక్కినన్. 133
- ఉ. అత్తటి నున్న ధైర్యమున శ కచ్చెరువందుచు జీవితేశుహృ
ద్వృత్త మెటుంగమిన్ మదిని శ దీనికి నమ్ముట కుమ్మలించుచుం
జిత్తముభేద మాననముఁ శ జెందిన మాన్వఁగ లేక లక్ష్మణుం
డుత్తల మందు చున్న విభుఁ శ డుగ్ధలి కాతనిఁ జూపి యిట్లనున్. 134
- ఉ. దూరము నాక ఘోరవనదుర్గతలంబులఁ గేలి సల్పఁగాఁ
గోరెడుభాషలం బ్రియలఁ శ గోరియట్టుల వుచ్చరాజులన్
ధారుణి నెందుఁ గాన మని శ తా మును దీనికి నడ్డపెట్ట నే.
బోరితమాడి యిట్లు నినుఁ శ బుచ్చుట కల్గినవాఁడు సూచితే. 135
- క. అని తనమొగ మొప్పుమి క, మృచుజేంద్రుఁడు నెపము దప్పి శ మా టాడినఁ దా
నుచు దదనురూపవచనము,లను సంభాషణ మొనర్చె శ లక్ష్మణుఁడు దగన్. 136

— ౭ శ్వా సాం త ము. ౭ —

- ఉ. పుణ్యుఁడు భారతీభవపూతవికాసముఖారవిందలా
వణ్యుఁడు దీప్రకోపదవశవహ్ని నిరర్గళదగ్ధశాత్రవా
రణ్యుఁడు మానసీహృదయశరంజననైపుణరూఢరూపతా
రుణ్యుఁడు భీతివిహ్వలవిరోధిశరణ్యవరణ్యుఁ డున్నతిన్. 137
- క. దుర్జయవైరిధరాధిప, తర్జననిస్సాణగర్జితస్ఫురణుం డ
త్యూర్జితబాహుసంపదు, పార్జితవిఖ్యాతకలియుఁ గార్జునుఁ డెలమిన్. 138
- మాలిని. వితరణఖని యుద్య శ ద్వీరశృంగారలక్ష్మీ
పతి రతివరలీలా శ మ్రంగకృత్సంగతాంగుం
డతులితమతివిస్తారోష్ఠ దేవేజ్యుఁడిజ్య
ప్రతిదినపరితృప్తి శ ప్రాప్తసప్తార్చి థాలిన్. 139
- గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బైనయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునం
దప్తమాశ్వాసము.)

శ్రీ ర స్తు.

ని ర్వ చ నో త్త ర రా మా య ణ ము

న వ మా శ్వా స ము.

వాణీకీర్తివ్రత

తీవేష్టితమూర్తి వసుమతీదై వతమో

దావహుడు కల్పకస్ప

ధావిజితుడు మనుమసిద్ధిధరణీశుఁ డొగిన్.

1

క. జననాథుఁ డుడుగరలు భూతనయమనం బలరఁ గట్టి తగ నొప్పించెన్
మునివరులపత్నులకు నిష్ఠుని మణిమయభూషణాంబరగాదులు ప్రీతిన్.

2

తే. ఇవ్విధంబునఁ దనతలం శ పించుకంత, యైన జానకి యెటుఁగనియట్లు గాఁగ
బాలతోడ విషం బిడతపగిది ననిచి, పుచ్చి రాఘవుఁ డుల్లంబు శ నొచ్చి మరలె.శి

—● లక్ష్మణుడు గంగాతీరవనములకు నీతను దోడ్కొని పోవుట. —●

చ. లలితగతిన్ సతోయకమాలస్ఫుటమార్గమునన్ శరీరర
క్షలు వినయంబుతో నడపి శ గౌరవ మొప్పఁగ భక్తివెంపుమై
నలయక పంపు నేయుచు మహాశ్రమభూములు వీడుపట్టుగా
లలనఁ దగన్ సుమంత్రుఁడును శ లక్ష్మణుఁడుం గొని పోయి రిమ్ములన్.

4

క. చని చని జనకతనూభవ,తనతనవున దుర్నిమిత్తతతి గలయఁగఁ దోఁ
చిన ని ట్లనియె సుమిత్రా,తనయనితో నెమ్మనంబు శ దలఁకుచు నుండన్.

5

ఉ. తప్పక మున్ను గన్గొనువిధంబ యమంగళసూచకంబు లే
నిప్పుడు నాశరీరమున శ నెన్నియొ కాంచితి సంతరంగముం
ద్రిప్పికొనం దొడంగెఁ బతివెక్కున బంధులవెంట భృత్యులం
దొప్పమి యేమి వాటిలుట శ కో వెఱ పయ్యెడు నాకు లక్ష్మణా.

6

క. అనవుడు నమ్మాటలు గీటునఁ బుచ్చుచు నశఁడు లలితఁడోలాయతవీ
చినచయసుభగాకృతి యగు, ననిమిషనదెఁ చేర నరిగె శ నత్యంతధృతిన్.

7

ఉ. అయ్యెడ రేవుబోయలఁ బ్రయంబుమెయిం బిలిపించి దేవకిం
జయ్యన నోడ వెట్టు మనిశాంతతఁ బిల్చి సుమంత్రుఁ జూచి సీ
వియ్యెడ నున్ను తే రనుచు శ నిలని డించినఁ బోతపాత్ర పై
కొయ్యన పోవఁ దాను కని శ యుత్తరణక్రియ నిర్వహించినన్.

8

ఉ. సంతస మందు చున్న రఘునాథుడు దేవికి లోకవాదవృత్తాంతము నన్న దక్ష బిలిచి యన్న తెఱంగును దత్తపావనోపాంతము గావునం దెలియఁబల్కు దలంచుచు నల్లఁ జేరి యత్యంతవిషాది యై రఘువరానుజుఁ డాత్మ చలించు చుండఁగన్. 9

శా.నా కింకణ మరణంబు కార్య మిటు లనన్మాయ ప్రవృత్తాత్మఁడై కాకుఁడైన న్యయదీపకుండు నను లోకత్యాజ్యఁ గావించె నంచాకాంతాతిలకంబుపాదముల పర్యంతంబుగాఁ బుణ్యగణ్యాకారం డిలఁ జాగి మ్రొక్కిన మనం య బాకంపముం బొందఁగాన్. 10

ఉ. కారణ మేమి నన్ను దశశకంతకులాంతకుఁ డెగ్గు వల్కెనో నేరమి గల్గెనో యకట యిక్కము నా కెఱిగింపు మిట్టిదుర్వారమనోవ్యథం బొరయునవాడవు గావు వివేకవిశ్రుతాచారుడ వై ననీ వని విశాలవిలోచన గారవించినన్. 11

ఉ. ఇతైఱి గాచరించుటకు నే నిది యేటికి నియ్య కొంటి నీయుత్తమురాలి నోఁ బలుక ! నోహగ వచ్చునె యంచు వెండియుంజిత్తము గూడఁ దెచ్చుకొని యెప్పుక పో దని నిర్ణయించి డగ్ధైక వెట్టి లక్షణుండు యోమలిఁ జూచుచు నశ్రు లొల్కుఁగాన్. 12

— రాముండు లోకాపవాదభుక్తఁ డై విడనాడినవృత్తాంతము సీతకు లక్షణుఁ డెఱిగించుట. —

శా.ఏ నిం కేమని చెప్పుదున్ రఘుకులార్థిశున్ జగం బెల్ల నీకై నిందింపఁగఁ జాల నొచ్చి యది మిథ్యావాద మైనన్ సమాధానం బేర్పడఁ జేయ కున్న నిజవృత్తం బెంతయున్ దూషితంబై నీచత్వము రాక తక్కదని యూహాపాహసం వేది యై. 13

క. పురజనులభూజనంబుల, పరివార్తం బొండుభంగి య బాయమి జీవస్మరణం బగుచున్న భవద్విరహంబున కియ్య కొనియె య విభుఁ డధికధృతిన్. 14

ఉ. ఏకత ముండి నన్ బిలిచి యేర్పడ నింతయుఁ జెప్పి తేరిపై వే కొనిపోయి నీవు పృథివీసుత కోరికయట్ల కాఁగ వాల్చికులయాశ్రమంబునసమీపమునన్ మనకృత్యనిశ్చయంబాకమలాక్షికిం దెలుపున మన్న నృపాలకునాజ్ఞ నేసితిన్. 15

క. ఆశ్రమ మల్లదె మునిచర, శాశ్రయవు నిరస్తశోకవై యుండు జగద్విశ్రుతి యగు నీపతియును, నాశ్రమవిరహితుడ యింక య నని పల్కుటయున్.

— సీత తన్ను భర్తవిడనాడినందులకై చిలించి లక్షణునితో నయనిష్ఠురంబు లాడుట. —

క. తాలిమిఁకొలఁదులఁ బోవని, వాలాయపుదిగులు గుండెన్ ప్రయ్యఁ గదిరిసంగి లెడపినజంత్రముక్రియ, నేలపయిం బడియె మేదిసీతనయ వెనన్. 17

- క. పడి మూర్ఖిల్లి మగుడ నొక, వడికిం దెలివొంది బాష్పవారి గనుగవం
గడలుకొను చుండ వాతెఱు, దడుపుచు వెలవెల్ల నగుచుఁ శ దల్లడపడుచున్.
- క. పలు కుడిగి పెద్దప్రాద్దా, కులదృష్టి మఱుదిఁ జూచుఁ శ గొండాక నవ్వుం
దలయూచు ముక్కుపై నం, గుళమిడు వెఱుగందు వగలకం గొలువిచ్చున్. 19
- ఆ. సందియంబువడ విశచారంబునకుఁ జొర, మాటు వలుక నొండు శ మాడ్కి నేయ
వెరపు గాక పిడుగు శ ప్రేసినయ క్షై న, మాట కియ్యకొనుచు శ బోటిపలుకు. 20
- క. అగుఁ గాక యట్లు చేసెద, జగతిపతివనువునేసి శ చను నీవును నీ
తెగువ రఘుపతికి నీకుం, దగ వఁట యే ననెడి దేమి శ తమ్ముడ చెపుమా 21
- నీ. అఖిలధర్మస్థితి శ నవచారి యందునే యావనంబునఁ దప శ మాచరించె
గరుణాసముద్రుఁడుఁ శ గాఁడందునే యట్టి యపరాధిఁ గృతక వాయుసముఁ గాచె
నాశ్రితరక్షమై శ నర్థి లేఁ డందునే పగతుతమ్ముని రాజ్యోపదవి నిల్వె
బాటించి నన్ను సంభావింపఁ డందునే నాకుఁ గా నెన్నియోత్సములొ చేసె
తే. బతి జనించినకోలెను శ బరహితైక, లోలమతి యొడల్ సిదిమినఁ శ బాలు వచ్చు
నాతఁ డిదికార్య మని నిశ్చయంబుచేత, నాయభాగ్యంబ యొండాక శ వేయు నేల.
- క. ఇడుమలు గుడువఁగ బుట్టిన, యొడ లిది యిటు లోపుఁ గాక శ యొడ్డులు నాచే
బడిరి తొలుభవమునం ది, ప్పాడు తత్ఫల మంద కున్నఁ శ బోవునె నాకున్. 23
- ఉ. ఉల్లము పొక్కునెవ్వగలకోటఱి యే మరణంబు గోరినం
జెల్ల దె జాహ్ను వీసలిలసేచన మూర్ధ్వగతి ప్రదంబు సం
పుల్లయశోభిరామ మగుభూపతివంశము నిల్పునంతలో
నొల్ల దురంతదుఃఖముల శ కోర్పుట మేలు దలంచి చూడఁగన్. 24
- చ. అతులితపుణ్యమూర్తు లగునత్తల కెల్లను నేను భక్తి మ్రొ
క్కితి నెఱిఁగింపు సూర్యకులకేతువు నా విలసిల్లురామునం
తతి భరియించి యున్న యది శ దానికి శోభన మందఁ గచ్చప
స్థితి నయినం దలంపునయ నేయుండు మీ రని యప్పగింపుమా. 25
- క. జనపతికి నింక నే నే, మని చెప్పిన నేమి యగును శ నది గడచనె నై
నను నూసువోక వెండియు, ననియెద నొకమాట రఘునా రానుజ నీతోన్. 26
- చ. తనమది నొక్కయుమ్మలిక శ దక్కిన మంచిది దానిఁ బాపఁగా
నని తలపోసి చేయుపని శ కక్కట యేచును లోను గానె నా
కు నెఱుఁగఁ జెప్పి పొ మ్మనుటకం దగనే మొగమాట లేక మ
న్ననయెడ నైన రాజుల మనంబులు ద్రిప్పగ బల్చి గల్లనే. 27
- క. కానిష్టు నాకుఁ జెప్పినఁ, గానియ కా దధిపువనువు శ గడతేర్పఁగ నే
బూనినపని యిది నీవును, బూని యొనర్పు టది యెల్లఁ శ బొచ్చెమె చెపుమా.

తే. పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబుఁ శ బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియుఁ దండ్రీయుఁ శ బతియ గురుఁడు
పతియ దైవంబుఁ గావున శ నతనిఁఁ పా
నర్పుటయ కాదె ధర్మంబు శ నాతి కరయ.

29

ఉ మేనికి నంతవంతఁ బడ శ మిక్కిలి కాటియఁ బెట్టి నొంపఁగాఁ
బూనితి నోర్వ కున్న నది శ వోవునె యట్లు జగంబువారలున్
మానము లేక యీ తులువమాటల నాదెస నాడ దుస్సహం
బైనది దీని మానుపునుశపాయము చొప్పుడ దేమి సేయుదున్.

30

మ అను చుండన్ మలుమాట వల్కక సముద్యద్భాష్యుఁడై లక్షణుం
డినవంశాగ్రణిదేవిపాదయుగళం శ బీక్షించి ధాత్రీతలం
బును ఫాలంబునఁ బొంద మ్రొక్కి వినయంబుం దీప్తశోకంబు నె
మ్మనముం జుట్టుకొనం బ్రదక్షిణముగా శ మందప్రచారంబునన్.

31

క. వడి నంటఁ దాఁకుబలితపుటడలున రూపఱినమనముననం దోరిమి పాఁ
తెడలి వెనఁ బురికిఁ బోఁ దెగు, వడరిన వావిడిచి దిక్కు శ లద్రువ నఱచుచున్.

—● లక్షణుఁడు సీతను గంగ దాటించి పురమునకు మరలుట. —●

చ. అరిగి మరుత్తరంగిణియూపాంతము డాయుచు రోదనంబుతో
చెరయఁ గిరాతు దీనమతిఁ శ బిల్చి తదాహితయానపాత్ర మా
తురగతి నెక్కి యద్దరికి శ ధూతకళంకుడు వోయె మేదినిం
బొరలుచు నోడది క్కరయు శ భూతనయం బలుమాటుఁ జూచుచున్.

33

క. చని యరద మెక్కి యల్లల్లన పోవుచు నిలిచి నిలిచి శ లక్షణుఁ డయ్యం
గనఁ బొరిఁ బారి మరలి కనుం, గొనుచుండఁగఁ గోమలియునుగొందలపడుచున్.

సీ. ము న్నా తెఱంగున శ నున్నట్టియే నిప్పు డిమ్మెయి వనమున శ కెట్లు వోదు
నిది యేమి యొంటిమై శ నేతెంచి తనిన నెప్పాట నే మలుమాట శ వలుకనేర్తు
నెవ్వరితోడ నే శ నేమని యీదురవస్థ మాటికిఁ జెప్పి శ వనరుదానఁ
బతి యిట్లు వాసిన శ కతము న న్నడిగిన నేను ద ప్పేదిగా శ నేర్పరింతు

ఆ. మునిసతీజనంబు శ ముందటఁ గొంకక, యెవ్విధమున మెలఁగి శ యిచట నిలిచి
కాల మెట్టిభంగిఁ గ గడపుదు నేనని, యడలి యేడ్చుచున్న శ యవసరమున. 35
వాల్మీకి సీతపుత్రాంతము మునిపుత్రులవలన విని వచ్చి తనయాశ్రమమునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట.

క. మునిపుత్రకు లేటికిఁ జని, చని యయ్యెలుఁగునకుఁ జేరి శ చంద్రాస్యఁ గనుం
గొని యటఁ బోవక యరిగిరి, మనములఁగృప గదుర నాశ్రమమునకు మరలన్.

ఆ సరభసముగ నేగి శ సంయమిచరణార, విందములకు నధికవినయ మెసఁగ
మ్రొక్కి మోడ్పుఁగేలు శ ముందట నిగిడించి, యిట్లు మెలుఁగ నతని శ కిట్టులనిరి.

- మ ఒకనారీతిలకంబు గాననములో శ్రీ సుద్దామశోకార్త యై
వికలాలోకన మశ్రుధారలును బృహస్పతిరేణులిప్తాంగముం
బ్రకటాక్రందనమున్ విక్రీకబరీభారంబు వక్త్రాబ్జశో
షకనిశ్వాసగమోష్ణముం గలమవస్థం బొందఁగా నయ్యెడన్. 33
- తే. అరిగి యరిగి కనుంగొనియటఁ జనంగఁ, గాల్లు లాడక మీ కెటుఁగంగఁ జెప్పఁ
బాటు తెంచితిమేమహాభాగుసతియై, నిరుపమోదాత్తమూర్తి యన్నీరజాక్షి. 34
- చ. అనవుడు నమ్మనిప్రవరుఁ శ్రీ డారఘవంశవరేణ్యదేవిఁ గాఁ
దనమహాసీయబుద్ధిఁ గని శ్రీ ధర్మవిధిన్ మహితార్హస్థిపాత్ర చే
కొని రభసంబునం జనియె శ్రీ ఘోరదశాఽరిపాకతప్తచే
తన యగుచున్ మహిం బొరలు శ్రీ తామరసానన యున్నచోటికిన్. 40
- మ. చని సంతర్పణవాక్యపూర్వముగ నాశ్వాసంబు గావించినన్
వనితారత్నము భక్తి నమ్మనిపదదవ్వంద్వంబునం దశ్రులం
గొని పాద్యం బొనరించె నాతఁడు మనఃకోఁభంబు సంధిల్ల ని
ట్లనియెన్ గర్గదికానిరుద్ధవచనుం శ్రీ దై యాసరోజాక్షికిన్. 41
- క. జనకుఁడు తండ్రియు దశరథ, జననాథుఁడు మామ యట విశాలయశశ్రీ
ధనుఁ డగురాముఁడు పతి యట, వనితలతో నిన్ను నెన్నవచ్చునె సాధ్వీ 42
- క. నీవచ్చిన తెఱఁ గెడఁదను, భావించి యెఱింగి నీమహాపనచరితం
బీవెడనూటల నాటడి, పోవుట కత్యంత చింతఁ శ్రీ బొందితి నబలా. 43
- తే. లోకముల నెద్ది యేనియు శ్రీ నాకు నెటుఁగ, రానియట్టిదిలేదు నిర్మలత నొప్పు
నీదుచరితంబు తెల్లంబుఁగాదెరాము, నేరమియచూ వెయింతయు శ్రీ నిక్కమరయ.
- చ. ఇదె మనయాశ్రమం బిచట శ్రీ నీవు వసింపు తపస్వినుల్ ప్రియం
బొదవఁగ నీకు నెల్లపనియుం బరమాదరవృత్తి నాచరిం
చెద రిదె నీగృహంబునకుఁ శ్రీ జేరితి గావున నీదుగర్భ మ
భృదయముఁ బొందు దుర్యశము శ్రీ వోవుఁ బదంపడి నమ్మ మెమ్మెయిన్. 45
- క. కైకొను మర్చన మనవుడు, నాకోపలి దెలిసి యర్హ్య శ్రీ మందుకొనియె సు
క్లోకుఁ డగునమ్మనీశ్వరు, సాకతమున శోకవహ్నిశాంతతఁ బొందన్. 46
- తే. ఇత్రైఱంగున నూరార్చి శ్రీ యింతిఁ దఱిమి, యల్లనల్లన తోకొనియాశ్రమమున
కరుగుదేరంగ నమ్మనీశ్వరున కర్చి, నెదురువోయి తపస్విను శ్రీ లెరఁగుటయును. 47
- చ. జనకునికూఁతు రార్యగుణాశాలిని రామునిదేవి సీత యా
తనికొఱగామి నియ్యెడకుఁ శ్రీ దాపసవృత్తిఁ జరింప వచ్చె ని
వ్వనితకు నెల్లకృత్యము దివానిశముం బరికించి బాంధవం
బు నెఱయఁ జేయుఁడీ యని తపోధనసత్తముఁ డప్పగించినన్. 48

ఆ. ఆతపస్వినులు ప్రియంబున జానకీ, బొదివి యాత్మ వాసభూమి కర్ణి
తోడ గారవించి ఓ తోకొని పోయిరి, మునియు నిజనివాసమునకుఁ జనియె. 49

క. మునినాథుఁ డింతిఁ దోకొని, తనయాశ్రమమునకు నేఁగు ఓ తడ వంతయుఁ దా
నును నిలిచి యాసుమిత్రా, తనయుఁడు గనుఁగొనియె నశ్రుధారలు గవియన్.

— { పట్టణమునకుఁ బోవుచు సుమంత్రుఁడు లక్ష్మణునకు దుఃఖోపశమంబుగాఁ
దొల్లిటికథ యెఱింగించుట. } —

ఆ. ఇవ్విధమున రాఘవేశ్వరుడేవి న, య్యడవిఁ ద్రోచి మరలి ఓ యరిగి యరిగి
యడలు గదిరి యిట్టులనియె సుమంత్రతో, నతఁడు మొగముదీనమగుచునుండ.

క. మనయింటిచేటు సూచితే, మనుకులసత్తముఁడు తొఱఁగె ఓ మైథిలిన్ భూ
జనవాదంబు మహాత్ముల, యనఘచరిత్రమునకంటె ఓ నధికం బగుటన్. 52

సీ. అభిషేకదినమున ఓ నడవికిఁ దపమున కరుగుము నీ వన్న ఓ నట్ల చనియె
నందును నతిశాంతుఁ ఓ దై యుండఁగాఁ దన కోవలి నఱిముఱిఁ ఓ గోలుపోయె
నమ్ముగ్ధ మగుడఁ దే ఓ నని చన్నచోట న నేకవిధం బగునిడుమఁ బడియెఁ
దెచ్చియుఁ బ్రీతి లో ఓ నొచ్చి యొడంబడి మనపుణ్య మేది యిష్టాడ్కిజేసె
తే. నకట పుట్టినకోలెను ఓ నంతకంత, కగ్గలించినదగిఖంబు ఓ ననుభవించు
చున్న వాఁ డన్న యే మని ఓ యుగ్గడింతు, నీమనోగ్ధాని తెగుదలయెద్దిచెపును.

చ. అనిన సుమంత్రుఁ డిట్లనియె ఓ నాతనిపుట్టిననాడ వచ్చి త
జ్జనకునితోడ భూమిసురసత్తము లెల్ల ననేకదుగిఖభా
జన మగు నల్పసౌఖ్యుఁ డగుశౌర్యము ధైర్యము దానశక్తియున్
వినయముఁ గల్గవఱ డగుననిందుడు వీఁ డన వింటి నేర్పడన్. 54

ఆ. పితృవియోగజనితపీడయు ననుజవి, యోగజనితపీడయును సతీవి
యోగజనితపీడయును బొందు వీని న, నంగ వింటి నేను ఓ నరవరేణ్య. 55

క. కావున విధికృత్యము లగు, నీవృత్తాంతముల కింతయేటికి వగవం
జావును జేటును మనుజుల, కావిర్భావంబుతోన ఓ ఘ్ననవి గావే. 56

క. మఱియు నొకమాట యెవ్వరు, నెఱుఁగనియది దశరథునకు ఓ నేకాంతమునం
దఱమఱ లేక దృఢంబుగ, నెఱుకపడం జెప్ప వింటి ఓ నే నొకరుండన్. 57

క. అది రాముఁడు భరతుండును, మొదలుగ నెవ్వరును వినరు ఓ మున్నైనను నీ
హృదయంబుకలఁక యుడువఁగ, మదిఁ గోరుట జెప్ప వలసె ఓ మనువంశనిధి. 58

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డనఁదగు ఓ దుర్వాసుఁ డనుమునీశ్వరుఁడు వసిష్ఠనాశ్రమమునందు
సాంపత్సరిక మైనసత్రంబు నడపంగ ధర్మప్రియుం డగుదశరథుండు
వేడుక జన్నంబుఁ ఓ జూడఁ బోయి మునిప్రవరు లిద్దఱకు నభివందనంబు
సేసి రహస్యగోపీవినోదంబునఁ దత్పరు లగువారుఁ ఓ దాను నచట

తే. నున్న యెడభూపరుడు చనకన్న ప్రజల, యాములై శ్వర్యములుఁదడనంతరంబ
వారిసంతతి తెఱఁగు దుర్యోను నడుగ, నమహిమతోడ ని ట్లనియె నతఁడు.

క. నీకొడుకు లధికబలభ, ద్రాకృతులఁ బ్రవృద్ధి బొంది యాముళ్ళి ల
స్తోకంబులు గాఁ బుణ్యశ్లోకత నేలుదురు మధ్యలోకం బెల్లన్. 60

ఆ. వెలయఁ బదునొకండు వేలవత్సరములు, రాజ్యమహిమఁ బొంది యాముభద్రుఁ
డనుపమానకీర్తి యార్జించి పదపడి, బ్రహ్మలోకసుఖము యబడయువాడు. 61

తే. అన్న రాజ్యంబు నేయంగననుజు లేల్ల, పనులు నడపుచు నీతియనబాహుబలము
మెఱయు వర్తిల్లి యతఁ డేగుతఁడయ తమకు, నవసరంబుగ సద్గతికరుగువారు.

క. చతురమతి రామునకు భూ, సుతయం దుదయంబు నొంది యెత్తు లిరువురు వి
శ్రుతు లగుదు రందుఁ బూర్వజుఁ, డతులితసామ్రాజ్యమునకుఁసభిషిక్తుఁ డగున్.

క. భరతాదు లయునమువ్వురు, నిరువుర నిరువురఁ ద్రిలోకహితపూజ్యులఁ ద
త్పరులం బడయుదు రయ్యాద్గురు నొక్కొకభూమిపతు లగుదు రుజ్జ్వలు లై.

క. అనియెం గావున రాముఁడు, జనకతనూజయు న సౌఖ్యోపరితులు మనకుఁ
వనటకు నించుక యేనియుఁ, బని గా దనవుడును హృదయఁపద్మం బలరన్. 65

క. అలఘురఘునంశమునకుం, దల మాటించుకయు లేమి యతఁడముగా నీ
వలన సమస్తంబుచు నేఁ, దెలిసితి నామనము కలఁక యీతె మహత్తా. 66

క. అని సౌమిత్రి సుమంత్రుని, ఘనపరిరంభణము నేసి యగౌరవమున నా
తనితో సంభాషించుచుఁ, జన నొకపుణ్యాశ్రమంబు యిచ్చి యైవన్. 67

ఆ. అచటి కరిగి మునికృతాధికపూజనంబులఁ బథిశ్రమంబు యిచ్చి నాఁటి
రాత్రి యచటఁగడపిరామానుజుఁడుజన, శ్లాఘ్యమూర్తియగుచుఁజనియెఁబురికి.

— లక్ష్మణుఁడు పట్టణమునకుఁ బోయి యన్నతో నీత నడవిని విడిచి వచ్చితి నని చెప్పుట. —

చ నగరి సమీప మైన నరనాథునిసన్నిధి కోహటించి నె
మొగము వివర్ణతం బొరయ యమోసల నల్లన తేరు డిగ్గి నె
వ్వగ దలకొన్న ప్రే గడరి య్రాలుగతిం దలవాంచి యేగె సౌ
మ్యగుణవిభాసి లక్ష్మణకుమారకుఁ డానృపుఁ డున్నచోటికిన్. 69

చ. చని దీనాననుఁ డైనయజ్ఞనపతిం యిక్కంగఁ దాఁ జూడ నో
పనివాఁ డయ్యును ధైర్య మూఁడి విగళవృష్టాంబు లంతంత లో
నన యింకించుచుఁ దొట్టుపాటు చరణన్యాసంబులం జేర నీ
నినడం జేరి వినముఁ డయ్యెఁ బతిక యీ న్ని రాకకుఁ మీఱఁగాన్. 70

క. నేత్రములు దుడిచికొంచు సుమిత్రాసుతుఁ బెఱకరమున యెల్లన యెత్తె
ధాత్రీవిభుఁడు విషాదా, మాత్రహృదయుఁ డయ్యుఁడా సమాహితుఁడగుచున్

చ. అతఁ డుపవిష్టుఁడై రఘుకులగ్రామి కి ట్లను దేవ దేవి నన్
చితిని భవన్నిరూపితవిశిష్టతపోవసభూమికిం దగ
స్మృతి మునియాజ్ఞ నాశ్రమమునన్ వసియించె జరత్తపస్విని
యుతనవపర్ణశాల నఖిలోపనతార్ఘ్య సగౌరవంబుగన్.

72

క. అని తననిర్వర్తించిన, పని విజ్ఞాపనము నేసి శ పతితో నతఁ డి
ట్లను మఱియుఁ దన్వనోవేదన మాన్పుతలంపునను హితము సత్యము గాన్. 73

— ౭౭ లక్ష్మణుఁడు రామునకు దుఃఖోపశమంబు నేయుట. —

ఉ. ఇట్టివి దైవచేష్టితము శ లేవ్వరికిం గడవంగ రాదు మీ
యట్టిమహాత్ము లుష్టులిక శ లందినచో ధృతి గట్టి చేసి లో
గిట్టక యుండ గీడ్పఱిచి శ శైవ్యక తక్కిన నిర్వహించు పెం
పెట్టొకొ బుద్ధిమంతులకు శ నెక్కుడుభంగిఁ దలంచి చూడఁగన్.

74

క. పెరుగుట స్రగ్గఁగ జవులం, బొరయుట యవశంబు గాఁగఁ శ బుట్టుట చావన్
బెరయుట పాయఁ బదార్థోత్కరముల నైజ మిది యెట్లు శ దప్పింప నగున్. 75

ఉ. కావున దారపుత్ర సఖికామదముం బితృమాతృసోదరా
శావలనంబు గాఢముగ శ సల్పదురే మిము బోలు లై నసం
భావితు లట్లు గాక నిరసపాయము లై కడచన్న వానికిం
బోవునె పెద్దవారితలఁపుల మును వేడుక యెంత కల్గినన్.

76

మ. జనవాదంబునకుం బ్రియం దొఱఁగ నుత్సాహంబు నేయంగ వ
చ్చునె యి ల్లెవ్వరి కివ్వధంబు దలఁచం శ జోద్యంబు గాదే క్రమం
బున నిష్కల్తప్రవృత్తముల్ దెలియ నోపున్ లోక మెబ్బంగి నీ
మనువంశంబు భవద్గుణంబుల జగన్మానస్తత్వముం బొందెడున్.

77

శా. తాపంబుం బెడఁబాపి దుర్దమవిషాదంబుం దిగంద్రావి ని
ర్యాపారత్వముఁ బోవఁ ద్రోచి వగ లోద్యాసించి వెల్వెల్లఁబా
ఁటపాంత్ర మెలఁగంగ నీక మదికం శ దెల్లం దెగం బుచ్చుగా
నీపెం పార్యజనంబు మెచ్చు ధృతి కుశ్లేషంబు గావింపవే.

78

క. అనవుడుఁ దమ్మునిమాటలు, విని సంభావించి యీవివేకవచనముల్
సను నీకు నిట్లు నెప్పఁగ, నని విఘ్నం దుల్లంబు కలఁక శ యంతయుఁ దీఱన్. 79

— ౭౮ రాముఁడు దుఃఖము నడచుకొని ప్రజలం బాలించుట. —

క. నీ పంచినట్లు చేసెద, భూపతులకు ననవధానమునఁ బుట్టు ననే
కాపదలు వినుము తొంటిమహాపురుషుల నని వినీతుఁ శ డగునాతనితోన్. 80

క. నృగుఁ డనఁగ నిమి యనం జను, జగతీశతు లనవధానజాడ్యంబున నిం
దగతిం బొందినలెఱఁ గా, సగరకులొద్దవహుఁడు నెప్పెఁ శ జతురత మెఱయన్.

తే. ఇట్లు సల్లాప మొనరించియెల్లపనులు, ననుదినంబును దలఁపింపు శ్రమఖలజనులు
సంతసం బందునట్లు గాఁజక్కఁబెట్ట, నని నియోగించి యతనిఁబోఁ శ్రమనిచివిభుఁడు.

ఉ. అచ్చటు వాసి యల్లఁ జని శ్రయాహ్నికవర్తన మాదరించి రా
లచ్చి వికాస మందఁగ నలంకృతుఁడై మునిమాపు దర్శనం
బిచ్చిన మంత్రిభృత్యసుకరీశ్వరు లాదిగ నెల్లవారలున్
వచ్చి మహీశుఁ గొల్చి రనివారణఁ జిత్తము లంకురింపఁగన్. 83

ఆ. విభుఁడు నిఖలజనులవెన్న పంబులు విను, వివిధపై న్యములకు శ్రమపరణముల
ననువు నేయు నభిమతార్థంబు లన్ధల, కిచ్చు వేట లాడు శ్రమిచ్చవెలయు. 84

క. ఇవ్విధమున నిత్యంబును, నవ్వసుధాధిపుఁడు ప్రజల శ్రమనురాగలతల్
నివ్వటిలఁ జేయుఁ దనమది, నొ వ్వెఱుఁగక యుండ బహువిఠోదపరుండై. 85

— రాముఁ డేకాంతంబున సీతం దలంచి చింతిల్లుట. —

క. మనమునఁ బాయని ధరణీ, తనయవలనివగల నేకతంబ పొగిలి య
మృనువంశదీపకుం డెట్లును వైర్యము పల్లటిల్లి శ్రయలుగులపడుచున్. 86

సీ. నీకా యకట పినాకిబాణాసనం బదృఢతంబుగ సభ శ్రమిల్లు సేసి
జనకానుమతిఁ దపంబునకు నక్కట నీవు ననుగమనంబు నేయంగ నరిగి
పాసియు మగుడ నిక శ్రమదయుదు ననునాన నక్కట ప్రాణంబు శ్రమిక్కఁ బట్టి
యక్కడ నేతుబంధాద్యుపాయముల నానందనం బయిన నీ శ్రమిందు గాంచి

తే. యిం పొసంగు నీయర్థి లోయెల్ల నవ్వు, గాఁగఁ దుది పోయి నిన్నిట్లు శ్రమపాలు
సేసి యాఱిఁ బుచ్చితిఁ శ్రమిచ్చు జిట్ట, లయ్యె నామను వే మననంబుజాక్షి 87

ఉ. అచ్చట లోకమంతయును శ్రమిక్కటికంబున నుమ్మలించ నీ
చిచ్చు చొరంగఁ బోక మది శ్రమిక్కడనంబున నియ్యకొన్ననా
కిచ్చటఁ దెచ్చి నిక విడుచు శ్రమింతటిపెద్ద జఘన్యవృత్తి కే
నచ్చట రచ్చ కెక్కుటకు శ్రమిఱిపొకకు నోర్తు మైథిలీ. 88

ఆ. అని దురంతశోకమునఁ బొంది నెజ్జపై, మేను వైచి కన్నులగోనలందు
నివుడు నశ్రువారిఁ చెవులకొలంకుల, నిండ నిట్టు లను విభుండు మఱియు. 89

ఉ. నీట దురాత్ము లైనయవివేకులు గొందఁ జింతిం ద్రమైనయ
జ్ఞోటిచరిత్ర మంగనల శ్రమిచ్చగ సంశయ మంది యాడు పె
న్దాటల కేల యీదురభిమానము పూనితి వాని నేల నే
గీటునఁ బుచ్చ వైతిఁ బరీక్షింపక చేసితి నింతిఁ బాసితిన్. 90

ఉ. లోకమువారి మెచ్చునకు శ్రమిలవిలోచనఁ బాఱవై చితిం
బో కొఱగామి యంతటన శ్రమియెనె దీనికి నింకఁ గొందఁ ట్లో
హో కృప మాలి చేసె నిది శ్రమియెప్పుడు పొమ్మని దుర్నినీతి గాఁ
గైకొని రేని వారిమది శ్రమిందున కెయ్యది గందు వైవమా. 91

క. అని వందుచు నంగనదెస, వనటకు సామ్రాజ్యవివిధసర్వసమునకుం
దనచిత్తము పొక్కంగ నమ్మనుజేంద్రు డుదాత్తవృత్తిమహి యేలునెడన్. 92

— రాముడు ముమలమొఱు విని శత్రుఘ్నుని లవణం జంపఁ బంపుట. —

మ. వివిధాన్యాయపరాయణుండు రిపుదోర్విర్యానివార్యుండు నా
హవసంక్రీడనలోలబుద్ధియు మహాహంకారుడుం గావునన్
లవణుం డడ్డము లేక దానవకులశ్లాఘ్యస్థితిఁ మేదినీ
దివిజవ్రాతము నెల్ల నాతురతఁ బొందించున్ సమిద్ధాత్మఁ డై. 93

ఉ. దానికి రోసి సంయమికోదంబక మారఘువంశసత్తముం
గానఁగ వచ్చి సంతతమఖప్రతిఘాతముఁ బ్రాణిహంసయున్
లో నగుచున్నవాని యతిలోకదురాచరణంబు లన్నియున్
దీనత దోఁడఁ జెప్పిన మదిం గృప కోపముతోఁ బెనంగఁగన్. 94

ఉ. తమ్ములదిక్కు గన్గొనుచు శదైత్యులపీఠ మడంగ దయ్యెడుం
గ్రవ్వుఁ దోచె పీఠ డొకఁడు శ గాసిగ విప్రుల నేఁచ కుండ శీ
ఘ్రముగ నేగి యద్దనుజుఁ శ గాలునిప్రోలికి నంపి రాకకుం
గ్రవ్వున నొక్క డియ్యకొనఁగా వలయున్ మనలోన నావుడున్. 95

క. భరతుండు లక్ష్మణుండును, బరవసమునఁ బలుకు చుండఁ శ బలికట్టె దురం
గరములు మోడ్చి వినయసుందరుఁ డగుశత్రుఘ్నుఁ డత్యుదాత్తవచనుఁ డై.

క. వీరల కెదురఁగఁ జాలెడి, వారచో నెవ్వ రాలసణు మాత్రకు దు
ర్వారభవదాజ్ఞ నేఁ జని, వైరం బనుపేరు మాన్చి శ వచ్చెద ననుడున్. 97

క. అగుఁ గాక యితఁడు వోపుట, తగు నని పెరివారి నుడిపి శ ధరణీవిభుఁ డొ
ప్పగ లవణువీడు మధురకుఁ, దగఁ బట్టము గట్టె చిన్నతమ్మునిఁ బ్రీతిన్. 98

ఉ. మంత్రసమేత మై భువనమాన్యత నొప్పనమోఘబాణ మా
మంత్రితుఁ జేసి యాతనికి శ మన్నన రెట్టిగ నిచ్చి వేడ్కమై
మంత్రుల భృత్యుల బుధసమాజము వైశ్యుల వారిజాతులం
దంత్రము రాజ్యచిహ్నముల శ ద్రవ్యసమాహము నిచ్చెఁ బెంపుతోన్. 99

— శత్రుఘ్నుడు లవణువై నెత్తిపోవుట. —

ఆ. ఇట్లు లొసఁగి మునుల శ నెల్లను జూపి వీ, రెట్లు చెప్పి రట్ల శ యెల్లపనులుఁ
జేసి విజయలక్ష్మిఁ శ జేకొని రవ్వని, యధిపుఁ డనిచి పుచ్చ శ నతఁడు వోయి. 100

క. సురనదితీరంబునఁ గడుఁ, బర పగుతనదండు విడియఁ శ బనుచుచు భరతా
వరజుడు వాల్మీకిమునీ, శ్వరురాశ్రమమునకు నరిగి శ సద్భక్తిమెయిన్. 101

ఉ. అమ్మనిపాదపద్మముల శ కానతుఁ డై యతఁ డిచ్చుపావనా
ర్ఘ్యమ్ము వినీతవృత్తిఁ దగఁ శ జేకొని మూలఫలాదివన్యభ

క్ష్యమ్ములఁ దుష్టి వొంది సరసప్రియభాషలఁ బ్రొద్దు వుచ్చి యం
దిమ్ముల నాఁటిరే నిలిచి శ యిచ్చ నిజాగ్రజులం దలంచుచున్.

103

క. ఆరాత్రియు రఘుకులనిస్తారకు లగుసుతులఁ దరుణతరణిప్రతిమా
కారులఁ గాంచె ధరాసుత, వారిజలోచనులఁ గవలవారలఁ బ్రీతిన్.

104

క. మునిజనపత్నులు శ్రీఘ్రమ్మున నపుడే యరిగి యత్తపోనిధి కెఱిగిం
చిన నతఁడు సత్వరం డయి, చని బాలురఁ జూచి పరమసంతోషమునన్.

105

క. విశదపరిమార్జనమునకుఁ, గుశయుసు లవనంబు నిచ్చి శ కులపతి ప్రీతిం
గుశలపు లనునామము లస,దృశముగ నిడి వారలను బ్రదీప్తులఁ జేసెన్.

106

ఆ. అట్టియవసరమున శ నమ్మునిపల్లెలోఁ, బరఁగు నుత్సవంబు శ పలుకు లెల్ల
మనము పల్లవింప శ వినుచుశత్రుఘ్నుఁ డం,గములఁ బులకసమితి శ కరముదాల్చె.

—ॐ ఆశ్వాసాంకము. ॐ—

మ. రమణీయాంగుఁ డభంగుఁ డుజ్జ్వలకృపారాధ్యుం డసాధ్యుండు దు
ర్దమసంరంభుఁ డదంభుఁ డార్యవినుతౌదారు్యుం డవారు్యుండు ధ
ర్మమయస్వాంతుండు దాంతుఁ డూర్జితరమామాన్యుం డదైన్యుండు హృ
ద్యమితాలాపుఁ డపాపుఁ డంచితకృపాయత్తుం డుదాత్తుం డిలన్.

108

క. ఉభయబలవీరుఁ డభిమత, విభవసురప్రభుండు దర్పవిశ్రుతరిపుభూ
పభయంకరసౌన్యాకృతి, శుభచరితుండు సుభగతాభిశోభితుఁ డెలమిన్.

109

మాలిని. అనఘుఁ డమితసత్త్వం శ డన్యభూభృత్కృతాంతుం
డనుపమధృతిసారం శ డర్కతేజం డజేయుం
డనితరసమపుణ్యం శ డర్థిమిత్రం డమేయుం
డనుకృతఘణిహారుం శ డన్వయోదారుఁ డుర్విన్.

110

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బైనయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందు నవమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.
ని ర్వ చ నో త్త ర రా మాయ ణ ము

ద శ మా శ్వా స ము.

సంపాదికటాక్షవి

లాసుండు బాహావధానశలంపటుండు గళా

వాసమతి దీనజనర

మౌనత్వండు మనుమసిద్ధిజగతీశుఁ డొగిన్.

1

క. రేపకడ నక్కుమారుండు, దాపసవగు వీడుకొని మునదంబున విప్ర
జ్ఞాపితపథమునఁ దత్సల్లాపరసాయత్తుండై బలంబును దానున్.

2

❖ మునులు శత్రు ఘ్నునకు లవణుని వధించునుపాయం బెఱింగించుట. ❖

చ. చని చని విప్రులకొ లవణుజన్తము వానిభుజాబలంబు వాఁ
డనికీఁ గడంగుచందమును శ నద్దనుజాధముమర్తముం గ్రమం
బున నడుగంగ వారు మధుశుక్రుండు వాఁడు మహాబలాధ్యుఁ డె
వ్వనికి రణంబునం జెనయ శ వచ్చునె యాతని సంచు వెండియున్.

3

అ. అద్దు రాత్తుజనకుఁ శ డగుమధు వెంతయు, సరిదితపము సేయ శ హరుండు మెచ్చి
యొక్కనిశితశూల శ మొసఁగి యద్దాసపు, హృదయకమల మలర శ నిట్టు లనియె.

క. ఇది యొకవాటున నని నీ, కెదిరినవీరునిఁ గృతాంతునీనియు నాఁ డా
మధునిఁ గోపించిననా, నుదుటియనలశిఖగతిం దశువుపొడ వడఁచున్.

5

క. శ్రవ్వుట నప్పుడ నీహాస్తమ్మున కేలెంచు నల్పశత్రునిపైఁ గో
పమ్మున వై వకు మీ లో, కమ్ముల భస్మమ్ము సేయుఁ శ గావున దీనిన్.

6

చ. అనుండు బ్రహ్మోద మంది యతఁ శ డాగిరిజాహృదయేశుతోడ ని
ట్లనియె భవద్వరంబునఁ గృతార్థుండ నైతి నుదీయవంశసం
జనితుల కెల్ల నీవగమసాధన మట్టుల చెల్ల నిమ్ము భ
క్తినికర కైరవాకరసుధాకర భూరిదయా ప్రియాకరా.

7

క. అనవుడు నటులే లగు నీ, మనోరథం బగ్గలంబు శ మానుము దానిం
దనయుండు గల్గినవానికి, బని సేయుం గాక యనియె శ భవుఁ డాతనితోన్.

8

తే. అమ్మహాశూల మిప్పు డీ శ యసురయొద్ద, నునికి నెవ్వరు నెదురంగ శ నోప రతని
నయిన నీచేతఁ జచ్చు నశన్యాయవర్తిగాన దాని కుపాయంబు శ గలదు వినుము.

ఉ. ఎక్కడికేనియుం జని యశనేకవిధంబుల జీవరాసులం
బెక్కిటి గానలోఁ గడుపు శ పిక్కిటిలం దిని మాపు వీటికిం
జక్కగ నేగుచోఁ దెరుపు శ సయ్యన నీ వరికట్టుకొన్న వాఁ
డుక్కటు శూల మింటికడ శ నున్ని నిరాయుధవృత్తి నత్తఱిన్. 10

ఉ. నావుడు సక్కుమారుడు మనంబున నెంతయు రోసి యిట్లనం
భావితుఁ డైనవానితలపాటరయన్ నగుఁబాటు గాదె రా
మావనినాథుతమ్మలకు శ నట్టియపారుషవృత్తి మేలే మీ
రీవెర వాదరింఁ దగునే యనినన్ మును లెల్ల నవ్వుచున్. 11

చ. తగినతెలుంగు నేసినను శ దాని నెటుంగరు చెట్ట గాంచినం
దెగడుదు రెల్లభంగి జగతీజనముల్ విను మట్లు గాకయుం
బగతు ననాయతంపుటగపాటునఁ బైపడి గెల్వ నోపినన్
మగఁటిమి దూలుకే దొసఁగు శ మాలగ దానవుఁ జంపు మెమ్మెయిన్. 12

క. అనిన నతఁ డిదియె కర్జం, బని నిజసంరంభవృత్తియల్పంబు నెటుం
గనియట్లుగ వీధికి ద,వృన్దఁ బ్రజ విడియించె దానవుడు వచ్చుతఱిన్. 13

చ. తెరువున కడ్డ మేగి దృఢదీప్తశ రాసనబాణపాణి యై
పురములు నీటు సేయుటకుఁ శ బూనినరుద్రుఁడుఁ బోలే లక్ష్మణా
వరజుఁడు నిల్చినన్ దనుజశవర్గశిఖామణి గాంచి వీఁడొకం
డెర యగుఁ బొమ్ము నా కనుచు శ నేడైత నాతనితోడ నిట్లనున్. 14

— ౧౦ ల వ ణ శ త్రు ఘ్ను ల స ం వా ద ము. —

క. నీ వెవ్వఁడ వేకార్యము, గావింపఁగఁ జూచె దేమిశకారణ మిచ్చో
నావచ్చు తెఱిగి యెఱిగియుఁ, బోవక వేటొండుతెరువుబో నిల్చుటకున్. 15

మ. అనినన్ భూపకుమారుఁ డల్లన సముద్యత్కిర్తి యారామచం
ద్రున కే దమ్ముడ నాదునామమును శశత్రుఘ్నుండు విప్రప్రియం
బొనరింపం జనుదెంచితిం దురభిమానోద్దాము ని న్నాజి మా
ర్కొని మర్దింపఁగ నున్న వాఁడ ననుడుం శ గోపాత్కటాకారుఁ డై. 16

శా. ఏమేమీ రఘురాముతమ్ముడవె మీ శ రేపారి పై నెత్తి మా
మామం బంక్షిముఖున్ వధించినను మీ శ మార్జ్యంబు సైరించి యే
నేమిం జేయక యున్నఁ గ్రొవ్వె యిట నీ శ వేతెంచితే మేలు మే
లీమై తోడన పోదు గాక యని డైత్యేశుండు దర్పంబునన్. 17

మ. నిలుమీ యాయుధపాణి నై రణములోని నిన్ద్రు నిర్దింపఁగా
వలయున్ వచ్చెద నంచు వీటిదెసఁ బోవం జూచినన్ వీడు దో
ర్బల మొప్పుం దనశూల మెత్తికొని నా శ పైరాక కార్యంబె యా
కులతం బొందినచోన యీయసుర నాకుం జంపఁగో బొప్పడున్. 18

- క. కావున నీదనుజాధముఁ, బోవఁగ నీ కాఁగవలయుఁ శ బొమ్మని యడ్డం
బై వచ్చి మందహాసము, తో వానికి నిట్టు లనుఁ జశతురవచనములన్. 19
- క. అగు నగుఁ బో నిత్తునె నా, పగ చేకుట నిపుడ యెన్నిభంగుల నయినం
దెఁగఁ జూతుఁ గాక విడుతునె, మగుడఁగదే పూట వెట్టి శ మా కిచ్చోటన్. 20
- ఉ. ఎక్కడఁ బోవవచ్చు నిదె శ యేచి మదీయశరాంధకార మే
దిక్కును గానకుండ దివిదీటుకొనన్ నినుఁ జొట్టుముట్టుచున్
మిక్కుట మయ్యెడున్ రణము శ మేకొని చేయఁగఁ బూని యియ్యెడం
జక్కనిబంట వై నిలుము శ చచ్చుట తప్పనె యెందుఁ బాటినన్. 21
- తే. తొల్లి రాముబాణాహతిఁద్రెల్లియున్న,దశముఖుని జూచుసురలచందముననాదు
నిశితశరములఁ గూలినననిన్ను భూమి, సురలు గన్నార నిప్పుడుఁచూచువాడు.
- క. అప్పలుకులు విని కన్నుల, నిప్పులు రాలంగ నసుర శ నృపనందనుతోఁ
జెప్పఁ బలు కొండు గానక, యప్పటియని కియ్యకొని తేదనురూపముగన్. 23

— శత్రుఘ్నుడు ద్వంద్వయుద్ధమున లవణాసురుం జంపుట. —

- శా. అటోపంబున నెక్కఁ టెక్కటియ శౌర్యావేశి యై నిల్చి య
చ్చోటం గల్లు తరువ్రజంబును శిలారస్తోమంబునుం బూన్చి యా
స్థిట ట్వేళనదృష్టమూర్తి యగుడున్ శ భూపాత్మజండుం బటు
జ్యోటంకార మొనర్చె భూమివలయం శ బాకంపముం బొందఁగన్. 24
- క. ఒకమ్రాను వెఱికికొని సు,బ్రకుటితముఖుఁ డగుచు దనుజశృంగవుఁడు గుమా
రకు వైవఁ బూచుటయు నది, శకలములుగ నేసె నిశితశరసంఘములన్. 25
- చ. నృపతనయుండు దైత్యవిభునిన్ రభసంబునఁ దీవ్ర బాణజా
లపరివృతాంగుఁ జేయఁగ శిలాతతి నమ్ముల నిల్పించి గ
ర్వపుంబులుకుల్ వెసం బలికి శ వారనికోపరసంబువేర్చి వాఁ
డుపలమహోగ్రవర్షము సముద్ధతి మైఁ గురిసెం గుమారుపై. 26
- చ. అతఁడు నిశాతసాయకము శ లద్దనుజుం గని తూట నేయఁ గో
పితుఁ డయి నింగితోఁ గదియఁ శ బేర్చినయొక్కమహామహీరుహం
బతులబలంబునం బెఱికి శ హస్తయుగంబున నొక్కలావ కా
నతిశయలీలఁ ద్రిప్పి కదియంబడి దైత్యుండు బిట్టు ప్రేసినన్. 27
- ఆ. అమృహీరుహంబు శ నదరంటఁ దాఁకిన, నొచ్చి పంక్తిరథతసూభవుండు
మూర్ఛ వచ్చి యంగములు శిథిలంబులై, మిడుక లేక పుడమిమీఁదఁ బడియె.
- క. పటలెంచి కరి మదమునే, దైటఁ దొండం బెత్తిప్రేయ శ దెప్పటికమునం
గొఱసంది దాఁకి నేలకు, నొటఁగినసింగంపుఁగొదమయొ ప్పమరంగన్. 29
- క. డన్న నది చావుగాఁ గొని, యన్నరభోజనుండు దుర్తదాంధుం డయి శౌ
ర్యోన్నతి సార్పి బ్రమరి గాఁ, జన్నయెడం దెలిసి రోషసంరంభమునన్. 30

మ. అవనీనాయకనందనోత్తముఁ డమోఘాస్త్రంబు సంధించి క
ర్ణవతంసప్రభ లంగుళీయకమువైఁ శ్ర బ్రాణంగ నాకర్షణం
బవగాఢంబుగఁ జేసి తైజసముతో శ నాలఙ్గితోరస్కుఁ డై
లవణుం గూలంగ నేనె రాద్రసలీలాస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగాన్. 31

ఆ. అసురపాటు చూచి వసుమతీసురులు దీ,వనలు మున్ను గాఁగవచ్చి యక్కు
మారుఁ బొదివి సంభ్రమంబును హర్షంబు, నెసక మెసంగ నతని శ కిట్టు లనిరి.
శా. ఈతం డప్రతిమానబాహుబలుఁ డై శ యేపారి మీతాత మాం
ధాతం దొల్లి వధించె నాపగ భవద్యంశంబునం దెవ్వరు
వే తీర్పంగఁ దలంప రైరి త్రిజగద్యిఖ్యాతిగా నిష్ట నీ
చేతం జచ్చెఁ గులంబుఁ దేజముఁ బ్రతిష్ఠింపంగఁ దా నల్పమే. 33

క. అను చుండ నాకసంబున, ననిమిషు లేతెంచి రఘువశరానుజ నీ చే
సినిలోకహితపరాక్రమమున కెద మెచ్చితిమి వేడుకము వరం బనినన్. 34

తే. నన్ను మధురాపురం బేలనన్నవనిచె, రాష్ట్రమునకు వృద్ధియుఁ బ్రజాశంజనంబు
విసుతనద్యర్తనము మఱి, విప్రభక్తి, నాకు దయ సేయుఁ డనియె నన్నరవరుండు.

క. వా రవ్వుటకు మెచ్చుచు, గారవ మెసంగంగ నట్ల శ కాపుత మని మం
దార ప్రసూనవర్షము, బోరనఁ గురియించి దివికిఁ శ బోయిరి ప్రీతిన్. 36

— అవణు వధించి మధుర నేలుచున్న శత్రుస్సుండు పండ్రెండేండ్లకు నన్ను జూడవచ్చుట. —

తే. ఇవిధిధంబున నద్దానవేంద్రుఁ జంపి, మునులచిత్తంబు దేవసమాహాకృపయుఁ
బడసి మధురాపురం బేలెఁ శ బరమధర్మ, నిరతుఁ డై ప్రజ రాగిల్లనృపవరుండు.

క. ఆదిమహావతులక్రియ, వేదోచితనిఖిలమార్గవేదితముగ ని
త్యోదయమహనీయుం డై, ద్వాదశవర్షముల కన్నవలనితలఁపునన్. 38

క. కతివయఃరివారముతో, నతఁ డేగెడునెడఁ బ్రమోద శ మడర నరిగె నం
చితధర్మకర్తనిత్యో, ద్యుత మగువాల్చీమునివశరాశ్రమమునకున్. 39

క. అం దభ్యాగతపూజా,నందితుఁ డై యానరేంద్రనందనుఁ డమృత
స్యందముచందం బగుముని, బృందారకుచూడ్కి యెడఁదఁ శ ప్రీతి యొనర్పన్.

క. అతఁడు దను లవణయుద్ధ, స్థితి యడుగఁగ నల్ల నల్లఁ శ జెప్పుచు సంభా
వితుఁ డగుచు గాఢలజ్జ,నతిఁ బొందుచు నుండె మునిజనంబులలోనన్. 41

క. ఆశ్రమము నెల్లయెడలను, విశ్రుతమునిదారకులు ప్రవీణతమై మం
జుశ్రుతిమేళన మానం, దాశ్రులుఁ బులకలును చాల్పు శ నట్లుగఁ బాడన్. 42

తే. అభినవాకృతి యగుకృతీయగుటఁజేసి, యాత్మఁ గౌతుక మంతంత శ కగ్గలింప
నమ్మునీశ్వరుఁచెప్పిన శ యాదికావ్య,మయినరామాయణము చెవ్రలార వినుచు.

క. సరసం బగురఘుకులఁత, చరితం బొక్కొక్కచో నీజస్వాంతంబుం
గరఁగింపఁ దన్తయత్సముఁ, బొరయుచు నద్దినము నృపతీపుత్రుండు గడఁపెన్. 44

మ. మఱునాఁ డమ్మునినాథు వీడ్కొని జగన్తానృత్వవిఖ్యాతికిఁ
గుఱి యై యుండెడిగంగ దాటి మదిఁ గోర్కుల్ ప్రోవుగా వీడు డ
గ్గఱఁ బోఁబోవఁగఁ జూడ్కి యారఘవరాగారంబుపై వేడుకం
బఱచెం గ్ర మ్మెడుసమ్మదాశ్రువులతోఁబల్తాఱుఁ ద్రోపాడుచున్. 45

ఆ. ఇట్లు లరిగి మేదిసీశ్వరుఁ గని తత్పదాంబుజంబు లుత్తమాంగమునకు
భూషణముగ మేనుఁపులకలప్రోవుగాఁ, బ్రణతుఁ డయ్యె నాన్యపాలసుతుఁడు.

చ. తిగిచి కవుంగిలించి నరదేవకులోత్తముఁ డక్కుమారు నె
మ్మెగము మొగంబునం గదియ శ మోపుఁ గరాంగుళులం గపోల మిం
పుగఁ బుడుకుం బొరిం బొరి నరపూర్వవిలోకన మాచరించుఁ గ
ప్పగుమ్మదుమాళి నుజ్జ్వలనఖాంకురచేష్ట యొనర్పు నర్థిలిన్. 47

చ. తనుఁ గొనియాడునాతనికిః శ దమ్ముఁడు గేలు మొగిడ్చి యల్ల ని
ట్లను భవదాజ్ఞ మోచి చని శ యద్దనుజాధము సంగరాంగణం
బున వధియించి విప్రుల కరపూర్వమహోత్సవ మాచరించి వా
రనికృప వారు పంప మధురరాపురి రాజ్యము నేయు చుండితిన్. 48

క. మిముఁ గొలుచు సుఖమునకు రాజ్యము సౌఖ్యం బీడు గామి శ నం దునికికిఁ జి
త్తము గొలువక నావచ్చుట, సముచిత మనుచితము నాకళచన నిండు దయన్.

ఉ. నాపుడు నల్ల నవ్వి నరనాథుల కి ట్లనఁ జెల్లు నయ్య య
చోచ్చి వసియించినక సరిగఁ శ జుట్టముఁ బాసియు నిల్వఁ జాలి నా
నావిధదేహదుగిఖము మనంబున నోర్చినఁ గాక రాజ్యల
క్ష్మీవిభవంబు సొప్పడునె శ కేవలమే నృపతిత్వ మారయన్. 50

క. అని బోధించి మగుడ నే, డెనిమిదిదివసములలో నరేశ్వరుఁ డటఁ బోఁ
బనిచిన నాతఁడుఁ బ్రీతిం, జని మధురాపురమురాజ్యసంపదఁ బొందెన్. 51

క. భూనాథుఁ డిట్లు దమ్ములు, దానును వివిధప్రకారభర్తనిరతు లై
నానావిధసజ్జనసమ్మానసదాదాననిపుణామతి నున్న యెడన్. 52

— ఒకానొక బ్రాహ్మణుఁడు చచ్చినకొడుకుం దెచ్చి రామునినగరివాకిటఁ బెట్టి దుఃఖించుట. —

ఉ. చచ్చినపుత్రు నెత్తుకొని శ జానపదుం డొకవిప్రుఁ డార్తుఁ డై
వచ్చి నరేంద్రమందిరము శ వాకిట నాలును దాను నిల్చి వా
పుచ్చి మహోష్ణబాష్పములు శ బోరనఁ గ్రమ్మఁగ నేడ్చి యేడ్చిక
న్వచ్చుచు మోడ్చుచుం గొడుకు శ వేడుచు నెవ్వరి నేనిఁ జూచుచున్. 53

మ. తనయుం డొక్కఁడ కాని నాకు మఱి సంతానంబు లే దేను భా
మినియుం బిమ్మటిసత్క్రియల్ పడయ లేమిం జూడఁ డయ్యెం గటా
చనునే వీనికి నిట్లు నేయ మరణోత్సాహంబు శోకాపనో
దన మంచుం బలుమాట లాడుచుఁ బరీతాపంబు దీపింపఁగన్. 54

క. కాలునకు నాతనూజు న,కాలంబునఁ దనవశంబు శ గావింపంగా
బోలునె దుష్పథవర్తులఁ జాలఁడె శిక్షింప రామజనపతి యనుచున్. 55

ఉ. ఇట్టివి గల్లునే జనుల శ కెవ్వరికిఁ నరనాథునెల్ల నే
పట్టున నైన నేల ననుఁ శ బాపము చుట్టెనొ కాక దీని నే
నెట్టుని నిర్ణయింతు నిది శ యింతయు భూపతిచెట్ట గా మదిం
బుట్టెడు నొక్కశంక యిది శ పోలుట పోలమి దోఁప దయ్యెడున్. 56

ఉ. ఎయ్యది యెట్టు వోయినను శ నీతనికిం బ్రియ మెచ్చునట్లుగా
నియ్యెడ నగ్ని వెట్టుకొని శ యెల్లజనంబులు సూచుచుండఁ గాఁ
జయ్యన మ్రుంది పోయెద విశ్చారము లిన్నియు నేల యంతతో
దయ్యమునెత్తికోలు తుదిఁ శ దాఁకెడు నంచు బహుప్రలాపుఁ డై. 57

క. పొరలుచు లేచుచు నలుదెసఁ, దిరుగుచు భూపాలవర్షుఁ శ దిట్టుచుఁ దనయుం
బొరిఁబొరిఁ జూచుచుఁ బిలుచుచుఁ,బరిరంభము నేయుచుండఁబలువేదనతోన్.

క. ఉన్నంత నంతయును విని, యన్నరనాయకుఁడు హృదయ శ మాకులముగ నా
పన్నశరణ్యుఁడు గావున, విన్న నగుచుఁ జక్కఁ బెట్టు శ వెర వారయుచున్. 59

❖ వసిష్ఠాదిముఖలు విప్రకుమారునిమృతికారణము రాముని కెఱింగించుట. ❖

ఉ. భేదముఁ బొంది మంత్రుల నశిల్పిషవృత్తులఁ దమ్ములన్ వసి
ష్ఠాదిమ నీంద్రముఖ్యుల రయంబునఁ బిల్వగఁ బుచ్చి వారితో
నాదురవస్థ యున్న తెఱఁ శ గంతయుఁ జెప్పిన నమ్మునుల్ సుక
ర్తాదరవృత్తి ని ట్లనిరి శ యాదట నర్కకులగ్రగణ్యతోన్. 60

చ. కృతయుగవ ర్తనంబున నశిన్నమతిం బృథివీసురుల్ దపం
బతులముగా నొనర్తురు నియంత్రితవృత్తిఁ దగంగఁ ద్రేతఁ బూ
జితగుణు లైనరాజులును శ జేయుదు రాపరిపాటితో నన
ర్హత గను నాయుగద్వయమునందును దక్కఁటిరెండుజాతులన్. 61

ఉ. ఇమ్మెయి దప్పి హూద్రుఁ డొకఁ శ డిప్పుడు నీ దగుభూమిలోనఁ దీ
వ్రమ్ముగ నిష్ఠమై దపము శ వారక నేయుచు నున్నవాఁడుగాఁ
గొ మ్మిది తప్పనేర దనఁఘుం డగు నీతఁడు బాలుఁ డేల తు
ర్యమ్మునఁ బొందు నీదురిత శ మయ్యవచారము లేక పుట్టునే. 62

ఉ. కావున నెందు నారసి యశకార్యము తెల్లముగాఁగఁ జూచి సం
భావిత మైనదిత్తమునఁ శ బాయఁగఁ జేయఁగఁ గర్త సిద్ధి నా
శావలయంబునన్ యశము శ సాంద్రముగాఁ గృపఁ గొంకు లేక నీ
వే వధియింప కున్న శిశువేదన క్రమ్మలు తేల చొప్పడున్. 63

క. అనవుడు మో మలరంగ న, జ్ఞనపతి లక్ష్మణునిఁ జూచి శ చయ్యన జని వి
ప్రుని నూఱడింపు తత్పుత్రు, తనవు తగ్గఁ సం గ్రహింపు శ తైలద్రోణిన్. 64

క. అని చెప్పి భరతుఁ దగ నాతనిఁ బురమున నిలువఁ బంచి య తనదుమనోవ
ర్తన ఘనపుష్పకమును నమ్మనుజేంద్రుఁడు దలఁచె నదియు య మసలక వచ్చెన్.

— రాముఁడు పుష్పకాకాశుఁడై శూద్రతపస్విని వెదకి ఖండించుట. —

శా. చాపంబుం బటుబాణతూణయుగమున్ య శాతాసియన్ వర్తమున్
భూపాలుండు విమానరత్నముపయిం య బూజాసమేతంబు ని
క్షేపింపం దగువారిఁ బుచ్చి మును లాశీర్వాదముల్ సేయఁ ద
చ్చీపాదంబులు శేఖరద్యుతుల నర్చించెన్ వినీతాత్ముఁడై. 66

తే. వారి వీడ్కొనియిక్ష్వాకువంశవరుఁడు, పుష్పకంబెక్కిఁ భేదరఘూజ్యుఁడగుచు
మున్ను పశ్చిమదిగ్భాగమునకు నేగి, యందుఁ గలయఁ దపస్సులనరసి యరసి.

క. చూచుచుఁ బలుకుచు వినుచు య, భోచితసంభాషణంబు య లొనరించుచు ని
ష్ఠాచారుల నెల్లను ధ, ర్తాచార్యుం డతివిదగ్ధుఁ య డయి శోధించెన్. 68

క. ఉత్తరమునందుఁ దూర్పున, నిత్యైఘానమునులలోన య నెల్లను గలయం
జిత్రానురూప మగునద్వైతంబునఁ బొచ్చి వారి య వెదకుచు వచ్చెన్. 69

క. అక్షయపుణ్యం డిట్లు ప్ర, దక్షిణముగ భూమిలోనఁ య దడవుచు మునిసం
రక్షలు సేయుచు వచ్చెను, దక్షిణదిక్కునకు వగవు య దనమడి గదురన్. 70

ఉ. అం దొకకొండచేరువ సీతాబ్జవనంబులతీరభూమి మా
కందముకొమ్మనన్ బిగియఁ య గాళులు రెండుఁ దగిల్చి ప్రేలుచుం
గ్రింద హుతాశనార్పుల నభేదమునం గబళించి మ్రింగుచు
ద్వైదము కాంతి నొంద మహానీయతపం బొకఁ డాచరింపఁగన్. 71

క. కని యల్లల్లన యచటికి, జనుచు నిరూపించి యతనిచందము దననె
మ్మనమున కెర వయి తోచిన, మనుజేంద్రుఁడు చేర నరిగిమధురోక్తిమెయిన్.

క. ఏమికులంబునఁ బుట్టితి, నామం బెయ్యది తపంబునకు ఫల మై నీ
కామించినతెఱఁ గెట్టిది, నీమది నున్నట్లు నాకు య నిక్కము సెపుమా. 73

చ. అనినఁ దపస్వి యిట్లును మహాత్మ జనించితి శూద్రయోనిఁ జే
రుచు విను శంబుకుండ గతరోషమదభ్రమచిత్తవృత్తి ని
ట్లనితరసాధ్య మైతతప య మర్థి నొనర్చెద మేనితో దివం
బునకు జగత్ప్రశస్తముగఁ య బోవుట కోర్కి నిజంబు సెప్పితిన్. 74

ఉ. నా విని భూవిభుండు మునినాయక సత్యహితోపదేశవా
ణీవిభవంబు చిత్తమున య నెక్కొన నచ్చెరు వంది గాఢసం
భావన చేసి శూద్రముని య పై సదయం బగుచూడ్చి నిల్చి చిం
తావివశత్వ మొందె నృపధర్మము నీచము గాఁ దలంచుచున్. 75

చ. తనయశవంబు మోచికొని య తన్వీయుఁ దానును వచ్చి యేడ్చువి
ప్రనియడ లంతరంగమునఁ య బోక పెనంగిన ఖడ్గముం గనుం

గొనుచు మునీశ్వరానుమతిఁ గ్రూరత కైనను నోర్చువాడఁ బొ
మ్మని తలపోయుచుండఁ గృపఁగల యెడ సేయుచుఁ జిన్నవోవుచున్. 76

క. కరుణాతిశయంబుఁ బ్రజా, పరిపాలనరతియుఁ బెనఁగుఁగ వడి యుల్లములోఁ
చిరిగొన నిశ్చయమునకుం, జూరఁ జాలక తలకు పాలసండునుబోలెన్. 77

క. వెడఁగుపడి యచటఁ బెద్దయు, వడి నిలిచి తలంచుకొని యశవశ్యంబును ని
ప్పు డితనిఁ దెగఁజూడక చొప్పుడునే యావిప్రశిశువుఁ ప్రాణం బనుచున్. 78

క. తల కంటగించుచుండఁగ, బలిమిని నొషధరసంబుఁగ పానము సేయం
దలకొనురోగార్దునిక్రియ, నలమటతో బెరయులెగువఁగ నలుగులపడుచున్. 79

మ. నరనాథుం డిటు లెట్టకేలకు విలీనం బైనచిత్తంబు ను
స్థిరభావంబునఁ బట్టుకొల్పికొని నిశ్చింతాత్మ నత్తాపసుఁ
శరణార్థిస్ఫుటరక్ష గోరి తునిమెఁగఁగ సంరంభశూన్యాంగుఁడై
కరవాలంబు మృదుక్రియఁ బెఱికి రోఘాహీనదీనస్థితిన్. 80

ఆ అప్పుడు కుసుమవర్షఁగ మాకసం బెల్లను, బొదివె దేవదుండఁగలు సెలంగె
హరిహరాదిదివిజుఁగ లంతరిక్షంబున, నిలిచి సుస్తుతించిఁగ రెలను మిగుల. 81

— శూద్రమునిని వధించినరాముని దేవతలు ప్రత్యక్షమై గారవించుట. —

ఉ. వారలు రాముతోడ రఘుసంశన్యపోత్తమ యిత్తపోధనుం
డేరికిఁ బొందరానిగతిఁగ కేగె సుకర్తము మెచ్చి యేము నీ
కోరినయట్ల యిచ్చెదముఁగ కొమ్ము వరం బనినం బ్రమోద మే
పారఁగ విప్రబాలుబ్రదుఁగ కాధరణీరమణుండు పేడినన్. 82

క. ఏప్రాద్దు శూద్రముని విగతప్రాణునిఁ జేసి తీవుఁగ ధర్మనిరతి నా
విప్రశిశువుచైతన్యము, నాప్రాద్ధ యనూనముగ సహమాహిత మయ్యెన్. 83

చ. అని విభునెవ్వనంబు ప్రమోదాతిశయంబును బొందఁ జేసి య
య్యనిమిషసంఘ మిట్లనియెఁగ నాతనితో మఱియుఁగ మహీశ యే
మనఘుండు కుంభసంభవునిఁగ యజ్ఞముతీలుదలం దదీయద
ర్శనమున కర్థి నేగెదముఁగ రక్షుట నీవుఁ దగం దదర్థమై. 84

— దేవతలు చెప్పినచొప్పున నగస్తునియజ్ఞము చూడ రాముఁ డరుగుట. —

చ. అనుచు విమానముల్ నడవఁగ నన్నరనాథుండు పుష్పకంబుపై
ననుగమనంబు సేసె నమృతాశనులుం జని యమ్మనీంద్రుఁడౌ
జనములఁ దృప్తిఁ బొంది రఘుసత్తము ధర్మవిధిప్రయత్న మా
తని కెఱిగించి యేగి రుచితంబుగ సంయమిఁ గాంచె రాముండున్. 85

క. అతఁ డభ్యాగతపూజా, ప్రతిపాదనకౌశలమునఁగ రాఘవు సంతో
షితహృదయుఁ జేసి యిట్లను, గతిపయసల్లాపజనితకౌతూహలుఁడై. 86

- మ. అవనీదేవకుమారు చావునకు నీ శ వత్సంతభేదంబుఁ బొం
ది వివేకంబున ధర్మనిర్ణయము సంధిల్లం బ్రతీకారక
ర్మవిధానంబున వానిమేన మగుడం శ బ్రాణంబు గల్పించుటల్
దివిజవ్రాతము నెప్పుఁగా విని కృతార్థిభూతచిత్తుండ నై. 87
- క. నీ కెదురుసూచుచుంజితః, గాకుఁజ్ఞాన్వయవ రేణ్య శ కడు నద్భుత మీ
లోకమున నిట్టిచరితం, బేకందువ నైనఁ గలదె శ యెవ్వరి కయినన్. 88
- క. అని యమ్మనిపతి లజ్జా,వనతుం డగురామధరణివల్లభునకు ని
చ్చె నతిప్రియపూర్వకముగ, ననర్హ్యమణిరుచుల వెలుగుఁ శ నాభరణంబుల్. 89
- ఆ. ఒసఁగి యిట్లు లనియెశురీవృశ యొకదివ్య,పురుషుఁ డొక్కకొలనిశపాంత నన్నుఁ
గాంచి వినయమొప్పఁ శ గాఁ దనదురితంబు, నాకు నెఱుఁగఁజెప్పినాకతమున.
- క. ఆదురితము వాసిన స,మైదమునన్ బ్రహ్మలోకమున కరుగునతం
డావరవృత్తి నొసంగం, గా దన కీభూషణములు శ గైకొంటిఁ దగన్. 91
- తే. దేవభరణీయ మిది నరదేవసేవ్య, నీక భరియింపఁ దగు నని శ నెయ్య మొంద
దేవకార్యంబు మేదినిశదేవహితముఁ, గేలిమై జేయు మని విభుకేలఁ దొడిగె.
- క. పలుకుల నాదశరథుగా,దిలిసుతుఁ దుష్టాత్ముఁ జేసి శ దీవనలఁ బొగ
డ్డల సముదితోపదేశం,బులఁ దాపసవరుఁడు ప్రొద్దు శ పుచ్చుచు నుండెన్. 93

— రాముఁ డగ మ్మనిచే సమ్మనితుండై యయోధ్య కేతెంచుట —

- తే. అధిపుఁడాదివసంబునశయ్యామినియును,గడపిమఱునాడుమునిపదశకమలములకు
నెఱఁగినీడ్కొని పుష్పకంబెక్కి సిద్ధ, సాధ్యపూజితుఁ డగుచు నశయోధ్యకరిగి.
- చ. తనుఁ గని భక్తి మ్రొక్కుటయుఁ శ దమ్ములఁ గొఁగిటఁ జేర్చి యాత్మవ
ర్తన మెఱఁగించి తల్లులకు శ దండనమస్కృతు లాచరించి భృ
త్యనికరపౌరభూజనముదావహుఁ డై కొలు విచ్చి కొంతసే
పున కనుజూదినేవకులఁ శ బొమ్మని భూపతి సమ్మదమ్మనన్. 95
- క. సమయకరణీయకవిజన, సముదయగోష్ఠీవినోద శ సారస్యాసం
గమునఁ దగఁ బ్రొద్దు పుచ్చె, సముచితచతురాల్యపరిజనంబులతోడన్. 96
- క. మనుజుఁడతి తాను దమ్ములు, జనమానసరంజనార్థ శ సమ్మదచరితం
బున నెల్లలోకములుఁ గీ, ర్తన సేయఁగ నిట్లు పూజ్యశరాజ్యము నడపెన్. 97
- ఆ. అంత నొక్కనాట శ ననుజుల రావించి, ధర్మసంగ్ర హైకశతతృరాత్ముఁ
డగుటఁ బుణ్యాకర్ష శ యత్నాదరమున వా,రలకు నిట్లు లనియెశరామన్మపతి. 98
- చ. క్రతువులయందు మేటి యనఁ గా నుతి కెక్కినరాజసూయ మ
ప్రతిహతవృత్తిఁ జేయున్మహాభావము గౌరవ మొందఁ జేత యీ
స్థిత మిది మీకుఁ జూడ సమీశేషసముద్యమమేనిఁ దల్క్రియా
రతమతి నుత్సహింపుఁ డభిరామముగా విభవాస్పదంబుగన్. 99

చ. అనుడు వినీతిమై భరతుఁ య డారఘనందనుతోడ నల్ల ని
ట్లనుఁ గరుణావిధేయమతి యై పొగడొందిననీకు విశ్వభూ
జనమనుజేశ్వర ప్రకరసంక్షయచూలము నాఁ బ్రసిద్ధి కె
క్కినక్రతు వేల యొండాకటికిం దొడఁగఁ మముఁ బంపు పెంపునన్. 100

ఆ. అనినపలుకు లియ్యకొనురాఘవునకు సౌమిత్రి యిట్టు లనియె యత్ర సమితి
యందు ముఖ్య మగుటనశ్వమేధంబు పూజ్యంబు దానిఁ జేయు య మధిపనీవు.

— రాముఁ డశ్వమేధయాగము సేయుట. —

మ. అనినం దమ్మునిమాటఁ దైకొని మహీశాగ్రేసరుం డాతనిం
బనిచెఁ రాజుల విప్రకోటి మునులకఁ బంధువ్రజంబుం గరం
బనురాగంబునఁ బిల్వం బంప నతఁడుకఁ యజ్ఞోచితామంత్రణం
బొనరించె సకలావనీశజనచిత్రోల్లాససంపాది యై. 102

క. జనపతి వసిష్ఠముఖసన్తునులయనుజ్ఞ గొని లక్ష్మీశుని ఋత్విజాలం
గనకాదివస్తుయుతముగ, వెనుకం బోఁ బనిచి హయము య విడిచె నియతుఁ డై.

తే. పుణ్యతర మగునైమిశారణ్యభూమి, భాగమున యజ్ఞవాట మహారవిభవ
భాసితంబును శుచియుఁగాఁ జేసియున్న, నందులకుఁజనిమంత్రతం త్రానివృతముగ.

క. క్రతు వొనరింపఁ దొడఁగి భూపతి పత్నీకృత్యములకుఁ య బసేడిని సీతా
ప్రతిమ నొడఁ గూర్చుకొని హృద్గతభేదము లోన నడఁచి య దైర్యముపేర్చిన్.

క. నానాదేశసమాగతు, లై నవివిధజనములం బ్రయత్నంబున స
మ్మానించి తత్తదుచితా, నూననిఖిలసంవిధాప్రయోజకుఁ డగుచున్. 106

క. అన్నంబు వస్త్రములు సంపన్నహిరణ్యంబు రుచిరబహుమణులును శ
శ్వన్నిరతి నొసఁగుఁ బ్రియమున, నన్నరపతి విప్రకోటి య కచ్చెరు వారన్. 107

క. సరసఫలకందమూలోత్కరములు వేర్వేఱ బహుల య కటములుఁ దెప్పిం
చి రఘువరేణ్యుఁడు సంయమి, వరులకు నొప్పించె శిష్యవర్గము లలరన్. 108

— కుశలపులు యాగశాలకు వచ్చి రామాయణగానము సేయుట. —

ఉ. ప్రీతి జగంబుచిత్తములఁ య బెంపు వహింపఁగ నిట్లు చెల్లఁ బ్రా
చేతనుఁ డవ్వఖంబునకు య శిష్యయుతంబుగ వచ్చి దారచిం
తాతురుఁ డైనరాముని యభార్హవిధానము శాతకుంభసీ
తాతనుసంవిధానచరితం బగు తెల్ల నెఱింగి హృష్టుఁ డై. 109

క. సీతాతనయులఁ ప్రీతిస, మేతుం డై పిలిచి వారి య కిట్లనియె జఘ
నేతరుఁ డగురఘునందను, చేతోగతిఁ దెలియఁ గోరు య చిత్తముతోడన్. 110

ఉ. గేయరసంబు నింపున నశిఖిపవర్ణములందు మాగధ
శ్రీ యలవడ్డకోవిదుల య చిత్తము లార్ద్రగ్రీతఁ బొందునట్లుగా

నీయెడ నధ్వరాగతమునీంద్రనరేంద్రులపాలి కేగి రా

మాయణ మర్థి బాడుడు సమాహితమానసవృత్తి నిత్యమున్.

111

తే. యాగశాలోచకంతంబునందుఁబోయి, వెరవుమైమీరలొక్కొక్కమరిక్రమమున
రాముచెవి సోకునట్లుగా నేమిభంగి, నైన బాడుడు తగుసమయంబు లెఱిగి.

క. జను లెవ్వ రేని మిమ్మా, మనుజేంద్రుం డున్న యెడకు మన్ననమై దో
డ్కొని చనినను నాకర్ణన, మునఁ బతి పిల్పించె నేని ముదమునఁ జనుడీ.

113

క. మనుజేశ్వరుసభ నే నున్నను లేకున్నను మనంబునం గొంకక పా
వన మగునానృపుచరితము, వినిపింపుడు చొచ్చి యతని పేడుకకు దగన్.

చ. అని ముని చెప్పి వేడ్క హృదయంబులఁ బట్టుకొనంగ మైథిలీ
తనయులు దాని కియ్యకొని దండనమస్కృతు లాచరించి వీ
డ్కొని పరిషత్ప్రదేశములకుం జని పాడుచు నల్లనల్ల నే
ర్చున మఘశాలచేరువకు బోయి నృపశ్రుతిగోచరంబుగాన్.

115

క. సరసధ్వని బాడంగ న, న్నరపతి యాలించి నిజగుణస్తవనకథా
విరచన యగు లెఱిగి తడియరసాసుగుణప్రకర్ష మభినందింపన్.

116

చ. తలఁచి మహీశులక మునులఁ దమ్ముల బంధుల సత్కవీంద్రులం
గలల విదగ్ధులై ననటగాయకవైణికవాంశికాదులం
బిలువఁగఁ బంచి వైభవముపెం పెసలారంగ వార లెల్లఁ దఱ
గొలువఁగ నాకుశీలపులకుం దగ దర్శన మిచ్చె నిచ్చినన్.

117

క. చొత్తెంచి రామువడు వ, చొత్తినచందమునఁ దనువు లొప్పగ రూపా
యత్తంబులై నజనముల, చిత్తములు వికాస మొంద సీతాతనయుల్.

118

తే. రాముచరితంబు గేయాభిరామమధుర, పదవిలాసమనోహర ల భావభంగిఁ
జతురవాక్యార్థసువృత్త ల సరసలీల, వివిధగతిఁ బాడుచున్న యాయ్యవసరమున.

క. వీరలమునివేషంబుల, కారణమునఁ గాక యొడలి కట్టడయు ముఖ
శ్రీరామణీయకంబు మహీరమణునియట్లు కాదె యిరువుర కరయన్.

120

— రాముడు కుశలపులగానము విని సమ్మానించుట. —

క. అని యెల్లజనంబులు నెమ్మనములఁ దలపోయుచుండ మనుజేశ్వరుఁ డ
మ్మునిబాలకులకు నొసఁగెను, గనకము నాభరణములును గారవ మెసంగన్.

చ. ఒసఁగిన నిక్కుమారు లవి యొల్లక పల్కిరి మాకుఁ గాయలుం
గసురులు వేళ్లు వెల్లఁకులుఁ గాక సముజ్జ్వలభూషణంబులుం
బసేడియు నేల యుక్తమే తపస్విజనంబులకుం బరిగ్రహం
బసమభవద్గణస్తుతికన్నైకపరత్వవిభూతి సాలదే

122

చ. అన విని గారవంబు హృదయంబునఁ బుట్టంగ వారిఁ జూచి య
య్యనకులముఖ్యుఁ డుత్సుకత నెవ్వరివారల రీప్రబంధ మే

మునికృత మన్న నాదికవి శ మోము గనుంగొని యక్కుమారు లం
దనుమతి గాంచి యి ట్లనిరి శ యాన్యచంద్రనకుం బ్రియంబుగన్. 123

క. ఈసందర్భము వీరలు, నేసినయది మేము వీరి శ శిష్యులము రసో
ల్లాసమధుర మగుదీని ను,పాసింతుము ప్రీతి నేత శ దనుమతి నెందున్. 124

చ. అనుడు వికాస మంది విభుఁ శ డమ్మనినాథుముఖారవిందముం
గనుంగొని మిశ్రపామహిమ శ గావ్యమయోజ్జ్వలమూర్తి దాల్చి పా
వనముగఁ జేసె నాదులఘోష ర్తనమున్ భువనంబు లాదరం
బునఁ గొనియాడు నింక ననుఁ శ బుణ్యుడ నైతిఁ ద్రిలోకపూజితా. 125

క. ఈవాత్సల్య మధికసంభావనమై మీర లెఱుక శ పలుప కునికి యే
మో వీర లెవ్వరో వినఁ,గావలయున్ గూఢపథము శ గాఁ దగునేనిన్. 126

❖ చాల్చికి రామునికి సీతావృత్తాంతము చెప్పి కుశలపుల నరని కొప్పించుట. ❖

క. అనురఘునాయకుపలుకులు, విని మునిపతి జనతనయశృత్తాంతం బీ
తని కెఱిఁగింపఁగ నిది తఱి, యని యతనికి నిట్లు లనియె శ నందలు వినఁగన్. 127

చ. వినయముఁ బెంపు నేర్పును విశేషమునుం గలనీవు మేదిని
తనయఁ దొఱంగు లెట్లు లుచితంబుగఁ జూచితి విట్లు వోలునే
యనలవిశుద్ధ యైనసతి శ నక్కట యెక్కడనేని బొమ్ము నీ
వని వెడలంగఁ ద్రోచిన దశయాగుణ కీర్తికి హాని వుట్టదే. 128

క. నాఁ డగ్నిలోనఁ ద్రోచిన,వాఁడ వకట యంతఁ బోక శ వల్లభ నిమై
నేఁ డడవిఁ ద్రోచి తెదఁ గడు, వాఁడి గదే నీకు రాఘవకులప్రవరా. 129

తే. అంతనుండియు నీతోడ శ నలిగి యున్న,వార మే మది యట్లుండె శ వారిజాక్షి
తెఱుగు వినుమనియిట్లనుఁమఱియుముని వి,నీతజాతోత్సుకుండగుశృపవరునకు.

ఉ. క్షుత్త్రయపుత్త్ర కాభరణగౌరవలీల వెలుంగు మేదిని
పుత్త్ర మదాశ్రమస్థలము శ పొంత వనంబునఁ ద్రోచి వచ్చె సా
మిత్రి తపస్విబాలకులు శ మెల్తుకఁ గన్గొని వచ్చి నాకుఁ ద
న్దాత్రి నెఱుంగఁ జెప్పటయు శ మానిని యున్నెడ కేను గ్రక్కునన్. 131

క. చని యనునయించి యాశ్రమ,మునకుం గొని పోయి యచటి శ మునివరపత్ని
జనములభంగి నుటజవ,ర్తిని జేసినయంతఁ గొన్ని శ దినములు సనినన్. 132

క. చకితాత్ము లగుమహీసురు,లకుఁ బ్రీతి యొనర్ప నాఁడు శ లవణునివధనే
తకు నీ వనుపఁగ శత్రు,ష్టుకుమారుం డందుఁ బోవు శ కందువఁ బ్రీతిన్. 133

క. జనకసుత కవలవారిం, గనుడు ననుష్ఠితసమ స్తరణియుండ నై
మనువంశముఖ్య కుశలపు, లనియెడునామంబు లిడితి శ నయ్యరుపురకున్. 134

శా. కాలాచిత్యము మీఱఁ బెక్కువలమైఁ శ గల్యాణసౌమ్యాంగులై
కేలీలోలతపస్విదారకసహాకీడం బ్రవర్తిల్లుచున్

బాలేందుద్యయిలీల నుజ్జ్వలకళాప్రధత్వముం బొందుచున్
శీలం బాకృతు లొందిన ట్లగుచు సత్సేవం బ్రియం బందుచున్.

135

తే. సకలవిద్యలయందుఁ బ్రశస్తి కెక్కి, యక్కుమారులు రామాయణాఖ్యమైన
మత్స్యణితప్రబంధంబు మధురగేయ, సహితముగ నభ్యసించి సచ్చరిత్ర.

క. అని తెలియఁ బలుకుతనదువ, చనపద్ధతిమై నెఱిగియు స సంశయమతిఁ ద
న్నును సుతులఁ జూడ నమ్మని, మనుజేంద్రున కిట్లు లనియె స మఱియుం ప్రీతిన్.

క. వారల నివ్వధమున సంస్కారవిశేషాభిమతులఁ గావించితి నా
చారవిజితసంయము లగు, వీరలు వారప్రతర్క్యభివృద్ధివై కనిధి.

138

తే. ఎంతకాలంబు వోయిన స నెరవ కాదె, యెరులసొమ్మనితలఁచియాగోత్సవమున
కిదియ కానుకగా వీరి నిట్లు తెచ్చి, నిన్ను జేర్చితి రఘుకులనృపవరేశ్వర.

క. ఆనవుడు జనపతి నెవ్వన, మున నచ్చెరువాటు ముదము స ముప్పిరిగొనఁగాఁ
గనుదోయి సమ్మదాశ్రయ, మునుఁగఁగఁ బులకములు పేనఁమునుఁగువడంగన్.

క. ఆనందము గదిరిన నభిమాని యగుట నయ్యవస్థ స మది నిడుకొని య
క్లేనిం గర్తవ్యము దగ, నానతి యిం డనిన మునిజనాగ్రణి ప్రీతిన్.

141

— సీత నిజపాతిప్రత్యప్రభావంబున భూమిం గ్రుంగుట. ౧౯ —

సీ. జనకతనూజుఁ గైకొను మిది మామతం బనిన విసీతుఁడై స యవ్వభుండు
మునినాథ యవిచారముఖ్యంబు గాన లోకంబు మెచ్చించుట స కడిది గాదె
ముద్దియ మీచిత్తమునకుఁ బోలినభంగి నీయెడ శపథంబు స నేయుం గాక
యనవుడు నిది వోలు స నని ముని శాసింపఁ దాపనీజనసహితంబు గాఁగ

తే. సీత యచ్చటి కేతెంచితమాతయయిన, భూమిదెసఁజూచియె మ్మెయి రామనృపతి
కేను దప్పనిదానసయేని నన్ను, జేర్చికొను మని తడవ సచ్చెరువు గాఁగ.

142

మ. అవనీదేవత సింహపీఠగత యై స యచ్చోటఁ దోతెంచి రా
ఘవుదేవిం దొడదోయివై నునిచి లోకం బదృఢతం బంద నే
ల వెసం జొచ్చిన థాత్ర కల్లునృపురాల్యంబు స్తునీంద్రుండు యో
గ్యవచోయుక్తులఁ బాపి పుత్రయుగయోగగానంద మగ్నించుచున్.

143

క. ఇహపరసౌఖ్యనిదానము, మహితాపత్యంబ యనుచు స మనుజేంద్రుమనో
విహరణముఁ బుత్రలాభ, ప్రహర్షవిషయంబుఁ జేసె స బరమప్రీతిన్.

144

తే. అక్కుమారులు రాముపాదాంబుజముల, కెరఁగిభూదేవితప్ప సహింపవలయు
దేవ యని ముద్దుపుట్టఁ బ్రార్థించునట్లు, గాఁగ నత్తఱి వాల్మీకిగఱపుటయును.

— రామచంద్రుండు పుత్రసహితం డై నిజనగరంబుఁ జొచ్చుట. ౨౦ —

క. వారలు నవ్వధమున నా, భూరమణునిమదికి నింపు స పుట్టింపఁగ మం
దారకుసుమములు దోరఁగెను, బోరన దివి దేవదుండభులు గర్జిల్లెన్.

146

క. సుతులః గౌనియాడు విద్వత్ప్రతితి నుపాసించు భూమిఁ ప్రజ సరయు మహా
క్రతువు లొనరించు గురుడై, వతపూజలు సేయు సాధుపర్వముఁ బ్రోచున్. 159

తరలము. ధరణి నెందును గాలవర్షము ఁ దైవయోగసమగ్ర మై
గురియ మోదముఁ బొంద సస్యము ఁ కోటికొండలు పండ ధ
ర్మరతి సర్వజనంబు నుత్తమ ఁ మార్గవ ర్తనశీలతం
బొరయ థాచుణి యేలె రాఘవపుంగవుండు మహాన్నతిన్. 160

— ౧౬౦ ఆ శ్వా సాం త ము. ౧ —

మ. మురజిత్కల్పండు కల్పవృక్షకుసుమామోద ప్రతికాశకీ
ర్తిరమాధాముండు థామమాలితులనాశ్రీపాత్ర తేజోనిరం
తరదిక్పక్రండు చక్రభృత్పదయుగఁ థ్యానక్రియాభ్యాసత
త్పరతానిత్యుండు భవ్యకృత్యుం డసమాదారుండు సౌమ్యుం డిలన్. 161

క. మనుజాబ్జాకరసవిత్పండు, వినయ స్తవనీయవిభవ ఁ విశ్రుతనిజవ
ర్తనుండు పరివాహసన్నాహనబిరుదాంకుండు శస్వదభివిజయుఁ డిలన్. 162

మాలిని. ధరణిభరణదృప్యతాస్థివార్ధప్రకాండా
హరణపరిణతుం డుద్యద్గుణాఢ్యక్షితీంద్రా
భరణకరణగాథాపండితోద్యత్సదావి
స్ఫురణవరణనిత్యోస్తుత్యలక్ష్మీశుఁ డుర్విన్. 163

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందు సర్వంబును దశమాశ్వాసము.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

సంపూర్ణము.

